

Mircea Dinutz

VRANCEA LITERARĂ ÎNTRE DA ȘI NU

Se scrie pe aceste meleaguri, mai bine și mai puțin bine, de peste 150 de ani, fără să uităm vreo clipă, cine ne-a pus „*temelia cea bună și tare a bisericii noastre pravoslavnice*”, a ideii de românism (Vasile Moțoc din Boloteștii Vrancei, mitropolit al Moldovei în timpul lui Vasile Lupu). Firește, ne referim la ceea ce numim literatură cultă și nu văd ce amestec ar avea aici „Miorița” cu care – într-un alt plan – ne mândrim. Nu vrem să ne ascundem după mituri. Firește, ne referim la acei scriitori care fie s-au născut în Vrancea și s-au afirmat în alte zone ale țării sau ale lumii (George Popa și Corneliu Ștefanache, născuți la Panciu – Vrancea, dar afirmați la Iași, Mihail Steriade, născut la Focșani și consacrat ca scriitor în Franța, Olanda, Belgia), fie s-au stabilit pe meleaguri vrâncene – definitiv sau temporar – devenind reprezentativi pentru această parte a țării.

Ne vin în minte, nu chiar la întâmplare, numele lui Teodor Burada (1800 - 1866), autorul unor savuroase pagini de memorialistică (1826; 1848), Duiliu Zamfirescu (1858 - 1922), părintele Comăneștenilor, cu merite incontestabile în istoria romanului autohton, G. M. Vlădescu (1885 - 1932), autorul mai multor cărți de povestiri, schițe, romane, între care se distinge *Moartea fratelui meu* (1934), Ion Ciocârlan (1874 - 1941), nu chiar atât de semănătorist după cum se crede, Silviu George (1901 - 1971), scriitor dedicat copiilor, dar al cărui roman, *Igrasia*, scris în exil și tipărit postum (2000), ar merita să fie citit cu atenție, Virgil Huzum (1905 - 1987), poet modest, dar inimos animator cultural în vremuri nu tocmai prielnice spiritului, Ion Larian Postolache (1916 - 1997), poet (baladist) și traducător merituos... Firește, nu numai!

Ceva mai încoace, în jurul anului 1970, s-a încheșat aici – treptat – un grup semnificativ de creatori, dintre care unii au venit din alte județe, împământându-se aici: Valeriu Anghel (n. 1938), Corneliu Fotea (1941 - 2004), Ion Panait (n. 1941), Dumitru Pricop (1943 - 2007), Florin Muscalu (1943 - 2001), Florin Paraschiv (n. 1943), Constantin Ghiniță (n. 1946), Ioan Dumitru Denciu (n. 1948), Ștefania Oproescu (n. 1949), Liviu Ioan Stoiciu (n. 1950), Paul Spirescu (n. 1950), Doina Popa (n. 1953), Adrian Botez (n. 1955), Virgil Panait (n. 1956), Florinel Agafiței (n. 1965), la care trebuie să precizăm și faptul că poeți, esești, traducători de talia Irinei Mavrodin (n. 1929) sau Constantin Frosin (1952) au rădăcini puternice în Vrancea spirituală.

Noul val? Ala Murafa, Cosmin Dragomir, Ana – Maria Cornilă, Carmen Săpunaru, Ioana Alexandru și lista nu e nici pe departe încheiată. Se scrie mult, poate prea mult, cu iresponsabilitate (în destule cazuri), cu ifose, cu speranță, cu îndărătnicie, cu multă credință și încredere,

așa cum a fost dintotdeauna. Nimeni nu-și imaginează că în perioada interbelică viețuiau și-și scriau capodoperele exclusiv Argezi, Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu, Adrian Maniu, N. Crainic (poeți), M. Sadoveanu, L. Rebreanu, Camil Petrescu, Anton Holban, H. P. Bengescu, Gib Mihăescu, M. Blecher (prozatori), E. Lovinescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, G. Ibrăileanu, Șerban Cioculescu, Vl. Streinu, Tudor Vianu (critici, esești). Nimeni nu-și imaginează că ar fi putut exista o asemenea pleiadă scriitoricească în absența sutelor de **încercători** în ale scrisului (de toate mărimile), unii chiar fiind merituosi... Pur și simplu, fără ei n-ar fi putut exista scriitorii cu adevărat reprezentativi pentru o literatură.

Păstrând proporțiile cuvenite, nu ne îndoim de faptul că în Vrancea de astăzi se scrie tot atât de mult și (poate) tot atât de prost / bine ca în oricare altă parte a țării. Timpul alege, cerne, decantează. Vor rămâne aceia care au cu adevărat **valoare**, dincolo de ifosele și măsluirile unora sau altora, dincolo de ce spune la o lansare de carte sau alta, la înmormântări sau parastase, la o bere cu amicii sau la „una mică” cu prietenii... Deocamdată, dintre cei enumerați mai sus, rămân în picioare DUILIU

ZAMFIRESCU, pentru perioada eroică a romanului românesc, în căutare de sine, iar în deceniile mai apropiate nouă: IRINA MAVRODIN (eseistă elevată, poetă de mare rafinament, traducătoare respectată – în egală măsură – la Paris și București), CONSTANTIN FROSIN, autorul unei opere impresionante nu numai sub raport cantitativ, traducător reductabil, în primul rând, LIVIU IOAN STOICIU, ce a reușit – pe deplin – să intre în circuitul național, să fie o voce respectată în poezie, proză, una temută în publicistică. Aceștia, în primul rând.

Urmează, cu șanse reale de a-și spori audiența într-un viitor apropiat, ION PANAIT, IOAN DUMITRU DENCIU, ADRIAN BOTEZ, PAUL SPIRESCU, VIRGIL PANAIT, FLORIN PARASCHIV, DOINA POPA, FLORINEL AGAFIȚEI, ȘTEFANIA OPROESCU... în bună măsură depinde de ce vor face ei, dar și de modul în care își vor face cunoscută opera, numele; mai depinde și de șansă, de ce să nu recunoaștem?!?...

Nu am aroganța de a crede vreo clipă că evaluarea mea este imbatabilă și imperativă. E un punct de vedere care-și are temeiul în cele 78 de cronici / exegeze realizate pe marginea cărților semnate de scriitorii Vrancei între 1985 – 2008 în „Milcovul”, „Revista V”, „Salonul literar”, „Saeculum / Pro Saeculum” (majoritatea), „Preocupări”, dar și în „Viața Românească”, „Luceafărul” (București), „Ateneu”, „Vitrăliu”, „13 PLUS” (Bacău), „Hyperion” (Botoșani), la care se cuvine să adaug micromonografiile realizate împreună cu Al. Deșliu – *Virgil Huzum* (2005) și *Ion Larian Postolache* (2006), iar apoi aceea semnată de mine în 2007 – *Florin Muscalu*. Toate acestea mă

îndreptățesc să-mi dau cu părerea, dar nu fac din mine deținătorul unor adevăruri definitive.

După răsturnarea (spectaculoasă, nici vorbă) din decembrie 1989, a apărut „Revista V”, condusă la început de Liviu Ioan Stoiciu, iar din luna martie 1990, când acesta s-a mutat cu familia și serviciul la București, ea a fost ținută în viață, cu eforturi deosebite, de către Traian Olteanu și Florin Muscalu care au realizat, în cei 11 ani de existență, câteva numere remarcabile. După dispariția „Revistei V”, consecință a morții tragice a celor doi redactori într-un accident rutier (septembrie 2001), aproape firesc, locul a fost „umplut” în scurt timp. Vor fi fost și orgolii, vanități, ambiții personale, nu putem contesta, dar și dorința sinceră de a face mai mult, neapărat mai bine.

Din martie 1998 apare, sub coordonarea lui Corneliu Fotea, „Salonul literar” care – iată – a ajuns în al zecelea an de existență, revistă ce are măcar meritul de a fi, până în 2004, cel puțin, cea mai vrânceană dintre revistele apărute în această parte a țării după 1989. Cu o apariție sporadică și inegală valoric, de la număr la număr și de la o pagină la alta, ea nu contează aproape deloc în peisajul literar autohton, importantă, cu adevărat importantă doar pentru cei care o fac și pentru colaboratorii apropiați.

Începând cu ianuarie 2001, apare „Oglinda literară”, cu o ritmicitate lunară (Redactor – șef, Gheorghe Neagu), iar din iulie 2002 apare „Saeculum”, inițiată și realizată de Al. Deșliu, care a impus – de la bun început – exigentă, seriozitate, ținută intelectuală, sobrietate și eleganță grafică, beneficiind, de la primele numere, de colaborarea unor nume de mare autoritate (Virgil Cândea, Eugen Simion, D. R. Popescu, Constantin Ciopraga, Radu Cârnci, Irina Mavrodin, Al. Săndulescu, Ioan Adam, Th. Codreanu, Marius Sala). De fapt, cu mijloace grafice și publicistice diferite, aceste două reviste au avut cam aceleași obiective: să se deschidă spiritului creator autohton, dar și să creeze un echilibru necesar între „numele grele” ale literaturii române contemporane și cele ale creatorilor locali. Merite găsim și de o parte și de cealaltă, dar – la fel de adevărat este – și deficiențe, neîmpliniri. Uneori au fost cedări în fața unui gust îndoielnic, alteori compromisuri, mici neglijențe, rareori venite din cecitatea realizatorilor... Pe ansamblu însă, aprecierea unui corifeu din capitală, băiat bun, dar cu lipsuri... serioase, conform căreia „*la Focșani se scot (sic!) reviste de cultură care servesc în primul rând inițiatorilor lor (poftim, cacofonie!), fără surse financiare pentru autori și colaboratori [ca majoritatea revistelor de profil cultural din România] și fără un necesar spirit critic*” rămâne o gravă ofensă, venită din necunoaștere și rea-credință. Am avea cel puțin două obiecții: poți să tragi asemenea concluzii (urechiste) răsfoind două-trei numere? De unde știe Domnia Sa (mă rog!) cum stăm noi cu „*spiritul critic*”... ne-a citit? Ne-a urmărit cumva?!... Are ceva argumente?!...

Este tonul unui „*capitalist*” arogant ce păstrează (din păcate) comportamentul unui „*băiat de cartier*” ceva mai curățel și dotat... cu un munte de tupeu!! Și acum – culmea obrăzniciei și suficienței: „*am remarcat că foarte mulți vrânceni ce cred despre ei că sunt intelectuali...*”

(v. „Ziarul de Vrancea” / 15 decembrie 2007) Domnia Sa a binevoit „să remarce”, evident, după o observare atentă a fenomenului, evident, după o cântărire atentă a faptelor, cu obiectivitate și responsabilitate, nu-i așa, că „de-aia” venim în casa cuiva ca să-i tragem gazdei, la sfârșit, „o flegmă” și două înjurături de mamă. Teamă mi-este că avem de-a face cu un temperament coleric și grave carențe de educație. Domnia Sa vorbește de „maniere” și „provincialism intelectual”?!? N-ar fi rău ca domnul (mă rog!) Dan Mircea Cipariu (acesta este numele ipochimenului) să se privească atent în oglindă și să se evalueze cu severitate... ar mai fi o șansă! Iar episodul la care se referea (într-un limbaj stră-elevat) în interviul acordat cu generozitate „Ziarului de Vrancea” NU a fost provocat și întreținut de vrânceni, ci tot de UN MUSAFIR venit de aiurea, ușor alcoolizat și la fel de bine crescut ca și ipochimenul de la București! E regretabil că nu i s-a explicat asta. Îl asigurăm că jignirile sale nu ne împiedică să ne vedem de treabă, încercând să eliminăm deficiențele (reale), să sporim eficiențele (actului cultural), să devenim cu adevărat competitivi. Personal, sunt optimist. Oricum, îl asigur pe Dan Mircea Cipariu că bătăranii și aroganții nu vor fi primiți nicicând cu simpatie în Vrancea, mai ales când vin dintr-o Provincie intelectuală bucureșteană (pe care o reprezintă cu onoare). Și l-aș mai ruga să observe că eu n-am făcut altceva decât să-i comentez gestul (greu de calificat), declarațiile făcute (negru pe alb), dar nu m-am legat nici de gradul de intelectualitate al Domniei sale (pe care-l bănuiesc foarte ridicat), nici de meritele poetului (pe care nu-l cunosc îndeajuns). În cazul de față, asemenea referiri nu și-ar fi avut rostul.

Pentru mine, uimitor este faptul că s-a ajuns aici!! Să te duci undeva ca musafir, să foilezi câteva reviste (la îndemână), să răsfoiești câteva cărți (după un model bine cunoscut) și, după ce manifestarea s-a încheiat, „să dai cu băta în baltă”, blamând intelectualitatea unui județ, mai rar așa ceva!! Adevărul e că, în momentul de față, **Vrancea literară**, în ce are ea mai bun, mai reprezentativ, este foarte, foarte puțin cunoscută în țară. Ne întrebăm: cine și câți au citit pe Florin Paraschiv, Adrian Botez, Ștefania Oproescu, Paul Spirescu, Florinel Agafitei sau cine a citit – iată o întrebare de 100 de puncte – „Rătăcirile esențiale” (I, II) ale lui Ioan Dumitru Denciu? Dar „Epopoea Atlantică” a lui Adrian Botez? Dar „Euthanasia” lui Florin Paraschiv?! Mai bine poziționați, la nivel național, se află D. Pricop, Ion Panait, Virgil Panait, poeți cu o bună circulație a numelor și cu priză bună la critică în afara județului, singura care contează în cazul de față. Trebuie să cădem de acord că nici autorii, de cele mai multe ori, nu știu să se pună în valoare, ba chiar nu fac aproape nimic să ofere șansa și altora de a-i cunoaște! Și-atunci... de ce ne-am mira că produsele muncii și suferinței noastre nu sunt receptate și apreciate?!

Mai funcționează și niște prejudecăți cu rădăcini într-un trecut nu prea îndepărtat, când invitații de la București (cel mai adesea) erau răsplătiți cu chiolhanuri și câteva canistre de vin!... Vreau să spun că, în multe cazuri, motivația acestora de a veni la o manifestare culturală în Vrancea nu era tocmai de ordin spiritual. Și-atunci **de ce ne-ar prețui**, dacă tot noi am creat – în timp – o

asemenea imagine deplorabilă?! De ce ne-ar crede unii și alții scriitori cu bibliografia burdușită de elogii și idei, obligați să vadă în gazele lor **oameni de spirit**, intelectuali autentici, când ei au fost învățați vreo două – trei decenii că aici trăiesc niște **oameni de pahar** (de vocație), care – e adevărat – mai scriau și literatură?! De ce-ar vedea aceștia în noi veritabili parteneri de dialog, niște oameni competitivi în plan spiritual, când tot noi am deviat, iresponsabil, discursul grav în frivolitate, iar scenariul impus de idee l-am prăbușit la limita derizoriului?! Vorbe mari, de clacă / circumstanță, câteva sforăituri pentru intimidare și mai multe concluzii triumfaliste, liniștitoare pentru mediocri și submediocri, să nu se supere nimeni („jos clasamentele!”). Dacă lucrurile stau așa, va fi greu, foarte greu să schimbăm optica și să-i convingem pe toți că VRANCEA LITERARĂ există cu adevărat.

POST – SCRIPTUM

M-au surprins plăcut, prin luciditate și fair-play, rândurile scrise de **Daniel Cristea-Enache** în editorialul său, apărut în revista „Cultura” nr. 17 / 1 mai 2008, p. 1 și 3, unde apreciază cu toată dreptatea: „...într-o parte observ mângâieri locale, regionale, provinciale, o critică dulce, mângâietoare, aromitoare. În cealaltă: raderi nervoase, cvasi-isterice, analizate cu concluzia deja dată, cronici distrugătoare ce ar vrea să consacre Bucureștii literari și artistici ca pe un fel de Olimp din care țâșnesc, periodic, fulgere pedepsitoare”. Să ne fie permisă o adăugire: „conform principiului – CINE NU PRIMEȘTE CERTIFICAT DE VALOARE DE LA NOI NU EXISTĂ”. Cam acesta este modul de a gândi al **unora** de la Centru și atunci... de ce să ne mirăm că acest Centru își trimite în Provincie ambasadori de „talia” (regretabilă) a lui Dan Mircea Cipariu?!?

AU MAI TRECUT CÂTEVA ZILE...

15 noiembrie 2007

Peste cinci zile se împlinește o lună de la moartea Irinucăi. *Moartea Irinucăi*. Nu am crezut vreodată că voi ajunge să trăiesc asta și să rostesc asemenea cuvinte. În dimineața asta m-am sculat cu un dor nebun de ea. Mi-a venit să urlu, da, să urlu, nu să plâng. Eu nu pot (încă?) plânge, poate pentru că Miorel și Bebe plâng atât de mult, plâng și pentru mine. Din când în când mă încercă gândul cel rău. Poate și pe ei. Nu în mod serios, ferească Dumnezeu să fac din asta obsesia mea, într-o scară a valorilor mele e lucrul cel mai rău, păcatul cel mai mare.

Azi trebuie să plec la Craiova pentru o susținere de doctorat (Doina Zamfir) care are loc mâine. Trebuie să-mi duc viața mea de până acum, o viață mărunță, cu siguranță, în raport cu absolutul vizat de Irinuca. Nimeni dintre cei față de care mi-am luat angajamente – nimeni dintre doctoranzii sau studenții mei, de exemplu – nu trebuie să sufere din cauza a ceea ce mi s-a întâmplat mie. Trebuie să am aceeași răbdare cu ei, trebuie să le acord aceeași încrezătoare atenție.

Irinuca nu mi-a făcut niciodată un reproș deschis, dar știu că nu era fericită că eu predau la universități românești, pe care nu le găsea în nici un „clasament” european sau planetar. Credea că am competențe care m-ar fi îndreptățit la mai mult. Mi-a spus odată că semăn cu o țărancă – ce intuiție extraordinară avea! Eu chiar am scris texte (poeme, eseuri) în care mă vedeam metamorfozată într-o țărancă, valoare importantă pentru mine, amintindu-mi de Ioana, doica mea (doică în sensul de femeie care, alături de mama și de bunica mea, mă crescuse).

Mai îmi spusese Irinuca, de fiecare dată din profundă iubire, chiar în zilele care au premers cu puțin momentul morții ei, că mă masculinizasem. Încă o dată, câtă intuiție! De câțiva ani buni am luat un fel de distanță față de „regnul” masculin, am un fel de mic dispreț chiar, uneori și un fel de *nausée*. Îmi apare evidentă, mai evidentă decât am văzut-o vreodată, discriminarea la care este supusă femeia de către bărbat și am față de acesta un fel de milă când văd cât de fericită este când se mărită și cât de nefericită este, aproape totdeauna, după aceea (chiar dacă nu vrea să recunoască).

Nu voiam să-i transmit Irinucăi acest sentiment, deși, fără voia mea, uneori cred că am făcut-o, atunci când îmi vorbea despre dorința ei de a avea un bărbat și un copil, și o casă a ei, ea, eterna studentă, ea, ființa în căutare de un absolut pe care nicio femeie – cred eu – nu l-a putut găsi în căsătorie decât atunci când a întâlnit un bărbat care să o accepte ca ființă întreagă ce are nevoie de el, dar și de drumul ei propriu, de a face *prin ea însăși ceva important pentru ea*, de a atinge prin ea însăși ceva care este pentru ea sinonim cu absolutul. Dar există oare un asemenea bărbat?

duminică, 13 ianuarie 2008

Vineri a venit Valeria de la New York. Am așteptat-o la aeroportul Otopeni, împreună cu Bebe. Mă temusem că avionul va avea întârziere, căci era multă ceață și se produsese tot felul de dereglări în traficul aerian, în zilele precedente. Am avut noroc („Sunt eu un om norocos?” îmi vine să mă întreb din când în când, după modelul teribilelor cuvinte lansate de Irinuca: „Sunt eu un om rău?” Da, se pare că sunt un om norocos, în lucruri mai mici sau mai mari, sau poate că știu să-mi văd „norocul” și să nu-mi văd „nenorocul”) și de data asta: avionul a venit cu o oră mai devreme. Eu am fost foarte exactă – ora 9 și 50 de minute dimineața –, drept pentru care Valeria a trebuit să mă aștepte o oră în aeroport. A adus două bagaje mari, un geamantan negru și mare – chiar cel cu care Irinuca a plecat acum cinci ani din București spre Stony Brook – și un sac de voiaj, tot foarte mare, în care se află și cele două leptopuri ale Irinucăi.

Bagajele au fost duse în Titulescu, și eu am coborât tot acolo. Miorel, când le-a văzut (mai ales geamantanul cu care plecase Irinuca), a început să plângă.

Astăzi Bebe a găsit, în cutia poștală din Titulescu, un aviz poștal prin care ni se anunța că au sosit cele două cutii mari cu cărți ale Irinucăi, trimise cu vaporul de la Stony Brook, la cererea noastră. Sunt cărți cumpărate una câte una de Irinuca, sunt cărți scumpe, pe care și-a dat ultimul ban, cărți de lingvistică dintre care cele mai multe, de dată recentă, nu se găsesc în țară. Vrem să constituim un fond de carte – o bibliotecă de specialitate – care să-i poarte numele.

sâmbătă, 19 ianuarie 2008

Au mai trecut câteva zile în care n-am scris nimic în acest „jurnal”. Parcă am inima grea când nu scriu măcar o pagină pe zi. Vreau ca de acum înainte să nu mai existe asemenea sincop.

Ieri după-amiază a fost la mine Alina L., buna mea prietenă, pe care vreau să o institui, alături de Radu, reprezentanta mea în legătură cu tot ce ține de Irinuca, spiritual și practic. Am stat de vorbă și am hotărât un lucru foarte important: Centrul de cercetare (în domeniul Lingvisticii – abordată interdisciplinar) „Irina Izverna Tarabac” va fi însoțit și de o Casă memorială cu același nume, instalată în apartamentul meu, pe care-l voi dona Centrului și, implicit, Fundației „Secolul 21”, de care ține Centrul. Am mai hotărât și alte lucruri, printre care și publicarea în următorul număr din „Secolul 21” a unor texte ale Irinei și despre ea.

Am stat de vorbă până seara foarte târziu și ne-am amintit de tot felul de întâmplări legate de Irina, multe din copilăria ei.

D. R. Popescu

PAZNICUL MORȚII ȘI BAROCUL MAGIC

Dacă o să căutăm cheagul (aluatul!) care leagă istoria de ficțiune, personajele de autor, poate n-o să dăm de nimic prea palpabil, poate că supradimensionarea istoriei, sau a subiectivității, ar putea să banalizeze totul, sau să transforme totul într-o ciulama... Așa că nu pot răspunde la întrebarea: „Unde sfârșește investigația lui Tică Dunărințu și unde începe cea a autorului?” Autorul, categoric, nu este Dumnezeu, nu?... În mod sigur nici el nu prea știe cine este cu adevărat, unde... începe și unde se oprește el din... mers!... Personajul Cutare? Cam la fel! Prințul Hamlet spune, la un moment dat, cam așa: „Știu cine sunt, dar nu știu cine voi fi”. Teribil! Cunoaștem cine suntem, dar neștiind ce vom deveni, putem fi siguri că putem spune... cine suntem, sau recunoaștem, că pot exista și alte proximități ale istoriei ce ne pot conduce unde vor ele?...

Doar istoria – să reținem! – nu o singură dată s-a dovedit mai puternică decât oricine!... Un amănunt, totuși, merită subliniat: prințul caută în castelul regal dovezile concrete ale crimei despre care i-a vorbit Duhul tatălui său! Prințul, deci, știe adevărul despre moartea rigăi Hamlet, dar vrea să se convingă de acest adevăr!... Tică Dunărințu nu prea știe nimic sigur despre moartea tatălui său... El caută, acolo, îndoindu-se, având mărunte certitudini... El este, cumva, din foaia Prințului: un ins mai micuț, un Hamletică...

Dar... să revenim la cronicarul *Vieții lui Ivan Turbincă*, ascuns, abil, sub pseudonimul Ion Creangă!

Povestea rusnacului chefliu poate fi trecută în toate cataloagele modalităților literare, de la realismul laic și religios cel mai terestru până la barocul magic! Ambiția de a-i conferi o singură interpretare devine inutilă! Rusnacul ajunge, fără să vrea, din banala condiție de vântură-lume... într-un participant la... manevrele forțelor divine, fără – Atenție! – măcar să-și schimbe firea și fără măcar să îmbrace haine boierești, preoțești, sau să capete aripioare de înger!...

Plecând de la experiența propriilor plăceri bahice cotidiene (fără să recurgă la vreo ruptură între rațiunea și sensibilitatea sa de degustător din toate cele – și fără să se trezească prea tare din beție!), Ivan se... trezește cu o putere care până atunci i s-ar fi părut absurdă! Absurdul realității nu-l prea cutremurase niciodată, el învingând toate opreliștile cu ajutorul divinelor și banalelor licori întâlnite pe toate drumurile... Iată, însă, că Dumnezeu îi dă puterea de a-i pune botnița Morții – și realitatea absurdă devine normalitate!... Poveștile fantastice coboară pe pământ și devin niște realități... normale!

Gregor Samsa, când se trezește într-o dimineață, ca în oricare altă dimineață, descoperă în patul său, în locul său, ceva ce nu mai întâlnește niciodată în patul său: o insectă monstruoasă! Care era el însuși! Gregor, cu alte cuvinte, își pierde personalitatea, din motive chiar de el nu prea înțelese, în timp ce Ivan Turbincă își descoperă o altă personalitate – își descoperă și o

altă personalitate, fără să-și piardă esența sa de rusnac chefliu! Ivan Turbincă nu... regresează pe scara biologică, nu devine animal pasăre, rinocer (care este tot un animal, desigur – poate un animal african, în primul rând), insectă!... Ivan – rămânând om! – urcă pe... scara puterilor divine!... Am putea spune că asistăm la o... metamorfoză divină! Rămânând același, Ivan devine altul!...

Iraționalul (parțial color!) din Ovidiu, Apuleus, Kafka, Ionescu etc. nu mai aparține de jocul evenimentelor supra-naturale, magice, absurde... Ce face Dumnezeu are rigoare, coerență, logică! Nu e nimic din zona inexplicabilului atunci când Dumnezeu, după ce a creat lumea în câteva zile, îi acordă unui rusnac puterea de a fi stăpânul morții!

Dumnezeu, ca istoric și filosof – preocupat de istoria și filosofia lui Ivan Turbincă! – observă dihotomia (am putea zice) dintre purtarea cotidian dezinvoltă... și substratul profund creștin ce-l caracterizează pe rusnacul luat în cătare cronică-rească!... Trecerea lui Ivan prin lume, bonomă, dar radical desacralizată, ascunde, de fapt, o altă dimensiune a existenței sale, de care trebuie să ținem seama dacă dorim să-l înțelegem în deplinătatea personalității sale aparent nearmonizată! Adevărurile parțiale – cele evidente: beția, găvăritul etc. – pot să pară chiar groțești! Dumnezeu a sesizat – firește! – relația dintre aceste adevăruri pitorești, ceremoniale chiar, rituale chiar, bufonice – și sacral pe care-l ascund! Această filozofie practică de Ivan, ca un mod de existență, ne pune în fața unei singularități formidabile, pe care Dumnezeu o răsplătește cu puterea cea mai mare ce i-a fost acordată vreodată unui om: aceea de a pune botnița Morții! În turbinca lui Ivan moartea devine total neputincioasă, inutilă! Această putere divină Dumnezeu n-a acordat-o nici măcar unor sfinți!... Cu Ivan Turbincă putem spune că începe – și, deocamdată, se termină! – un nou mit! Care nu are în el nimic abstract: mitul omului ce poate ține Moartea închisă în traistă! Mitul întemeiat pe meleaguri moldovene propune și o tehnică a introducerii Morții în turbinca, și un vocabular, un limbaj special, esențializat!... Pașol na turbinca! zice Ivan și netrebnică arătare este introdusă în traista cea mitică!... Da, cu doar câteva cuvinte – minunea se înfăptuiește! Sigur, Ivan mai are în dicționarul său și alte câteva vorbe, vorbe, pe care nu le mai consemnăm și noi aici... Oricum, Ivan este îndrituit cu forța de a constata cu ochii săi personali degradarea misterului teribil al morții!... Da, pașol!... și secretul lumii i se revelează: moartea, aflată fiind închisă în închisoarea mobilă pe care el o poartă în spinare (cu grijă, de!), viața oamenilor poate fi fericită!

Sigur, am putea spera ca Moldova și Basarabia, în primul rând, să devină o insulă magică! Unde uraganul tentațiilor carnale să se mai potolească! Cetățenii Europei (în primul rând) să vină aici în pelerinaje spirituale – ca să practice amorul cast!

O, insula numitului Ivan Turbincă, în mod absolut separată de ce-a mai rămas din Univers!...

Sigur, pentru unii dintre cărcotași, punerea morții sub obroc, negarea morții, poate să pară un proiect negativ în echilibrul cosmic?! Poate să pară un demers magico-religios?... Pașol! e un cuvânt care anulează moartea și dă lumii un nou sens!...

Mitul lui Ivan Turbincă poate să pară un alt mod de a practica filosofia?... Sigur, e vorba, în cazul dragului Ivan Turbincă, prin absența avalanșei discursurilor, de o filosofie tăcută!...

Și încă un amănunt: Ivan Turbincă nu scrie nici maldăre de tomuri de filosofie, nu lasă omenirii niscaiva tratate de filosofie!

Și... Băgând Moartea în traistă (și purtând-o prin lume, în spinare, făcând-o astfel să fie prezentă la toate bucuriile vieții – incluzând aici și plăcerile bahice, desigur!), Ivan Turbincă restrânge puterea Morții nu doar asupra sa, ci asupra lumii întregi!

Despărțită de comunitatea umană de lumea animalelor, a peștilor, păsărilor, de aria vegetalului, de biodiversitate, Moartea se va subția la trup, până a nu mai fi în stare nici ea să se recunoască, se va sfriji sufletește și... Da, vom asista la alienarea Morții!...

Desființarea puterii și misterelor morții face parte – am putea zice!? – din reconcilierea dintre Dumnezeu și oameni, din alianța lui Dumnezeu cu umanitatea nestrucată din om – în dorința Sa de a crea o nouă lume?... Ivan, asumându-și darul (harul și sarcina!) de a închide Moartea în turbincă – dar păstrându-și felul său dezinvolt de a fi! – își asumă și valorile morale ale divinității?!... De ce nu?!

Dar, fiindcă există întotdeauna un dar!... De la acest dar, după o vreme, viitorul începe să se scrie altfel! Eșecul demersului întreprins cu brio și chiar cu voluptate de către Ivan devine... evident... Și total! Moartea – din diverse motive, pe care nu le mai analizăm acum! – își recâștigă drepturile! Și astfel putem vorbi de o experiență existențială moartă!

Ah, ne mai amintim de o altă experiență ratată: Făt-Frumos, cuprins de dorul de părinți, părăsește țara tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte!... Dar când trece pragul casei părintești, afurisita moarte, care era gata-gata să-și dea duhul îi dă o palmă și-l... omoară!... Scroafa naibii!

Acum, revenind la Ivan, să spunem că din puterea turbincii sale a mai rămas doar povestea?!... Memoria?!... Înscrisul cronicarului – care este Dumnezeu, sub acoperirea pseudonimului Ion Creangă?... Da, altcineva cine putea cunoaște secretul atotputerniciei lui Ivan?! Sfântul Petre? Dar până la întâlnirea cu Ivan, Sfântul Petre putuse pune de acord măcar o clipă puterea omului cu divinitatea?... Sfântul Petre observase și el, desigur, sterilitatea fericirii oamenilor, bazată doar pe adevăruri subumane – sex, răzbele, statui orgolioase, averi etc. El nu avusese puterea (ne referim la Sfântul Petre, firește!) – în cazul lui Ivan, bunăoară! – să ajungă până în... centrul ființei rusnacului!

O să rezumăm ce mai avem de spus, după învățăturile lăsate nouă de Dimitrie Cantemir: adică să notăm faptele „pre scurt și lămurit”, ca ele să nu-i „pricinuiască plictiseală” cetitorului!... Așa că...

Moartea, revenită, cu ajutorul lui Dumnezeu, în drepturile ce le avusese mai înainte de întâlnirea cu Ivan Turbincă, ne arată ceva extraordinar: că și Dumnezeu trăiește în istorie! Că și hotărârile sale – ultima, bunăoară, prin care Moartea a fost eliberată! – nu fac parte întotdeauna din propria Sa esență, ci sunt rezultatul unor întâmplări din istorie!

Nu?!...

Acum: primele concluzii!

Dumnezeu a învățat destule chichițe de la diverși cronicari! Victor Hugo vede natura ca pe o simfonie: totul e cadentă, ritm, măsură, de parcă, zice el, Dumnezeu ar fi făcut lumea în versuri! Creangă, mai cu picioarele până în pământ, deși e slujbaș al bisericii, constată, în geniala „Poveste a... poveștilor” ce minuni poate să realizeze omul punând în pământ și cultivând – nu neapărat semănând în pătrat! – acele destoinice componente anatomice pe care se bazează structura genomului uman (ADN-ul) și a fericirii! Tablele legilor îi sunt transmise, în scris, firește, lui Moise, de către Dumnezeu în persoană! Ce s-a mai ales din ele, se mai știe!... Din vorbe, vorbe, vorbe, să poată prințul Hamlet reconstitui spațiul și ordinea faptelor criminale din putreda Danemarcă? În „Letopisețul Țării Moldovei”, Grigore Ureche încearcă să înscrie istoria în modelul cel sacru: „tocmesc prin poveste, careleș la locurile sale”. Cuvintele scrise ar trebui să se impună în fața „cumplitelor vremi”, zice Miron Costin, sigur fiind că istoria este necruțătoare și ieșită din țâțâni – precum ar spune un domn din Danemarca. În „Hronicul romano-moldo-vlahilor”, Cantemir vorbește despre cumplitele vremi „de acmu, de nu stăm pe scrisori, ci de griji și suspinuri” – doar e „vremea plânsorii”...

Ei, știind că bietul om e sub vreme, cum găsește Ivan Turbincă în el puterea de a rămâne el însuși – putere pe care n-a avut-o, mai târziu, nici Dumnezeu! Ivan, rămânând el însuși, le-a făcut, involuntar, o bună impresie lui Dumnezeu și Sfântului Petre! Căci el nu s-a prefăcut în fața lui Dumnezeu că e bun!... El nu știuse cine sunt... Dumnezeu și Sfântul Petre! Crezuse că sunt niște oameni obișnuiți, dar oleacă mai năpăstuiți decât el, fiindcă – vai de ei! – nu cunoșteau nici bucuriile licorilor moldo-slavo-valahice!

Dumnezeu a scris cronica „Vieții lui Ivan Turbincă” (semnând-o cu pseudonimul Creangă Ion), fiindcă și-a dat seama că Ivan nu s-a prefăcut niciodată că este altfel decât a fost tot timpul!... S-ar fi putut preface... și poate ar fi rămas cu puterea sublimă de a ține Moartea la respect?!... Prefăcându-se nițeluş ar fi putut ajunge poate chiar paznicul etern al morții?...

Dacă totul este materie supusă timpului (cum zic unii cărcotași), cum de-a reușit epicureicul-dionisiacul-rusnacul Ivan să armonizeze, în fața lui Dumnezeu și a Sfântului Petre, esența sa pură, invizibilă (la prima vedere și pentru Dumnezeu, de!), cu traiectoria sa epică, doldora de dorința de a îmbrățișa orice bucurie, fără să știe nici ea câtă despre complexa „condiție umană” vorbise cândva domnul Montaigne, cel care adora apele minerale?... Apoi: suntem siguri că puritatea rusnacului nu era și nu putea fi trecută sub sintagma căutării de sine!... Atunci?...

Este Ivan Turbincă un dionisiac orgiastic, bețivan, slav, ieșit din minți? Nu prea, deși extazul dionisiaco-bahic (să-i zicem așa!) n-am putea spune că-i lipsește... Firește, Dumnezeu știe să descearnă între ispitele iraționalului (ce-l mai bântuie pe Ivan) și raza de lumină lină ce străluce dincolo de apucăturile sale de rusnac muritor! Beția perpetuă a lui Ivan Turbincă nu vrea să exprime cumva bucuria evadării dintr-o lume ternă, din nebunia banală a unei orânduiri fără legi? Poate că Dumnezeu citește bine în biografia ușor delirantă a rusnacului efluviile tragicului!

Și astfel se hotărăște să-i descrie viața lui Ivan și să-l înnoobileze cu cea mai teribilă putere: aceea de a învinge timpul, băgând moartea în sac!

Liviu Ioan Stoiciu

Căutând o ușă

Își regăsesc, pentru o clipă, tinerețea: pe poteci de oi, când ciorile strănse grămadă le cârăie în zbor pe deasupra capetelor. Ei doi, ce mimează ființele supranaturale... Senini. Cu și mai multă

înflăcărare, de îndată ce s-au simțit mai liberi. Și cu multă râvnă... Liberi, pe poteci de oi, suiți pe spinarea dealului și coborâți în văi, în interior la ei, spre fundul mării. Fiecare în propriul interior: prin vâlul de aer cald care tremură, făcând siluetele lor tot mai neclare. Cu o forță neobișnuită de atragere, împreună, spre fundul mării, în care se oglindește sufletul lor și cerul fără de sfârșit... Într-o permanentă tendință de evaporare. Își

regăsesc, pentru o clipă, tinerețea. Pe poteci de oi, unde casele de lemn, țărănești, din tinerețe, sunt demult dispărute fără urmă: căutând în aer o ușă. Ușa spre o altă dimensiune...

De la creier la inimă

inflorescențe argintii pe marginea șanțurilor pline de nervuri în stare de excitație, care coboară de la creier la inimă: crescătoare și descrescătoare. În ciclul anual. Și tehnica lor. Tehnica

noastră arhaică: din dreptul ciorchinilor de flori, dătători de mari bucurii, după cum urmărim roiul. Roiul globular. Globular? Roiul apărut la suprafața pământului în această perioadă de timp. După cum urmărim roiul și culegem mierea de la albinele sălbatice: din buturugi de copaci. Dând pilde de nepăsare și trufie. Când bate vântul către seară... Putând considera, pur și simplu că

suntem amândoi zei ai locului, îndrăgostiți.

Nu-mi găsesc liniștea

opaițul aprins: un hârb de strachină cu seu topit de oaie, în care plutește o feștilă cinică. Te gândești la spiritul lui animal? Spirit al luminii ce o împrăștie. Îndepărtându-mă de calea urmată de alții. De agitația inegală a acestor spirite, în general și de diversitatea părților lor. Astfel, brăzdat tot de lumină cum sunt, lumină galbenă, roșie, verde, portocalie: spune regele. „Rege al unei țări de pe lumea cealaltă”. Acum,

când presiunea bioxidului de carbon în sânge crește. Ce faci, te sinucizi? Presiune a toate câte îmi sunt înmagazinate în memorie și a toate câte așteaptă să fie înregistrate, la rând, din afară. Printre ocări și dojeni. Aici, unde până și privighetoarea stă cloșcă, prefăcută, și unde un pitic, de după fiecare ușă deschisă, se scâlâmbăie. Într-o realitate paralelă. Unde fumul sobei, împrăștiat liber în podul casei părintești, de fapt, e o materializare a gândurilor, a muzicii și imaginilor lor rătăcitoare.

Ah, nu-mi găsesc liniștea...

O tânără tolă cu săgeți

deasupra, pe un perete, atârna tolă cu săgeți – o tânără doamnă de demult, cu șase degete la mâini și la picioare, visătoare. Că unde nu sunt acum întreceri pe pista patinoarului, să vâneze! Afară ți le lipeau genele...

O tânără doamnă rezistentă la apă, lumină, sodă și molii: ea oare constituie norma frumosului? Îmbrăcată în cine știe ce stindard sacru (păstrat de la o nuntă). Adormită sub formă de tolă cu săgeți. Împodobită în țesături cu beteală, oglinzi și panglici. Plină de linii spectrale de absorbție. Până

ce se scoală și pătrunde într-o
cameră obscură.
Acolo

unde i se schimbă fața morții.

Vas crud

tu, trup, reprezentare a slăbiciunii și
neputinței! E mângâiat:
e desprins vasul crud de pe roată cu
o sârmă. Tu, care
ai avut trăsături de pasăre înotătoare înainte să fii
definitivat, în această
atmosferă de vrajă ascunsă. Izbucnit din albia

râului: „pentru a compensa defectele
minții mele”. Desprins,
vasul crud e dus la uscat, la soare, pe un raft
negeluit. Ponosit. Întins pe
o suprafață mare și netedă, cu verdeată, unde
nu există nici întristare, nici
suspîn. Tu,
vas, trup crud, depozit
ancestral de speranțe: indiferent, poate, în sine,
ostil sau răuvoitor, cine
să piardă azi vremea să te înțeleagă
în amănunt? Ai auzit un
glas de după sobă? Însetat, necunoscut: îți cerea
apă. Glas plin de lut, martor al atâtor
furtuni magnetice...

Schimbând impresii

cum să facem să nu mai fim considerați
păiațe, spune, cu
o suflare ușoară, la întâlnirea cu ceilalți domni ai
păcii, asemănători lui și nourilor.
Cu o panseluță în păr, cât își întinde câmpurile
energetice.

Purtat în căruțe până aici și pe cămile de circ, sub
corturi, din perioada în care polii
magnetici ai
pământului erau invers decât azi: cu
acea încetineală
plină de lehamite a omului sătul de mizerii. Mizerii
ale nivelurilor de succesiune în
natură. Schimbând impresii și deodată ridicându-se
în aer și

zburând. Fără centru de gravitație. Zburând
lin, la joasă înălțime, pe un glob
înaripat:
la înălțimea asta îl înțeapă muștele. Nu e
deranjat. Când
muștele înțeapă, vine ploaia.

Înlăuntru sufletului

din spate, ușa. Scârțâitul ei jalnic: și dinții
supti. În față, o pânză
întinsă, dar sfâșiată – o baltă, ce se dezgheată? O
hârtie de scrisori, cu muchea
aurită, lipită de fereastră de curenții de aer:
înlăuntru sufletului,
după o perioadă de geruri mari.

Înlăuntru sufletului, unde sunt lipiți pereții cu
amestec de balebă de cal, pământ,
lut galben, nisip,
paie și pleavă: amănunte, poate, ale unor trăiri
neseemnificative... Ale unor treceri
dintr-o stare în alta.

Privește deznădăjduit: imaginea se voalează,
se estompează, dispore. „Când
nu arde bine focul în mine... și când umbra...”
Umbra focului. Dacă umbra nu
intră în contact cu altă umbră. Cel puțin. „Dacă
nu intră în contact și nu se unesc, să
formeze un zid”...

Trebuie să-ți stabilizezi energia.

Teodora Fântânanu

DUILIU ZAMFIRESCU – 150 DE LA NAȘTERE

Ideea de romanitate în corespondența lui Duiliu Zamfirescu

Vasta corespondență a lui Duiliu Zamfirescu, din perioada când era secretar de Legație în Italia, apreciată de criticii și istoricii literari ca document ridicat la rangul de artă, cuprinde numeroase aprecieri, referiri, trimiteri, nu numai la frumusețea orașelor ori la pitorescul specific al Italiei.

Ceea ce, de departe, atrage atenția lui Duiliu Zamfirescu, este istoria, prezentă aproape peste tot în orașele pe care le-a vizitat sau în care a locuit. Inefabilul ruinelor, impresionantele monumente, muzee și opere de artă i-au întărit conștiința apartenenței, ca destin istoric românesc, la această istorie veche, determinându-l deopotrivă pe diplomat și scriitor, să-și dedice o mare parte a timpului studierii acestor urme grăitoare lăsate de înaintași și să-și creeze o viziune recuperatorie proprie.

În corespondența sa, mai ales aceea cu Titu Maiorescu și câțiva apropiați, ideea de romanitate, cu diferitele aspecte ale ei adaptate istoriei noastre, nu reprezintă, totuși, un scop în sine și nicio problemă pe care autorul să o analizeze și urmărească sistematic, deși, cum spuneam, istoria, mai cu seamă cea romană, a fost și a rămas o temă constantă, preferată, a lui Duiliu Zamfirescu, atât ca scriitor cât și ca diplomat ori om politic. Mai curând, am spune că ideea de romanitate este, în corespondența sa, **un construct ideologic personal**, fundat pe statornica sa admirație față de nobila descendență romană a poporului nostru. Acest construct ideologic personal este reprezentat de trei teme majore abordate mai mult la modul demonstrativ în corespondența sa: **tema studierii istoriei** și a înțelegerii fenomenelor sale *ex ipso fonte*, **tema responsabilității** față de păstrarea și cercetarea istoriei noastre vechi, **tema recuperării continue**, prin dreptul la o comună memorie istorică, a cât mai multor dovezi, nu numai scrise, ținând de descendența noastră romanică. Toate aceste teme sunt evidente, mai ales în corespondența cu Titu Maiorescu, Nicolae Petrașcu, Iacob Negruzzi, sau sunt deduse din întreg corpusul epistolar și poartă, cum spunea Nicolae Iorga, «sigiliul Romei», fiind marcate de evocarea superlativă a personalității împăratului Traian ori de sublinierea valorii inestimabile a Columnei sale pentru istoria românilor.

Astfel, aproximativ în aceeași perioadă în care Densusianu vizita Biblioteca Vaticanului dedicându-se *Documentelor privitoare la Istoria Românilor*, iar Nicolae Iorga publica, în 1911, *Breve storia dei Rumeni con speciale considerazione delle relazioni coll'Italia pubblicata in occasione dela Feste del cinquantenario italiano*.

Omaggio di un popolo fratello ed amico da parte della Lega di Cultura Rumena, Bucarest, Duiliu Zamfirescu reactiva, din Italia, ideea romanității noastre, plecând de la necesitatea raportării directe la surse și insistând asupra importanței cercetării concrete și nu doar mediate a însemnărilor epigrafice, a ruinelor, sculpturilor ori muzeelor în general.

În același sens, în una din scrisorile sale, Duiliu Zamfirescu împărtășește lui Titu Maiorescu ideea de a se institui, de către statul român, o bursă specială pentru istorie «Spre a studia – spune autorul – epigrafia veacului al II-lea, atât de bogată și de importantă pentru noi» (1), adăugând că istoria romană trebuie studiată «...la fața locului (în Italia, n.n.). Căci – spune autorul - e o deosebire imensă între documentul de hârtie și documentul de piatră» (2). În opinia lui Duiliu Zamfirescu, aceste monumente care au trăit istoria, chiar «dacă nu pot da o lumină particulară în discuțiunile științifice... pun însă fantezia istoricului în culoarea timpului, îl învață să nu judece lumile trecutului cu falsul criteriu al omului modern» (3).

Aceeași idee este exprimată, schimbând registrul echilibrat al discursului din corespondența cu Maiorescu, cu unul revoltat-retoric, într-o scrisoare trimisă prietenului său, Nicolae Petrașcu, spunându-i: «Se cheltuiesc bani cu fel de fel de comedii; ...se studiază școalele model, fermele, cursurile de apă, morile de vânt, – totul, în fine, dar până acum nimeni n-a venit să cerceteze pe locurile acestea izvorul, obârșia naționalității noastre» (4).

Luându-l martor al indignării sale sincere dar oarecum gratuite, pe același bun prieten, Duiliu Zamfirescu adaugă în aceeași scrisoare din 1888, necesitatea și obligația morală a statului român de a reproduce și pune în valoare, pe pământ românesc, prin diferite metode de replicare, Columna lui Traian, dar și reproducerea în gips a busturilor marilor personalități istorice ca Traian, Hadrian, Septimiu Sever și alții, pentru că, spune autorul, «au domnit peste noi, ne-au scos din întuneric, ne-au civilizat și ne-au împiedecat de a ne îneca și a ne pierde în marea slavă» (5). «Câte greșeli de istorie nu s-ar îndrepta» (6), adaugă în finalul acestui insert epistolar Duiliu Zamfirescu, care trăia, mai ales în primii ani ai carierei sale diplomatice, starea de grație a intelectualului marcat afectiv de una dintre cele mai importante culturi ale lumii, mai cu seamă una purtătoare de gir existențial pentru poporul român. Duiliu Zamfirescu nu suferă, totuși, de ceea ce A. Marino numea «complexul Dinicu Golescu» (7), relativ la perceperea decalajului cultural și de civilizație între zone geopolitice și culturale diferite. Prin incursiunile sale în spațiile reale

ale istoriei, el nu trăiește un veritabil șoc cultural ci, mai curând, cum avea să o și dovedească, recucerește, recuperatoriu-afectiv, Roma antică, istoria comună României și Italiei, propunându-și o altfel de abordare a istoriei și multiplicarea experienței sale prin scris.

Pasiunea față de istorie și datoria pe care o simte față de memoria înaintașilor îl determină să citească influente lucrări de specialitate, pe care le comentează uneori în corespondența sa cu Titu Maiorescu. Astfel, autori ca Tucidide, Caesar, Pliniu cel Tânăr, dar și Theodor Mommsen, Edward Gibbon, Hyppolite Taine se numără printre privilegiații bibliotecii sale de istorie. Informațiile primite vizitând și contemplând ruinele, trecute apoi prin filtrul lecturilor, îl transformă pe Duiliu Zamfirescu într-un veritabil cicerone epistolar a cărui temperată vervă narativă este vizibilă cu ușurință în scrisorile către Iacob. C. Negruzzi, Nicolae Petrașcu și, desigur, Titu Maiorescu.

El este convins totodată că «pentru noi, românii, este un fel de datorie pioasă, pelerinajul la mormintele bunilor noștri, – dar, afară de asta, câștigi un soi de demnitate de convingere, recitind istoria romană, cu mâna pe piatra rece, care rămâne o mărturie eternă a trecutului», cum îi scrie el lui Iacob Negruzzi (8).

Adăugînd la «poezia relicvelor» și la «emoția arheologică» (9), puternicele impresii lăsate de vizitarea unor palate și muzee ca Palatul Borghese din Vatican, Capitoliul sau Muzeul San Ferdinando din Napoli, Duiliu Zamfirescu nu omite niciodată din prezentările sale Columna lui Traian «adevărat obiect de cult, lângă care se oprește adesea, călăuzit de studiul lui W. Froehner, *La colonne traianne*». (10). Lui N. Petrașcu, pe care îl va însoți la Roma în 1895, îi recomandă Hotelul Laurati care, deși era unul de mîna a doua, avea marele avantaj de a fi situat în apropierea Columnei lui Traian «et c'est tout dire pour un roumain» adaugă Zamfirescu, pentru care, după cum își amintea Petrașcu în biografia sa, mai toate monumentele Romei erau «muzici și rugăciuni de marmură» (11).

Din punctul de vedere al receptării estetice și al împlinirii sentimentului patriotic, pe Duiliu Zamfirescu îl fascinează realmente Sala Împăraților din Capitoliu, a cărei perspectivă statuară era dominată de «divinul împărat», adică de Traian, pe care, – simte nevoia să se explice autorul –, «nu îl urmărește peste tot pe unde a lăsat câte un semn, dintr-un sentiment exagerat de latinătate» (12) ci, «pentru că e un sentiment de demnitate omenească să știi că ai un tată care... te-a crescut bine și, mai mult, ți-a lăsat un nume mare» (13). Din întreaga galerie a busturilor de epocă, din care Zamfirescu prezintă, printre alții, mai mult ca măsură a comparației pe Caesar ori pe Nero, bustul lui Traian este prilej pentru o descriere amănunțită și pentru un elogiu adus armoniei. Dincolo de subiectivitatea subliminară și de patosul encomiastic șlefuit ale descrierilor și comentariilor lui Zamfirescu, nu se poate să nu se observe seriozitatea abordării acestui demers și eruditele digresiuni în diferite episoade ale istoriei antice, folosite ca suport argumentativ. Concluzia nu putea fi decât una: «Traian avea ochiul clar, vederea justă, – le înțelegea și le înfrătea pe toate într-o împlinire scopului celui mare: guvernarea imperiului» (14), cum

conchide într-o scrisoare către Petrașcu.

Un alt aspect al paradigmei romanității întâlnit în corespondența lui Duiliu Zamfirescu, este acela lingvistic, bazat pe observația directă. Astfel, printre observațiile de început ale carierei sale diplomatice din Italia, se așează și puternica impresie pe care i-o lasă limba vorbită curent în peninsula, izbitor de asemănătoare cu limba română, considerând acest fapt ca pe una dintre «multele minuni și lucruri stranie ce îl impresionează» în Italia vremii. Pe de altă parte, la nivel literar, traduceri din Leopardi, de exemplu, pe care le va face în limba română, sunt un exemplu în plus al afinității pe care o are scriitorul față de limba italiană ca limbă romanică. Cele două limbi romanice construiesc, iată, *avant la lettre*, prin experiența literară a lui Duiliu Zamfirescu, cum se întâmpla și altor scriitori, ceea ce teoria literară numește astăzi **geo-poetica**, disciplină în care granițele, cel puțin acelea literare, sau lingvistice se abstractizează.

Tot ținând de acest aspect al cărții, în general, al textului scris, este și **misionarismul livresc** – încă o formă tangentă la ideea de romanitate – manifest nu numai prin traduceri din literatura italiană, ci și prin atenția acordată traducerii în italiană și răspândirii anumitor cărți românești în mediile intelectuale din Roma și împrejurimi, cum reiese dintr-o scrisoare către Nicolae Iorga pe care îl asigură că: «Mențin părerea că cel mai bun mijloc de a face cartea cunoscută în Italia – este vorba de *Brevi storia dei Rumeni* – este acela al trimiterii ei la toate bibliotecile și institutele ei culturale, unde se citește foarte mult» (15). Totodată misiunea sa diplomatică îi crea posibilitatea de a cunoaște și pătrunde în diferite medii intelectuale fapt ce îi permitea să sesizeze importanța unor cărți pentru ideea de romanitate a poporului român. Una dintre acestea, „*Codicele latino-moldav*”, scris de călugărul Silvestro Amelio, pe care Duiliu Zamfirescu o trimite și dăruiește Academiei Române, era considerată a fi deosebit de importantă, ca «încercare de a scrie românește în prima jumătate al veacului al XVIII-lea, cu litere latine» (16) – opinia scriitorului la acea dată.

Și, tot el, recunoscând valoarea de document a acestui Codice, adaugă într-o scrisoare pe care o trimite Academiei Române: „Ar fi de cea mai mare importanță a se găsi... corespondența acestui misionar, relativă la Țările Române” (17).

Cele trei teme menționate mai sus, argumentează suficient, credem noi, **ideea de romanitate** prezentă în corespondența lui Duiliu Zamfirescu, exploatată, de altfel, și în destule alte lucrări, genuri, ale operei sale. Aceasta poate fi o dovadă în plus a conștiinței modelatoare și vizionare a scriitorului, convins că mai erau încă multe de descoperit, de spus, de învățat și de asimilat de către noi, românii, în folosul propriei noastre istorii și deveniri culturale și că umbrele istoriei vechi își așteaptă, încă, noi interpreți. Așa poate se explica jubilația transparentă, dintr-un text de publicistică de data aceasta, în care era altfel evocată, personalitatea împăratului Traian. Era vorba de o dispută diplomatică despre «*tăietura marelui M*», adică, pe scurt, simplificarea drumului navigabil pe Dunăre, la Sulina. Cum voturile în Comisiunea Europeană de la vremea aceea, erau favorabile Marii Britanii și nu

României, nodul gordian trece în mâinile Ministrului de Externe al Italiei, Francesco Crispi.

Iată cum găsește acesta rezolvarea – fapt prezentat în următorul text din articolul lui Duiliu Zamfirescu, intitulat «**Diplomație Românească: Divinul nostru împărat**»: «În cele din urmă, într-o memorabilă ședință, de la Palatul Roccagiovine, unde era sediul Legațiunii noastre, bătrânul om de stat, uitându-se pe fereastră și dând cu ochii de coloana traiană, rosti aceste cuvinte: „Chestiunea în sine poate fi rezolvată în amândouă felurile. Poate că interesele Italiei sînt mai aproape de soluțiunea românească, dar nu trebuie uitat că noi, italienii, avem atâtea cuvinte să ne păstrăm bunele relațiuni cu Marea Britanie, încât am trece ușor peste *marele M* al domniilor voastre. ... V-ați așezat în fața forului lui Traian. Cuminte împărat a fost. Cunosti corespondența lui cu Pliniu cel Tânăr?” – întrebă, adresîndu-se tânărului secretar de Legație, apoi, după o scurtă pauză – „Telegrafiază la București că Italia se raliază la propunerea românească. Și, vorbindu-și oarecum sieși, adăugă: La urma urmei, dacă v-a așezat el acolo, a știut ce face” (18).

Atunci, ca și acum, Magister dixit.

BIBLIOGRAFIE

- 1-3 Zamfirescu, Duiliu. Opere. Vol. VII. București: Editura Minerva, 1984, p.200
 4 ibidem, p.185
 5-6 idem, Opere. Vol. VIII. București: Editura Minerva, 1985, p. 185
 7 Marino, Adrian. Evadări în lumea liberă. Iași: Institutul European, 1993, p. 8
 8 Zamfirescu, Duiliu. Opere. Vol. VIII. București: Editura Minerva, 1985, p.92
 9 Săndulescu, Al. În: pref. la Opere. Vol. VII. București: Editura Minerva, 1984, p.XXXV
 10 ibidem
 11 Zamfirescu, Duiliu. Opere. Vol. VIII. București: Editura Minerva, 1985 p. 475
 12 ibidem, p.178
 13 ibidem
 14 ibidem, p. 182
 15 ibidem, p.562
 16 Zamfirescu, Duiliu. Opere. Vol. VII. București: Editura Minerva, 1984, p.1
 17 ibidem, p.4
 18 Zamfirescu, Duiliu. Opere. Vol. VI, Partea a II-a. București: Editura Minerva, 1987, p.31

Magda Ursache

UN RĂZBOI GREȘIT (I)

„alt război
 greșit cu semeție,
 parc-aș ciopârți
 c-un fierăstrău
 iar și iar o viperă
 din mit
 ca s-o văd
 cum rămâne tot vie”

Elena Ștefoi, *Odă semeței înfrângerii*

Da, a fost un război greșit pentru postul acela din Catedra de studenți străini. Nu merita să-l duc. Norma era enormă, pentru că orele suplimentare erau obligatorii. Umpleam, prin nori de praf de cretă, tablă după tablă de conjugări și de declinări. Înroșeam mii de texte: *cuvânt*, nu *covent*, *simpļu*, nu *semblu*, *sfârșit*, nu *sfircit*, *bilete*, nu *belite*. Chinul ăsta l-am istorisit în romanul nr. 4, *Conversație pe Titanic*.

Încercam să mă amuz vorbind stâlcit în românarabă: „Nu vazut cheiul meu? Mie estem rau sa perd cheiul”.

Cu fierăntania noastră de Dacia, mergeam în dese *egscursii* pe Ceahlău, în Marmu', la București, să uit de

orele de *șigoala* cu arabii care voiau să facă în România *Bolitehnica* ori *Medgina*. Îmi plăcea să șofez. Am fost una dintre rarele, pe-atunci, șoferițe din Iași.

Căile erau mereu blocate din cauza „vizitelor de lucru”. Așteptam ceasuri să treacă acel sumbru convoi oficial-prezidențial. În capitală era și mai rău. Aud și acum vocile metalizate de difuzoare:

„Rămâneți pe trotuar!”

Suna ca: „Nu mișcați! Măinile la ceafă!”

Trăiam împuținat, cum se spune că trăiește un organism după infarct. „Cronica” era o afacere clasată, dar trebuia să fiu o *virago*, cum li se spunea în Renaștere femeilor bărbătoare: construim rațional pe dărmăturile unei profesii (critic de poezie) pe care am iubit-o și care mi-a fost interzisă. Radu Mareș mă sfătuieste să revin la ea. Nu pot. Despre poezie scriu greu și rar: nu numai traumele din copilărie nu se vindecă niciodată, ci și ceea ce numesc eu *rana Freud*, rana mea Freud: eliminarea din presă, după care n-am mai reușit să revin.

„Uite cum a ajuns revista «Cronica», mă consola Petru (Ursache). Ai nevoie de căști ca la pompieri ca să-i citești pe Potopin, pe Chiriac, pe Marcu...”. Versurile erau din ce în ce mai simplist-agitatorice. Și articolele lui Vasile

Constantinescu ori I. Friduș. Tot el mă amăgea: „O să obții cumva ore la Literatură și-o să scapi de-acolo, de la «Străini»”. Ah, optimismul lui nerealist în ce mă privește!

La Catedră, provocările începeau de dimineată, de la prima oră. Le spuneam *fetele băieților*. Se plâneau că nu le ajunge rația de ulei sau de zahăr tos. Spre stupefarea mea, o Ană (Vrăjitoru) m-a întrebat „cine-i ăla, Noica”. „Noica ăla” fusese comentat în emisiunea Monicăi Lovinescu și „fata” voia să-mi consemneze opinia.

Cum trebuia să fie un bun informator Secu?

1. încadrat în obiectiv;
2. perspicace, de bună credință, conștiincios;
3. bine orientat;
4. discret.

Ei bine, *fetele băieților* n-aveau stofă de turnătoare ideale. Numai discrete nu erau, cu excepția uneia, pe care o poreclisem Mata Hari. Se laudau cu colaborarea lor excelentă cu „pistolarii” care „dezvoltau volumul și calitatea potențialului informativ”. Știam de câte ori strecurau rapoarte într-o cutie vopsită în alb, de pe holul Serviciului Social, cum cerea indicația. Una, foarte obedientă, se tot plânea că nu-i ajunge timpul pentru cât are de scris despre studenții ei. Era și mamă aproape eroină, gata să-și sacrifice demnitatea pentru pâinea copilașilor. Nu era amenințarea favorită a lui Valter? „Vezi că-ți pierzi pâinea!” Pricinoasă cum sunt, i-am replicat odată: „O fi brutărie Universitatea asta”.

Colectivul era destul de compozit. Fetele – sub-mediocre și certate cu ortografia, cum s-a văzut la concursul de titularizare – și câțiva „vechi”, scoși după restructurări din alte catedre – istorice – și „vărsați” la „străini”. Sub-ordonații și sub-ordonatele lui Valter o duceau bine. În special, cei doi valetii (condiția de valet se întreținea cu multe josișii) Rotaru-Vornicu, *abilingvi*. E cuvântul lui Paul Goma, din *Alfabecedar* și înseamnă „cel ce linge pe față și pe dos”. Dețineau toate drepturile, inclusiv acela de a plagia și de a-și multiplica „metoda” plagiată minuțios (cu desene cu tot) după Andrew, cum aveam să descopăr.

Cine nu făcea corp comun cu Valter, ca trompețica de Mariana, putea păți orice. Diversiunea de Bahlui e o unealtă perfecționată la Universitate.

O, zilele frumoase din Aranjuez, când eram „redactoriță” la revista „Cronica” și puteam râde de ideologia unică! Turtureanu mă lua peste picior, îl luam și eu peste picior, fără să ne turnăm la Secu. *O, zilele frumoase din Aranjuez*, când ironizam cu Val Gheorghiu conducerea, pentru supușenia față de Partid și făceam o revistă samizdat. Când râdeam de bădia Leon pentru lucrativul lui oportunism. Dumnezeu să-l ierte, că-i „umbră” acum, dar numai gazetar vertical n-a fost, cum vrea să credem „Ziarul de Iași”. Răspundea la toate comenzile PCR.

Universitatea funcționa ca și socialismul multilateral-dezvoltat: fără opoziție. Trebuia să fii mai înclinat decât turnul din Pisa ca să nu-ți pui întrebarea anuală: Am sau nu mai am normă? ori să obții avansarea fără probleme. Făceai frumos la șefi și șefese ca dulăul lui Pavlov, să-ți primești osul de lector ori de conferențiar. Dacă erai motivat de o plecare *abroad*, făceai și mai frumos.

„Nimeni nu poate gândi cu creierul altuia”, credea

Blaga. La Universitate se poate. Unii își acceptă condiția de supuși din inerție. Alții, din prudență, ca să fie celebrați didactic la 70, 80, 90 de ani. Autorași ignorabili de reflecții și reflexii, din speranța că li se va fabrica notorietate.

A fi disciplinat era sesamul pe care-l nesocoteam și eu, și Petru (Ursache). De la Heraclit se știe că „destinul înseamnă propriul caracter”. Nu numai că n-aveam, deopotrivă, abilități sociale, dar și detestam să le cultivăm. Biblia (de la București), ediția coordonată de Arvinte, n-o prea deschideam la paragraful „ca să se plece ei noauă”.

Stângăcia socială și excesele de independentă le-a plătit Petru U. cu vârf și îndesat. Pe urma lui și din cauza lui am plătit și eu. Cu dobândă.

Aici trebuie musai să citez din Geo Dumitrescu, din *Câinele de lângă pod*:

„dar frică nu-mi era, nu-mi era frică de câini,
nu mi-a fost niciodată frică de câini”.

Deși poți spune că ai curaj numai dacă ți-e și frică.

„Pleacă de-aici, dacă poți”, m-a sfătuit Tereza Culiianu.

Era singura persoană din catedră cu care râdeam fără păs de nea Nicul. Ceaușescu era din ce în ce mai bolnav de Putere, așadar, din ce în ce mai ridicol.

Viața economică se tot „perfecționa”, pentru bunăstarea și fericirea poporului, din ce în ce mai întunericit, mai înfrigurat, mai terorizat de securiști. Volumele omagiale se îndeseau, la fel monografiile. În limbi străine, ori făcute de străini, ceea ce demonstra actualitatea catrenului lui Păstorel:

„De-or trece anii cum trecură,

Fără vreun reviriment,

Eu îmi pun lacăt la gură

Și mă piș pe Occident”.

Pe pagina I a ziarelor și revistelor, de la „România liberă” la „România literară” – potop de poze ale cuplului prezidențial, mari și multe, din ce în ce mai mari și mai multe.

Lacăt la gură nu ne puneam, deși știam că poți fi „luat în lucru” prin DUI (dosar de urmărire informațională) dacă ziceai ceva de demolarea unor biserici (când nu erau demolate, erau translate, ca biserica Mihai Vodă din strada Sapienței ori ca biserica Olari din Calea Moșilor, ca să fie mascate de blocuri) ori de distrugerea satelor; dacă erai nemulțumit de retribuție, de contribuție, de taxa pentru „părți sociale” etc. Și încă nu ajunseseam să mâncăm TA-CA-MURI, cum li se spunea tacămurilor în bancul cu japonezul; puii congelați nu erau chiar „frații Petreus”, la 200 gr. bucata; nici nu stăteai, încă, iernile, la cozi interminabile pentru lapte înghețat, revărsat din sticlele plesnite de ger. Actualizam, însă, *Cântecul micului coreean* (poezie de A. Toma, scos de proletculți mai mare decât Eminescu), pruncuțul cu mamă ucisă de bomba americană:

„Sunt eu, Wu-Wing al tău cel mic

Mi-e foame și mi-e frig...”

Mai obțineam Pepsi Cola pe sub mână de la Casa Armatei, carne pe sub mână de la Bolta Rece, cașcaval pe sub mână de la Casa Universitarilor și – oho – compot de ananas, ness, alune, tot pe sub mână, de la bufetul Uniunii Scriitorilor.

Economiseam lumina și căldura, din grijă pentru bănuțul poporului muncitor, gazul (la București, apăruseră celebrele autobuze cu butelie pe acoperis) și apa caldă, de unde celebra întrebare a ascultătorului de Radio Erevan:

„Există viață înainte de moarte?”

Singurul lucru care funcționa era securitatea socială: ne plimbam, noaptea, la orice oră. Și, culmea, în pădure te simteai mai în siguranță decât în casa ta, posibil microfonizată, posibil percheziționată.

Mă îmbrăcam, verile, în *steag*, material de 9 lei metrul, din care designerii făceau rochii minunate, fuste minunate, care se decolorau la primul spălat. Prindeam și câte o bluză Levintza, la Fondul Plastic.

Mergeam la munci agricole cu studenții (români, nu străini). Tamara-amara ne lista dacă absentam de la mitingul de primire a tovarășului, venit să deschidă anul universitar la Facultatea de chimie, pe mal de Bahlui. Țin minte că ne răzbumam povestind biografeme Mihai Ursachi, plecat, atunci, pe Nil. Ne imaginam că ar apărea vâsbind pe Bahlui, gol pușcă și cu o blană jerpelită de leopard aruncată pe-un umăr, cum umbla prin Doi Mai:

„în luntrea mea subțire
ce-i zic Metamorphé...”

Ce subiect de notă informativă au avut *fetele băieților!* Nu cred că l-au ratat. Doar erau în misie. Misia de-a contracara acte și comentarii dușmănoase.

Peste tot, fluturau drapele roșii, se agitau lozinci roșii. Ne dovedeam „coeziunea” în jurul lui Nicolae cel Stejar, îl întâmpinam cu aplauze, cu urale... (*Sertarul cu aplauze* – mulțumesc, Ana Blandiana! – dădea pe dinafară). Mereu destul de neconvingător pentru activiști ca Pavel Florea. Nu strigam destul de *implicat*.

„Trăiască Partidul, Ceaușescu și Poporul!”, urla actorul Teofil Vilcu, la o repetiție cu cântec în Piața Unirii.

„Nu așa, tovarășe Vilcu, nu așa”, îl corecta sever Pavel Florea, făcând adunarea să hohotească îndelung.

„Cine să trăiască? N-aud! Strigați mai cu inimă”, ne îndemna pe stadion, în altă toamnă, în alt an, un general de armată, tot la o repetiție. „Strigați să se audă și-n iad”. Din rărunchi. Din răspuțeri. Ca-n versul bătrânului Bolintineanu:

„Sunetele d-arme, strigăte turbate
Printre vijelie zbor amestecate”.

Toate astea erau numite *Plan de măsuri pentru creșterea elanului oamenilor muncii*.

„Așa era regimul pe-atunci”, explică prin talk-show-uri fetițe de doojd d’anisori, foarte zâmbitoare, foarte tolerante.

Numai că în iarna asta, 2008, mai ales în ianuarie, s-a abătut potop cu fotografiile Ceaușescului. Fostul ministru de Externe, Ștefan Andrei, a fost chemat la Mădălin Ionescu în emisiune, să cănească iarăși cioara. Ne-a reamintit de „ctitorii”: Metroul, Transfăgărășanul, Porțile de Fier, spitalele județene, construcțiile de blocotețe (în blocuri, oamenii erau strânși la grămadă, deci mai ușor de supravegheat), de concediile cu bilet sindical. Pe bandă, a apărut incredibilul mesaj: Iisus = Ceaușescu. Și asta s-a întâmplat în brava democrație. Mulți își manifestau stima și mândria, rămase intacte, prin SMS-uri. Cine-i de vină, dacă nu guvernării actuali,

de această „reabilitare” a lui Cească și-a „mărețelor înfăptuiri”, în spiritul lui „înaintețoraimbine”? Cât pe ce să ni se spună că frigul și foamea ne țineau deștepti și ne conservau creierii.

Umbrele memoriei joacă feste urâte, de aceea adevărul trebuie mereu și mereu demonstrat pentru a înțelege ce pare unora de neînțeles, iar altora – povești de demult, complet inactuale.

AI. DEȘLIU: În dialogul cu Daniel Cristea-Enache, Octavian Paler a mărturisit că a ales, pentru cartea de debut, ca moto, afirmația lui Camus: „libertatea este dreptul de-a nu minți”.

Da, m-a emoționat faptul că și eu am ales același citat. Îmi ofer experiența de viețășă în Orânduirea Roșie tot repetând: nu credeți oameni buni, chiar dacă vreți să credeți, în minciuna egalitarismului socialist. E o minciună goală, sub aparență nobilă, bine lustruită de limba de lemn.

I-am spus **lui Al. Deșliu**, că n-am chef să povestesc cum am trecut de la generală la liceu și apoi la facultate. Ard etapele, ca și dezvăluirile intime. Am vrut ca viața particulară să rămână particulară și Deșliu, care n-are defel înclinații de paparazzo, a acceptat. Nu unt nici monstru, și nici sacru, ca să intereseze pe cineva detalii legate de intimitatea mea (de *intimitățile* mele, cum le spune – urât – prozatoarea indiscretă a „legăturilor bolnăvicioase”). Îmi păstrez cu discreție *tainele inimei*, secretele, asta intră în condiția de femeie, de doamnă. Ce ar interesa sau ar trebui să intereseze e felul cum alții îți puteau croi destinul. Și sigur că sunt *amintiri deranjante* pentru acei croitori. Am fost o persoană numa’ bună de salubritat. Am cunoscut gazeta de perete (nu la rubrica *fără pată*, ci la *cu pată*), demascarea în ședințe de catedră, debarcarea din post(uri); umilinta de ins neîncadrat în „câmpul muncii”, deturnat de la rost. Tatăl meu spunea: „e cam greu să uiți adevărul; cu cât e mai adevărat, cu atât nu poți uita faptul, evenimentul”. Și-aici mă duc cu gândul la un pasaj din *Christina Domestica și Vânzătorii de suflete*, proza lui Radu Cimpoeșu:

„Realitatea e un simplu efect”.

Dacă nu intervenim și-i lăsăm pe memorialiști să spună adevărul din când în când sau când și când, să-și recomună jurnale, da, asta se va întâmpla, „va exista numai ce vor ei”, are dreptate Radu Cimpoeșu.

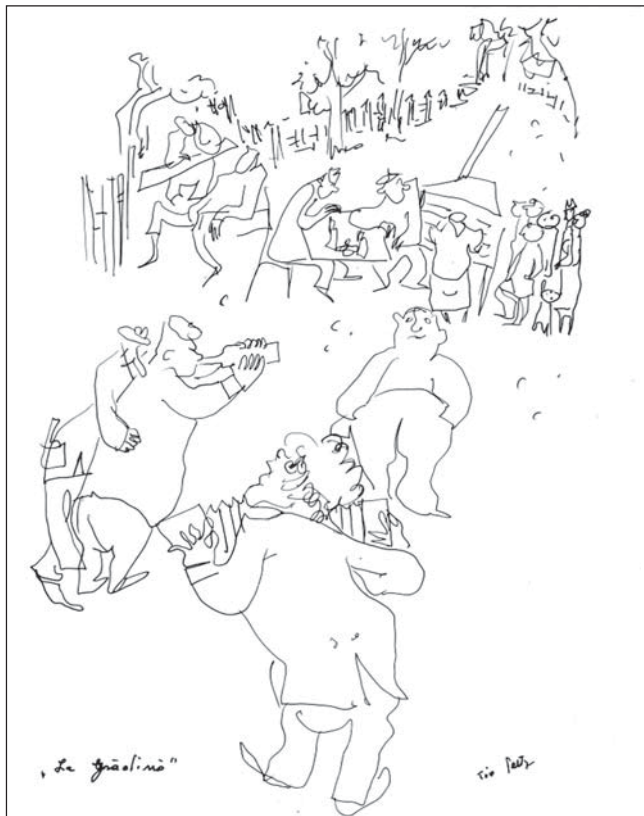
Ce-i drept, a retrăi nu-i simplu. Se lasă „cu ascuțite dureri de căpătână”, cum notează un autor cu *facultatea memoriei*, cea complexă, de care vorbea Eco: „să-ți amintești e o muncă, nu un lux”.

Întâmplarea a făcut să citesc, la scurtă distanță, un Retz de dincolo de trecători și un Retz de dincoace de aceleași trecători. I-am numit pe Radu Mares și pe Leonard Gavrilu. Ei bine, și în jurnalul lui Leonard Gavrilu, și în *Manualul de sinucidere* al lui Radu Mares am găsit, la data de 23 decembrie 1989, aceeași secvență: mormântul din pâini, cu lumânări și flori înfipte în ele, în București, între Universitate și Arhitectură, la intrarea în metrou; iar la Cluj, pâinea depusă pe trotuar, lumânarea, sângele... Sper în lecția *l'aide-mémoire*-ului cu astfel de diariști.

Nu sufăr de scenarită, dar nu pot să nu constat că la Iași, ca și la Cluj, s-a mers pe aceleași scenarii. „Un terorist baricadat refuză să se predea, amenințând cu o armă automată” (*Manual de sinucidere*, p. 55). În târgul nostru, dulcele, a fost aidoma. Nu aveam o Doină Cornea să spună rugăciunea; la Iași, a fost spusă din balconul în care se aflau destule persoane suspecte, amestecate printre opozanții știuți.

„Cineva, nota Mares, descoperise o casă conspirativă a Securității”. Altcineva, în Iași, descoperise în Universitate un cabinet cu un stat de plată al informatorilor. N-a mai fost de găsit după aceea, dar se zice că Richard Valter figura în frunte. Seiful era plin cu sticle de votcă, pungi de cafea Wiener și... prezervative. Iar „ținte false” au fost și-n Cluj, și-n Iași.

Din păcate, falsele memorii, mai ales cele compuse cu talent, au un năucitor *efect de real*. E ca-n filmul *Ecaterina Teodoroiu*, unde un avion Antonov (AN-2), care a zburat prima oară în '47, joacă rolul unui avion Nieuport,

dăruit armatei române de sora mare, armata franceză, în 1917. Faptul l-a relatat umoristul Cip Leșan.

Partea bună (sau rea?) e că știu când memorialiștii mint și când spun adevărul. *Martor tăcut* nu pot fi.

Oricum, cine citește falsele memorii are – cred – un sentiment straniu. E ca atunci când parcurgi documente de la anchetele Securității și găsești vorbele anchetatorului puse în gura anchetatului: eu, reacționarul C. Noica, i-am expediat reacționarului Cioran, fugit în Franța, o scrisoare dușmănoasă.

Am la îndemână interogatoriul luat de căpitanul Iosif Crăciun lui Dinu Pillat. A fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru romanul *Așteptând ceasul de apoi* (manuscris dispărut). Colega de institut, Cornelia Ștefănescu, fusese arestată și ea pentru că îi păstrase ascuns un exemplar din dactilogramă, dispărut și el. „Alte relații n-am avut (declară învinuitul Pillat) cu Ștefănescu C., pe care recunosc că am încercat s-o influențez și să-i impun punctul meu de vedere *reacționar* (subl. îmi aparține, Magda U.) despre literatură, fără a reuși sută la sută”.

Iar acești anchetatori se consolează acum cu pensii de generali.

Am strigat cu disperare în Piața Universității, la „golani”:

„Vinoții fără vină

Vor să se facă lumină”.

Nu s-a făcut. Au avut parte, la noi, activiștii de declasare socială? Niet. S-au produs eliminări morale ale unor scriitori, nu și ale celor care au fost la butoanele de comandă. Discuțiile despre culpă și culpabilități n-au clarificat nimic. S-a creat chiar o psihologie a resentimentului. Nu față de vinovat, ci față de victimă, care trebuie să *fie iertătoare din inimă*, ca Marcu Ascetul. Dacă nu este, dă dovadă de slăbiciune morală, de lipsă de caracter și de intoleranță.

Eu sînt de acord cu sloganul liberal *Alungații lupii*. Mai ales că lupilor tare le place s-o facă pe Mieii Domnului, să joace rol de Agnus Dei. Vinoții nu se arată dispuși să-și ceară iertare; cel mult își justifică vina, numind crimele abuzuri. Iar compromisiunile (marile) și adaptările noastre la *ancien régime* sunt puse într-o oală.

„Toți am fost vinoți”, se tot aude dinspre cei cărora le convine să pună problema în termeni colectivi. „Vinoți mai mult sau mai puțin”. Ei, aici e aici! Mai mult sau mai puțin. Unul a fost în postura de a decide, altul – de a urma decizia. Poziția de dominare și de control nu-i totuna cu poziția de dominat și de controlat.

„Avem, se pare, spunea Octavian Paler, nefericita capacitate de a pune un grătar cu mititei pe orice Golgotă”.

Expus la zidul infamiei, acuzat de colaboraționism cu Securitatea este Ion Caraion. Nu cel care l-a împins la asta, nu cel care l-a lovit cu bara de fier în piept, nu cel care l-a condamnat la moarte. Și câte alte cazuri n-ar mai fi de comentat.

Aflu din ziare, în ianuarie 2007, despre moartea (congestie cerebrală) lui Ion Dincă, la 79 de ani. Primar în București, între 1976-79, supranumit Te-leagă. Te aresta și pentru că îți închideai balconul de la bloc. Cariera și-a consolidat-o la Direcția politică a Armatei. După 5

ani de Jilava, a fost liber ca pasărea ceriului și angajat la firma de electronice a ginerelui capitalist, Nicolae Badea. La înmormântare, Ion Iliescu i-a trimis o coroană de floricelă, deși Dincă îl făcuse „secătură” în proces și-l întrebase unde-s cei 60.000 de morți egal genocid? În Raportul Tismăneanu, Dincă e „demnitar vinovat de impunerea și perceperea unui sistem bazat pe crimă și fărădelege”. Cu toate acestea, o companie de la Garnizoana București a tras salve în onoarea-i.

Nicolae Turtureanu pomenea metaforic de „activiștii de partid și de stat degeaba”.

Ba nu, Nickleby, nu stăteau degeaba. Erau activiști activi și nu e tautologie. Ne dirijau gândirea, se ocupau cu „repartizarea judicioasă a cadrelor”, adică ne debarcau ori ne avansau după criteriile lor străambe. După pohta ce-o pohteau. Iar incultii cu care-am avut de-a face au fost autoritari la sânge. Ca Alecu Floareș, tractoristul-propagandist, care nici el n-a rămas nesalarizat post-socialist, intrând în afacerea unei familii alianțo-civiste.

Unii se vaită că au suportat biciul lui Ceaușescu numai ca să (ne) facă, din vârful sistemului, tot binele. O fi și asta o componentă a adevărului lor. De răsplată (de la magazine și case de odihnă pe circuit închis, până la... hârtie igienică) nu pomenesc. Nici despre erorile, câte le-au făcut aflați în posturi de decizie. Asta ca să nu mai deosebim grâul de neghină, mălaiul de tărâță, să-i tratăm în devălmășie pe adaptați și pe neadaptați.

În interviul cu Paler, Daniel Cristea-Eneache întreba *cine să fie judecătorii epocilor trecute?*

Tinerii? Nu, că n-au trăit atunci. Bătrânii? Nu, că ar face pladoarie *pro domo*. Conaționalii? Nu, că au fost pasivi, deci acuzabili. Străinii? Nu, că n-au mâncat salam cu soia. Așa, ca să ajungem să spunem ca Regele Lear: „eu cred că nu-i nimeni, nu-i nimeni vinovat”.

Ar fi cineva: Paul Goma. Nu-i singurul care ar putea chema la judecată morală, dar e întâiul. Și tocmai lui i se arată cartonașul roșu al intoleranței. Lui, care a avut parte de pușcărie, de lagăr, de DO, de exil, expropriere, evacuare din casă, interogatorii, bătaie. Foști justițieri drastici ridică indexul spre Goma, că e-n *polemos* (război) cu toată lumea literară compromisă.

Apud Traian Băsescu Imperator, ca ieșit din spuma mării, „un capitol sumbru al istoriei României se încheie”. Prin Raportul Tismăneanu, nu? „Condamnare necesară” și atât. Nu, Doamne ferește, penală. Trăiți (bine) în prezent, ce-a fost a fost. Conștiința civică (monopol GDS) a fost satisfăcută, chiar dacă Raportul e sursă de confuzie, dar și de dezbinare. *Memoriile unui dac ambițios* se intitulează recenzia la memoriile lui Petru Groza. După Pamfil Șeicaru, cinicul Groza, internat o lună în lagărul de la Tg. Jiu pentru trădare de țară, s-a apărut: „Cum mă acuzați de vânzare, când toată viața n-am făcut altceva decât să cumpăr?”. Mai ales conștiințe, ca șef de guvern.

Cel mai mare zbir ideologic, Leonte Răutu (după Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*), studentul Villa a fost arestat și omorât pentru că a exprimat obiecții la cursul lui de marxism-leninism) doarme-n pace („Trăiască lupta pentru pace!”), lângă Ana Pauker, Iosif Chișinevschi, Al. Voitinovici, președintele Tribunalului Poporului, Ghizela Voss, bunicuța lui Olteanu,

președintele Senatului. În pătuțul lor au murit și Răutu, și Alexandru Nicolschi.

Adriana Georgescu, șefa de cabinet a prim-ministrului, generalul N. Rădescu, a fost torturată de acest Nicolschi, mască onomastică pentru Boris Grünberg. În procesul de la Berna (unde ambasada României i-a dat în judecată pe „teroriștii anticomuniști”), Adriana Georgescu și-a scos, în fața judecătorului, care o ironiza că arată bine după tortură, placa dentară. I-a arătat că nu mai avea un dinte.

Oana Orlea, în *Les années volées*, Paris, Seuil, 1992, scrie că medicul unei închisori prin care a trecut, Kahane, aviza suplimentele de bătaie. Întrebat dacă insul mai rezistă, dădea aviz torționarilor să continue chinul: bătaii la tălpi, bătaii pe rană, bătaii în cap, bătaii în ochiul scos.

„Da, desigur, însă cu puțină atenție”.

Dar ce mai contează Patimile (după Pitești, Jilava, Aiud, Gherla, Canalul morții)? Noi trebuie să cultivăm pacea sufletească, să judecăm blând și cumpătat, să ne ocupăm de îngerologie și arhanghelică. Resentimentele celor care nu pot sau nu vor să uite că li s-a fracturat destinul par inumane. Demente chiar. Ura întunecă suflet și minte. Dar tragică n-o fi ura asta?

În lumea contemporană, tragicul ține de ridicol. Un disident PCR autentic, Octavian Paler, s-a dus mâhnit de acuza că nu-i constructiv și că n-are umor. A plecat, nu fără a spune politicienilor:

„Ultimul meu refugiu e disprețul”.

Insist – incomodă treabă – pe ideea că e de datoria scriitorului să fie suspicios față de Putere, să nu-i accepte abuzurile, să apeleze, cum formulează Ovidiu Pecican, la *luciditate demnă*.

Aflat în plină campanie electorală, primarele lașului a ținut morțiș să-și asocieze numele trecător numelui netrecător Cezar Ivănescu. Certat cu cultura cum este, a executat un act... *mancat*, slobozind, la mitingul de doliu, vocabula *orific*.

Sintagma *poetul orific*, din necrologul scris de cine știe cine, l-o fi dus pe organul (ne)autorizat să vorbească cu gândul la orificiu, la *orific*, pe urmă la *hemoroific*. Ca emuli ai nastratinului de profesor Ștefan Cuciureanu, am făcut cu Luca Pițu acest calcul psiho-filologic, deplângând faptul că *DOM CEZAR* a intrat în câmpul nefast al Puterii, căzând din Poezime în Istorie. Nu între cauzașii marinului de pe acoperiș, nu, ci între cauzașii traseiști ieșeni. A nesocotit spusa lui Romain Rolland din '40, scriitor pățit de altfel:

„Un idealist nu ar trebui niciodată să se preteze la politică. El este întotdeauna păcălitul și victima ei. Politica se servește de el ca de-o reclamă pentru a acoperi lada de gunoi, cu pungășii și cu răutăți”.

Poetul a făcut „compromisul cu compromisul” (mulțumesc, Gheorghe Grigurcu!), lăsându-se „stimulat” de un ex-primar înălțat pe axa câtorva partide, ca și cum n-ar fi știut că inteligența e-n rimă săracă tare cu privilegientia.

A salvat editura „Junimea”? Primăria le-a dat salariu, pe card, redactorilor, colaboratorilor etc. Dar de ce n-a căutat Cezar Ivănescu o formulă independentă?

Ar trebui, după mine, ca schimbările (din rațiuni) politice să fie indiferente editurii „Junimea”, Casei Pogor, Ateneului Cultural Tătărași, revistelor culturale, Filialei

Iași a USSR *et j'en passe*. Iar scriitorul să nu-și facă vreodată idol din politician. De intelectualii de mare calibru care asociază succesul cu paraua, cu Baymach-ul, cu vila, mi-e milă.

Aici, **regretatul meu prieten Al. Deșliu** ar putea spune că omul – trist lucru – e supus greșelii. Dar poate așa reuși să-l conving de un lucru: că romanul meu, *Universitatea care ucide*, a fost scris nu atât ca să-i acuze pe oportuniști, cât cu gândul la un *cântec al gesteii*. Gestă? Rezistență la dezordine, la arbitrar, la mediocritate, la inerție. Cale deloc ușoară de ales, după cum nici cartea n-a fost ușor de scris.

Richard Valter (își ortografia numele cu V simplu, în gustul naționalismului băștinios) știa cum să-i încalce pe *dimpotrivnici*. Avea dulăi de pază, gata să-i aducă la cunoștință pe cei care cârteau. Iar „sursele” și le verifica temeinic. Înduram ședințe de catedră unde acest Richard organiza cu înimă de Leu execuții cu prilejul discutării unui curs pentru multiplicare.

„Publică la editura Litera dacă nu-ți convine!”, îl fulgera el cu caninii de aur pe împrișinat.

Eu am reușit să scap de pseudo-autoritatea lui științifică: am cerut analiza în Consiliul Facultății, unde Valter n-a mai reușit să mă rupă-n bucăți cu cămilele, cum și-ar fi dorit. Una dintre cămile, Mircea Fotea, el însuși autorul unui curs de română pentru studenți străini, începând cam așa:

„Suntem în Republica Socialistă România. Mîncăm pîine cu brînză”.

Și asta ne ocupă tot timpul!, vorba unui teleast.

Cum e posibil să nu apară în curs Republica Socialistă?, mi s-a reproșat. Eram o sărită din dogmă. Recunosc, am tara asta. Cât am lucrat în presă, am evitat cât am putut cuvântul *socialism*. Și *realism-socialism*. Când m-au primit în UTC, mi s-a spus că sunt *imatură politic*; când mi-am călcat pe conștiință și am intrat în PCR, Manciu, primarul urbei, a trimis notă scrisă la redacție cum că „tovarășa” n-are cultură politică, nu cunoaște bazele teoriei marxist-leniniste. În facultate, nu mi-am dorit puncte pentru activitate politică (mascat: obștească), așa cum și-a dorit colegul Genosse Țăranu.

Mica mea dramă (n-am fost purtată din pușcărie-n pușcărie ca Oana Orlea, nu m-au exilat ca pe Dorin Tudoran, n-am cunoscut tortura „Fortului 13”, ca Marcel Petrișor ori Mihai Ursachi, nici Domiciliul Obligatoriu în Bărăgan, ca fostul meu coleg de facultate, Victor Leahu), povestea eșecului social așa fi lăsat-o, vorba lui Nichita Stănescu, *pe altădată spre niciodată*. N-aș fi narat acest eșec dacă n-ar avea motivație politică. Asta mi se pare important de spus: că în comunism nu era lăsat să trăiești neînregimentat, să-ți vezi de profesia ta. Or, *engagée* duce cu gândul la *engagée*; viață angajată, viață încușcată.

Coordonatele succesului erau politichia și politruchia. Nici eu, nici Petru U. n-am vrut să fim bine plasați social, în vârful ierarhiei universitare, ci să ni se recunoască munca. Numai că ezitanții nu erau lăsați de capul lor. *The Captive Mind* e titlul lui Czeslaw Milosz. Bun titlu!

André Glücksman scria că a înțelege ce (ni) se întâmplă e o chestiune de cultură. Adaug: și de *memorie*

corectă. Generația mea – și trebuie apăsă pe asta – a fost educată comunist. Pe tatăl meu l-a deranjat că reperul meu devenise ce auzeam în școală despre egalitatea socială, idee tentantă la o vârstă mică. Între noi s-a produs o ruptură de comunicare. L-a durut asta. Îmi înlocuia cărțile. Am găsit la gunoi *Steaguri pe turnuri* de A.S. Makarenko. Și un volum de poezii de Eugen Frunză.

Prin clasa a șasea, aveam o profesoară de română (la M. Eminescu) foarte patetic-optimistă privind „democrația populară”. „Regimul ăsta numit *par ailleurs* de democrație populară”, se enerva tata. Pentru una dintre datele de celebrat (23 August, 7 Noiembrie, 30 Decembrie) profesoara alesese o scenetă sovietică. Ceva cu niște copii care-i ajutau pe partizani. Jucam și eu un rol. Când mi-a văzut costumația de scenă, cu un ciorap de-un fel și un altul de alt fel (fusese sugestia profeii: să exprimăm sărăcia fiilor clasei muncitoare) m-a corectat aspru: „Asta nu-i sărăcie, e neglijență”.

Și câte versuri ale bardului de la Urziceni m-a auzit recitând la serbările școlare. Și cum cântam în cor cântece revoluționare:

„Spargem munții-n pumni...”

Noroc că autorii de Literatură de Stat mai erau excluși periodic din Partid: în 50-51, Victor Tîbure și „califul” Eusebiu Camilar, Al. Jar, în '56...

Da, intru în spațiul celor dintâi amintiri ca să caut explicații pentru prezent. Toxina ideologiei acționa, ne preschimba în păpuși de lemn, îl multiplicam pe Buratino. Ne vârau în cap (*Partidul m-a-nvățat*, poezie de Mihai Beniuc) că PCR e singura sursă de autoritate și de răspundere, că tovii băgați în munci înalte se orientează și rezolvă dreptdreptdrept orice problemă. Cât îl enerva pe tatăl meu ideea (tentantă pentru mine) de justiție socială în comunism!

După Ioan Ianolide (*Întoarcerea la Hristos*), un gardian redus mintal, Georgescu de la Aiud – era român de-al nostru – obișnuia să repete:

„Băeatele, ai făcut, n-ai făcut, pentru mine ai făcut”.

Dacă te declarau vinovat/ă, era un război greșit să-i convingi de contrariu. Sistemul nu-ți permitea să convingi Puterea cu argumente.

Eu am reușit să produc un vârtej de hârtii, atât.

1 iunie, 2008

Ionel Necula

„CA SĂ-L ÎNȚELEGI PE CIORAN TREBUIE SĂ DEVII CIORANIAN, SĂ-L SIMȚI APROAPE”

Interviu realizat de **Virgil Panait**

– Domnule Ionel Necula, aș dori să intrăm direct în subiect: Sunteți unul dintre cei mai serioși cercetători ai operei lui Cioran. De unde această pasiune și atracție pentru marele pesimist român?

– Știți bine că nu te poți apropia de opera unui scriitor, cu atât mai puțin să-l asumi subiectiv și să-l așezi în partitura exegetică fără acele „afinități electice” prevăzute de Goethe și fără o anumită compatibilitate între cercetător și autorul cercetat. Ca să-l înțelegi pe Cioran trebuie să devii cioranian, să-l simți aproape, să intri în rezonanță cu propriile lui învățări subiective.

Eu n-am devenit cioranian ca urmare a lecturilor și a descinderii în universul lui de gândire; am fost dintotdeauna, m-am născut cioranian, cu un anumit disconfort la existență și la vicarianțele realului.

Pe Cioran l-am descoperit devreme, pe la 17 ani, într-o „Revistă a Fundațiilor Regale”. Am știut din primul moment că va deveni autorul meu preferat. Numai că în lunga perioadă de prohibire a lucrărilor sale în România, a trebuit să mă mulțumesc cu firimiturile difuzate la postul de radio „Europa liberă” și cu ce mai descopeream întâmplător. Imediat după revoluție, când a început să fie editat și la noi, m-am repezit asupra lucrărilor lui ca un înfometat dornic să compenseze într-un timp record lungile decenii de interdicție a fructului oprit. L-am asumat rând pe rând și gând cu gând și-am dat seama de apelpisile lui în trei volume apărute. La drept vorbind, proiectul meu exegetic despre Cioran ar trebui să cuprindă circa 12 volume, dar nu cred că voi reuși de unul singur să-l duc la împlinire în restul de viață ce mi-a rămas. Am încercat să-l asociez în acest demers și pe Constantin Frosin (care și-a dat doctoratul cu o teză despre Cioran), dar s-a considerat nepotrivit pentru perspectiva filosofică a proiectului (el fiind filolog) și și-a declinat participarea la proiect. Oricum, cât va fi să stăm în lumină, voi rămâne credincios acestui proiect și împlinirii a cât mai multe puncte din el.

Deocamdată sunt interesat de dosarele de C.N.S.A.S. întocmite de fosta securitate pe numele lui Aurel Cioran (fratele scepticului) și sper să aduc în lumină elemente noi privind interesul securității față de cel ce se autoexilase pe malurile Senei și trăia detașat de toată devălmășia românească bolșevizată.

– Este Emil Cioran un scriitor sau un filosof? Eu scriam cândva că este un excepțional poet...

– Pusă în acești termeni, întrebarea pare să reclame

un răspuns eliminativ, ceea ce nu este cazul la Cioran. Aceeași întrebare poate fi activată și în cazul lui Goethe, Blaga, Camus, Simone de Beauvoire, sau chiar Sartre. Orice scriitor este conectat, în subsidiar, la o concepție despre lume și viață și orice gânditor poate să-și adune gândurile într-o partitură literară. Nimic nu împiedică un scriitor să circule cu aceeași abilitate prin mai multe registre de creație, ca printr-un sistem de vase comunicante. Scriitorul nu-l exclude pe filosof și nici invers. Important este harul cu care vitaminizează cele două ipostaze ale creației.

Cu Cioran, totuși, s-a făcut o nedreptate; el figurează în manualele de limbă română, dar nu și în cele de filosofie (decât prin câteva fragmente neîncadrate într-o direcție de gândire). Cred că, spre deosebire de gânditori, scriitorii își administrează mai bine domeniul de referință. Un absolvent de liceu va ști câte ceva despre filosofia lui Blaga, dar foarte puțin sau nimic despre filosofia sa. E o nedreptate care se repetă, iată, și în cazul lui Cioran. N-a fost, e drept, un filosof prin excelență, n-a plâsmuit un sistem filosofic, precum Blaga, dar poate fi inclus într-o anumită direcție de gândire. În ultima noastră lucrare *Căderea după Cioran*, am căutat să lămurim câteva aspecte de acest fel, dar, firește, problema apartenenței necesită reveniri.

Cât privește încadrarea lui Cioran într-un anumit sistem de gândire consacrat, problema e delicată. A fost un vitalist care-și extrăgea temeuriile din prelegerile naeionesciene, dar un vitalist eșuat pentru că nu l-a prelungit în toate consecințele și nu l-a articulat în toate componentele sale epistemice. Se considera un descendent al lui Iov, dar și un sceptic modern, chinuit de îndoială și de incertitudine. Avea un cult pentru Diogene, dar îi lipsea sinceritatea cinicului atenian, aplombul acestuia în dojenirea concetățenilor. Era, desigur, un zeflemitor, dar unul care și-a dizolvat oțărările într-o baie de metafore, iar discursul logic l-a impregnat cu rigorile unui stil care-l individualizează printre confrății săi parizieni.

Altfel, este greu de fixat într-un cadru problematic definitiv. Nici o ramă nu i se potrivește și nu-l cuprinde integral și irevocabil. Este un autor care se contrazice de la o pagină la alta, dar, dincolo de aceste inconsecvențe se pot distinge și câteva dominante de gândire, care-i legitimează locul printre gânditori.

– În România știm cum este perceput, dar cum este privită în străinătate opera lui Cioran?

– Cioran este și va rămâne un scriitor mereu actual. Prezența lui frecventă în revistele de cultură franceze, numerele speciale ce i-au fost consacrate, sunt semne evidente că scepticul trăitor pe *rue de l'Odeon* n-a fost uitat nici după moarte, iar lumea se interesează de el. Editura Gallimard i-a publicat opera într-un singur volum și la fel cele 34 de caiete cu notații de jurnal descoperite de Simone Boue (tovarășa lui de viață) după moarte.

Biata Boue! Imediat după ce-a terminat de dactilografiat miile de pagini și le-a predat Editurii Gallimard, și-a luat vacanța pe malurile Atlanticului. Nu s-a mai întors.

Apele oceanului i-au refluxat trupul inert pe plaja pustie de septembrie. A fost un accident stupid, rămas până acum neexplicat. La scurtă vreme după moartea ei, s-a stins din viață fratele din Sibiu (Aurel Cioran) așa că familia scepticului s-a stins în totalitate. Niciunul din frați n-a avut urmași.

Repet însă, Cioran n-a rămas niciodată indiferent cititorilor din lumea occidentală.

Lucrările i-au fost în permanență reeditate iar revistele de cultură l-au gratulat cu spații destul de generoase. Și cred că tratamentul acesta se va menține și în viitor, pentru că apelpisirile lui rămân mereu actuale și provocatoare.

Încă din timpul vieții, Cioran a avut privilegiul unor exegeți de bună calitate; în Spania l-a avut pe Fernando Savater, în S.U.A. tandemul William Kluback și Michael Finkenthal, în Germania pe Richard Reschika, iar în Austria pe Verena Van der Heyden-Rynsch, care au depus mărturie despre el și după trecerea pe malul celălalt al Styxului. Nu mai spun că la moartea lui, presa culturală europeană i-au consacrat spații largi și l-au descusut pe toate fețele. În general, cercetătorii îi subliniază stilul personal care a uimit lumea franceză, dar și imaginera de Casandră cicălitoare, de „flaneur des idées noires” (hinar al ideilor negre), mizantropismul rezultat dintr-o detonantă clar-vedere asupra omului și a destinului uman, iluzia și inutilitatea ideii de progres, simțământul melancoliei, harța și divinitatea. Sunt teme care revin deseori în comentariile cioraniene. Se înțelege că toți cei cu un dinte mai ascuțit sau rău intenționați, decupează petele negre din biografia sa refugiindu-se în perioada românească a tinereții a cochetat cu mișcarea legionară. E un fel de a lăsa istoria să înghită metafizica, dar aceasta e

o altă problemă.

Oricum, în 2006, când D. Tepeneag a scos revista româno-franceză „Seine et Danubix”, primul număr a fost consacrat în totalitate lui Cioran, ca punte excelentă între cele două culturi și ca semn al atenției acordate în ambele arealuri spirituale.

– **Făcând un arc peste timp, vă întreb: Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu și Horia Roman Patapievici sunt scriitori sau filosofi? Ori doar buni jurnaliști, după cum spunea cineva...**

– Întrebarea mă pune în încurcătură. Într-un sens generic scriitorii sunt toți care scriu, dintr-o perspectivă culturală. Numai abuziv termenul a fost confiscat și atribuit doar celor ce scriu literatură (poezie, proză, teatru), eventual eseistică sau critică și istorie literară. Insist, importantă este perspectiva culturală a poziționărilor. Dacă Ion Barbu n-ar fi scris poezie și-ar fi rămas numai cu tratatele sale de matematică, n-ar fi fost revendicat de breasla scriitorilor, dar nu putem spune la fel și despre Blaga presupunând că n-ar fi scris decât trilogiile sale filosofice. Poate dezamăgesc, dar cei trei pe care i-ai menționat în întrebare chiar își merită locul în ambele varsante ale plăsmuirilor spirituale. Nu știu cât contează părerea mea, dar eu îi creditez ca pe niște repere ale spiritului românesc modern. Cunososc discuțiile răutăcioase la adresa lor, știu că există oameni care nu pot privi cu ochi buni un lucru nepângărit și fac tot ce pot pentru a-i tăvăli prin mocirlă. A-i coborî însă la condiția de simpli jurnaliști, mi se pare total nepotrivit. Nu spun că activitatea jurnalistică ar fi dezonorantă, dar ei fac, într-adevăr, filozofie. Mă tem că cei ce le caută pricini opacitate nici nu le-au citit lucrările.

Jurnalul de la Păltiniș al lui Liiceanu este o carte europeană, iar *Omul recent* al lui Patapievici este o probă de colosală erudiție.

De asta spun, toate discuțiile rechizitoriale izvodite cu opulență în vremea din urmă, mă găsesc în spatele lor, aliniat spiritului lor clarvăzător și perspectivă și-i urmez, firește, cu mijloacele mele modeste. Nu știu dacă trebuie să ne mirăm, dar democrația implică orice, inclusiv, cum spunea cineva, dreptul păduchilor de a-și devora leul.

– **Acum câțiva ani a apărut la Paris o carte, în care era demascată latura legionară din tinerețea lui Emil Cioran, Eugen Ionescu și Mircea Eliade. Ne puteți spune mai multe despre ea?**

– Cioran a fost pretextul multor lucrări exegetice. La notorietatea lui era de așteptat să rămână în centrul atenției publice și publicistice. Comentat a fost și în timpul vieții, dar mai ales după săvârșirea sa a fost supus unui tratament exegetic mai acid, speculându-se cu obstinație perioada de derută din tinerețe când s-a lăsat sedus de eficiența regimurilor autoritare și chiar de personalitatea Căpitanului. Corespondențele sale din Germania lui Hitler, elogiul Italiei lui Mussolini și conferința despre *Profilul interior al Căpitanului*, ținută la postul de radio București exact în seara când o echipă legionară îl ridica de acasă pe Iorga pentru a-l abandona fără viață la Strejnic sunt aspecte care au fost copios comentate de unii analiști ai activității sale.

E adevărat că în repetate rânduri Cioran a regretat public această rătăcire de tinerețe, dar aspectul n-a mai fost luat în considerație. I s-a pus la îndoială sinceritatea mărturisirii, adică exact ceea ce nu poate fi demonstrat. Nu există un șubler special pentru măsurarea sincerității, așa că pe fondul acesta se poate broda orice.

Întrebarea ta se referă, probabil, la cartea Alexandrei Laignel-Lavastine, *L'oublié du fascisme*, apărută în 2002 la Presses Universitaires de France având pe copertă imaginea celor trei corifei români (Cioran, Eliade și Eugen Ionescu) într-o fotografie făcută în piața Fürstenberg din Paris în anul 1977. Cioran avea 66 de ani, iar Ionescu și Eliade câte 68. Fotografia își are povestea ei; cei trei au hotărât să se fotografieze în aceeași piață unde în septembrie 1945, s-au întâlnit toți trei după ce trecuse prin vifornia războiului și prin vraștile istoriei dezlănțuite. Cel mai grăbit dintre ei, fusese atunci, în 1945, Eugen Ionescu, care găsisese un post de vopsitor la un atelier auto și se silea să dea prima probă de lucru. La fel de grăbit s-a arătat și în 1977 pentru că trebuia să ajungă la o ședință a Academiei franceze, ca ocupant al fotoliului cu nr. 6, trecuse 32 de ani.

Autoarea franceză se folosește de această imagine pentru a-i include pe toți trei în aceeași perspectivă ideologică infestată de fascism, ceea ce nu era nici pe departe adevărat. Eugen Ionescu, în tinerețe fusese de stânga și nu privea deloc cu ochi buni alunecarea lui Cioran și Eliade în zgomotoasa mișcare condusă de Căpitan. Cel puțin față de Cioran avusese cuvinte destul de severe de vreme ce-l făcuse să declare, într-o scrisoare expediată din Berlin, unde se afla cu o bursă Humboldt, că declară rupte toate relațiile sale cu acest om.

Alexandra Laignel-Lavastine nu este nici ea străină de realitățile românești. Cineva din familie ținuse secretariatul Universității din București și chiar ea într-o vreme, fusese soția lui Emil Hurezeanu. Oricum, lucrarea este răutăcioasă, abrazivă și rău intenționată de vreme ce insistă asupra unor metehne de care scepticul se vindecase.

Nu este singura carte apărută în Occident după moartea lui Cioran (1995). În 1990 a apărut cartea semnată de Patrice Bollon, *Cioran l'herétique*, iar în 2005, în Germania a apărut o ciudată carte semnată de Friedgard Thoma, *Pentru nimic în lume*, cu o copertă care îl înfățișează pe sceptic gol pușcă de la mijloc în jos. Versiunea românească a schimbat imaginea primei coperte. Și această carte conține o poveste frumoasă. Friedgard Thoma era profesoară de filozofie în Köln și a făcut o pasiune ciudată față de Cioran care avea, la vremea respectivă 70 de ani. Spre deosebire de sceptic, care s-a prins bine în mrejele întinse de tânăra profesoară, aceasta știa bine ce urmărește. Știa cum să cocheteze și cum trebuie să conserve relația pe peliculă de film înarmându-se la fiecare întâlnire cu aparatul de fotografiat, de care se folosea până și în cele mai intime situații.

Mai sunt și alte poziționări eseistice față de moștenirea spirituală a lui Cioran. Imediat după moartea lui, în S.U.A., a apărut cartea *The temptations of Emil Cioran (Ispitele lui Cioran)*, scrisă de tandemul William Kluback și Michael Finkental, care poate fi citită cu folos de toți

cei interesați de disperările lui Cioran. Pentru că scepticul din Rășinari și-a recunoscut și regretat „trecutul deocheat” din tinerețe, autorii nu mai șarjează pe ideea legionarismului său de tinerețe, ci doar se întreabă dacă desolidarizările sale sunt sincere. De fapt, îndoiala aceasta a devenit un clișeu pentru mulți exegeți din Occident, și nu numai din Occident.

– **Dacă Cioran n-ar fi existat, trebuia oare inventat?**

– Nu cred că problema trebuie pusă în acești termeni.

Cioran n-a rezolvat nici una din problemele lumii, dar are meritul că le-a pus, că le-a provocat. Evident, le pune în felul său stilizat și deconcertant. N-a fost un constructor, ci, dimpotrivă, un deconstructor care a luat bine pulsul epocii sale, i-a simțit neliniștile și s-a pliat peste zbaterele veacului său. Unicitatea lui Cioran nu constă în procesarea universului de idei dezactivate, ci în stilul său fascinant, ceea ce ar fi reclamat o anumită consecvență. Or, tocmai acest lucru l-a înspăimântat pe Cioran. Un Cioran non-contradictoriu, care să nu se contrazică la fiecare pagină și de mai multe ori pe zi este de neconceput. De asta a și ales fragmentarismul ca formă de expresie. Pe cine mai interesează că acestor fragmente le lipsește unitatea logică de vreme ce le-a spus așa de fericit?

– **Știu că ați studiat prin arhivele de la C.N.S.A.S. unde ați găsit multe lucruri interesante. Ne puteți face unele precizări...**

– Cu riscul că voi dezamăgi pe cei dornici de dezvăluiri spectaculoase, mărturisesc că nici activitatea securității nu era lipsită de formalism și de standardizări birocratice.

Într-o țară în care fiecare știa că se află sub o supraveghere severă și permanentă, verbul era reținut, iar gândul așezat între paranteze. Toate formele de comunicare – epistolare, telefonice, sau chiar cele particulare, din casă, din familie erau marcate de o anumită abținere, teamă, fereală, pentru că toată lumea știa la ce urmări se expun și cu ce consecințe punitive. În condițiile când *raportarea* reprezenta forma de bază a activității securiste, numărul de informatori și de note informative colectate era hotărâtor în raport cu calitatea acestora. Am găsit multe note informative formale, care nu spun nimic, nu denunță și nu divulgă nimic. Erau scrise dintr-o obligație asumată – fie pentru a răspunde unui șantaj, fie dintr-o nevoie de bani.

Mai trebuie subliniat un lucru: calitatea actului de informare era determinată funciar de calitatea turnătorului. Un turnător (agent sau informator) bine clădit intelectualmente știa să umple pagini întregi cu relatări anodine fără să spună nimic compromițător despre cel supus urmăririi. Am întâlnit note informative care produceau un efect invers față de cel urmărit de securitate. Pare paradoxal, dar mai mult îl apărau decât îl incriminau. Un caz care m-a pus mult pe gânduri este ilustrat de Mitropolitul Nicolae Corneanu – unul dintre cei puțini care, spre cinstea lor, și-a recunoscut păcatele de tinerețe fără să i-o ceară cineva și cu mult timp înainte de nebunia deconspirării. Eu l-am întâlnit cu cinci note informative date despre Ion Petrovici. Le-am pus una lângă alta și le-am examinat cu atenție. Ce informații crezi că furniza securității? Că filosoful apreciază înfăptuirile regimului comunist, că este surprins de instinctul politic al noilor corifei

deținători ai puterii, că se abține de la comentarii depreciative despre regimul comunist, că vechiul regim („burghezo-moșieresc”) n-ar fi fost capabil de atâtea înfăptuiri într-un timp așa de scurt și tot așa. Delațiuni sunt acestea? Ba chiar că dacă Petrovici, după eliberarea din temnița Aiudului, n-a fost supus la obișnuitele tracasări (a fost proscris ca toți deținuții politici, dar nu sâcâit precum, să zicem, Corneliu Coposu care trebuia periodic să dea informări la securitate) și-a primit viza de a-și vizita fiul în Spania, faptul în sine se datorează, bănuiesc și acestor note informative pozitive semnate de Nicolae Corneanu despre el. Nu știu de ce ezită să se explice public, dar eu i-am spus (scris) că prin notele sale informative mai mult l-a apărat decât denunțat pe nefericitul filosof Poate mi se pare, dar credința mea este că instituția C.N.S.A.S. trece printr-un început de birocratizare. Acum, dacă i s-a luat dreptul de a decide asupra persoanelor care au făcut poliție politică, te întrebi dacă i-au rămas și alte atribuții în afara celor ce decurg din calitatea de simplu gestionar al kilogramelor de dosare arhivate în care se găsește depozitată întreaga durere a poporului român în cei cincizeci de ani de administrație comunistă.

Nu știu cum s-a rezolvat situația instituțiilor similare din alte țări foste comuniste, dar cred că introducerea arhivei pe calculator pentru a fi accesată de oricine dorește este soluția optimă. Nu știu câți dintre politicienii noștri împărtășesc această idee, care ar avea ca rezultat însăși desființarea C.N.S.A.S.-ului și concedierea a peste trei sute de salariați, unii chiar productivi și de bună calitate intelectuală, dar instituția a devenit o povară nejustificată pentru PIB-ul nostru sărăcăcios. Eu, și toți cei în situația mea am fost acreditați ca cercetători ai arhivei C.N.S.A.S. de instituția Avocatul Poporului și cred că instituția C.N.S.A.S. este încă necesară vieții noastre democratice.

– Dvs. Ați avut dosar la securitate? dacă da, l-ați văzut?

– Figurez, firește, în dosarele fostei securități. Nu puteam face excepție tocmai eu care, în adolescență am făcut parte dintr-o organizație subversivă și-am „domiciliat” câteva săptămâni prin beciurile securității din Galați: sigur că mi-am văzut și xeroxat dosarul. M-a intrigat faptul că acest dosar, nu numai al meu, nu este actualizat cu urmărirea din deceniile optzeciste. Știu sigur că eram supravegheat, iar convorbirile telefonice, de la serviciu și de acasă, interceptate. Mă avertizase cineva din conducerea de partid Tecuci, pe care îl ajutam să-și redacteze lucrarea pentru post-universitare. Am cunoscut ritualul securistic în toate detaliile. La un moment dat însă, în timpul anchetei, pe la ora două din noapte, când am fost condus la celulă cu ochelarii metalici la ochi, am găsit înăuntru un cetățean necunoscut, de circa 50 de ani, de loc din Brăila. Era adus de la altă închisoare pentru un supliment de cercetări și introdus în celula mea în scopul de a mă trage de limbă. L-am suspectat de la început și l-am creditat cu rezerve când mi-a spus că e preot și-a fost chiar protopop de Brăila. Cunoștea bine istoria Angliei și toată ziua îmi ținea expuneri desfășurate pe această temă. El m-a învățat că dacă știu ceva pe care securitatea nu-l poate afla din alte surse, pot să-l tănuiesc în continuare, dar dacă tot află, e mai bine să

află de la mine. Chiar credea că securitatea apreciază sinceritatea în declarații.

I-am găsit rapoartele cu detalii despre toate discuțiile noastre. Am făcut bine că l-am suspectat. Un timp am fost tentat să bat monedă pe această întâmplare nefericită. S-a întâmplat însă un lucru: când am ieșit de la C.N.S.A.S. și mă îndreptam spre Calea Victoriei, m-a oprit un necunoscut pentru a mă întreba dacă știu unde este sediul instituției din care tocmai ieșisem. Am plusat spunându-i că-l voi conduce personal dacă îmi acceptă invitația de a servi o cafea împreună. Am stat cu el câteva ore. Era din Craiova și petrecuse ani mulți prin lagărele comuniste. O bogăție de om. Până la urmă, securitatea n-a mai avut ce să-i facă și l-a expulzat în Franța, unde a stat până în decembrie 1989, când a revenit în țară. Acum locuiește la Horezu și-scrie cărțile inspirate din trecutul său de fost deținut politic. Ne telefonăm frecvent. Când și-a cercetat dosarul a avut surpriza să constate că fosta lui soție (a decedat în timpul, șederii în Franța) dădea note informative la securitate despre el. Nefericita n-a mai putut rezista presiunii securiste și-a cedat, deși fusese tovarășa lui de idealuri și făcuse și ea ani buni de închisoare. Întâmplarea m-a cutremurat, dar m-a și complexat prin dramatismul ei. Mi-am dat seama că pățania mea era o bagatelă pe lângă ceea ce cunoscuse alți semeni mai încercați.

– Știu că în ultima vreme v-ați aplecat asupra personalității lui Ion Petrovici. Puteți să ne furnizați și alte amănunte despre acest subiect?

– Ion Petrovici a fost cea mai importantă personalitate ridicată din perimetrul spiritual al Tecucului. Este un fel de Simion Mehedinți al arealului tecucean. A fost profesor de logică și istorie a filosofiei la Universitatea din Iași, iar din 1940 la cea din București și-a îmbogățit patrimoniul filosofic românesc cu numeroase studii și lucrări de filosofie. Este autorul monografiilor filosofice despre Kant și Schopenhauer și a unor studii de logică formală – domeniu în care a adus importante contribuții originale. A fost unul dintre marii oratori ai acestei țări și-a conferențiat în multe centre Universitate din Europa: Paris, Viena, Alger, Geneva etc. A condus delegațiile românești la Congresele internaționale de filozofie de la Praga din 1934 și de la Paris în 1937 și a fost în relații filosofice și epistolare cu mulți gânditori din Franța sau Germania.

A făcut parte din mai multe cabinete ministeriale – ultima dată din guvernul Mareșalului Antonescu. Schimbarea de regim politic din august 1944 l-a găsit în funcția de ministru al Culturii Naționale – fapt pentru care va fi condamnat la zece ani de temniță grea pe care i-a executat în închisoarea Aiudului. Eliberat în 1958, este supus unui regim de supraveghere strictă, securitatea înșirând pe urmele lui peste 25 de informatori. Notele informative existente în dosarele de la C.N.S.A.S. ne ajută să reconstituim restul de viață parcurs de filosof până în februarie 1972, când s-a stins, cu puțin înainte de a încheia cel de al 90-lea cerc al existenței sale.

Opera sa filosofică a fost prohibită în toată perioada interdictivă a regimului comunist, așa că pentru generațiile mai noi a rămas necunoscută. De abia în anii post-decembristi a început reeditarea lucrărilor sale. Personal

i-am reeditat volumul *Din cronica filosofiei românești* (apărut la Institutul European din Iași în 2005) și volumul memorialistic *De-a lungul unei vieți* (apărut la Fundația Culturală Ideea Europeană în 2007). Tot la Editura Fundației Culturale Ideea Europeană urmează să apară volumul de eseuri *Desupra zbuциumului*, dacă severa comisie care decide listele de subvenții va decide că merită să fie reeditat. E nevoie însă de o integrală Petrovici și nu sunt semne că-și asumă cineva un asemenea proiect.

– După '89 ați fost tentat să intrați în politică? Faceți politică în momentul de față?

– Am avut această tentație, dar mi-a trecut repede. În 1990 am fost unul dintre fondatorii PNT-lui (la nivelul Tecuciului). Eram împotriva curentului pentru că țara era înfeudată lui Iliescu și partidului său. Au fost vremuri cumplite; în fiecare zi primeam telefoane sau găseam biletele de amenințare în cutia poștală. A fost prima dată când m-am simțit în insecuritate în țara mea. Înainte, în timpul regimului comunist, știam că sunt urmărit, ținut sub observație ca un vierme în insectar, dar instituțiile statului, comuniste cum erau, îți oferea destule garanții că ceea ce ți se poate întâmpla era în spiritul legii (strâmbe și ticăloase, dar lege) și nu erai la cheremul unei gloate înfuriate, isterice și debusolate. Am văzut atunci confirmându-se toate cătrăniurile lui Cioran despre defectele noastre genetice, cronice și ancestrale.

Aventura mea țărănistă s-a încheiat odată cu momentul 2000. În fruntea partidului au ajuns niște nepriecuți care l-au dus la ruină. Se încearcă, văd, resuscitarea lui, dar ce- a fost nu va mai fi niciodată. S-a discreditat prin incompetența corifeilor săi. Am prevăzut acest dezastru, dar n-a fost nimeni care să aibă urechi de auzit.

– Dacă ar fi să vă exilați pe o insulă pustie, care ar fi cele zece cărți pe care le-ați lua cu dumneavoastră?

– Am citit mult, enorm de mult. Adunate la un loc, cărțile citite de mine nu știu dacă ar încăpea într-o remorcă. Am avut o tinerete achizitivă și roditoare sub aspectul bransării la piața cărții. Am fost mereu în contact cu editurile, cu „Cartea prin poștă” și o carte nou-apărută îmi producea frisoane care nu se sfârșeau până n-o vedeam în biblioteca mea. Cred că am una din cele mai bogate biblioteci din oraș. Îmi aduc aminte de mirarea

încercată de Florin Muscalu când m-a vizitat și s-a uitat (frugal) peste titlurile din bibliotecă.

S-au dat multe definiții omului cult, dar eu sunt încredințat că sintagma capătă evidență numai dacă are acoperire în cele câteva cărți obligatorii, care nu trebuie să lipsească din cadrul formării intelectuale. Aș menționa aici *Biblia*, epopeile homerice, *Eneida* lui Virgiliu, *Divina comedie* a lui Dante, *Hamlet* de Shakespeare, *Faust* de Goethe, *Demonii* și *Frații Karamazov* de Dostoievski și, are să te mire, *Un om sfârșit* de Giovanni Papini.

Cine a avut norocul să citească până la 20 de ani cartea lui Papini, acela n-a mai avut liniștea vieții confortabile și anodine. S-a angajat singur și fără cale de întoarcere într-o curiozitate intelectuală de care nu se va mai vindeca vreodată. Eu am avut acest noroc și-am rămas obsedat pentru tot restul vieții de gustul lecturii. Ulterior, când am văzut ce înrăurire a avut și asupra lui Eliade, mi-am dat seama că aceasta este tocmai funcția cărții: să trezească latente neștiute, să zbuциume, să dreneze cititorul spre o trăire autentic spirituală.

– Eu văd manualele alternative ca un act reprobabil de injustețe la adresa educației. Dvs. ce părere aveți?

– Tot învățământul românesc este în cădere liberă. Criza este de sistem, de viziune și nu trebuie să ne cramponăm de un aspect particular. Inițiativa manualelor alternative se soldează cu rezultate excelente în alte părți, iar faptul că la noi s-a aplicat într-o formulă neproductivă nu înseamnă că-i greșită ideea. Nu este singura inițiativă bună care se degradează de îndată ce s-a împământenit în solul coteriilor noastre cronice.

Teoretic, orice profesor se poate implica în elaborarea unui manual (în specialitatea sa), dar practic nu se poate angaja în proiect decât cei ce dispun de programa stabilită de minister. Or, aici încep mișmașurile. Funcționarul ministerial își are clienții lui, care-i cunoaște capriciile (cel mai adesea de a figura în calitate de co-autor, sau de a-i compensa într-un fel bunăvoința). Elaborarea manualelor alternative este încă un aspect care dovedește că reforma învățământului, după două decenii de la revoluție, putem spune că nici n-a început.

Se vorbește adesea despre salariile mici și descurajante ale cadrelor didactice, drept cauză a decăderii învățământului. Este și aceasta o cauză, dar nu una esențială. Presupunând că s-ar dubla sau tripla, înzecii aceste salarii, situația din învățământ nu se schimbă. Aceasta este capacitatea maximă a disponibilităților activate de corpul didactic. Cauza trebuie căutată în slaba lor pregătire pedagogică și de specialitate. Puține, extrem de puține cadre didactice mai pun mâna pe vreo carte sau revistă (de specialitate) după terminarea facultății. Dezinteresul pentru autoperfecționare este așa de mare că mulți dascăli sunt aproape descalificați. Mai nou, cei din învățământ primesc câte o sumă trimestrială pentru procurarea de carte. Nu știu cum se face decontarea, dar știu că Editura Fundației Culturale Ideea Europeană a redactat sute de oferte către liceele din București și din țară și n-a primit nici un răspuns. Și nu se poate spune că listele ofertate nu cuprindeau și titluri extrem de interesante.

Cred că una dintre cauzele care a contribuit la degradarea învățământului este și dezinteresul familiei față de situația copilului basculat în curtea școlii. Când citesc unele biografii, mă opresc mai stăruitor asupra anilor de formare intelectuală. În 1896, familia lui Ștefan Petică plătea o taxă anuală care echivala cu două perechi de boi sau câteva hectare de pământ. Mai putea oare tânărul elev să vină acasă cu corijențe, repetențe sau să-și permită tot felul de năzbâții în timpul anului școlar? Atunci da, se putea opera cu nota, ceea ce acum a devenit inutil.

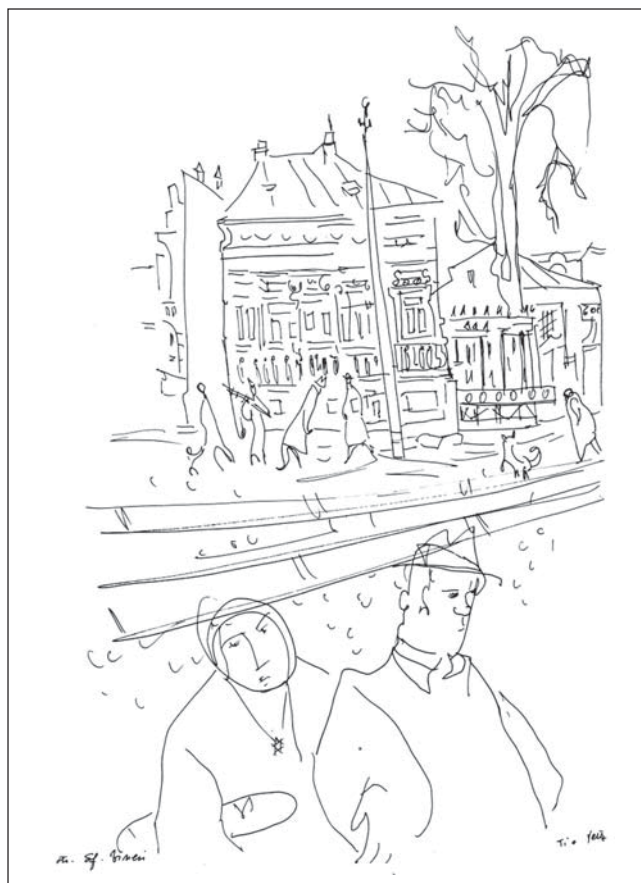
– **V-am remarcat prezența la multe manifestări culturale vrâncene. Bănuiesc că mulți scriitori locali v-au încredințat cărțile în vederea unei opinii publicistice. V-ați format o opinie în privința scriitorilor ridicați din perimetrul spiritual vrâncean?**

– Recunosc că în biblioteca mea un raft special este ocupat de lucrările scriitorilor vrânceni. Am scris despre mulți dintre ei. Recent, mi-am adunat toate cronicile într-un dosar și le-am propus Direcției culturale a județului spre publicare. Ar fi interesant de văzut cu ce pașaport pentru eternitate se prezintă „Păstorii logosului mioritic” (titlul proiectului) la judecata istoriei. Nu știu ce finalitate va avea, dar pot spune că mă consider bine familiarizat cu lucrările confrăților vrânceni.

Nu sunt un critic prea confortabil. Nu cred că literatura se scrie numai cu talent; fondul de cultură și de cunoaștere este fundamental în actul plâsmuirilor literare. Prima condiție, pentru cel ce scrie poezie, bunăoară este să poată deosebi o poezie proastă de una bună, de a ști ce-i trebuie unei poezii proaste pentru a deveni bună. Dar pentru a ajunge la acest stadiu de înțelegere, trebuie să se conecteze serios în receptarea poeziei universale, la cadrele poeziei românești moderne, să țină pasul cu receptarea ei critică și să descifreze curentele care nervurizează tendințele moderne. Inși care n-au auzit de onirism, textualism, postmodernism scriu o poezie după ureche și mai au și neobrăzarea să creadă că reprezintă ceva. Vrânca, bag seamă, n-a avut și nu are un Maiorescu care să fi strigat tare și răspicat: „în lături”. S-a generalizat ideea că poezie poate scrie oricine și bietii de ei își cheltuiesc bruma de resurse financiare publicând carte după carte în speranța că va atrage atenția cuiva. Din păcate, se găsesc și scriitori dispuși la compromisuri – le prefătează cărțile și-i amăgesc cu speranțe, când cinstii ar fi fost să le explice că, în afara poeziei, sunt atâtea alte munci onorabile și c-ar fi cazul să-și regândească rosturile în viață.

Lucrurile nu sunt prea diferite nici în ceea ce privește proza vrânceană. Și aici deficitul de cunoaștere, de lectură este evident și paralizant. Cum să faci proză bună dacă nu ai auzit de Dostoievski, Faulkner, Kafka, Th. Man, Musil și alții care au adus inovații fundamentale genului narativ?

Îmi pare rău c-am adoptat acest ton abraziv, dar am făcut-o tocmai pentru că țin la scriitorii vrânceni, îi iubesc și mă simt bine alături de ei. N-aș vrea să-i amăgesc cu iluzii perverse. Mă tem că toate aceste constatări dureroase trădează și o slabă activitate de cenaclu, unde verbul ar trebui să se șlefuiască până la incandescență,

iar lucrurile pot fi pronunțate deschis, fără coterii de gașcă și fără încurajări artificiale. Era diletantismului cultivat altă dată în cadrul „Cântării României” a trecut, acum sunt alte exigente și gustul public reclamă alte rigori. Dar, firește, vina cea mai mare o poartă editurile pentru care dorința de profit elimină selecția, criteriul valoric și exigența. Arghezi avea o vorbă: „lipsă de milă față de ceea ce se aruncă la coș”. Oare Ministerul Culturii nu vede ce se întâmplă prin editurile de provincie? Câte autorizații de funcționare a editurilor a ridicat?

– **Încheiem cu o întrebare obligatorie: Ce mai aveți sub tipar și în perspectivă apropiată?**

– Încerc să fac ordine prin hârtii; le triez, le asociez și văd că aș putea alimenta câteva proiecte editoriale. Am predat deja la Fundația Culturală Ideea Europeană manuscrisul unui volum de *Cronici și eseuri filosofice*, un altul de *Lecturi elective* și sper să se împlinească și proiectul circumscris spiritului vrâncean sub titlul *Păstorii Logosului mioritic*. Dacă la toate acestea mai adăugăm și cele două volume de istorie și cultură tecuceană structurate sub genericul *Uricar la Poarta Moldovei de Jos* cred că mă pot considera mulțumit pentru acest an. Am uitat să amintesc de proiectul *Aurel Cioran-fratele din leprozerie* care este deja contractat la Editura Origini din București.

Aștept să mă eliberez de aceste urgente pentru a reveni în matca preocupărilor mele mai vechi privind obsesia Eminescu (*În căutare de premise filosofice*) și, bineînțeles Cioran, care continuă să rămână o pasiune nestinsă. Nici Petrovici nu este un subiect închis, dar timpul și împrejurările vor hotărî mai bine decât o pot face eu în aceste rânduri expeditiv.

Ionel Necula

VASILE BĂNCILĂ – FIȘE PENTRU UN MEDALION OMAGIAL

Cu Nae Ionescu, Vasile Băncilă și Anton Dumitriu, Brăila a complexat multe din localitățile țării sub aspectul contribuției lor la înjgheizarea unei mișcări filosofice în cultura românească. Nu e puțin lucru ca o localitate să defileze cu numele atâtor gânditori pe însemnele devenirii sale istorice. Participând la Congresul internațional de filozofie de la Paris, în august 1937 – reuniune prilejuită de împlinirea a 350 de ani de la apariția lucrării lui Descartes *Le Discours de la méthode*, Ion Petrovici era contrariat de îndârjirea cu care localitățile Tourenne și Poitiers se pretindeau ca loc de obârșie și-l revendicau pe reputatul gânditor – fiecare cu dovezile și legitimitățile ei.

Vasile Băncilă nu se află într-o situație asemănătoare; a recunoscut singur și repetat că rădăcinile sale „sunt aici, în câmpia și lunca dunăreană și voi rămâne râvnind întotdeauna către partea de lume unde ele s-au aprofundat mai mult” (Corespondență cu Lucian Blaga, ediție îngrijită de Dora Mezdra, 2001, p. 214). S-a născut la Brăila și a profesat în acest oraș până în 1941, când s-a transferat la Liceul Mihai Viteazul din București. A rămas, oricum, brăilean prin origine, prin apetență și prin toată emergența sa ființială.

Viața ca o spaimă metafizică. O biografie a filosofului Vasile Băncilă este greu de reconstituit. Deși a publicat mult și cam în toate disciplinele filosofice – sociologice, etnofilosofie, filosofia culturii, istoria filosofiei – nu s-a remarcat ca un spirit de direcție printre contemporanii săi, care îl complexau cu greutatea recunoașterilor academice și a titlurilor universitare. Ca și Eugen Lovinescu, a rămas toată viața un simplu profesor de liceu, deși ideea unei catedre universitare l-a încercat și pe el uneori. Prin 1940 circula chiar zvonul că va concura, împreună cu Blaga, la ocuparea catedrei lui Ralea (devenit ministru al muncii din noiembrie 1939), dar n-a fost decât un zvon față de care Vasile Băncilă s-a poziționat ferm într-o scrisoare către Lucian Blaga din 30 noiembrie 1940: „ce enormitate fără haz în acest zvon! Dar pe mine nu mă interesează nici o catedră. Iar cu Blaga n-aș trage niciodată împreună la ham. Faetonul lui nu poate fi dus decât de un singur cal. Unul înaripat” (Op. Cit. p. 192)

Adevărul este că-ntr-o vreme, Nae Ionescu, brăilean și el, dar și Blaga i-au cerut cu insistență să-și treacă doctoratul pentru a ocupa o catedră universitară – cea de pedagogie, rămasă liberă după pensionarea titularului, I. Rădulescu – Pogoneanu, dar proiectul a rămas neîmplinit. Dacă folosim disjuncția lui Vasile Băncilă între **personalitățile fondatoare** (creatorii de sisteme precum Lucian

Blaga) și **cele formatoare** (având menirea de a cultiva spiritul filosofic într-un sistem de instrucție), atunci filosoful pe care îl omagiem s-a mulțumit cu această din urmă ipostază. A preferat să cultive filosofia de la catedră, așa cum preotul propagă învățătura creștină din amvon. Și nu se poate spune că n-a făcut-o cu limpezime, cu claritate, cu zel. Avea vocație filosofică, și-a făcut un adevărat apostolat din predarea ei cu însuflețire și cu toată gama resurselor ei afective. A știut să-i extragă pigmentul empatic, să optimizeze accesoriile temperamentale și s-o furnizeze adolescenților într-o recuzită elegantă, cuceritoare, ca disciplină care unifică dragostea cu înțelepciunea. Filosofia complexează, dar și cucereste, dacă i se surprinde fenomenologia mirării și spectacolului maieutic al aflării adevărului. Vasile Băncilă a avut această abilitate de a cultiva la elevi interesul pentru gândire corectă și aptitudinea de a proiecta faptele de cunoaștere într-un registru al abstracțiilor siderale.

Contribuieră la buna pregătire a filosofului și cei doi ani petrecuți în Franța, la Fontenay-aux-Roses unde funcționa o școală românească deschisă de Nicolae Iorga și pe care o urmează grație oficialităților din Brăila, care i-au înțeles situația și i-au subvenționat din bugetul local cheltuielile pentru continuarea studiilor. Harnica cercetătoare brăileană, Maria Cogălniceanu a descoperit în fondul arhivistic al Primăriei din Brăila, dosarul problemei cu tot penibilul de zbateri și stăruințe pentru obținerea sumelor trebuincioase. Demne de subliniat sunt eforturile soției filosofului, Felicia, rămasă în Brăila cu doi copii și cu grija ca subvenția să ajungă la destinație în timp util. «În același fond (arhivistic, ad.n.), mai spune Maria Cogălniceanu, se găsește cererea frumos redactată de Felicia V. Băncilă, care își ia obligația de a remite bursa în valoare lunară constantă de 3000 lei celui aflat la Paris» (a se consulta articolul „Filosoful Vasile Băncilă. Mic dosar al tinereții lui intelectuale” publicat în revista *Mișcarea culturală*, an VI, nr. 1 (21) din 2007 pag. 43.)

Într-o carte poștală din octombrie 1943, expedită către I. Dianescu, filosoful brăilean vorbește de „părintele tată – socru de la Tecuci” de unde deducem că soția sa era moldoveancă și provenea, dacă nu din Tecuci, cu siguranță din aria spirituală a fostului județ cu acest nume. De altfel, și mama lui Vasile Băncilă era tot de prin partea locului, dintr-o comună aflată pe lina ce făcea legătura între Focșani și Rm. Sărat. Deținea o vie la Urechești și veniturile obținute întregeau, probabil, sărăcăciosul buget familial.

Într-o vreme când România era dominată de ideologia

legionară, familia filosofului Vasile Băncilă a fost și ea cuprinsă de «febra naționalismului patetic, zgomotos și gonflat». Mai înflăcărat se arată Ionică, fiul filosofului, aflat încă pe băncile liceului. A și fost arestat în iunie 1941, exact când își susținea examenul de bacalaureat, „în a doua zi de examen”, după cum îl informa pe Lucian Blaga într-o scrisoare din 16 iunie 1941: „băiatul nostru a fost ridicat și dus în lagăr la Urziceni”, îi scria gânditorului din Lančrăm (a se consulta volumul „Corespondență” îngrijit de Dora Mezdra și apărut la Editura Muzeului Literaturii Române și Editura Istros a Muzeului Brăilei în 2001 p. 216 - 217).

Insist. Nu doar fiul filosofului era cuprins de zgomotoasa mișcare legionară, ci întreaga familie trecea printr-o perioadă de exaltare naționalistă, iar punctul cel mai înalt al derapajului politic a fost atins în zilele de proslăvire a martirajului morții lui Moța și Marin în războiul civil din Spania, când în casa filosofului «se cânta numai imnul legionarilor morți» (ibidem, p. 51).

Filosoful însuși a publicat atunci (în „Însemnări sociologice”, an II, nr. 12 din martie 1937) articolul „Semnificația unei jertfe și a unei înmormântări” și s-a implicat în împăcarea lui Nichifor Crainic cu Căpitanul, atunci când răceala dintre ei tindea să devină cronică. Se prelungea deja, a recunoscut-o Crainic în depoziția sa ca martor în procesul lui Codreanu de „patru ani și mai bine”. Atunci, în timpul procesului, ca urmare a declarației sale favorabile Căpitanului, a dat mâna iar, după multă vreme, cu șeful mișcării legionare (acuzat de trădare de țară într-un proces intentat de ministrul de interne Armand Călinescu). Aflat în boxă, mărturisește Crainic într-o scenă plină de dramatism «Corneliu Codreanu plânge cu capul în palme. Mi-a strâns mâna între amândouă ale lui, zguduit de emoție. M-au podidit și pe mine lacrimile. Noi ne iubisem odinioară iar el mergea acum spre pierzare» („Zile albe, zile negre”, Casa editorială Gândirea, 1991, București, p.298).

Istoria, cum se vede, n-a reținut intervenția lui Vasile Băncilă în aplanarea conflictului dintre cei doi actori ai scenei politice românești, dar admitem că sub aspect doctrinar, prin articolele publicate în *Gândirea* sau în alte publicații, să fi sesizat esența național-creștină care îi compatibiliza pe amândoi.

Vasile Băncilă s-a născut la Brăila în anul 1897 și a rămas toată viața legat de toposul mitic bătătorit cândva de năbădăioasa Chira Chiralina înveșnicită prin pana lui Panait Istrati. Tatăl său era transilvănean de la Săcele și se statornicise la Brăila, purtat de interese negustorești. Tot la Brăila și tot din interese asemănătoare se mai stabilise și un frate al tatălui său.

Urmase Facultatea de Litere și Filozofie din cadrul Universității din București și s-a remarcat ca un profesor cu o bună reputație printre colegii săi de breaslă, căci era invitat să conferențeze la reuniunile zonale ale profesorilor de filozofie, iar din toamna anului 1937 până la finele anului 1938 a predat filosofia la clasa Marelui Voievod Mihai – clasă specială în care mai figurau și câteva odrasle ale unor importante familii bucureștene: Ioanițoiu, Malaxa etc. Ulterior, catedra va fi încredințată lui Ioan Zamfirescu, iar Vasile Băncilă va rămâne doar cu catedra de la Liceul Mihai Viteazul din București unde îl și prinde

schimbarea de regim din august 1944.

N-a cunoscut, e adevărat, regimul de penitență asemenea confrăților săi din elita culturală și politică a României, dar a resimțit din plin disconfortul noilor rânduieli comuniste, cu care nu s-a putut acomoda niciodată. A dezaprobat cu fermitate orice complicitate cu smintelile comuniste și s-a purtat cu o demnitate neclintită, ca un cedru de Liban. A arătat o rezistență pilduitoare și se consterna la fiecare nouă concesie făcută autorităților comuniste de confrății săi intelectuali. Vedeau cum sub ochii lui pleiada opoziției tacite, a celor ce nu concepeau vreun pact cu smintelile comuniste se subția de la o zi la alta, dar continua să rămână neînduplecat la toate ademenirile de înregimentare arătate de puterea comunistă.

La 16 iulie 1945 îl vizitează pe C. Rădulescu Motru și împreună conversează îndelung despre vreaștea impusă cu anasâna realității românești. «M-a vizitat, notează autorul personalismului energetic în jurnalul său, Vasile Băncilă. Deprimat, tot cum l-am văzut de rândul trecut. Este pe lista celor epurabili. Pe această listă este trecută și soția sa, deși aceasta n-a luat parte la nicio activitate politică. De la Băncilă aflu că Traian Brăileanu este grav bolnav într-un spital din București, unde este păzit ca deținut. Întrucât Brăileanu este periculos siguranței statului, nimeni nu poate ști. Băncilă se întrebă și mă întrebă și pe mine cum de bărbați ca Mihail Sadoveanu, C. Parhon, D. Gusti pot fi admiratori ai culturii rusești. D.Gusti a scris un articol despre bolșevism și comunism, retipărit în *Sociologia militans* în care aceste organizații politice sunt criticate urât. Mihail Sadoveanu este rusofil, poate prin ereditate, căci despre dânsul se spune că ar fi copilul avocatului moldovean, făcut cu o rusoaică pe care o avea acesta în serviciu. Se știe de asemenea că Mihail Sadoveanu este foarte egoist. În tot cazul, se interesează Băncilă: cum de rusofiliile noștri nu se gândesc că se poate întoarce roata? Cursul istoriei nu cunoaște date invariabile. Și apoi, ce nevoie are un scriitor talentat ca Mihail Sadoveanu de aplauzele gloatei din jurul său? La mijloc trebuie să fie negreșit interesul sau vocea sângelui» (C.Rădulescu – Motru, *Revizuire și adăugiri*, Editura Floarea Darurilor, 1999, vol. 3, p. 290).

Un an mai târziu, la 11 iunie 1946, Vasile Băncilă îl vizitează din nou pe fostul său profesor de filozofie și vizita este detaliat consemnată în jurnalul lui Motru. Cei doi trec în revistă situația învățământului liceal, populat cu elevi „fără selecție” și „de un nivel intelectual foarte scăzut”. Cei doi nu pierd prilejul de a discuta și drama prin care trec personalitățile politice și culturale românești. «De la Vasile Băncilă am aflat și conținutul ultimei scrisori a fostului mareșal, Ion Antonescu, adresată soției sale. A fost o scrisoare colorată puțin de sentimentul de grandomanie, dar în general susținută de un cuget cinstit și plin de demnitate. Mareșalul vorbește în scrisoarea aceasta de tradiționala nerecunoștință a popoarelor, crede însă că istoria îi va da dreptate și-l va așeza la locul pe care-l merită. Sfătuiește pe soția sa să-și petreacă restul anilor ce-i mai are de trăit într-o mănăstire și să nu-l plângă, fiindcă el merge la moarte fără frică. Scrisoarea sfârșește cu vorbele «Fără lacrimi» (Soția fostului mareșal Antonescu este, după câte știu, în închisoarea Jilava,

într-o cameră întunecoasă și umedă, în care șoarecii și șobolanii circulă în toată libertatea. Ea este de nerecunoscut de slabă ce este). Îmi mai comunică Vasile Băncilă că doamna Crainic a decedat săptămânile trecute de inimă rea, după dispariția soțului, Nichifor Crainic, care a fost condamnat, după cum se știe, în lipsă, la muncă silnică pe viață; de la care, până în momentul când a murit, n-a mai avut veste. Doamna Crainic, de origine din Cernăuți, era de profesie medic. În tot cursul vieții sale s-a devotat îngrijirii și plasării în diferite servicii a femeilor sărace și a celor căzute în prostituție. Am cunoscut-o foarte puțin. Impresia, pe care ea mi-a lăsat-o a fost totuși din cele mai adânci. Modestă și plină de abnegație, a trăit, așa cum a și murit, ca o martiră.» (Op. Cit. Vol. 4, p. 229 - 230)

Am citat cu mai multă îngăduință din relatările lui C. Rădulescu – Motru, privind vizitele lui Vasile Băncilă, tocmai pentru a ilustra starea de panică și disperare ce se instalase peste viața politică și culturală de la noi, în care, vorba lui Noica, nimeni nu mai trăia în adecvație și în siguranță. Metafizica este înghițită de istoria hămesită și silnică, iar modul tradițional de viață românesc se prăbușea cu un huruit lugubru și spăimos, de-i înfricoșă pe toți cei rămași cu conștiința neperversă. Nu se mai trăia sub semnul unor credințe, principii, noime și valori statornicite în timp și validate de istorie, ci într-o suspiciune generalizată și-ntr-o cazuistică butaforică și de împrumut, într-o figuratie poltronică și grobiană cu tot felul de fripturiști și de farisei. Orice gând prelungit în temeuri metafizice devenea o culpă sancționabilă, căci purta suspiciunea unei deviații de la linia ideologiei de partid, ceea ce era peste măsură de grav.

Ultima dată, l-a vizitat pe C. Rădulescu – Motru în 18 martie 1946 și notația despre această vizită este deplin lămuritoare pentru a înțelege drama prin care trecea filosoful brăilean în acei ani de ofensivă a comunismului împotriva elitei intelectuale românești. O reproducem în întregime tocmai pentru conținutul ei deconcertant, nu doar pentru filosof, dar și pentru toată realitatea românească: «Vasile Băncilă, profesor la Liceul *Mihai Viteazul* vine să mă vadă. Are figura aproape descompusă. Din leafa pe care o primește, de abia își poate plăti impozitele și taxa pe apă și lumină. Din ce să trăiască? A crezut până acum că scumpetea vieții și ridicarea impozitelor sunt datorate incapacității celor care guvernează. Acum s-a convins că la mijloc este un sistem, utilizat de comunisti pentru a distruge pe micii proprietari și funcționari» (Op. Vol. 5, p. 45)

La Liceul *Mihai Viteazul*, mai povestește Vasile Băncilă lui C. Rădulescu – Motru, își făcuseră apariția niște tipi dubioși și grosieri care substituiau filosofia cu câteva clișee și lozinci propagandistice, cu pretenții de filozofie marxistă. Filosoful asista neputincios la tot spectacolul de operă bufă și-ncerca să se mențină curat, neinfestat ideologic și necompromis în relațiile cu atotputernicul partid comunist, în condițiile când mulți dintre colegii săi de generație – sub presiuni și șantaje – începuseră să cadă la învoială cu puterea diabolică a comunismului instalată cu sprijinul și după modelul moscovit. Vasile Băncilă înregistra toate aceste cedări și le comenta

consternat în notațiile sale zilnice, cutremurându-se la fiecare nouă capitulație și cădere din rectitudine.

Cel mai mult l-a amărât cedarea lui Blaga, modelul și mentorul său filosofic. Iată ce nota în ziua de 29 aprilie 1960, când a apărut revista *Contemporanul* cu articolul «Probleme și perspective literare» semnat de Lucian Blaga, prima dată când revenea în publicistică după mulți ani: «Dureroasă bombă, zi neagră în calendarul spiritualității românești. În *Contemporanul*, cu data de mai sus, e tipărită scrisoarea de capitulare a lui Lucian Blaga. A căzut Ceahlăul. Peisajul spiritualității românești a rămas fără Ceahlău. Durerea este atât de mare, încât lumea nu e nici măcar revoltată; e numai *întristată*, profund *întristată*. Faptul apare, în parte, ca o fatalitate. Se mai crede că departe trebuie să fi mers lucrurile în țara noastră pentru ca și Blaga să fi fost nevoit să cedeze...» (Vasile Băncilă, „Carnetele cu dinamică” în „Literatorul”, nr. 8- 28 / 1998).

«Acum ați rămas singur», i-a spus un coleg la citirea articolului lui Blaga. Sigur că nu era ultimul mohican al rezistenței românești, dar spectacolul era sumbru și dezolant. Spre deosebire de ceilalți cârtitori, Vasile Băncilă avea și o explicație a cedării lui Blaga: «se pune problema dacă a făcut-o ca să salveze pe Bugnariu și căsnicia lui Dorli; lumea nu știe asta. Vezi de asemenea de ce a cedat mai demult Ionel Pop...» «Și Blaga a rămas tot un orgolios (în articolul lui caută să justifice; și diavolul e un mare justificator – un avocat. Și poate că Blaga nici nu mai crede că se schimbă lucrurile (vezi cum acum vreo 5 ani îmi spunea că, dacă nu se schimbă lucrurile într-un an – doi, nu se mai schimbă), de aceea căderea lui Blaga poate să antreneze multe alte căderi (vezi cum, cam concomitent au cedat I. Vinea, Teodorescu – Braniste; au publicat și ei articole. Vinea a spus că el ar fi rezistat, dar n-a mai putut suferi să fie torturată, mi se pare, soția ori mama lui)» (Ibidem, p. 13).

Mizeria, sistemul poverilor opulente, cât nu putea duce bietul cetățean, răsturnarea brutală a sistemului consacrat de valori și întronarea altuia, bazat pe ignorantă, dosar și origine muncitorească, făcea parte din recuzita doctrinară a noilor autorități comuniste. Vasile Băncilă trăia din plin disconfortul a ceea ce numea **spaimă metafizică**. Coexista în această spaimă un dor de normalitate, o idiosincrazie față de toate nesăbuintele alocate de noul regim comunist și o frică viscerală față de prevestirile sumbre ale viitorului.

REBREANU – VERSANTUL DIN UMBRĂ AL SCRITORULUI

Există scriitori – și Liviu Rebreanu se numără printre ei – despre care, atunci când încerci să vorbești pertinent și aplicat, nu poți ocoli, oricât ai vrea să fii de original, de iconoclast, sfintele banalități de manual didactic, truismele, locurile comune înrădăcinate adânc în conștiința publică. Crase, dar absolute indispensabile: clasic încă din timpul vieții, mare romancier – poate cel mai mare dintre toți cei izvodiți vreodată de aceste meleaguri eminentemente lirice, doar românul e născut poet, nu-i așa? –, creator al romanului românesc modern, prozator de respirație și calibru neîndoielnic europene...

Pe o virtuală scală *all time* a realismului literar autohton, de la, să spunem, Nicolae Filimon la Dumitru Radu Popescu, numele lui Liviu Rebreanu reprezintă o bornă scăpărătoare și de neclintit, un esențial punct de referință axiologică. Iar dacă e să lărgim puțin perspectiva spre orizonturile continentale, către care au fost dintotdeauna și rămân permanent orientate privirea și veleitățile de afirmare ale scriitorilor români, e cazul să spunem răspicat, fără teama că am putea fi suspectați de vertijuri de patriotism local: în 1924, juriul Nobel de pe lângă Academia Regală Suedeză n-a atins momentul său de maximă inspirație atunci când a încununat cu râvnitul premiu cartea, acum uitată, a polonezului Wladyslaw Reymont *Tăranii* în dauna lui *Ion*, apărută cu patru ani înainte, mai ales că motivația juratilor putea fi păstrată integral și ad-litteram: „**pentru grandioasa sa epopee națională**”.

Așijderea, dacă ar fi să aduc încă un argument pentru a legitima în Liviu Rebreanu un scriitor cu destin și statură literare aparte în peisajul nostru cultural, aș aminti că autorul lui *Ion*, al *Răscoalei* și al *Pădurii spânzuraților* (autorul, așadar, nu omul cu același nume...) n-a avut niciodată parte de contestări majore, ceea ce nu e de ici, de colo, într-un spațiu sângeros al vendetelor isteroide care nu i-a ocolit nici pe Eminescu (vezi cazul, relativ recent, al unui număr din urmă cu doar câțiva ani al revistei *Dilema*), pe Caragiale (cel mai contestat scriitor român de la origini până în prezent...) sau pe Arghezi și a sa „**poezie leneșă**”, apud Ion Barbu.

Sugestive și edificatoare pentru atestarea locului privilegiat ocupat printre contemporanii săi, sunt rândurile scrise de Camil Baltazar în preambulul interviului pe care i-l ia lui Liviu Rebreanu la împlinirea a cinci decenii de viață, din care jumătate consacrate literaturii, text publicat în *Cuvântul liber* nr.4/1935 și reprodus în *Jurnalul scriitorului*: „**La 27 noiembrie, Liviu Rebreanu, cel mai de seamă romancier al literaturii românești actuale, a împlinit 50 de ani. Existența lui literară și activitatea**

sa continuă, militantă, dezmint prejudecata ce se crease și văicărelile criticilor că scriitorul român nu are respirație epică și își încheie perioada vitală de creație la 50 de ani. Liviu Rebreanu are astăzi înapoia lui 25 de ani de creație fecundă și mereu actuală. De la roman la roman, pana, vigoarea sa epică și concepția sa de viață s-au înnoit, s-au lărgit până la a îmbrățișa, ca într-o frescă amplă de Renaștere, viața românească în toate manifestările ei.

Pornit în literatura lui, dintr-o realitate și o inspirație strict națională, înfățișând adică aspirațiile categoriei românești cele mai reprezentative, Liviu Rebreanu e, totuși, prin amploarea pe care o dă fenomenului social, un scriitor european”.

Mai există, în literatura noastră, un autor clasicizat la 50 de ani, *nel mezzo del camin*, în legătură cu opera căruia s-a rostit de timpuriu, cu fermitate și convingere, dar și cu îndreptățit temei, cuvântul “capodoperă” și care a fost judecat perseverent în relație cu Liviu Rebreanu: Marin Preda.

Pe cei doi îi desparte, biologic, o generație și jumătate – mai precis, 37 de ani: autorul lui *Ion* se naște în 1885, anul apariției în *Convorbiri literare* a studiului lui Titu Maiorescu dedicat *Comediilor domnului Caragiale* (autorul-fetiș al lui Marin Preda), iar părintele *Moromeților* vine pe lume în 1922, concomitent cu apariția în librării a celui de-al doilea mare roman al lui Rebreanu *Pădurea spânzuraților*, tipărit la Cartea românească – editură al cărei director va fi, peste 5 decenii, Preda însuși.

Recunosc, aceste legături – sau, mă rog, coincidențe – sunt, în bună măsură, căutate și dispun de un indice de relevanță suficient de limitat, mai ales dacă ne propunem să rămânem cartezieni și să nu ne lăsăm tentați de zona mistică și ezoterică a fenomenului cultural. Altele, însă, depășesc sensibil granițele hazardului numerologic, constituindu-se în argumente rezistente pentru o oricât de succintă punere în paralel a două destine creatoare gemene, pe de o parte, și a două entități literare omogene, autarhice, dar unite prin câteva semnificative fire subterane, pe de altă parte.

Încă de la apariția *Moromeților* volumul întâi, în 1955, critica și-a focalizat – obsesiv, aproape – perimetrul de interes al demersului exegetic pe apropierea, însă, mai cu seamă, pe deosebiriile dintre capodopera lui Marin Preda și *Ion*, cartea care a reprezentat debutul ca romancier al lui Liviu Rebreanu. Iată ce scriam, vizavi de asta, în capitolul *Lungul drum al lui Ion către Ilie* din volumul meu *Cine ești dumneata, domnule Moromete?*, apărut în 2003 la Editura Muzeului Național al Literaturii Române:

„S-a bătut multă monedă pe noutatea viziunii propuse (și impuse) de Marin Preda asupra țăranului român (...), recurgându-se cu deosebire la operațiuni de raportare a *Moromeților* la un alt roman clasic al literaturii noastre, *Ion*. Procedeu predilect – antiteza: «în timp ce *Ion*...», «spre deosebire de Rebreanu...» și alte formule similare au fost promovate cu robustă convingere, sugerându-se prevalența rupturii asupra continuității și a structurii monadice asupra posibilei complementarități a celor două opere. Nici măcar spiritele foarte echilibrate n-au reușit să se sustragă cu totul acestei tentații – lucru îndeajuns de firesc, până la un punct: în orice comparație care presupune asemănări și deosebiri, izomorfismele sunt mai puțin spectaculoase decât elementele diferențiatore. Ceea ce nu justifică însă eludarea primelor în favoarea cvasiexclusivă a celor din urmă, chiar dacă ierții durabile ne îndeamnă să credem că doar acestea conferă operei originalitate, iar autorului, personalitate.”

Trecând în planul al doilea importante determinări de ordin literar – tipologia personajelor, structura narativă, substanța epică, dominantele psihologice ale indivizilor și ale grupurilor sociale în care navighează ele – critici redevabili ca Nicolae Manolescu sau Eugen Simion s-au complăcut într-o ciudată echilibristică încercând să demonstreze că marea diferență dintre cele două romane rezidă în raportarea radical diferită a țăranilor la proprietatea funciară. În această ordine de idei, Nicolae Manolescu scrie în *Arca lui Noe*:

„Structurile economice s-au schimbat în cei treizeci și ceva de ani care despart satul din romanul lui Rebreanu de acela al lui Marin Preda: și în primul rând s-a schimbat relația omului cu pământul. În *Ion*, a avea sau nu a avea pământ era singurul lucru care conta pentru un țăran. Întreaga tragedie a personajului lui Rebreanu se rezumă la lupta pentru a poseda pământ...”

În *Moromeții* simplul fapt de a poseda pământ nu mai este de ajuns. Țăranii (...) încep să se deosebească între ei prin cu totul altceva decât numărul strict al pogoanelor și anume prin faptul că unii au, iar alții nu au posibilitatea de a cumpăra sau de a vinde. Este exact opoziția dintre *Ion* și *Moromeții*”.

Fals. Orice lectură debarasată de prejudecăți atestă indubitabil importanța decisivă pe care o prezintă (și) pentru țăranii din *Moromeții* problema pământului. Ca, de altfel, pentru toți țăranii, de pretutindeni și din totdeauna. Într-un fel sau altul, „**a avea sau a nu avea pământ**” constituie pentru categoria socială în cauză o chestiune fundamentală, temeiul și suportul vieții întregi a acestor oameni, obsesia și speranța lor, de la naștere până la mormânt, trecând tiranic și dureros prin ale lor copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate, senectute și marcându-i semnificativ în fiecare etapă existențială. De ce ar fi, așadar, cartea lui Marin Preda neapărat o replică polemică la *Ion*? *Moromeții* mi se pare mai degrabă o continuare firească a romanului lui Rebreanu, surprinzând momentul de aparent echilibru al unei lumi care se liniștește pe măsura înaintării în vârstă. Ilie nu este decât un *Ion* ajuns la maturitate biologică. Eventualul corespondent predian al personajului lui Rebreanu este sărăntocul Birică, flăcăul care incendiază casa lui Tudor Bălosu pentru a-l obliga

s-o înzestreze cu pământ pe Polina, la fel cum fiul Glanetașului îi forțează mâna tatălui Anei în același scop: achiziția funciară. Maturul Ilie Moromete, ahtiat după plăceri colocviale gratuite, seamănă, în schimb, foarte mult cu Glanetașul cel bătrân și cu pasiunea lui, la fel de gratuită, pentru muzică. Țăranul lui Rebreanu și al lui Marin Preda este, în esență, același; nu avem de-a face nici cu entități psihologice, nici cu determinisme sociale diferite.

Și tot omologiile, nu disparitățile, atrag atenția dacă prelungim comparația către alte aspecte ale vieții și creației celor doi mari prozatori. Amândoi se sting cu puțin înainte de a împlini 60 de ani. Amândoi părăsesc lumea țărănească pentru a se arunca în brațele Leviathanului care se dovedesc a fi Bucureștii. Primele lor cărți – mă gândesc la *Întâlnirea din pământuri* și *Moromeții* volumul întâi de Marin Preda, la *Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Răscoala* ale lui Rebreanu – rămân și cele mai valoroase. Universul rural este pentru amândoi ambientul familiar în care se mișcă plini de dezinvoltură, este perimetrul vocației lor adevărate.

Dar, la un moment dat, și unul și celălalt se îndepărtează contraproductiv de acest sol fecund ce se dovedise o sursă de inspirație perfect adecvată pentru înzestrarea lor literară reală, veritabilă, aspirând către alte orizonturi pe care le vor cu orice preț cuprinse în creația lor, fără a și reuși fundamental. Riguros vorbind, romanele citadine ale lui Rebreanu și Preda se situează sub nivelul valoric al capodoperelor lor „țărănești”, deși ambii autori își fac narcisiste iluzii că lucrurile ar sta altfel. Iată, exempli gratia, cum își vede Liviu Rebreanu *Gorila*, în mai 1937, când întreaga lume literară bucureșteană era frisonată în așteptarea noului său roman, a cărui apariție fusese a mânăta îndelungă vreme:

„...Dacă *Răscoala* cuprindea revoluția sufletului țărănesc, *Gorila* cuprinde revoluția sufletului orășenesc, la o răscruce de drumuri, de destine. Acțiunea acestei cărți adună șuvoaiele ce intră în semnificația socială a materialului ei. Nu aduce romantări de iubiri platonice, nici fluturări de batistă, nici feerii, ci sapă albie adâncă, pe unde vin vijelioase apele prăbușirilor, ale prefacerilor sufletelor și instituțiilor acestui neam.

...Semnificația socială cu care vine acest roman își proiectează razele asupra prezentului, dar se adâncesc și asupra trecutului, în întunericul căruia stau armatele inspirațiilor mele, care-și trimit, ca pe niște soli, în cărțile mele pe eroi.

Gorila (...) va fi un roman social, fără să se ridice anume vreo problemă, fără să rezolve nimic pe planul social și politic.

De altfel, conflictul epic propriu-zis e un conflict de iubire”.

Despre acest roman, în care scriitorul a investit, după cum se vede, mari speranțe, G.Călinescu afirmă neted în *Istoria literaturii române* că „**este scrierea cea mai rea a lui Liviu Rebreanu, înfățișând nivelul de jos al mijloacelor sale**”. *Gorila* a strârnit, totuși, în epocă nu doar interes, ci și patimi și polemici, iar împrejurarea că, în anii comunismului, cartea a fost oarecum interzisă din cauza convingerilor legionaroidale afișate ale personajului

Barbu Dolinescu, a contribuit la sporirea reputației sale până dincolo de hotarul la care îi dădea dreptul valoarea propriu-zisă. Am spus „oarecum interzisă” pentru că romanul a fost inclus, totuși, în 1981, în volumul X din seria de *Opere* ale lui Liviu Rebreanu realizată de Nicolae Gheran, dar cu multe pasaje cenzurate și înlocuite cu arhicunoscutele puncte-puncte așezate între paranteze drepte.

Este *Gorila* un mare roman, cum îl consideră autorul său, ori un eșec lamentabil, cum crede Călinescu? Adevărul mi se pare a se situa undeva la mijloc. Povestea ziaristului Toma Pahonțu este a unui arivist cutreierat de pusee de onestitate și ideal: fiu de țăran, el se distinge pe front, înființează o gazetă, *România*, de bun nivel publicistic, pe care o pune inițial în slujba viitorului ministru Constantin Rotaru, apoi a altui membru al guvernului, Belcineanu, de a cărei nevastă este atras, în fine, a lui Barbu Dolinescu pe care îl trădează însă cu ocazia alegerilor, dar nu din rațiuni politice, ci ca preț al eliberării Cristiane Belcineanu din sclavia conjugală. În final, Toma Pahonțu este ucis de un acolit fanatic al șefului grupării legionare.

Mă întreb odată cu Călinescu: **„Ce e Pahonțu? Un cuceritor de posturi în viață, inteligent și onest, în fond, care își dă seama că sentimentalismele etice sunt o piedică la izbândă? Un cinic profitor? Un idealist pervertit de mediu?”**

Probabil, câte ceva din fiecare, dar nimic din toate, cu deosebire. Și în nici un caz ceea ce crede Rebreanu: **„...Un monstru sufletesc, un om de aceia dintre care îți înțelegi mulți în ziua de azi și care, prin însușiri tainice și impunătoare, ajunge să reprezinte o clasă de oameni. El intră în literatura mea ca un tip, ridicându-se ca o statuă peste nivelul comun al valului de viață care curge ca un fluviu în carte.”**

Prefigurat ca erou de factură balzaciană, un fel de Rastignac de Dâmbovița, Toma Pahonțu nu se impune ca personaj literar de anvergura și pregnanța unui Ion sau Apostol Bologa tocmai pentru că „fluviul” social în care înoată n-are decât amplitudinea și profunzimea vălurelelor meschine pe care le stârnește o furtună, oricât de grozavă, între malurile gârlei bucureștene. Este un lucru cu atât mai paradoxal cu cât, la nivel declarativ,

Rebreanu este adeptul decis a ceea ce numim îndeobște roman social – sintagmă care, în viziunea sa teoretică, cel puțin, tinde să acopere tot ce are mai valoros literatura lumii: **„...Orice roman este, în primul rând, un roman social. Romanul strict autobiografic chiar, o evadare din societate, este cu toate acestea un roman social. Și Marcel Proust a scris roman social, când a închipuit o societate măcinată, fărâmițată, în preajma războiului.**

Nu știu eu cât fac, mai mult, roman social, decât Camil Petrescu, spre pildă, în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. În romanul obișnuit, partea socială e închisă în subiect; în altele însă, accentul cade pe latura socială.”

Tot în mediul citadin bucureștean este plasată și acțiunea romanului *Jar*, apărut în 1934, la doi ani după *Răscoala* și cu patru ani înainte de *Gorila*. La titlurile – neinspirate – gândite inițial – *Mojarul iluziilor* și *Pojarul dragostei* – Rebreanu a renunțat, dar mai mult nu s-a putut salva: gestația cărții, care s-a întins, conform mărturisirilor autorului, pe durata a circa trei ani, nu a fost de natură să pună pe picioare substanța unei narațiuni paupere în figurație epică și superficiale ca investigație psihologică. Două personaje cu nume prefabricate în laboratoarele romanelor sentimentale de duzină – Dandu Victor și Liana Rosmarin – epuizează, în răstimpul unui an, o seducere nu foarte bine argumentată ca mișcare sufletească și un abandon, nici el peste măsură de justificat ca experiență literară verosimilă. Conceput poemat, în ritmul succesiunii lunilor, cu un crescendo căutat și o rezolvare epică previzibilă – sinuciderea eroinei –, *Jar* nu are consistență în ansamblu, iar la nivel de detalii suferă prin afectare și romantiozitate ieftină. Iată, de exemplu, cum sună marea scenă a explicației dintre cei doi protagoniști, unde repetarea excesivă a apelativului „Dandutu” riscă alunecarea în ridicol:

„– Ei, nu! Asta nu!... Ajunge, te rog!... Fii rezonabilă!

Trecu pe lângă ea în odaie parcă ar fi vrut astfel să termine discuția înainte de-a începe. Liana îl urmă:

– Nu fi supărat, Dandutule... Nu vreau să te... Nu vreau nimic...

– Atunci pentru ce mai...

Își trânti șapca pe masă, mânușile peste ea, bufnind mînios, fără să-și ascundă nemulțumirea și fără să se uite la ea, nu de sfială însă, ci ca să-i arate cât îl supără prezența ei nedorită.

– Sunt rezonabilă, Dandutule! zise Liana, întrebându-l cuvîntul lui favorit spre a-i face plăcere și apropiindu-se puțin câte puțin. Am venit numai ca să vezi cât sunt de rezonabilă. Pe urmă n-am să mai viu pînă nu mă vei chema tu... E bine așa, Dandutule?

– Trebuie să înțelegi că s-a sfîrșit și că trebuie să mă lași în pace! făcu Dandu mohorît și în glas cu o răceală respingătoare. Ce Dumnezeu, ești fată subțire și nu o...

– Da, Dandutule! continuă Liana mișcată ca și când n-ar fi auzit decît dorința inimii ei. Da!... Îmi dau seama că s-a sfîrșit și știu că te-am supărat mult, Dandutule! De aceea am și venit, să te rog draguț să mă ierți, Dandutule drag!...

În rândul romanelor minore ale lui Rebreanu se înscrie *Amândoi*, o narațiune simplută, ce urmărește meandrele divulgării autorului unui dublu asasinat. Partea de interes a cărții ar fi putut-o reprezenta împrejurarea că aici criminalul este o femeie, servitoarea Solomia, care, la capătul investigației polițiste, își mărturisește vinovăția și apoi se sinucide. Dacă Rebreanu a intenționat să construiască un Raskolnikov feminin și primitiv a eșuat; dacă pretențiile au fost mai mici, *Amândoi* poate fi judecat la acest standard și, cu indulgență, poate primi notă de trecere. La fel ca și alte romane ale unui mare scriitor cum este Rebreanu care, între două capodopere, dă la iveală producții pasabile. Cu aceeași încredere, însă, în valoarea lor superlativă, cu același chin investit în procesul elaborării și cu o egală conștiință artistică așezată la temelia edificării tuturor. Pentru că un scriitor adevărat depune în tot ce face – indiferent de rezultat – prinusul întreg al înzestrării sale creatoare. Rebreanu o spune limpede:

„...Scrisul este pentru mine o muncă grea. O problemă de conștiință. Port în mine această conștiință a scrisului de la care nu voi abdica niciodată. Scrisul își are o conștiință a sa, proprie, diferită de cea de care se face de obicei uz în alte împrejurări. Viața este un compromis, un conglomerat de inadvertențe pentru care fiecare om licitează. Scriitorul

trebuie însă judecat, în valoarea lui artistică și morală, numai în limitele pe care această conștiință aparte le fixează. În fața paginii albe de hârtie esti altul, ești omul adevărat. Rămii singur cu tine, te scrutezi, te judeci și realizezi măsura valorii tale în acest refugiu, unde nu mai ajung nici risul, nici plînsul din afară, ci urcă din vreme spre vremile viitoare, primitive viața eternă, bucuria creatoare, singura care iluminează și rămâne să învingă veacurile. De aceea materialul cărților mele a fost pentru mine piatră de ocnă, în care dalta a săpat greu. Dar n-am scris niciodată o carte pînă ce materialul acesta nu trecuse prin toate elementele naturii: aer, apă, foc. Eroii mei au trăit odată cu mine chinul facerii lor. Ei au în spatele lor trecutul și întreaga armată de suflete pe care le reprezintă. Ei sunt un exponent al acestei mulțimi, a cărei viață și aspirații trebuie să le exprime. Eroul unei cărți trebuie să fie la înălțimea mitului ce îmbracă viața mulțimii dintre care s-a ridicat”.

În această autentică profesiune de credință îl aflăm pe prozatorul cu remarcabil suflu epic din romanele de început, pe cel care a îmbogățit în eternitate literatura română cu câteva personaje memorabile, apte să facă, după o frumoasă vorbă a lui Ibrăileanu, concurență stării civile, pe adevăratul Liviu Rebreanu.

Toader Aioanei

SUBSTANȚIALISM ȘI GNOZĂ. INTEGRONICA LUMII CA TEXT

STRUCTURA SPIRITULUI – DETERMINANȚII ASCUNȘI AI COMPORTAMENTULUI UMAN (I)

Tot mai mult se confirmă prezicerile, supozițiile lui Camil, că *Doctrina substanței*, extrem de actuală și modernă, este a viitorului mileniu ce-o va înțelege deplin, revoluționând lumea, mai ales cea românească (ceva „adieri” de profetism românesc?! Nu, el era convins de adevărurile fundamentale de mare profunzime ale doctrinei sale). Lecturând după 1988 și cartea arhicunoscută a lui Raymond Ruyer, *Gnoza de la Princeton*, am observat nenumărate asemănări, afinități, de aceea ne-am propus să vedem „aplicabilitatea” doctrinei la cele mai actuale demersuri reflexive asupra lumii, a existenței, a religiozității omului. Așa-numita *gnoză* este privită, paradoxal, cu îngăduință, chiar cu simpatie, de către oamenii Bisericii!

Preliminarii: Autorul Cartea lui Raymond Ruyer, este rezultatul unor profunde dialoguri și lecturi cu/din savanți americani, mulți laureați Nobel, de la Princeton (universitatea defunctului Einstein, celebră în cele două secole și jumătate de existență), de la Pasadena sau de la muntele Palomar, cu „ochiul său gigantic de 508 mm

diametru, în stare de a sonda cerul până la două miliarde de ani-lumină, și cu batalionul său de matematicieni și radio-astronomi care se înversunează să străpungă ultimele frontiere ale cosmosului: *acolo* a luat naștere noul *cin* de inițiați, departe de urechile profane”. Raymond Ruyer, „un profesor spiritual, de-o mare eleganță sufletească” la Nancy, unul din cei mai buni specialiști francezi în filosofia științelor, un strălucit epistemolog, cunoscător al biologiei și ciberneticii, a scris, printre altele, și *Cibernetica și originea informației* (1954), *Animalul, omul, funcția simbolică* (1964) și era convins că „cel deal treilea mileniu care va începe curând va fi vârsta spiritului, a conștiinței și a divinului”, foarte asemănător cu ceea ce spunea André Malraux: «*Mileniul III va fi religios sau nu va fi deloc*». **Ce este gnoza de la Princeton:** Este o gnoză modernă care a zguduit Occidentul anilor 1969-’70 și o mai face încă, extinzându-se (ca, de pildă, excepționalele „*O mai scurtă istorie a timpului*” a lui Stephen Hawking sau „*Putere versus forță*” a lui David R. Hawkins). Vechea gnoză „...ivită în

Mediterana orientală în primul veac al erei noastre, vestea mântuirii prin mijloacele cunoașterii, prin știință. Gnoza e cunoaștere a relităților suprasensibile, «în chip invizibil vizibilă într-un veșnic mister». De obicei, gnozele primelor secole ale creștinismului derivă din acesta, opunându-i-se.

Ele afirmă că lumea este dominată de Spirit, în diverse moduri articulat cu Creația mutilată de/și în lupta Spiritului cu materia, ca degenerare, decădere a Spiritului (cf. și I. P. Culianu, excelenta *Gnozele dualiste ale Occidentului*). Gnoza: gr. *gnôsis* - „cunoaștere care duce la Cale, Viată și Adevăr, la Mântuire”, e o soteriologie individuală, ce vesteste salvarea prin cunoaștere propriuzisă, inclusiv științifică, e o teosofie, o cunoaștere iluminatoare și izbăvitoare. Mișcarea este însă mult mai veche și nu se limitează doar la Princeton, cunoscând astăzi o extindere în zona anglo-saxonă, germană etc. Aportul religiilor și filosofiilor orientale, prin savanții asiatici din America, este considerabil. Atmosfera destinsă și distinsă, absolut dezinteresată, a unei elite selecte dă aerul unei Cetăți a Înțelepților din școlile Antichității târzii, de Athos sau Cetatea noocratică platoniciană ori... camilpetresciană! În căutarea cunoașterii adevărate, neognosticii nu-s ostentativi prin nimic, nici exotici, nici esoterici, nici interesați. Majoritatea gnozelor, de la cele mai vechi până astăzi, sunt considerate de creștini erezii periculoase, deși multe idei extrem de valoroase au fost asimilate de aceștia. Asemănătoare cu francmasoneria, prin elitism, „fără a fi secretă, e discretă”, resping însă categoric ritualismul simbolic, esoterismul sau ocultismul; „fără ritualuri sau ceremonii de întronare, un stoicism sau epicureism fără rețete morale”, se păstrează echidistant față de religie, morală și politică. Neognosticii aplică regula «*jocurilor de la Eleusis*», existența însăși fiind un «*joc ritualic*» (pleonasm, de altfel, căci *rit* în limba arhetipală însemna *joc*), în care fiecare jucător are libertatea deplină a inițiativei de a descoperi singur Legea Conducătorului necunoscut al jocului.

Fiecare își descoperă filosofia de viață, „montajul” care i se potrivește intim, neavând trufia de a-l impune nimănui: „îți poți permite să faci experimente și să comiți erori în propria ta viață. Însă n-ai dreptul să te prefaci că știi ceea ce le convine celorlalți - o știi ei prea bine” (GP - 29). Jocurile, glumele științifice, antiparadoxurile, exercițiile spirituale, *brainstormingul* (*sinectica*), fronda echilibrată, care erodează rutina și prejudecățile sunt o contestație adolescentină împotriva rigidității, axiomelor, conformismelor, scleroze logice și dialectice ale spiritului uman de secole, este o frondă aseamănătoare cu *avangarda* sau cu moda *hippye*, cu care, de altfel, a fost contemporană la începuturile sale. Nu se tem de vânătoarea de postulate invizibile, de jocuri, care, dacă sunt autentice, construiesc, opunându-se surogatelor neautentice de *subspecie*. Neautenticul, tot ce este *pseudo*: credință, știință, mit, rit, este respins cu oroare, ca și voltairianul *potop de informații peste pustiul de idei* (*autentice*). Rafinați, fără a fi aristocrați, nepedanți, deși «tobă de carte», se joacă și se miră ca niște copii serioși, făcând o Reverență pioasă în fața Misterului și a „Bătrânului Timpurilor”. Precum junimiștii noștri, copii,

„puteau fi gravi și serioși, niște asceți intelectuali” (GP - 33), dotați cu o gândire mitică. Îi amuză suficiența «antropoidului» care «a reușit pentru moment», arogându-și merite egocentrice absolute, autonomie, închizându-se față de Cer, uitând înaintași ce „*priveau constelațiile și semnele căzătoare ale cerului*”. Omul nu poate fi conceput ca un Robinson într-o insulă pustie față în față cu un Univers Orb și Mut. Nu înțeleg, de asemenea, tendința „populațiilor dense de a se retrage în sine, de a se închide față de Univers... , autonomie iluzorie, periculoasă”, crezând că „tot Universul se învârteste în jurul organizării Statului, al sexului sau al limbajului” (GP - 35). Și apoi „la ce poate folosi o biserică de piatră sau de lemn dacă nu de a îndrepta privirile oamenilor către *altceva* (s.n.) decât furnicarul uman?” (GP - 27). „Omul nu poate fi definit ca un Viețuitor absolut, într-un univers vid, vid de sens”. Iisus nu li se pare cel mai fericit „agent cosmic” (mulți dintre acești savanți sunt evrei): «Nu Scripturile, ci Sfântul Duh»! Disprețuiesc instituțiile, inclusiv biserica creștină, ca frâne în calea dezvoltării libertății personale; consideră metamorfoza bisericii creștine, *devoluția* ei, ca inevitabilă.

Suprasensibilul constituie, în miezul lumii sensibile și dincolo de ea, energia motrice a tuturor formelor de existență; neognoza e o știință a lui Dumnezeu, o teosofie derivând dintr-o mitosofie, fortificată de știință și filosofie! Cred – ca și Camil Petrescu - că puterea autentică constă în cunoaștere și știință, nu în politică. Mântuirea omului constă în *cunoașterea*, repudiată de mulți oameni ai bisericii, mai ales în secolele anterioare. Sinteză modernă a tot ce are mai bun filosofia, știința și religia, noua gnoză este un neoscientism spiritualizat ce se opune (lichidând definitiv) „scientismului stupidului veac al XIX-lea”, dar într-un anume fel și mitologiei și religiilor seculare, creștinismului instituționalizat, în primul rând, salvându-le în același timp prin autoritatea ultimelor cuceriri ale științei. Eclectism, după unii, sinteză spectaculoasă, după alții, este un elitism sui-generis (noocrație!) a savanților (incluzându-se aici și filosofii), aflați fără prejudecăți *pe urmele lui Dumnezeu*: „Evident că nu-l poți găsi pe Dumnezeu într-un colțisor sau un cotlon al Cerului astronomic, după cum nu poți găsi sufletul omului într-un ungher al creierului său” (GP - 11). Este o prostie să se creadă că Dumnezeu poate fi cercetat cu lupa, cu microscopul,

stetoscopul sau cu telescopul... În același spirit, sunt și împotriva viitorologiei, a proorocirilor de Casandră sau Nostradamus; „nu vrem să pierdem timpul refăcând «*Re-publica*» lui Platon” (GP - 30). De aceea fenomenele paranormale, pe care *nu le neagă*, nu-și găsesc locul aici, *din precauție*: misterul orbește, iar credincioșii n-ar mai dori decât miracole. Ca și marii înțelepți hinduși sau tibetani, cu care gnosticii au numeroase puncte comune, „*nu vor ca micile miracole, micile lumini, să ascundă marea lumină*” (s.n.)! Reacție împotriva materialismului și colectivismelor compactante, gregare, în care identitatea individuală se «masifică» în anonimate statistice, gnoza repune în drepturi individul, intelectul și mai ales Spiritul. Deci „*Savanții în căutarea unei religii*”, subtitlul cărții, ar fi mai corect, «în căutarea Dumnezeului Unic (*Unitas*) al unei singure religii». Savanți de mare reputație, dar și de o mare modestie (discreție) și finețe, dorind anonimatul, au făcut un front comun pentru a se desprinde de materialismul stupid, apăsător, depășit net de ultimele cuceriri din știința modernă, neclasică. Savanții discută fără pudoare subiecte *tabú*, ei nu se tem de ridicolul unor teorii hazardate. Noua gnoză este un adevărat sistem deschis al lumii sintetizând și sistematizând logic tot ceea ce se cunoaște din Antichitate până astăzi.

Savanții au ajuns la o concluzie unanimă, revoluționară: „*O forță superioară guvernează cu siguranță lumea*”. Aristocrați ai cunoașterii, ei ar dori să fie și o elită a Spiritului pe care vor să-l reabiliteze în modul cel mai serios cu putință, necăzând însă în cealaltă extremă a dogmatismului scolastic al lui „*crede și nu cerceta*” (frază *inexistentă* în Biblie). Cu același spirit critic, își propun să abordeze credințele și miturile, curățindu-le de balastul crasei ignoranțe (sscr. *avidya*). Tot aici, între dogme, identifică și ideologiile, pe care le resping cu îndârjire: „Marile prozelitisme religioase au fost, de fapt, mai degrabă ideologii decât religioase. Au produs catastrofe și asasinat în masă”, sunt deci **neautentice**, concluzionând tranșant: „Să lăsăm religiile să devină... religioase...”. Religiile de azi sunt adevărate „înjghebări de lemn” ideologice, neajutând, ci constrângând ființa umană, mutilând-o grotesc, diabolic. Elita, crema campusurilor universitare americane, anglo-saxone și germane au inițiat așadar un puternic curent de gândire, afirmând că „Nimic în acest univers nu mai apare a fi static”, totul este într-o devenire creatoare de-o extremă ordine și finețe, ce nu pot fi puse pe seama hazardului, ci pe seama „Bătrânului”, cum îl răsfăța Einstein. Este emoționant să vezi cum știința o ia dintr-o dată pe calea credinței, după ce secole de-a rândul s-a detașat de ea, subminând-o! Aceiași savanți care în secolul trecut „trântiseră brutal ușa bisericilor, strigând: «Dumnezeu? Nu cunosc! *Știința, Știința* (s.n.) noastră va fi rezolvat curând, de una singură, toate problemele universului!»” se reîntorc astăzi umiliți la Dumnezeu! Aceasta chiar e o revoluție! Savanții resimt nevoia și responsabilitatea de a interoga existența dincolo de aceasta. Între revelația milenară a marilor religii și limitele științelor moderne există un spațiu extrem de mic, acum, la începutul celui de-al treilea mileniu creștin, înaintea marii fuziuni, echivalentă

cu un «*big-bang*» de proporții. Să fie această explozie *apocatastaza* sau este *eschatonul* de care se tot vorbește?!

Știința se descurcă binișor în descrierea, experimentele și aplicațiile sale practice, însă este *repetentă* în depășirea unor limite în explicarea universului față de care este neputincioasă: căutarea cauzei ultime. „Pentru întâia oară de atâta amar de vreme, știința și religia se reîntâlnesc. Ceea ce contează cu adevărat, e faptul că știința pune întrebări ce depășesc știința: iată o știință care, în sfârșit, e iarăși deschisă!”, exclamă un reputat preot iezuit. Știința se simte constrânsă să recunoască existența lui Dumnezeu, însă nu un Dumnezeu transcendent și nici unul al iubirii, al revelației, ci unul indiferent și rece chiar, față de care trebuie luată o atitudine plină de înțelepciune și bun-simț, foarte asemănătoare cu cea a bătrânilor noștri!! Gnozele primelor veacuri creștine „repovesteau mitul altfel”, aceeași eternă poveste a proiecției unui mit de către om asupra universului, un univers mai curând *ghicit* decât cunoscut, în încercarea de a explica și a se explica. A existat vreun sfert de mileniu de puternic ateism, de îndepărtare de mit, religie și de apropiere de știință, cu o încredere oarbă în aceasta, însă „lectura” științifică a lumii și-a demonstrat curând limitele, insuficiența. Neognosticii americani - fizicieni, matematicieni, biologi, astronomi, medici, psihologi, filosofi etc. – s-au izbit de limitele „literalității” științei descriptive, tot ce ține de revelație și dincolo de aceasta, fiind *tabú*, cum spuneam. Uriașa revoluție din științele secolului al XX-lea a bulversat cunoașterea clasică, interdisciplinaritatea apropiind și mai mult științele, dar și filosofia și, paradoxal, religia și mitologia...

Punerea temeiurilor Cosmogoniei de bază (*basic cosmogony*), gândirea spațiului și timpului, micro și macrocosmosului... au creat savanților mari probleme, cărora nu le-au găsit răspuns în știința clasică, pozitivistă, iar puternicele mistere ale științei neclasice i-a derutat pur și simplu. Problemele genezei se pun în toate domeniile fizicii și astronomiei: astrofizica. Universul e într-un dezechilibru asimetric, „materia se topește în radiație, ca zahărul în ceai”, nimic nu e static, totul este devenire, chiar creație [devoluție!]. Universul pare elastic, «pulsând», «respirând», ca o ființă vie, cu duh (*Saturn* pulsează ca o inimă!). Chiar spațiul se creează prin expansiune, *găurile negre* (black-holes) sunt echilibrate de **with holes** (*găurile albe*); catastrofele locale sunt compensate de creații de informații în alte locuri, în spații tip *trompetă dublă*: black-holes dintr-un topos cosmic au corespondent, legate printr-un «tunel al timpului» filliform, în hăurile albe... *Hăurile negre* într-un topos al universului „corespondează” cu un *hău alb* în altul, prin transfer de identitate, de domeniu. Expansiunea este o deschidere, în sens devolutiv. În aceste «introdușchideri» [d:f] (devoluții întru Ființă), în aceste «falii», «fante», hăuri spațio-temporale, Misterul este la el acasă; pe aici «pătrunde» informația creatoare din niște adâncuri insondabile! Sunt deschiderile [d:+f], unde f=Ființa misterioasă: devoluția întru Ființă, apoi devenirea (evoluția) tautonomică relativ conservatoare [d:d], minerală, ori [d:-f], involuția entropică, demonică,

distrugerea creației (*Brahma*, *Vishnu* și *Shiva* de la hinduși)! Între știință și gnoză – spune Ruyer – ar fi suficientă o operație de conversiune, care nu este deloc arbitrară. În acest «joc serios» cosmogonic există «goluri» imposibil de compensat de știință, cel mai serios fiind, după noi, al entropiei. Prin aceste «intro-deshideri» se insinuează încet, dar categoric, cosmologia minimală, *Creația (filosofia religioasă, știința religioasă)*, religia fiind în acest caz un «cal troian»... gnostic! Trecerea de la ceea ce este un lucru/obiect observabil dinafară la „activantul” ce se „vede” pe sine de către sine *ca subiect* este pasul uriaș pe care l-a făcut știința modernă trecând la gnoză: „lumea se posedă, activează și se vede pe sine însăși *ca Subiect* suprem. Este propriul ei Posesor, Propriul ei stăpân și Suveran”.

Din aproape- în-aproape, întreg universul are o interioritate. Deci însuși universul are un Sine, „are un Suflet înrudit cu sufletul nostru”, are *duh*, idee ce se regăsește încă în *Upanishade: Ayam Atma Brahma* (Sinele individual, *Atma*, este același cu Sinele universal, *Brahma*). Vechile mituri și religii nu mai spun omului modern mare lucru sau îi spun *altceva, radical diferit* de știință, știința este în criză, filosofia de asemenea, noua gnoză le strânge sub aceeași umbrelă pentru a se confesa, a-i spune omului și altceva. Știința și filosofia se resimt de incapacitatea de a satisface o sete adâncă de..... adânc! Ceea ce nu oferă știința omului modern încearcă să compenseze miturile sau dogmele religioase. Acel «*se știe*» sau «*se gândește pe sine*», neutre, fac sau nu fac parte din acest Univers? Dacă da, atunci Universul gândește! Gnoză științifică este deci un „*mit conform*”, răspunzând nevoii omului de reconectare la Divin. Gnoza e o înțelepciune nemitică, nemistică, de data aceasta, pentru prima oară izvorând din știință. O știință vie, autentică, noua gnoză nu permite inițierea de tip maestru-discipol, gnosticii au mare apetit pentru experiențele intelectuale de mare răsunet filosofic. Socratici convinși, preferă peripatetismul elocvent publicității. Aici se cuvine să mai amintim un «gnostic» român, care a cercetat profunzimea informateriei și lumatiei: acad. Mihai Drăgănescu, care ne-a dat *Ortofizica*(1985), *Informația materiei* cel puțin, ca să nu mai vorbim de acad. Eugen Macovschi. Ambii se înscriu perfect în demersurile neognosticilor americani, ca și Constantin Dumitru-Dulcan, cu *Inteligența materiei*, toți nevoiți să mascheze intențiile clare în haina procustiană materialist-dialectică!

A. ȘTIINȚA NEOGNOSTICĂ **Ce este spiritul, conștiința și materia.** Teza fundamentală a oricărei gnoze este că: „Lumea este dominată de Spirit, făcută de Spirit sau de Spirite dereglate”. Recunosc o Conștiință cosmică, conștiința fiind socotită ca orice domeniu care «se cunoaște», «se vede» pe sine în unitatea și detaliile subordonate și care își poate spune virtual «Eu»(Personal!), deoarece este o «prezență de sine», domeniul *Sinelui autentic* și *Sinelui derivat*, cum ar spune inspirat Heidegger. Spiritul constituie Materia – ca la hinduși –, obiectele nu-s decât aparența (Maya), privită de alt spirit dinafară. Materia este de aceeași natură cu Spiritul, dar în altă «*stare de agregare*» sau în *una* din cele cinci stări din cele șapte sau nouă posibile! „Analiza

arată că nu există nici materie, nici spațiu, ci pur și simplu o suprapunere de domenii, cuprinzându-se unele pe altele în *acolade*” (fr. *acoladă* - îmbrățișare sau colan încins la gât, echivalând cu *ine!*) mai mult sau mai puțin largi sau în holoni mai mult sau mai puțin vasti, întrețesere. Trecerea de la materie la spirit este graduală, nu este salt ireconciliabil, o apune răspicat și Părintele Stăniloae, iar materia este lumină condensată (Pr. C-tin Galeriu)! Poate fi axiomă sau postulat: „Numai obiectele se dezagregă”, urzeala, proiectul, desenul lor, nu: «Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece!» (Matei, 24, 35).

Toate obiectele au duh de adevăr (Nous), au structură, deci *informația* pe care o iradiază permanent comunicându-se și comunicând, mai mult sau mai puțin mutual (subtil). Informonii intermediari informează, adică îmbibă mediul ca pe un burete cu realitatea lor, se spun, se deconspiră, interferând cu ceilalți, fără a se confunda: *se topesc fără să se contopească* (sscr. *Bhedābheda*). Interiorul absolut al unei ființe este [inter-] „față” ei, aversul, iar pentru ceilalți, care nu-i observă decât „pielea”, un „revers”. „Cunoștințele științifice pătrund dincolo de «piele», însă nu-i găsesc niciodată *interiorul*. O secțiune microscopică e tot un exterior, un revers”, pentru cercetător. *Eu* și *Altul*, care este *tot* ce nu este Eu, inclusiv degetele, inima, visceralele, care sunt **ale mele**, în *posesia* mea, nu-s Eu, idee ce se regăsește încă în manuscrisele lui Eminescu! Avem iluzia că lumea este suprafața... subtilă ce reflectă lumina. Trupul are o [inter]-față: propria-i viață interioară și conștiință, pentru că *ne vorbește* despre ele. „Conștiința este formă[structură adâncă] și informație pe față, ca structură-obiect-în-altă-conștiință” (GP – 44).

Universul este, într-o anumită privință, *conștient de sine*, în sensul *reușitei feed-back*-ului, recunoașterii efectului în cauză, căreia îi comandă prin *retroacțiune*, și legătura strânsă dintre ele; informațiile sale nu-s oarbe, decât în timpul călătoriei lor *între* emițător și receptor, subiecții, polii comunicanți, «*vase comunicante*» pe niveluri extrem de subtile. Gluma lui Einstein că OZN ar fi cei din viitor veniți să-și cunoască și *modeleze* trecutul printr-un astfel de *feed-back* (conexiune inversă), e un paradox, sinonimul unei dogme, nu e o glumă utopică! Paradoxul și dogma, ca și simbolul și conotația, au structura oximoronului dintre cripticul și fanicul, pe care le despică, creând tensiuni spirituale, teorice, cum ar spune Blaga. «Efectul exercită un permanent control asupra cauzei care l-a generat, în așa fel încât rezultatul final poartă *amprenta* unei inteligente prin caracterul său adecvat, orientat» («*Inteligența materiei*» - Constantin Dumitru - Dulcan, p. 136)) Ființele sunt conștiente, semnificante, pline de sens, sunt informate și informează, «*comunică și se comunică*». Materialiștii pozitivisti nu văd fața ascunsă a lumii. E marea problemă a *înțelegerii*: cine/ce este acel «*Ceva*» misterios care **înțelege** în mine?! Paradoxul este că interioritatea conștientă are un corp, ea însăși nefiind corporală (e... informală!), e numai „față” a-spațio-temporală, amprentă spirituală, „invizibilă în sine, vizibilă prin corporalitate”(GP – 45), sesizabilă prin efecte. Uriașa noastră iluzie este că toate fenomenele sunt așa cum le vedem, suprafețe... superficiale, peste

care «lunecă», «se prelinge», lumina! Animismul universal este adevărat, în sensul cel mai larg al cuvântului, dacă privim lucrurile astfel: fiecare obiect/fenomen își are *fața* sa numenală, nousică, «duhul», amprenta sa arhetipală, interioritatea cea mai... interioară, dintru care izvodește neconținut!

Însuși Cosmosul apare ca un covor (tapiserie), pe care știința îl descrie fidel, conștiincios, însă „pe dos”, adică exterior, deși noi suntem într-o *anumită* interioritate cosmică! Orice om este *gnostic*, în felul lui, când *înțelege* un mesaj, surprinde o semnificație în niște semne, văzând dincolo de aparențe, traducând *covorul* material într-un *covor spiritual* (*mind stuff*): *înțelesul* de covor, „văzând” *urzeala dincolo de bătătura* sa, radiografiind nousic: „a corecta aparența prin transparentă”, adică a «vedea» o lume de «*norisori transparentți*» de particule cu undele lor afine, cuantice... Există o infinitate de puncte (hăuri, găuri) albe, generative, dintru care izvodesc realitățile; «*se gândeste*» în univers sau universul „*se gândeste*” pe sine, constituindu-se punct-cu-punct, pas-cu-pas, cuantic. «*Eu*» nu poate gândi decât o *entitate*, o prezentă hic-et-nunc (« *aici-acum*») într-un spațiu-timp delimitat, un *domeniu*: Sinele autentic peste care este altoit Sinele derivat; centrul reactivat, cel ce «*ia cunoștință de....*», cel ce «*înțelege*» ce se petrece în Sinele său autentic, dar și-n Sinele derivat, este „*Eul*”. Nu orice gândire *spune* *Eu*, ci numai acelea care reușesc să iasă pentru moment din propriul *domeniu* (*autoprezentă*), intrând în altele, subordonându-și «*eurile*» lor centrale. „Întotdeauna celelalte sunt «*corpuri*», «*Eu*» nu sunt corp, ci o construcție secundară de domenii subordonate integronic, *regentul* fiind «*Eul*». *Eul* este focarul, chintesenta focarelor *holonilor* unui domeniu ce mă face posibil (să viez în armonie cu el); «*harta holografică!*» apare astfel ca țesere de *holoni*, ce dau *câmpul* ființei ce ființează, suportul «*nutritiv*» și informonic al acesteia. Domeniul Sinelui este Imperiul cosmic, al cărui Centru absolut, tron, este pretutindeni (și-n mine însumi, în centrul inimii!), iar circumferința nicăieri (Pascal). Noi decupăm domenii sferice, pentru că noi suntem atomi sfero-ovoidali, globii noștri oculari sunt sferici, toate tind să fie sferice, datorită curburii diferențiale a spațiu-timpului. Spațiu-timpul sunt curbe și închid domeniile. *Vederea interioară, nousică*, n-are margini, ca și gândirea. Nu ne putem vedea *vederea*,

gândi *gândirea*, auzi *auzul*..., *sări propria-ne umbră* sau *domeniul*!

Acoladele domeniale și holonii: gr. *Holon* e o totalitate participând ca parte la o totalitate mai vastă; este totodată integrator, ca totalitate, și integrat, ca parte a unui holon mai vast; e bifacial, ca lanus. Integronic, regent și integrat, subordonat, în același timp. Monadă (*monos = holos = unul, tot, întreg*), adică arhetipuri cu multiplă natură, articulară (nodală). Holonii, prin suprapuneri, dau „*harta holografică, integronică*”, domenială (împărțită «*administrativ*» (!)). «*Acoladele domeniale*» sunt *nișe ecologice* suficiente și necesare (*ideale*) unei specii anume, vegetale sau animale, pe care o *modelează*, „*sculptează*”. Specia (individul) *se sculptează* din interior (conform formulei proporțiilor numerice) și e sculptată de mediu, la întâlnire! «*Domeniile de vedere*» – «*priveliști*» (!), «*cât vezi cu ochii roată de jur împrejur*», ca-n basmele noastre; *aiones* – «*Domenii de supraconștiință*» (*Doctrina substanței!*). „*Suprastructura imaterială a cosmosului, intermediară între Dumnezeu cel bun și lumea noastră rea*, e alcătuită din *Eoni* – sau domenii de conștiință supraumane, considerate ca mari subunități – mai curând temporale decât spațiale – care emană din Dumnezeu și, în miturile gnostice, se arată deseori în perechi (!)” (GP – 75) (nu cumva și complementare, tip *Yin și Yang?*!). Vechii gnostici coborau *Eonii* în lumea sensibilă unde erau «*întemnițați*», «*încarcerati în celule*», delimitați! *Eonii* integronici, zburând (survolând) deasupra tuturor, erau *hyper-aiones* (*hyperioni sau hyperioni*), serafimi, heruvimi, arhangheli, îngeri..., în alt tip de limbaj! În 1970, elvețianul Hans Jenny a demonstrat că «*forma este funcție a frecvenței*»; noi credem că mai degrabă *numărul* este o funcție a frecvenței, iar *forma* este funcție de câmp ce sublimază dându-i consistență și persistentă (subsistență), delimitare-determinare complexă! Orice formă este o... *formulă* a proporțiilor aritmetice (numerice), realizată alfabetic și/sau plasmatic, photo-phonic.

Cosmosul și microcosmosul: împletire de domenii interferente (fiecare suntem în nodul articular al tuturor diferențialelor divine cosmice). Domeniul în țesere, o împletire «*hic-et-nunc*» sui-generis, este echivalent cu gândirea în sens larg, *ca act*, devenire ori/și devoluție. Pe «*celălalt*» îl cred corp, însă el este un «*Eu*», conștient în « *aici-acum*»-ul (*hic-et-nunc*-ul) lui; la rândul-i, mă crede corp într-un «*altundeva*» pentru el, cel strict limitat la domeniul său situațional[!:]. «*Începem să înțelegem Cosmosul care se află în noi, așa cum noi ne aflăm în el*» (Carl Sagan). «*Eu*» nu sunt corp, ci o țesere de domenii subordonate integronic «*Eului regent*», sunt prezentă « *aici-acum*», domeniu al conștiinței. Fiecare e la fel de îndreptățit a spune «*Eu*»: deci *Eu* locuiesc într-o lume ce mă locuiește; fiecare e stăpân pe „*Imperiul*” său interior, dar aceeași Lume este temeiul a câteva miliarde bune de imperii ale semenilor noștri. Fiecare *Eu* este îndreptățit să se creadă imuabil (și este!), în centrul domeniului său, coincident cu Centrul absolut, la fel de imuabil, etern, în repaus față de *altul* în mișcare; simte sistemul său de referință imuabil în spațiu: orice punct al unui balon ce se umflă sau aluat ce crește este imobil față de toate celelalte care «*se mișcă*» deodată cu preajma lor în raport

cu el (iluzia trenurilor în mișcare, din lipsa punctelor de reper). „Lumea spațio-temporală este făcută dinăuntru, precum cochilia melcului, care totuși îl adăposteste. E făcută de către toate „Eurile” [punctuale] care acționează într-însa”. Universul este o întretesere de domenii, ce izvorăsc din microhăuri albe. *Subzistența* (menținerea) în timp, ca *durată a formei*, menținere în « *aici-acum*» a prototipului, apare fie ca *materie brută*, ca *sistem energetic în acțiune* sau ca *formă semnificativă, purtătoare de sens și subzistând prin sens*. Aceasta din urmă este cea mai misterioasă, dar și fundamentală, pentru că numai prin conjugarea unui element semantic cu un domeniu *hic-et-nunc* apare «existența», ca sens ce se încarnează și creează unitatea unui domeniu-situație în spațiu-timp. Câmpul ce unifică *similari*a, precum un câmp magnetic pilitura de fier, pe un fond subzistent, liniile de forță ale gândului, ne amintesc de C. Noica ce spunea că „Ființa are niveluri de adevăr” în care fuge, se retrage, se ascunde, „moare” sau noi fugim de ea (alunecăm) în toate nivelurile, pe la periferii uitate și nu în *centrul* coagulant. (Întrebat ce secret poate explica „perenitatea” operei lui Mircea Eliade, Sergiu Al-George dă un răspuns uluitor: „Este secretul pe care l-a... mărturisit (sic!) tuturor (...) acela de a se situa în „centrul” lucrurilor!” Este însuși secretul înțelepciunii!) „Ființa se ascunde la lumina zilei”, Sinea este Ființa ce se arată și Ființa ce se ascunde mai departe, arătându-se. Determinațiile alcătuiesc un câmp în jurul individualului, iar acesta trebuie să aibă în sine focarul divin al constitutivului, pentru a se produce «*legătura în direct cu divinul*». Altfel este doar un simulacru specular și... speculativ!

Arhetipul dă ființă. Deschiderea întru ceva poate să devină altceva; în acest caz, obiectul își creează arhetipul, al cărui singur merit e că *poate subsista*, e posibil ca domeniu: *întreaga creație umană!* Generalul (arhetipul) se resoarbe în obiect, e „înstăpânire de ceva”, dar și un obiect își croiește un câmp cu sau fără scânteie «*arhangelică*», cu sau fără subzistență în timp. Subzistând, obiectul și-a indus propriu-i câmp arhetipal, propriu-i domeniu situațional, bineînțeles pe *straturi omniprezente și omnipotente DD-archei, sine qua non!* Subzistența existenței este marele mister al ființării. «Priveliștea» (peisajul) este un domeniu integronic între acolade holografice. Câmpul meu vizual mă plasează într-un domeniu al meu, un domeniu-subiect, domeniul situațional al sinelui, priveliștea mea îmi «inventează» un Eu în care mă «instalez» «Eu», ca-ntr-un Tron. În fiecare clipă se naște și moare în mine câte un «eu», care-mi hrănește și asigură subzistența «Eului» meu autentic: „din prezența lui răsare «Eul» meu”. Numai conectarea Eului meu la câte un Eu domenal „permite, ulterior domeniului [adjucecat] să spună Eu... Domeniul vizual (și în general conștiința) este un domeniu al meu, pentru că se află *aici*... Fără un domeniu prezent, Eu nu sunt nimic” (GP – 60). Sinele autentic este reactivat diferențial de către Sinele derivat al tuturor domeniilor în care mă instalez «Eu», trezind «eurile» acestor domenii. Eul nostru este portaltolui stratificat, etajat, pe care e posibil să altoim orice alt Eu, cu domeniul lui aferent cu tot, virtual, *toate* domeniile arhetipale din univers! Este

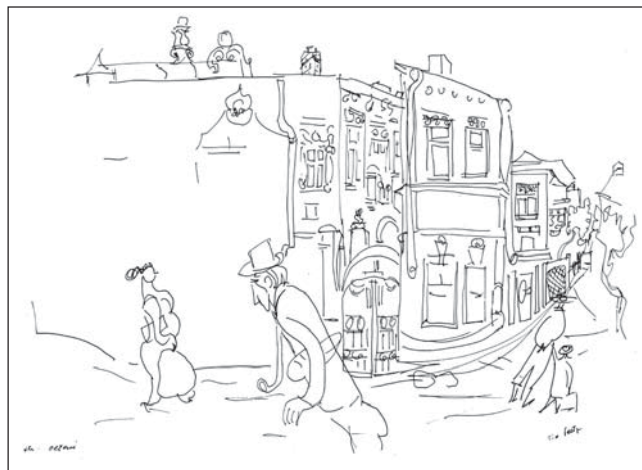
deci stratificat pe niveluri, etaje, vom vedea cum... Horia Ion Groza, un specialist în inginerie genetică stabilit în SUA, are o carte cu un titlu șocant: „*Treptele de văzduh ale sufletului și setea de Dumnezeu*”, stabilind – între altele – corespondențe între „*grădina interioară*” a sufletului și „*grădina exterioară*” a lumii: un fel de „Grădini suspendate ale Semiramidei” pe 7-9 nivele, etaje-cămări sau trepte! «Fața» subiectivă a creierului e «câmpul conștiinței», care e o prezență absolută. „Spiritul” (conștiință vizuală a «domeniului de vedere» plus cunoașterea legilor [regulilor] jocului) ordonează materia prin ivirea sa. Materia în microfizică se organizează de la sine, pornind de la niște particule și conform unor legi de compatibilitate ori excludere, afinitate sau neafinitate. „Moleculele și atomii știu ce fac mult mai bine decât fizicienii!” „Orice materie este deja spirit [nous], în sensul că ea «se vede» pe sine și se organizează singură în câmpul viziunii sale” (GP – 62), deci în matca sa structurală, „cu reguli”, „cod de excludere și diferențiere riguros”, orice câmp de conștiință are caracter matricial, adică e o „suprafață absolută [ce] «se vede» pe ea însăși”.

Câmpul de conștiință se simte profund, este inteligent, o adevărată «hartă holografică» cu «*n*» câmpuri de conștiință suprapuse și extinse la un Domeniu al experienței Eului. Unda infinită (ce conține, fără a fi conținută), o întâlnim la particule, al căror câmp nelimitat, decât energetic, persistent, precum undele radio ce nu pot fi «decupate», ele materializându-se doar în «cadre» care fac posibil acel celebru «Se distribuie fără să se dividă sau împartă». Și se distribuie *numai dacă au canale-cadru adecvate afine, fantele*, care să refacă cuanta integrală, să facă posibilă unitatea: particulă-undă. Între câmpurile subiacente există o comuniune și o comunicare patronate de câmpul matricial regent și integronic, pe axa lumii (Monosie) pe care se află toate «Eurile-focare». Toate obiectele sunt la fel de inteligente, adică capabile de autoînțelegerea propriilor parametri, conformitatea cu propriu-le cod arhetipal, cu sinele domenal (arhetipal) adânc, în perpetua devenire temporală, fiabilitatea operațiilor în conformitate cu arhetipul, e sinonimă cu... caracterul și cu autenticitatea! „Conștiința cerebrală umană este suprapusă conștiinței organice” (GP – 64). „Ea lucrează cu „modele” imperfecte. Precisă, în calitatea ei de conștiință, ea lucrează în imprecizie, în timp ce conștiința organică sau chimică, limitată la domeniul ei de aplicație, nu e trădată de modele interpușe, de «dedesubturi» prost stabilite, și poate să-și rezolve problemele cu o precizie inaccesibilă tehnicianului uman”(GP – 64). Organismul uman „știe” de ce substanțe are nevoie: îi e poftă de mere, alune, conopidă, măruntaie, lactate... „Molecula *știe* ce face mult mai clar decât își poate el [fizicianul] imagina”. Faptul că fizicianul e o creație a atomului care a vrut să se cunoască pe sine cum e structurat, e o glumă *serioasă* pentru că e vorba de oglindire, dedublarea cunoașterii *în-sine* în cunoașterea *de-sine*, ceea ce a făcut și... Dumnezeu la începuturi, proiectându-se din Sinele Absolut în Sinele derivat, Atma (Logos), ce a sublimat apoi în Univers (Cosmos).

Structura ontică ierarhică a Cosmosului și conștiinței, a Spiritului Uluitor este surprinsă structurarea

ierarhică a creierului cu nivelurile sale discoidal-elicoidale de subspecie întru structura ontică a cosmosului, ca-ntr-o matrice-placentă: „Vagul este «vertical», precizia «orizontală» [emisfera dreaptă și cea stângă a creierului!]. Mai mult, conștiința cerebrală suprapusă conștiinței organice, (...) e tributară unor informații, nu numai imperfecte, ci și perturbate și deseori falsificate” (GP – 65). ”Fiecare domeniu al conștiinței, pe *etajul* (s.n.) său, este lucid (!), este capabil de o activitate precisă”, mai puțin profundă, ce-ar da perenitatea, dacă nu «eternitatea»! „Trecerea «verticală» de la un etaj la altul (...) e cea care se face printr-o *pulsiune* sau o *misiune* (și) pare să fie un salt dificil, o semiruptură de cauzalitate”- explică perfect structurarea lumii pe nivele ontice, memoria implicită, automatizată, a nivelurilor ontice de subspecie anterioare, integrate deja, subordonate, (subconștientul și inconștientul colectiv, nu supraconștientul nousic, pe care este altoită ființa umană, și care-i *de cucerit* devolutiv de către aceasta)!... „La fiecare etaj, domeniul conștient lucrează cu inteligență asupra datelor matriciale. De la un etaj la altul, pulsiunile sunt fără îndoială semnificative, expresive... ”grăitoare”, însă (...) «goale» [abstracte, neutre, neparticipative concret sau viu, *idei platoniciene*]” - *Monosia și discurile sale elicoidale* de subspecie sunt acum confirmate mai mult decât explicit!!

„Vagul «vertical» dintre domeniile de conștiință lucide pe orizontală este, în viziunea gnosticilor, caracteristic pentru totalitatea universului [ce] pare a fi un imobil cu multe etaje [câte?!] în care numai locatarii de pe același palier se cunosc bine, iar cei de la etaje diferite se cunosc prost. Se mai adaugă o complicație: unii locatari sunt uriași [în funcție de nivelul devolutiv atins, de substanțializare! Deci însăși ființa umană «locuiește» pe mai multe etaje ontice, integronic, asumându-și-le: regentul (apogetic) și subordonatele sale, devenite module-domeniale-prototipale semiautonomie și semiautomate, cu Euri semi-autonome, ce țin evidența „lucidă” a domeniului lor, dar, fiind module integrale semiautomate și tematice, ca prototipuri deschise, țin implicit legătura și cu arhetipul lor, menținut activ în ființa noastră] și străpung plafoanele locuind pe mai multe etaje și prin urmare se cunosc insuficient pe ei înșiși, iar cu ceilalți nu comunică decât de la nivel la nivel”. „Un dialog între doi îndrăgostiți e prea puțin conștient de tehnicile gameților masculin și feminin - și reciproc”! Omul comunică, de pildă, foarte greu cu Dumnezeu, „tinde să creadă că etajele superioare [supraconștiința] sunt iluzorii, cu toate că primește misiuni din partea lor, după cum primește pulsiuni venite de la etajele inferioare, pe care le cunoaște numai prin cercetare științifică”. Individualul trebuie să aibă în sine focarul divin al constitutivului pentru a se produce «legătura în direct» cu divinul. Altfel este doar un simulacru. Așa se explică «*Cenzura Transcendentală*» interstițială (interdomenială), dar și internivele, *abisurile* dintre lumi: „Cunoaștem prea puțin pe Dumnezeul suprem... poate datorită unei *precauții* a înseși acestei conștiințe (...), care, în calitatea ei de superior discret, nu se arată, pentru a ne lăsa o marjă de autonomie și a nu ne tulbura cu problemele ei” (GP – 67).

Suntem în plin Blaga!

Inteligența inimii De prin sec. al XVII-lea al lui Descartes am început să devenim accentuat raționaliști- pozitivști (nu raționali, ci logici-dialectici!), de emisfera stângă, de stânga, demonici, prin urmare! Totul s-a focalizat în emisfera stângă, iar cea dreaptă a fost lăsată în paragină, neglijată. Descoperitor al legilor refracției luminii, fizicii mecanice, teoriei despre animalele-mașini, a dioptricii, geometriei, discursul său asupra metodei, toate, ni-l arată pe Descartes ca pe un pionier în «reguli privind [schimbarea de] direcție a spiritului», «spirit», așa cum îl concepeau pozitivștii aceluia secol. El a construit «metafizica» lui, în fapt o dialectică, pornind de la îndoiala metodică, o dedublare, singura care subzistă fiind certitudinea gândirii exclusive care se îndoiește; s-a îndoit de orice cunoaștere nefondată pe gândirea care se îndoiește de orice; a raționalizat totul, a alungat totul din inimă, respingând «*plonjonul în sine*» ca și reflexia acestuia din emisfera dreaptă, s-a cantonat doar în emisfera stângă, a «*fugii-de-sine*» și a «*fugii-din-Paradis*», imperiul exclusiv al creierului! Emisfera stângă este a rațiunii clare, limpezi, a structurii de cristal rece, a certitudinii geo-metrice, analitice, clasiciste. Încă din perioada Cruciadelor, apoi a Marilor călătorii și descoperiri geografice ale mileniului nostru ne-am dezrădăcinat de sub cupola «*semi-globulei*» noastre de Cer, un cer fix cu n orizont aparent fix, deplasările făcându-se cu cel mult viteza calului și doar excepțional. Era dezvoltată emisfera dreaptă, a Inimii, credinței și mitului, omul avea timp să aprofundeze *Imaginea* și, oricât de Cavaleri ar fi fost, nu se deplasau și dedublau cu vitezele de astăzi. Omul se reculegea frecvent în meditație (rugăciune) în fața iconostasului (catapetesmelor marilor altare), era legat de Dumnezeu. Cucerirea de noi teritorii și permanentul nestâmpăr al nefixării, permanenta goană de sine dintru sine a dus la dezrădăcinarea omului. Descartes a observat dedublarea (reflexia și refracția), falsificarea luminii atunci când se frânge sau se fracturează. Dorința certitudinii celor ce navigau pe suprafața unei oglinzi ebluisante, ce reflectă și refractă! Orbește. Emisfera dreaptă a intuiției, imaginii, simbolicii, semnificării este lăsată de izbeliște. E nevoie de certitudini, de pământ *tare* sub picioare. Gândirea de tip logic intră, de la Descartes încoace, pentru prima dată în letargie, într-o somnolență buimacă, în criză.

MARIN SORESCU, PARACLISERUL: ITER PERFECTIONIS

„Mai tânăr la început, mai bătrân la urmă la urmă – cum trece vremea!” . „Pe rozetă: cele patru anotimpuri de Brueghel cel Bătrân, care se vor vedea, din când în când, prin intermediul unui reflector.” Pieter Bruegel cel Bătrân a realizat, în 1565, un ciclu de șase picturi ale unor luni sau anotimpuri, din care doar cinci se mai păstrează: *Vânătorii în zăpadă* (dec.-ian.), *Ziua mohorâtă* (feb.-mart.), *Secerișul* (iunie-iulie), *Culegătorii* (aug.-sept.), *Întoarcerea cirezii* (oct.-nov.). În *Culegătorii* unii dintre țărani sunt înfățișați mâncând, în timp ce alții culeg recolta, o descriere diacronică a producerii și a consumării hranei. Personajul lui Marin Sorescu va parcurge, în cele trei tablouri ale tragediei, un periplu existențial ale cărui vârste biologice vor reflecta succesiunea ciclurilor terestre, în consumarea de sine eroul urmând și un itinerariu spiritual prin care va dobândi accesul la sensul absolut al ființării, nu atât pentru sine, cât pentru lumea pe care o completează și o semantizează.

Lumea, substituită în piesa lui Sorescu de către catedrala gotică „uitată”, în care trăiești o „senzație de prea mult spațiu și prea puțin timp”, e o lume crepusculară, angoasantă și agasantă, terifiantă și de neînțeles, în care vidul, bizarul și grotescul asaltează individul strivit de propria singurătate, aflat însă într-o luptă eroică pentru a menține – sau a redobândi – reperele unei ontologii viabile. Paracliserul intră, la începutul piesei, într-un labirint („Paracliserul, undeva lângă ușă, se uită fix la ușă.” I) și până la final se va strădui, rătăcind pe bâjbâite, să descifreze – intuitiv, rațional, la pură întâmplare sau încercând să fie încredințat – codurile și simbolurile incerte ale traseului care speră că îl vor călăuzi către punctul terminus. Deși încercat de multiple deziluzii, dubii, ezitări, neînțelegere și chiar necredință, eroul exponențial nu abandonează, nicio clipă, drumul labirintic, cu toate că nu știe nici cum a ajuns în această lume, nici trimis de către cine și nici exact ce îl va fi așteptând la finalul călătoriei. În principiu presupune că trebuie să ajungă la altar, însă, deși acest lucru este pe deplin posibil și urmând un traseu rectiliniu (înainte de a rosti primul cuvânt paracliserul face dealtfel o scurtă și banală incursiune spre altar), totuși eroul va urma un itinerar încălțit, cu etape inițiatice strict necesare pentru decodificarea simbolurilor multiple ale lumii în care a intrat fără voia sa și, de asemenea, itinerar pe parcursul căruia își va revela adevăruri despre sine însuși. Nu în ultimul rând eroul va învăța astfel să își însușească rolul în această lume și își va accepta propriul destin.

Primul aspect al propriei condiții pe care îl înțelege

este acela al solitudinii irevocabile în labirint: „Ca și când ar aștepta să vină cineva. Nu mai vine nimeni la catedrală, e limpede. Omul dă din cap, privește la pereți, clatină iar capul...” (I). Cu singurătatea eroul nu se va împăca pe tot parcursul periplului său, este un sentiment covârșitor, care îi provoacă angoase – și chiar depresii – intermitente și care constituie în sine un obstacol care trebuie depășit pentru a putea continua călătoria. În fond însă anxietatea paracliserului nu e determinată atât de conștiința abandonării/claustrării sale fizice în labirint, cât de intuiția singurătății metafizice în catedrala percepută ca ipostază a universului deșert, lipsit de sens: „Mi-e și frică să umblu noaptea pe caldarâmul catedralei... Pașii (*ascultă*)... sună a pustiu. Pustiul parcă e mai mare când te plimbi prin el.” (I). Eroul nu se teme de înfruntarea solitară a condiției tragice sau absurde a existenței, ci de faptul că la finalul călătoriei nu îl așteaptă nimeni și nimic, că dincolo de labirintul terestru nu există nimic de ordin absolut către care și în virtutea căruia să își asume și să își continue lupta eroică.

Paracliserul se îndoiește de existența lui Dumnezeu, într-un crescendo al incertitudinii și al necesității de a se încredința pe măsură ce se apropie de finalul călătoriei: „(*Cu voce stinsă, privind în sus.*) Iartă-mă, că mă îndoiesc de la prima piatră.” (I); „(*Privind fix undeva.*) Cine ești la capătul pârgheii celei mari, cu o rază sub picior? Și abia apeși pe ea cu pulsul tălpii de aer, și soarele sare într-un răsărit ritmic, pentru că brațul pârgheii e lung cât vecia? (...) Iar dacă îl mai lungim puțin, nici nu trebuie să mai fie nimeni la celălalt capăt: mișcarea se va face de la sine. O adiere, un trosnet, mecanismul merge singur.” (I); „(*Amenințător.*) Vezi să nu ni se termine speranța, Doamne, înaintea aripilor!” (II); „ – Oricum... am ajuns departe, foarte departe, cel mai departe... / - (*Gândindu-se cu teamă.*) O mai fi ceva? / - (*Aproape plângând.*) Arborii cresc, le dau mugurii, le pică frunzele și se întrebă: o mai fi ceva? / - Oamenii iubesc, stau de vorbă și mor. O mai fi ceva? / - Morții tac. Scrutează veșnicia și tac. Lasă iarba să-i facă optimiști până toamna. Atunci mor din nou peste moartea lor veche, grămadă. / - Și tac, și tac, și tac.” (II); „ – (*Calm*) De-o viață întregă îl caut. Unde ești, Chimiță? Că tu m-ai legat la ochi și nu pot să-ți spun decât așa, ca un copil.” (III). Uneori paracliserul reconfigurează sorescian argeșianul „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!”: „ – (*Încet.*) Doamne, tu ești oaia mea cea rătăcită, fără tine mă simt nepereche. Ia-mă-n coadă prin lumea ta infinită, ori măcar în luna cea din ureche...” (II); „(*sus, cu treaba lui*): Aproape că-l pipăi.” (III); „ –

(*Înfricoșat.*) Doamne, sunt aici în vârful, bucuros, tocmai în vârful, unde de obicei plutești Tu. Eu ți-am făcut fum, după puterile mele, încalcesc pe el și mi te-arată..." (III). Din această perspectivă paracliserul lui Marin Sorescu se dovedește a fi un individ exponențial al omului modern pentru care necesitatea încredințării în existența divinității (cu prezumarea posibilității absenței acesteia) induce intrinsec o nesiguranță a încredințării în rosturile propriei existențe și a existenței în general.

A doua capcană majoră a labirintului pe care eroul trebuie să o evite în călătoria sa este, după singurătatea metafizică și derivând din aceasta, aceea a lipsei de sens a călătoriei înseși, a viețuirii absurde a omului în univers. Mai mult chiar, paracliserul se descoperă ca fiind singurul (prin forța împrejurărilor) care mai poate conferi o semnificație lumii altfel complet desemantizată, al cărei ultim locuitor responsabil se regăsește terifiat a fi. Asupra conștiinței sale se exercită o presiune enormă din momentul în care înțelege că soarta lumii întregi depinde de modul exemplar în care el își va desăvârși periplusul prin labirintul aparent irațional, lipsit de logică sau de repere inteligibile, cu un traseu oricum relativ, aleatoriu și interpretabil. Nu mai există nimeni altcineva care să mai poate salva catedrala de la uitarea eternă (și lumea de la risipirea în nonsens): „- (*Certându-se.*) Cine ai vrea să se roage? / - (*Schimbând lumânarea în mâna cealaltă, ca și când l-ar durea.*) Aici nu mai intră nimeni. / - (*Râzând.*) Numai eu am dat buzna." (I); „- (*În taină.*) E o catedrală uitată." (I). În plus, paracliserul nu este sigur ce anume are de făcut: „- (*Pe un ton de rugăciune.*) Ce trebuie să facem noi, ceilalți? Cei mulți, dar ceilalți! După ce tu le-ai făcut pe toate singur, ce ne-a mai rămas și nouă, celor de pe fundul lucrurilor făcute?" (III). În principiu eroul știe că este „ultim mohican al iluziei”¹ și acceptă să fie păstrător al speranței, doar că incertitudinea îl copleșește și adeseori pare a se resemna într-o atitudine de eroism quijotic la rândul-i absurd: „Eu aș vrea să înalț un imn pânelor albe. Acestor formidabile pânze albe – până în care ne-a fost dat să gândim. Pot fi de nori, pot fi de prăpastie absolută. Noi trebuie să ne împingem până acolo. Să ne-aruncăm cu soarta înainte. Până în pânzele albe..." (I). Uneori se întreamează că demersul său imprecis va fi având vreun ecou valorizant undeva – altundeva – în univers, chiar dacă lui îi este aici și acum imposibil să îl perceapă, dar discursul său împrumută sugestiile unei dulci-amare autoamăgiri lipsită de convingeri serioase: „- (*Solemn*) Eu mă uit – și stelele răsar pe altă planetă. Eu vorbesc, și tună și fulgeră pe altă planetă. Sunt slăbănog ca o furnică, dar forța mea crește înspăimântător pe altă planetă. Și sunt Dumnezeu acolo – fără să știi." (I). Încet dar sigur paracliserul pare a se abrutiza și se aliena. Asaltat de zborul unui liliac rătăcit în biserica pustie și integrat perfect acestui univers dezolant și mort (o altă metaforă a paracliserului captiv în labirint, între două dimensiuni, pământ și cer), eroul trăiește panicat senzația că el însuși regresează către grotescul existenței iraționale: „Când se-nterupe istoria, apar monștri preistorici. / (...) / - Sau eu am coarne, sau eu am gheare, sau eu am aripi negre?!” (II). Treptat

sugerează că ar fi tentat până să și abandoneze lupta sa extenuantă pentru a contempla, neimplicat, extincția totală a universului: „Am calculat că aș putea dormi normal peste un milion de veșnicii, când s-ar produce o eclipsă universală” (III).

Undeva, către finalul călătoriei, eroul adresează trei întrebări retorice care rezumă întreaga dramă a absurdului existențial: „- De ce te-ai născut? / - De ce-ai trăit? / - De ce-ai murit?” (III). Dintre aceste traume inerente care se exercită asupra ontologiei sale, paracliserul este de la bun început măcinat de caracterul necunoscut pe care îl presupune moartea. Moartea este o obsesie permanentă a psihicului său, introdusă inițial în discurs spontan, fără a se face precizări explicite: „(*Merge spre grămadă. Iscodind speriat în jur.*) Pe unde-o fi venind? Pe unde se scurge? Sau poate picură, clipă de clipă, ca apășarea unui deget necunoscut pe nodul din gâtlee, umflat de spaimă? / - (*Căutând ca pe un ac.*) Eu cred că vine de jos... / - (*Același joc în sus.*) Și pe sus, totodată... Simt un vârtej în genunchi, care mă călăuzește să-mi frâng genunchii..." (I). Eroul urmează un traseu sinuos în care miza este aceea a acomodării cu ideea morții, mai ales pe măsură ce începe să intuiască faptul că destinul său nu se va fi împlinind doar prin asumarea timpului rostitor al vieții (oricum o probă traumatizantă), ci prin acceptarea voluntară a trecerii sale în necunoscut. Paracliserul înțelege că rolul său în resemantizarea catedralei uitate presupune propria moarte: „Știi ce pot să fac eu, ca om viu? Să stau aici și să plâng. (*Plânge la picioarele sfântului.*)” (III). Acceptă până și posibilitatea acestui punct terminus al propriei călătorii prin labirintul existențial, însă fără a dobândi nici un fel de întremări pentru ultimii pași: „...nu știi ce mă așteaptă. (*Trece mai departe.*)” (III). Eroul pare că va pași în moarte nu din convingere și nu încredințat, ci din resemnare în fața iraționalului și a incomprehensibilului.

În ceea ce privește a doua temă majoră enunțată în șirul întrebărilor retorice, „De ce ai trăit?”, eroul, în lipsa altor indicații sau lămuriri, adoptă o atitudine doar aparent simplistă: își asumă statutul de paracliser. A fi paracliser nu este o opțiune preferențială prealabilă a protagonistului, ci este mai degrabă pus în fața unei ecuații predefinite pe care poate cel mult să refuze să o rezolve, dar nu să îi și stabilească termenii. El „se trezește” singur în catedrala pustie, uitată și neterminată, iar a-și asuma rolul paracliserului este dovada supremului eroism, semnifică asumarea existenței, oricât de absurdă și de irațională ar fi aceasta. Întregul său periplus prin labirint, prin îndeplinirea „funcției” de paracliser, este o expresie a responsabilității omului în fața existenței (nu doar a propriei existențe, ci a existenței ca și concept universal). Protagonistul este „ultimul” și „singurul” într-o lume lipsită de sens, și atunci înțelege că *trebuie* să înfrunte situația, altfel întreaga existență ar plonja în nonsens. „- (*Semn a lehamite.*) Acum, dacă mă ungea cineva paracliser, poate că... Dar nu mi-a spus nimeni să fiu paracliser aici, eu m-am trezit, dintr-o dată... așa... degeaba. Cum se întâmplă... autoungeriile. / - (*Scuzându-se.*) Știți, catedrala asta e uitată, da, foarte uitată,

iar eu sunt un paracliser... voluntar.” (I).

Odată asumat – fără controverse, ci aproape instantaneu, spontan, apriori – acest statut, ingrat dar strict necesar, paracliserul inițiază o luptă eroică, ce adeseori pare a-i depăși puterile, dar, cu toate ezitățile, nu și voința. Catedrala este neterminată. E drept, tot ceea ce îi lipsește pare a fi un detaliu minor, dar cu toate acestea, fără îndeplinirea acestui ultim amănunt, edificiul este imperfect și nefuncțional: „- (*Studiind pereții.*) Pietrele nu au fost încă sudate cu fum de rugăciune. Crăpăturile sunt vii.” (I). Iar protagonistul va relua, de unul singur, reconstrucția întregii catedrale, afumând piatră cu piatră pereții, îndeletnicire aparent derizorie și futilă, care nu de puține ori îl aduce pe culmile disperării, sugerând în sine absurdul condiției umane. Începutul creației proprii este pasul cel mai dificil, dar odată acesta asumat, protagonistul știe că undeva, cândva, va ajunge la finalul călătoriei: „Piatra fundamentală am pus-o. / - (*Răde.*) De-acum totul va fi mai simplu. (*Următoarea.*)”. Curând însă îl copleșește disperarea care răbufnește sub forme variate. Drumul presupune capcane nebănuite: liniile drepte cer consumarea a foarte mult fum, încheieturile necesită o atenție esențială, altfel „întreaga afumătură de dărâmă”, iar într-o firidă „torni ca-ntr-o gură de iad”. Protagonistul este complet rătăcit și strivit în labirint, iar epilogul pare a se metamorfoza într-o fata morgana: „- (*Lucrează ca un zidar, îndesând fumul cu mâna, netezindu-l cu dosul palmei. Își îndreaptă spinarea, oftează.*) O să ajung eu vreodată la altar?...” (I). La un moment dat se sperie că îndeletnicirea îi depășește puterile („- (*Lucid.*) Toate au o limită, și eu nu pot umple catedrala.”; II; „De-aș avea puterea să duc până la capăt ceastă ctitorie!”, III), dar, în momentul în care ajunge la altar, surprizele sunt multiple și deloc încurajatoare.

În primul rând, protagonistul își dă seama că nu știe pe cine a înfruntat el până în acest moment: „- (*Exaltare.*) Înnegrirea altarului! Am ajuns aici târâș-grăpiș, luptându-mă cu...” (II). Până la a ajunge la altar, care e doar o etapă a călătoriei prin labirint, paracliserul s-a luptat, fără să o știe, cu sine. De abia de acum înainte va pași în adevărata inițiere, până acum doar s-a pregătit. Are o revelație, exprimată printr-o metaforă care sugerează destinul care îl așteaptă de acum înainte, faptul că înfăptuirea deplină a catedralei presupune și dispariția sa ca individ. Creația necesită sacrificiu. Din acest moment devine evident că paracliserul repetă, la altă scară, destinul Meșterului Manole, al omului creator prin excelență: „- (*Se reazimă cu fruntea de catapeteasmă, obosit.*) Cineva a pictat o biserică pe-o dropie. Era ultima din locurile acestea. Toate celelalte fuseseră vânațe. Iar biserică – nu mai era demult. Și el a pictat una pe dropie. Minunile lui Cristos – pe creastă, pe mustățile de pene lungi și pe gușă. Pe aripi, patimile și punerea în mormânt – pe una; pe cealaltă aripă – înălțarea la cer.(...) A făcut dropia biserică și i-a dat drumul pe câmp. Alerga toată ziua după ea să se roage. / - «N-ați văzut cumva biserică mea?» - întreba pe toată lumea. Într-o zi a zărit pe unul trecând cu ea, atârând la brâu, însângerată... / - Eu am însă catedrala mea... Cine ar putea-o împuşca? Și cum

să și-o atârne la brâu? Că eu aş scoate atunci capul pe fereastră și aş răcni, să mă pomenească: «Ucigașilor!».” (II). Biserica vie pictată pe dropie „are darul să vizualizeze sugestiv *sinonimia perfectă dintre ființare și creație.*”². Paracliserul este catedrala, catedrala este paracliserul, creația și creatorul sunt una și aceeași entitate indisolubilă, omul este cel care conferă un sens lumii în care trăiește, iar paracliserul se va sinucide pentru a „înființa” creația astfel desăvârșită. Este un paradox, dar fără sacrificiul final al creatorului nu ar fi existat creația la care „să se roage” – nu se știe cine, întrucât la final protagonistul nu mai este iar altcineva în locul său nu intră în catedrală.

Că toată munca depusă de erou până la a afumarea altarului nu semnifică și sfârșitul călătoriei reiese din aflarea unei icoane goale, a cărei ramă nu conține nicio pictură (golul ramelor reiterează neîncrederea în existența divină și accentuează tragicul condiției absurde a existenței). Nu aici este ieșirea din labirint, dar paracliserul, deși de acum „condamnat” irevocabil la a imprima de unul singur o semnificație catedralei pustii, nu ezită nicio secundă: „- (*o pauză de nehotărâre, apoi, calm, continuă să lumineze ramele goale.*) Nu trebuie să ne descurajăm numai dintr-atâta. Lumânarea trebuie ținută mai departe, ca și când totul ar fi în ordine.” (II). Știe că nimic „nu este în ordine” și că el este cel care trebuie să instaureze o ordine pozitivă. Necesitatea propriului sacrificiu, care i-ar putea aduce și liniștea metafizică și sfârșitul periplului existențial, este prezentată într-o altă metaforă, prin decodificarea unui alt simbol întâlnit în rătăcirea sa prin labirint: „- (*Luminează întâmplător tabloul cu Martiriul Sfântului Sebastian. Surpriză.*) În sfârșit, un om fericit! / - (*Observându-i trupul sfârtecat de săgeți.*) Care și-a luat soarta în propriile mâini, în propriul trup, în ochi, în inimă... Care și-a luat soarta în propria-i inimă.” (III). Paracliserul revine adeseori cu diferite comentarii (nu neapărat binevoitoare) asupra posturii Sfântului Ștefan și a altor sfinți pictați pe pereții bisericii, într-un efort subconștient de a se acomoda anticipativ cu propria jertfă pentru un ideal absolut. Într-o rugăciune în dodii adresată acestora, paracliserul pare a sugera că „trecerea la cele sfinte” este în primul rând o metodă facilă de a se încredința formal în existența unui sens transcendent al lumii altfel aparent complet dezorganizate. De fapt, prin această rugăciune, paracliserul încearcă să se debaraseze de propria răspundere covârșitoare în absurdul existențial, iar „trecerea la cele sfinte” e mai degrabă o cale de evadare decât de împlinire a destinului: „(*Rugăciune.*) Sfinților, primiți-mă în rândul vostru ca figurant. Voi sunteți bătrâni, poate-au început să vă doară anii, zugrăviți pe ființa voastră în atâtea etape. Îngăduiți-mi să îndeplinesc măcar treburile mai neînsemnate din firide și ocnițe. Aș putea, de pildă, să mănânc lumină la Cina- cea-de-taină și să suflu în aureolele voastre, după ce se termină slujba. Iar din când în când, de la distanță de-o jumătate de perete, să-mi fac mâinile pâlnie la gură și să urlu, o dată pentru credincioși și o dată pentru necredincioși: Aleluia! Aleluia!” (I). Aproape că rugăciunea eroului sună a imprecuație și a sacrilegiu. Nu de puține ori protagonistul

sugerează că se îndoiește de eficacitatea prezenței sfinților pictați pe tencuială, până la a-i acuza că se lasă contaminați de microbii morților și astfel contribuie, paradoxal, nu la împlinirea destinului catedralei, ci tocmai la decrepitudinea acesteia. Absurdul existențial, incertitudinea metafizică și singurătatea apăsătoare sunt coordonatele esențiale ale întregului itinerar labirintic al paracliserului.

Ceea ce îl menține pe erou în această luptă sisifică este însă credința (sau speranța) că *trebuie* totuși să existe un principiu absolut undeva, cândva, dincolo de absența (incomprehensibilă) din contingent a unei ordini și a unei semnificații transcendente. Sisific sau quijotic, paracliserul are marele merit de a-și continua călătoria reușind mereu să învingă asalturile iraționalului, grotescului, absurdului, bizarului, ilogicului, solitudinii, neabandonând niciodată credința (sau speranța) că la final efortul său va dobândi, totuși, un sens general pozitiv. Eroul pare captiv deabusolat în labirintul unei existențe lipsită de perspective, futilă și pasabilă, dar depășește mai mereu resemnarea prin raportarea la un iluzoriu ideal care odată revelat l-ar salva deopotrivă pe el ca individ precum și lumea al cărei mântuitor într-un fel ar deveni. Critica literară a denumit condiția eroului sorescian prin sintagme cu semnificații ușor nuanțate: „conștiință arsă de setea cunoașterii absolute”³, „drumul către perfecțiune, *iter perfectionis* (...) pentru a-l găsi pe Dumnezeu absent din lăcașul credinței”⁴, „căutarea unui sens, a unui absolut chiar, împins până la limită”⁵. Cert este că de la bun început paracliserul constată că „... flacăra și-a găsit adevăratul ei drum. În sus.” (I), iar direcția propriului traseu existențial este astfel stabilită. Eroul, asemenea flăcării (devenind el însuși la propriu flacăra la final) se va consuma pe sine către înalt. Imaterialitatea ființei sale i se proiectează de asemenea simbolic în înaltul catedralei atunci când pe zidul bisericii îi apare o a treia umbră care „s-a cocotat sus” (I). Spre diferență de sfinții zugrăviți pe tencuiala catedralei, care cade, imaginea virtuală a paracliserului este de regăsit tot în cer: „- (*Surzând*.) Eu am plecat singur cu tencuiala mea, în cer. Caut peretele. Peretele auzi? / - (*Arătând spre cer*.) E acolo.” (III). Gândurile sale au un sens unidirecțional: „Așa aș vrea, pe gândurile mele, să urc până sus de tot, unde e posibilă liniștea, pentru că viața și moartea s-ar întâmpla mai jos de mine, ca ploaia sub nor.” (III); „Și eu am venit să te văd într-un singur fel. Și am luat-o de jos în sus. (...) Și uite, calc în jos... (*îngrozit*) și alunec în sus!” (III).

Principala armă prin care paracliserul reușește să își mențină tonusul ridicat pentru a-și vedea setea de absolut (gnoseologic, metafizic, ontologic) împlinită este a ceea ce a ironiei și autoironiei. Eroul sorescian îi este caracteristic nu monologul, ci un amplu dialog purtat de unul singur: „Ceva, în fiecare din personajele lui Marin Sorescu, trebuie să vorbească, altceva să se lase vorbit. (...) fărâmițare a discursului între oglinzi paralele”⁶; „Marin Sorescu interiorizează dialogul, care devine un fel de convorbire a omului cu sine însuși”⁷. Rostul acestei alterității verbale a unei unice identități este unul cu finalități ontologice: comentând și comentându-se, eroul sorescian își controlează, pe cât posibil, destinul⁸; „Cheia monolo-

gului degajat, absența pateticului, oferă dramaturgului un mod abil de a figura tragicul substanțial într-o acțiune modestă care permite interferența glumei cu incandescența sublimă arderi pentru ideal.”⁹. Pauzele dintre accentele grave ale acestui discurs dispersat, fărâmițat și fragmentat sunt alcătuite din multiple expresii ale umorului reconfortant, care are rolul de a detensiona atmosfera tragică acumulată anterior și a face posibilă continuarea luptei cu absurdul propriei condiții. Exemplele sunt nenumărate: „- (*Meditând*.) Se dărmă și asta, mâine-poimâine. Vreun cutremur nou, ceva, și atunci... N-a avut credincioși nici măcar cât o broască țestoasă! Aia trăiește câteva secole și tot e mai afumată pe test când moare. Cine naiba s-o fi ținând cu lumânarea după ea?” (I); „- (*Meditând*.) Muribunzii ar putea, cu ultima suflare, să nvârtă niște roți atât de puternice, încât să scoată pământul din zona noastră nenorocită. Numai că nu le dă prin gând să sufle toți odată. Murim dezorganizat, asta e.” (I); despre lumânări: „- (*Tehnicist*.) Cele proaste absorb mai lacome întunericul. Parc-ar fi niște ochi morți, înțepați de furnici.” (I); „- (*Ascultând*.) Parcă iarba defără dă năvală prin zid, crește prin zid. Ca săgețile prin Sfântul Sebastian. / - (*Căutându-l*.) Trebuie să fie pe aici, pe undeva. Ascultă și el cum crește iarba pe rănilor lui. Cum se umple de verdeată. / - (*Trist*.) Îmbătrânim, ni se duce veacul. Și trebuie să ne umplem de ceva...” (II); „- (*Certându-se*.) De ce faci șapte umbre pământului degeaba?” (II); „- (*Pe gânduri*.) Sfinții ies din gălbenușul de ou, ca parașutiștii din avion. Câtă vreme va mai fi ou, minunea va plana deasupra noastră.” (II); „- (*Curios*.) Se poate suferi și în afara iadului? S-a dat drumul? S-a generalizat?” (III); „- (*Ca pentru sine*.) Dumnezeu mi-a făcut semn pe sub cer, semn discret, să nu observe restul lumii. Eu, naivul, credeam că e, ca de obicei, vreun fulger și mă pregăteam să intru-n pământ, fiindcă de câte ori am fost fulgerat, am intrat în pământ, carbune, să-mi treacă electricitatea.” (III).

Referințele critice cu privire la semnificația ironiei personajului sorescian reprezintă un (rar) consens: „o soluție de a ieși din absurd, un mod de a depăși tragicul. (...) înseamnă o distanțare, un început de stăpânire a obiectelor terorizante.”¹⁰; „Prin exersarea permanentă a ironiei și a autoironiei, personajele soresciene își țin în stare de veghe simțul critic, disociativ și asociativ, atât de necesar călătorului prin labirint.”¹¹; „întăritoare ca o filozofie stenică asupra existenței.”¹². Am remarca faptul că apelul frecvent la exprimarea ironică a unor convingeri – sau dubii – proprii sunt o certă notă de cerebralitate și luciditate a paracliserului, iar conștiința verbalizată, luarea în derâdere a unor adevăruri incerte sau a unor ipocrizii altfel disimulate îl despart categoric pe acesta de statutul de naivitate donquijotică edulcorată sau de idealism de ultim mohican al iluziei. Prin ironie și autoironie paracliserul se dovedește într-adevăr un martir al ideii, dar un martir adeseori sceptic, dilematic și problematic, care amintește mai degrabă de condiția eroului camusian, un sisif al necesității și apoi al iluziei. Spre diferență de Don Quijote, paracliserul a dobândit *conștiință critică* și, în plus față de acesta, acceptă chiar și în acești termeni să se lupte cu morile de vânt pentru același utopic *iter perfectionis*.

Paracliserul intuieste, subconștient, că la capătul călătoriei prin labirint îl așteaptă propriul sfârșit, precum și că acesta va presupune o jertfă de sine. Înțelege că acest „prea mult spațiu” lipsit de sens al catedralei va necesita un gest extrem, o înfăptuire deosebită din partea lui ca om creator: „- (*Râde ușor, privind pereții.*) A trebuit să fac și eu o mică minune. Minunile sunt bine primite sus, dacă sunt puse în slujba unei idei mărete.” (II). Însă această speranță că sacrificiul sinelui (niciodată pomenit explicit) îi va aduce și certitudini sau va avea la rândul său un sens rămâne mereu problematizată într-o eternă pendulare între făgăduință și tăgadă: „ (... *Paracliserul sare în picioare, se pomenește răcnind.*) Că nu vedem niciunde că această ardere pur și simplu ar însemna vreo minune! (*Cu fluturări nervoase din mâini, stinge lumânările.*)” (II). Stingerea lumânărilor este un echivalent al dărâmării zidurilor de către Meșterul Manole. Paracliserul ezită și se teme să ajungă la final, nu atât pentru că ultima etapă îi va rezerva dispariția ca individ, ci din teroarea că întreaga sa înfăptuire, inclusiv jertfa supremă, să nu fie, cumva, la rândul său un nonsens. Omului muritor i se refuză certitudinile, solicitându-i-se totul fără garanții prealabile. Pe măsură ce semnele deznodământului devin tot mai numeroase („Ceara – și ea e pe sfârșite.”, III) și teroarea paracliserului se acutizează. Singurul semen intrat întâmplător în catedrală, un paznic, este profan și surd, ceea ce adâncește sentimentul terifiant al solitudinii desăvârșite a eroului. Nu are cui să îi comunice propria drama, întreaga povară apasă exclusiv pe umerii săi (- (*Resemnat.*) Trebuie să mă descurc singur.”, III). Apar astfel semne de revoltă împotriva condiției sale tragice, rebeliunea fiind, în fond, expresie a disperării: învinovățește divinitatea absentă cu un paradoxal păcat divin originar („Facerea primului om a fost semnul decăderii totale și absolute a cerului.”, III), din dorința de a transfera instanței transcendente vina absurdului existențial, totodată încercând astfel să își ușureze povara ce îi apasă pe umeri, să se debaraseze cumva de răspunderea nonsensului universal. Cere acestei instanțe supreme să refacă ea întreaga existență de la început astfel încât eroul să nu mai fie nevoit să afle singur ieșirea din labirint: „Și să ne gândești pe fiecare în parte de la început. Și să ne răzgândești de la început. Și nici să nu ne mai faci! Și să ne lași în pace! / - (*Țipând.*) Să ne lași în pace, Doamne!” (III). Astfel de atitudini pot încadra personajul, până la un punct, „... în direcția existențialistilor (omul în fața existenței copleșitoare, revolta față de determinismul circumstanțelor etc.)”¹³. Însă paracliserul reiterează la final un alt arhetip, acela al omului creator.

Aflat în iminența desăvârșirii catedralei, așadar la capătul lui *iter perfectionis*, paracliserul pare că se sperie și se decide, *in extremis*, să abandoneze lupta. Obosit de a se regăsi „într-un veșnic box cu infinitul...” vrea să revină la condiția sa derizorie, anonimă, comună, de dinainte de a fi intrat în biserică. Acum paracliserul lui Sorescu este un avatar al lui Manole: „ - (*Hotărâre bruscă.*) N-o mai termin. Lăsați-mă să cobor, o biserică mai neagră decât asta nu mai pot face. Așa că nu vă fie frică...” (III). Dar schelele nu mai există și eroul sorescian este captiv al propriei creații, sus în înaltul catedralei. Nu

vrea să accepte că destinul său nu îi mai aparține și își cere deconcertat dreptul la recucerirea condiției banale de muritor oarecare: „- (*Contrariat.*) Nu se poate... Am dreptul la prăbușire, ca orice corp. / - Ca orice corp viu când cade mort. / - Ca orice corp mort când cade și nu învie.” (III). Or tocmai că el, dintre toți oamenii, „ultimul” și astfel singurul care mai putea desăvârși creația, nu are dreptul la prăbușire. Sufletul său aparține creației: „Mi-am suflat sufletul pe toți pereții să mă pot urca până aici.” (III). Destinul său fusese stabilit încă din momentul în care pășise în catedrală, iar acum se află în punctul terminus al captivității în labirint, aflând (poate...), prin singurul gest rămas de îndeplinit, sensul absolut al lumii pe care astfel o salvează de la „uitare”: „- (*Își aprinde veșmintele.*) O să-l las să ardă... până la capăt... Așa, de sufletul meu... / (*Sus nu mai e decât un rug, aruncând lumini fantastice peste catedrala neagră.*) / - Așa... de sufletul... meu.” (III).

Incendierea „voluntară” a paracliserului (consecință a „autoungerii” de la începutul piesei) a fost receptată nu ca un gest al resemnării în fața absurdului existențial, ci ca dovada supremă a curajului eroului și astfel a victoriei sale asupra condiției tragice, asigurând postmortem o semnificație creației/existenței altfel imperfecte, sterile: „Adică orice operă, nu doar cele mari, de excepție, este paricidă, presupune transferul de viață de la artist în materia inertă pentru ca aceasta să dobândească viață artistică”¹⁴; „Paracliserul, dându-și foc, ca unei ultime lumânări, spre a sfârși afumarea catedralei. În fond nu e lașitate, nici sinucidere: ci asumarea de către om a răspunderii supreme, care echivalează cu încetarea opoziției dintre el și lume. Omul nu se opune lumii, nu e altceva decât ea, ci o conține. Omul e însăși lumea.”¹⁵. Catedrala, acum desăvârșită, însuflețită, va fi prezumat „reamintită” în conștiința oamenilor care pot avea, acum, la rândul său, acces la sensul absolut revelat sieși și lor de către paracliser prin propriul sacrificiu exemplar. Tragedia în trei tablouri a lui Marin Sorescu are, însă, un final deschis și supus astfel oricărui interpretări posibile.

Note:

¹ Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică (Lista lui Manolescu)*, vol. 2, Proza, teatrul, Aula, 2001, p. 344.

² Monica Spiridon, *Complexul lui Iona, în Melancolia descendentei*, Cartea Românească, 1989.

³ Vladimir Streinu, *Iona, Chitul și alți ihtiozauri*, în „Lucafăru”, an XI, nr. 3, 1968, p. 7.

⁴ Marian Popescu, *Chei pentru labirint*, Editura Cartea Românească, București, 1986, p. 50.

⁵ Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 342.

⁶ Monica Lovinescu, *Unde Scurte*, Editura Humanitas, 1990, p. 314.

⁷ Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 341.

⁸ Marian Popescu, *op. cit.*, p. 254.

⁹ Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, Editura Minerva, 1979, p. 240.

¹⁰ Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, Editura Cartea Românească, 1978.

¹¹ Marian Popescu, *op. cit.*, p. 254.

¹² Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 344.

¹³ Eugen Simion, *op. cit.*

¹⁴ Gh. Ciompec, *op. cit.*, p. 241.

¹⁵ Nicolae Manolescu, *op. cit.*, p. 341.

Lucia Dărămuș

VARIABLELE ASCUNSE – CONSTANTE CUANTICE ÎN GENERAREA CONȘTIINȚEI METAFORICE

Montajului poetic blagian i se descoperă stările de potențialitate metaforică, dinspre interior spre exterior, cu cât este mai sondat în zonele subsidiare, acele *variabile ascunse*, capabile să genereze metafora. De fapt, Lucian Blaga a fost un vizionar, contemporan cu teoriile științifice, pe care, că vrem sau nu, le putem decripta în scrierile poetului, fiind inserate la nivelul metaforei atât în filosofie, cât și în versuri.

Toate evenimentele gândirii poetice le nuancează în și prin nivelurile realităților poetice care migrează dincolo de un dincolo perceput de noi, atingându-se nivelul *trans-metaforei*.

Sensul creației blagiene, însă, se accentuează ca urmare a unei fisiuni ontologice, în corelație, aproape de fiecare dată, cu starea ființei în fața dispariției timpului, cu sentimentul de înstrăinare față de momentul sursă.

E și cazul poemului *Gorunul*. Starea de liniște, vecină cu boala, apare la început, iar pe măsură ce acalmia se intensifică, liniștea devine vecină cu moartea:

„În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn / cum bate ca o inimă un clopot / și-n zvonuri dulci / îmi pare / că stropi de liniște îmi curg prin vine, nu de sânge”

Fisiunea are loc la nivelul paradigmei „viață”, în interiorul căreia se produce o răsturnare. Starea de a fi nu-i mai este proprie poetului, căci prin vine îi curge liniștea, în schimb, viața, faptul de a fi se altoiește pe turnul purtător de inimă.

În cazul de față, o variabilă ascunsă, cu nuanța ei incertă, o regăsim în expresia poetică *îmi pare / că stropi de liniște*. Moartea încă nu se concretizează, poetul aflându-se în zona clarobscurului, căci auzul îi este acompaniat nu de certitudine, ci de „zvonuri dulci”, care, de fapt, bătăile ritmice ale inimii clopotului.

Variabilele ascunse, conform lui Bohm – D. Bohm, *Quantum Theory*, Prentice – Hall physics series, Englewoodcliffs, 1951 – reprezintă parametrii tănuți, ezoterici, ascunși, încă nedescoperiți, dar presupuși, caracteristici unor stări fizice sau psihice (în sens cultural), „care descriu momentul și locul transferului unei cuante”

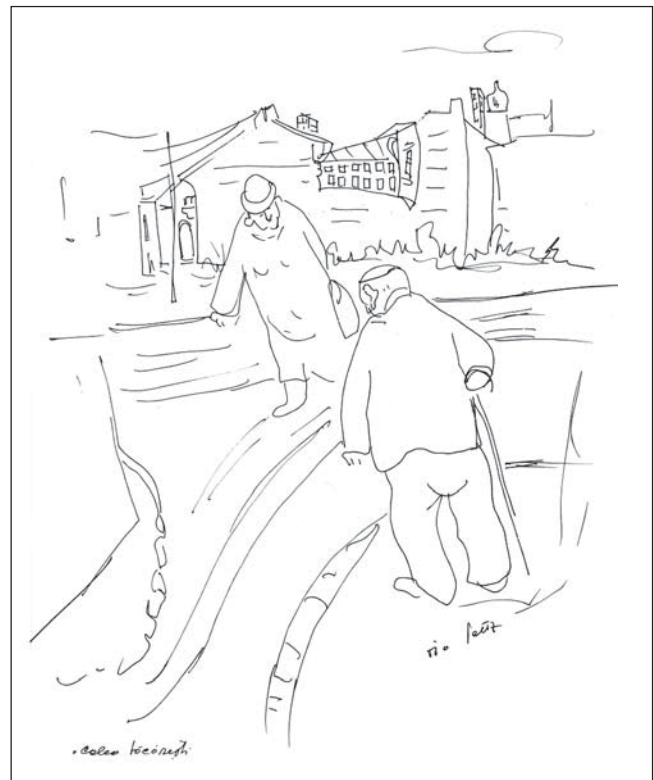
„*Liniște*” – reprezintă o stare de fapt, echivalând cu lipsa de zgomot, cu apatia, acalmia, tihna, pacea, seninătatea, calmul sufletesc, astâmpărul, comoditatea. Expresia verbală *îmi pare* amplifică incertitudinea situației conjuncturii prezente, liniștea simțită acum comportându-se ca și cum ar fi memorat starea ei originară. De aici vagul sentiment al situației în atemporalitate. „*Liniștea*” pretinde, ca și în cazul unei variabile ascunse, atât manifestarea momentului prezent cât și amintirea stării

primordiale. Datorită acestui comportament, variabilele ascunse, sunt constante sine qua non în lanțul metaforic.

Această viziune asupra poeticului, în care substanțialitatea înțelesului din lumea dată se lasă decriptată doar în lumina transcendentului, o întâlnim nu doar în poezia blagiană, ci și în filosofie. E vorba de mister, de acea taină a ființei, pe care Blaga nu o imită, ci o indică, arătând spre noi și noi mistere, trimițând spre **trans-metaforă**. E momentul să subliniez că *trans-metafora* nu este similară cu *metafora trans-semnificațională*, sintagmă propusă și analizată de Lolita Zagaevski Cornelius (*Funcții metaforice în Luntrea lui Caron...*, Clusium, 2005), prin care se trimite la metafora revelatoare, fiind identică acesteia, conform autoarei.

În cazul **trans-metaforei**, aceasta se justifică dincolo de ideea unui dincolo, *trans-având semnificația de dincolo în formă pură* (*Dictionnaire etymologique de la Lanque Latine. Histoire des mots*, par A. Ernout et A. Meillet, Quatrieme Edition, Paris, 1967), fără a crea astfel o tautologie în măsura în care s-ar pune în legătură cu *meta* (*Dictionnaire etymologique de la Lanque Grecque*, E. Boisacq, Paris, 1916).

Sensul unic blagian, de pătrundere în trans-metaforă,

are loc doar în lanț, ca în principiul fizic al producerii de energie pură. E de fapt vorba despre semiotizarea în lanț, teoretizată de Mircea Borcilă (*Introducere la poetica lui Blaga*, 1980, Teză de Doctorat), în care semnificatul devine semnificant, la rândul-i devenind semnificat.

Polarizarea metaforică se face circular, un nivel important în concretizarea *trans-transmetaforei* fiind dat de *parametrii ascunși* datorită cărora, la un nivel de adâncime, se crează *multisimultaneitatea* metaforică.

Termenul este preluat din fizică, propus de A. Stefanov, H. Zbinden, N. Gisin, A. Suarez – *Quantum Correlations with Spacelike Beam Splitters in Motion: Experimental Test of Multisimultaneity*, *Phys.Rev.Lett.* 88, 2002 – conform cărora, „fiecare particulă nu urmează decât un drum după ce a trecut printr-un separator de fascicul, în timp ce unda purtătoare (starea cuantică a particulei) urmează toate drumurile, sau, are, mai exact, o probabilitate de prezență în toate drumurile”.

În cazul poemului *Gorunul* o variabilă ascunsă, constantă pentru procesul fisiunii metaforice, este sensibilitatea în fața morții, acea stare melancolică de a putea auzi moartea.

În cea de a doua strofă, sentimentul față de moarte, perceput vag în prima strofă, se accentuează, expresii ca „mă-nvinge”, „aripi moi”, „pace”, „zac” etc. conturând registrul thanatologic.

„Gorunile din margine de codru, / de ce mă-nvinge, / cu aripi moi atâta pace, / când zac în umbra ta / și mă dezmiertz cu fruntea-ți jucăușă?”

În a treia strofă, deja, se ivesc mai multe constante metaforice, variabile ascunse. Jocul incert se manifestă în interiorul sentimentelor de: liniște, de vacuum: „poate

că din trunchiul tău îmi vor ciopli / nu peste mult sicriul”.

La acest palier apare *multisimultaneitatea* variabililor ascunse, care contribuie la generarea conștiinței metaforice.

Între starea de liniște, ca fenomen fizic, și unda stării de liniște are loc, între două evenimente, o comunicare. Evenimentul a este dat de momentul în care poetul vegetează la umbra gorunului, cu ajutorul senzorialului, simțindu-și propria moarte datorită posibilului sicriu care s-ar putea ciopli din trunchiul copacului. Evenimentul a se regăsește la nivelul prim, sursă, variabila ascunsă, liniștea (moartea), existând în gorun dintru început, din momentul însămânțării, unda sămânții fiind purtătoare a memoriei morții încă de la prima sămânță de gorun în lume. Astfel are loc multisimultaneitatea, care-l face pe poet să simtă moartea mai acut. Practic să perceapă sensibil viața morții, acele bătăi ritmice ale inimii clopot, din primele versuri, în cazul mai jos semnalat, interioritatea morții fiind specificată prin liniștea vecină cu moartea, care este nu doar simțită, ci chiar gustată. Starea simțirii, nedefinită, este vagă, însă actul de a gusta presupune concretete, prin implicarea protuberanțelor cu funcții senzitive, jocul morții producându-se pe papilele gustative: „O cine știe? – Poate că / din trunchiul tău îmi vor ciopli/ nu peste mult sicriul, / și liniștea / ce voi gusta- o între scândurile lui, / o simt pe semne de acum.”

Momentul de conștientizare a morții intervine când creierul neuronal (nivel neuronal, nivel cuantic după Stuart Hameroff - *Consciousness, Neurobiology and Quantum Mechanics: The Case for a Connection*, In: *The Emerging Physics of Consciousness*, edited by Jack Tuszynski, Springer-Verlag, In press 2005) și creierul cuantic filtrează toate aceste *variabile ascunse*.

La nivelul creierului neuronal, activitatea acestuia, datorată bazei (neuronilor) și sinapselor (acele simple comutatoare), desigur, elementar explicat, percepe lumea de suprafață, care merge într-o singură direcție. Elemente concrete ca: turn, clopot, gorun, codru configurează tabloul ce ține de sectorul neuronal.

Creierul cuantic oferă interioritatea cu particulele care se pot afla în mai multe locuri, pot stabili legături între ele, fără a ține cont de timp și spațiu. E, de fapt, nivelul lui Planck.

Între evenimentul a)- (ivirea în lume) și evenimentul b)- (ieșirea din lume) moartea doar există, nu este separată de nimic, nici măcar de axa mare a temporalității, căci timpul nu curge într-o singură direcție (aici intervine legea lui Einstein – Albert Einstein, *Teoria Relativității*, Ed. Humanitas, 2005).

Blaga, contemporan cu mersul științific european, pare-se că știa teoriile, pe care le-a așezat atât de plastic în filosofie, în poezie, în metaforă.

În final, depune o mărturie în favoarea existenței morții lui, ascultând, de data aceasta, cum crește sicriul lui în trunchiul gorunului, care era de fapt acolo de când lumea: „o simt cum fruntea ta mi-o picură în suflet - / și mut/ ascult cum crește-n trupul tău sicriul, / sicriul meu, / cu fiecare clipă care trece, / gorunile din margine de codru” (Lucian Blaga, *Opere*, 1 –Poezii-, ediție îngrijită de Dorli Blaga, Ed. Minerva, București, 1974).

Petre Fluierașu

CONCLUZIE, SAU DESPRE IDEEA DE MARKETING CULTURAL

„- Începi devreme?
- Tocmai am văzut un avion în flăcări care se îndrepta spre Heathrow.
- Nu zău?!”

Ian McEwan – Sâmbătă

Marketingul Cultural este singura soluție prin care literatura poate concura pe piața actuală. Dacă autorii vor să fie luați în seamă, trebuie să își înțeleagă publicurile și să li se adreseze direct, fără ocolișuri. Alte variante nu există, pentru că marketingul și publicitatea vor fi pilonii mileniului trei. Realitatea aparține consumatorului, iar consumatorul are dreptul să aleagă. Vrem să primim produse adecvate nevoilor noastre, vrem să ne bucurăm de fiecare minut folosit.

Evoluția a adus cu sine transformarea utilizatorului. Astăzi opțiunile sunt practic nelimitate, de aceea alegerile se fac mai ușor. Găsim atât de multe variante încât ar fi de ajuns să închidem ochii și să luăm la întâmplare. E foarte greu să alegem eronat, pentru că produsele viitorului sunt caracterizate de multivalență. Această transformare nu este un pas înapoi, iar vocile “disperate” care condamnă banalizarea societății aparțin celor ce nu înțeleg progresul. Oamenii au priceput astăzi că nu ai timp să le faci pe toate și de aceea aleg să ignore profunzimile multor domenii. Nu vrem să știm totul, nu vrem să învățăm să facem anumite lucruri, mai ales atunci când putem plăti pe cineva să le facă. Lumea modernă se bazează pe schimb. Oferim și primim, iată cum funcționează omul modern. Totul se reduce la furnizare de servicii, mai ales în cadrul angrenajului social din care, fie că ne convine, fie că nu, facem parte.

Omul modern este caracterizat în esență de cinism. Un cinism care însă nu trebuie înțeles prin prisma teoriilor. A ști să alegi doar lucruri care se ridică la standardele tale, iată cinismul modern. A ști că timpul este valoros și nu merită să îl pierzi decât pentru a face ceea ce simți, iată filosofia care guvernează mileniul trei.

Cei implicați în fenomenul literar trebuie să înțeleagă noțiunea de economie de piață. Editurile deja s-au adaptat, iar scriitorii, în loc să acuze politica acestora, ar putea să se adapteze și ei. Dacă vrei să reușești, înțelegi sistemul și te adaptezi. Altfel, riști să fii exclus, să fii marginalizat. Dacă vrei să fii publicat și citit, scrie pentru public, renunță la ambițiile absurde și înțelege care sunt posibilitățile reale. Cei care vor să reușească trebuie să renunțe la discursurile triste, de tipul “ce ar trebui să fie

și ce păcat că nu e așa...” și să înceapă să se gândească la „ceea ce este!”. Este o metamorfoză simplă, pe care scriitorul modern trebuie să o realizeze cât mai repede, dacă vrea să se impună.

Cultura a reprezentat în trecut foarte mult. O formă de luptă, o rezistență tăcută, o experiență inițiativă etc. Astăzi însă, vremurile s-au schimbat și o dată cu ele s-a transformat și publicul. Ceea ce părea genial în trecut ne apare astăzi ca ridicol. Nu este nimic rău în asta, este o consecință firească a progresului. Creatorii trebuie să înțeleagă că nu pot trăi din amintiri și trebuie să găsească o cale pentru a se adresa publicului actual. Nu te vor citi morții la fel cum habar nu ai dacă te vor citi stră-strănepoții morților. Scrie pentru contemporanii tăi, pentru că aceștia sunt singurii care îți pot pune mesajul în aplicare. Până la urmă, despre asta e vorba. Nu contează teoriile, nu contează speranțele noastre, nu contează iluziile noastre, contează doar realitatea. Dacă reușești sau nu să transmiți mai departe mesajul, dacă reușești să îi incuți pe cititori, să îi faci să discute și să se întoarcă la ideile tale. Atunci poți spune că ai reușit să modelezi într-o anumită măsură lumea, atunci poți vorbi de succes!

Publicitatea este benefică, indiferent dacă e negativă sau pozitivă. De multe ori chiar, publicitatea negativă este mai importantă, pentru că oamenilor le place scandalul și sunt atrași de acesta. Marile companii au câștigat mai mult la capitolul imagine din procesele intentate de clienți nemulțumiți decât din propriile campanii. Până la urmă, nu contează de ce se vorbește despre tine, contează numai să se vorbească. Tăcerea este cel mai mare inamic al creatorului, pentru că tăcerea înseamnă lipsa reacțiilor. O carte care nu reușește să nască controverse este inutilă, o carte care nu îl face pe cititor să vibreze nu va reuși niciodată să se impună.

Oamenii nu mai caută astăzi învățători. Școala este o perioadă de acumulare, care ajunge în final să plictisească. Nu mai aborda un om având atitudinea unui învățat care îi va arăta drumul corect, pentru că omul acela te va respinge. Este o reacție firească a individului modern, care nu mai suportă să vadă cum cei din jurul său vor să îi spună cum trebuie să trăiască. Știm și noi, mersi!

Diplomele astăzi nu mai reprezintă o scuză. A avea o diplomă nu îți garantează până la urmă nimic. Stilul de viață este altul, sistemul în ansamblul său s-a modernizat. A veni și a spune că trebuie să fii ascultat pentru că ți-ai câștigat acest drept înseamnă a crede în zâne și spiriduși.

Nu, oamenii astăzi nu îi ascultă decât pe cei care spun ceva, care încearcă să le ofere ceva. Nu „trebuie” să ascultăm pe nimeni, este îndeajuns să închidem televizorul, să aruncăm cartea, ziarul și să facem orice altceva. Creatorii nu mai dețin niciun fel de pârghie intelectuală asupra publicurilor, de aceea trebuie să descopere alte modalități de adresare.

Astăzi nu mai impui, astăzi atragi, astăzi nu mai bați cu pumnul în masă, astăzi încerci să impresionezi. Sex, sânge, scandal, iată ce caută oamenii. Bineînțeles, nu forma brută este apreciată, ci infinitele variațiuni ale acestor teme. Erotismul latent înseamnă dorința oamenilor pentru o viață plină de dragoste, sângele înseamnă aventură, iar scandalul înseamnă până la urmă relaționare. Vrei să te certî, vrei să iubești, vrei să ai parte de senzații cât mai intense, vrei să fii înconjurat de oameni interesați de persoana ta. Dorințele omului modern sunt foarte logice, iar creatorul, dacă vrea să se impună, trebuie să se adapteze. Suntem în primul rând oameni și abia mai apoi creatori. Să nu uităm de sentimentele noastre și le vom înțelege pe cele care există în jurul nostru.

Oamenii obsesivi nu mai sunt apreciați, pentru că astăzi căutăm detașare. Avem și-așa destul de multe probleme, nu mai avem nevoie de profeți ratați care să încerce să ne salveze. Cel ce anunță apocalipsa își va lua mai mult ca sigur câteva bobârnace. Nu contează dacă profetia lui se va împlini, nu contează dacă este adevărat sau nu. Dacă nu îți alegi cuvintele potrivit, oamenii vor respinge concluziile tale, oricare ar fi ele. Dacă vrei să impresionezi, gândește-te întâi la o modalitate adecvată de prezentare. Aceasta înseamnă până la urmă totul.

Creatorii sunt asociați de foarte mulți oameni cu ineficiența. Când ne gândim la aceștia, ne apare în față imaginea unor oameni care pur și simplu nu rentează. Nu sunt capabili să ne ofere nimic, stau și pierd timpul, se irosesc în demersuri inutile. Putem exista și în absența cărților, iată ce își spune omul modern atunci când intră într-o librărie. Și dacă totuși cumpără, este pentru că se lasă atras de un anumit moment, de o anumită carte, nu pentru că se încrede în mesaje elitiste. Nu cumpărăm cărți pentru a ne transforma radical sistemul de gândire, nu cumpărăm cărți pentru a ne ilumina. Creatorul modern trebuie să renunțe la aceste iluzii.

Marketingul are câteva reguli simple. Dacă vrei să atragi publicul, trebuie să descoperi ce îl interesează. Ce îl interesează pe el, în mod real, și nu ceea ce ai vrea tu să-l intereseze. Să nu mai facem greșeala de a îi raporta pe ceilalți la noi înșine. Dacă ne cunoaștem pe noi, nu înseamnă că îi cunoaștem și pe ceilalți. Lumea nu este construită după modelul personalității noastre, lumea există în absența noastră și de multe ori fără nicio legătură cu noi.

Creatorul român, dacă vrea să se impună, trebuie să nu se mai considere indispensabil. Una dintre premisele marketingului modern este a nu crede că utilizatorul „trebuie” să facă ceva. Nu, pentru a îl atrage, trebuie să îl convingi că are nevoie de tine, fără a presupune însă a priori această nevoie. Nu trebuie să ne bazăm raționamentele pe presupuneri, oricare ar fi acestea. Să fim

deschiși în orice moment posibilităților, să privim cu detașare și să înțelegem că haosul joacă un rol foarte important în viața fiecăruia dintre noi. Marketingul cultural ne poate ajuta să înțelegem acest haos și să îl acceptăm în toate formele sale de materializare.

Astăzi teoriile despre marketing sunt foarte diverse. Există specialiști care afirmă că viitorul nu mai aparține marketingului și publicității. Elitismul acestora însă nu ține cont de public, singurul care poate decide pe această piață. Piața de publicitate a înregistrat în ultimii zece ani o creștere semnificativă, pentru că oamenii au nevoie de publicitate pentru a se orienta. Nu poți alege fără a avea mai multe variante la dispoziție, iar publicitatea îți oferă asta. Când vorbim despre strategii de marketing, să nu mai considerăm publicul retardat. Oamenii știu să aleagă, nimeni nu îi forțează să o facă. Manipularea prin mass-media este o iluzie, o scuză găsită de foarte mulți analiști care nu sunt capabili să accepte evidența. Produsele care reușesc să se impună sunt produsele cele mai apreciate de public. Și, dacă citim cărțile care ajung în topuri fără încrâncenare, vom descoperi că ele ne oferă foarte mult și impresionează. Putem concluziona frust că ajung în top și sunt apreciate cărțile cele mai bune.

Dacă vrem să impresionăm, trebuie să renunțăm la dorințele absurde. Nu vom reuși să le impunem oamenilor modelul nostru. Iar despre a îi convinge nu poate fi vorba atâta timp cât refuzăm să acceptăm dorințele lor. Este vorba despre cerere și ofertă. Dacă nu reușim să găsim un echilibru între acestea două, ne vom pierde mai mult ca sigur publicurile potențiale. Alternative există, creația noastră nu este indispensabilă. Nu ne putem permite să ne sfidăm publicul decât atunci când deținem un monopol asupra pieței. Și cum monopolul devine un deziderat aproape imposibil, e clar că autorii români trebuie să-și regândească poziția. Nu deținem niciun atu, trebuie să ne luptăm pentru a ne câștiga poziția în cadrul pieței.

Filosofia viitorului este filosofia capitalismului de consum. Produsele pe care le realizăm au valoare în măsura în care pot fi consumate de ceilalți. Nu putem exista pentru noi înșine, pentru că societatea presupune interacțiune. Dacă acțiunile tale nu îi afectează pe ceilalți, sunt inutile. Nu trăiești singur și trebuie să înțelegi că relațiile pe care le stabilești cu cei din jurul sunt foarte importante. Viața nu are valoare aseptică, pentru că viața este definită în esență de apropiere. Dacă nu te adaptezi timpului în care trăiești, te vei simți respins. Alienarea creatorilor trebuie oprită chiar de către aceștia. Este în puterea noastră să alegem cum anume trăim, doar noi putem decide dacă vrem să fim actuali sau ne cramponăm într-un trecut ce nu mai poate fi aplicat. Modelele noi s-ar putea să nu fie pe placul nostru, însă a le respinge nu este o soluție. Progresul nu poate fi stopat, oricât de nociv ar fi el. Doar din greșeli putem învăța.

Creatorul modern trebuie să fie la curent cu noutățile legate de lumea în care trăiește. Nu poți scrie fiind izolat într-un turn de fildeș, pentru că tu scrii pentru oameni activi, care vor să vadă cum elementele societății în care trăiesc se regăsesc și în scrierile tale. Literatura apreciată este literatura care oferă un mozaic cât mai diversificat. Vrem să regăsim muzică, vrem să regăsim film, vrem să

regăsim cât mai multe elemente ale culturii pop. Oamenii nu au nevoie de profunzime, asta este doar o impresie falsă a criticilor. Profunzimea este dorința acestora din urmă, care se încrâncenează sperând că vor „salva” societatea de la degradare.

Însă oamenii nu dau doi bani pe toate aceste demersuri. Poate că da, răspundem pozitiv dacă suntem întrebați pe stradă, însă nu ne vom sacrifica niciodată pentru aceste idealuri. Vrem o lume mai bună, dar până atunci vrem să ne simțim bine. Marile scopuri pălesc în fața micilor bucurii la fel cum tragediile sunt uitate atunci când ne rupem o unghie.

Scriitorul român trebuie să își descopere publicurile țintă. Nimeni nu trebuie să ne ajute, pentru că nimeni nu este obligat să o facă. Nu statul este de vină pentru că autorii români nu reușesc să vândă, nu conspirațiile imaginare ne împiedică să ne impunem pe piața internațională. Autorii care sunt citiți reușesc să le ofere ceva cititorilor. A pretinde că ei sunt simple „baloane” publicitare umflata înseamnă a îi jigni pe toți cei care îi aleg. Oamenii nu sunt proști, trebuie să trecem peste această prejudecată. Oamenii știu să aleagă, știu să își investească resursele coerent. Dacă vom înțelege asta, vom învăța să gândim din perspectiva unui cititor, de altfel singura viziune care ne poate asigura succesul.

Această analiză a peisajului literar românesc va fi respinsă de majoritatea creatorilor. Nu este ușor să accepți că însemni mult mai puțin decât crezi, nu este ușor să accepți o cultură care nu ține cont de opinia ta. Însă indiferent dacă noi suntem dispuși să acceptăm sau nu, aceasta este realitatea. Oamenii mănâncă la McDonald's, oamenii beau Coca Cola, oamenii citesc Libertatea, oamenii ascultă manele, oamenii ascultă rock, oamenii se uită la telenovele, oamenii citesc literatură străină însă o resping pe cea autohtonă. Aceasta este realitatea noastră, a o condamna înseamnă a friza patologicul. Nu se pune problema dacă e sau nu e, dacă ar trebui sau nu să fie, pentru că tendințele sunt evidente. Asta înseamnă progresul, spre capitalismul de consum împins la extrem ne îndreptăm implacabil. Vrem divertisment, vrem să fim amuzați, ne atrage scandalul, revenim în foarte multe locuri chiar dacă acuzăm virulent personajele implicate. Postura de salvator dovedește astăzi ipocrizie și doar atât.

Condamând cu virulență noile simboluri, majoritatea intelectualilor români dovedește un bigotism dăunător însăși ideii de cultură. În esență, aceasta se adresează publicului, care public nu trebuie tratat de sus, cu indiferență. Nimeni nu are nimic de învățat, pentru că nu poți învăța cu forța. Să nu încercăm să ridicăm climatul cultural la nivelul snobilor care vorbesc despre „adevărată cultură”. Altfel, vom trăi cu iluzii și vom rămâne stupefiați când vom constata că oamenii nu dau doi bani pe ceea ce noi considerăm sacru. Toți cei care își ridică poalele-n brâu și deplâng starea culturii actuale își manifestă astfel frustrările, în loc să facă efectiv ceva, în loc să devină actori puternici. Niciun creator de succes nu va ataca sistemul, în timp ce oamenii care nu reușesc vor construi întotdeauna teorii care să îi justifice. Nu este vorba de principii înalte, este vorba de invidie. Oricât am

nega, fiecare dintre noi își dorește să reușească. Fițele cum că noi am fi rebelii care se opun mainstreamului și se sacrifică pentru adevărata cultură sunt mostre de ipocrizie. Să recunoaștem mai bine că noi nu suntem în stare să ajungem la public și atunci avem nevoie de verdictul sterp al unui critic literar. Adevărații bărbați din România sunt cei care își trăiesc viața și se bucură de fiecare secundă.

Discuțiile sunt inutile. Putem descoperi valențe multiple ale statutului de învins. Acestea însă nu ne vor salva. Realitatea este în jurul nostru și ne zâmbeste. Dacă vrem să reușim, trebuie să ne adaptăm. Fără ifose, fără pretenții. Cei ce vor să învingă, respectă regulile jocului, cei ce vor să piardă, contestă sistemul de referință.

E simplu. Viața merge înainte. Creatorul român poate să meargă și el. Nu este însă nevoie de asta. Putem trăi și în absența cărților autohtone. Industriile de pe scena internațională ne pot oferi ceea ce avem nevoie.

Cinismul existențial este religia viitorului. Singura șansă a autorilor români este Marketingul Cultural. În absența acestuia, cultura din România se va transforma într-o nișă practic inexistentă.

Concluzia este foarte simplă. Ceva trebuie schimbat din temelii în literatura română. Autorii trebuie să înceapă să citească pentru a se simți bine și nu pentru a bifa „lucrările monumentale ale literaturii universale”. Nu recitind marii clasici vom învăța să ne adaptăm realității. Mai bine citim un ziar sau mai bine mergem să facem un sport decât să ne pierdem timpul printre cuvinte folosite ca topoare. Omul modern nu mai vrea să fie constrâns, nu mai vrea să vadă cum limitele îl atacă din mai multe părți. Vrem libertate, indiferent de nivelul acesteia.

Să învățăm să privim viața cu detașare, să învățăm să apărem fericiți. Dacă nu putem face asta din suflet, să mimăm. Nu contează cum reușim, contează doar să învingem. Filosofia învinșilor trebuie surprimată, pentru că viitorul aparține exclusiv învingătorilor. Fără comentarii paternaliste, pentru că nimeni nu va învăța astfel nimic. Dacă vrem să îi impresionăm pe cei din jurul nostru, nu trebuie să îi obligăm să facă nimic și nu trebuie să îi convingem să facă decât ceea ce este în interesul lor. Modelează-ți interesele după posibilități și vei reuși să descoperi calea spre succes. Convinge-i cu argumente reale pe cei din jurul tău, ai încredere în ei atunci când vrei să o faci, trăiește-ți viața la intensitate maximă. Doar așa vei reuși să lași ceva important în urma ta, doar așa vei reuși să schimbi lumea.

Marketingul literar reprezintă singurul viitor posibil pentru literatură. Să fim sinceri cu noi înșine, să scriem doar pentru public. Pe scurt, să învățăm să îmbuteliem viață. Cu cât mai spectaculos, cu atât mai bine. Până la urmă, cultura de consum a mileniului trei are un răspuns pentru orice:

„Attention Universe: Be sure to tune in next week for another exciting episode of... Earth! The Asians are really stewed at the russians, the zebras trying to get along with the buffalo. And americans and irakies have an all out brawl. It's outrageous fun and it's all new... Earth! On Fogal...”

South Park - Cancelled

EFIM TARLAPAN SAU VIBRAȚIILE UNUI REMARCABIL UNIVERS DE IDEI...

Autor cunoscut și apreciat în întreg spațiul literar românesc, Efim Tarlapan este unul dintre scriitorii care au contribuit substanțial la prosperarea genului satirico-umoristic, impunându-i un nou nivel artistic printr-o noutate și o complexitate tematică și estetică. Natura l-a înzestrat cu un talent deosebit ce-și are sorgința în fondul genetic al neamului, acest dar providențial contribuind la amplificarea caracteristicilor spiritului său nelimitat.

Poet, memorialist, antologator, publicist, traducător, Efim Tarlapan vine, așadar, din arborele genealogic al neamului, din substraturile lui spirituale ce ilustrează esența firii, predispunerea spre sentimentul pur, spre o trăire ironică, parodică, dar, totodată, armonioasă, constructivă. De menționat că genul de creație cultivat de Efim Tarlapan nu se abstrage nicicând realității, rămânând, ca și acum două mii de ani, în spiritul epocii, al timpului, autorul trăind în spațiul ideilor primordiale, iar creația rămânând atemporală. Efim Tarlapan este scriitorul care se contopește cu destinul neamului, cu memoria lui fără de moarte, scrisul fiindu-i determinat de contextul și sensibilitatea, conștiința acestui neam și a acestui destin.

Firește, literatura, având nenumărate fațete, pe parcursul evoluției umane se „realcătuiește”, se reînnoiește, capătă alte și alte formule, concepte stilistice. Nu rămâne neschimbat nici genul satirico-umoristic. Poate mai puțin vizibil și mediatizat, dar și acest gen a evoluat, așa zice mai mult în limbaj, în structură, în substanță, constantă rămânând condiția lui supremă – de a lupta cu fenomenele negative ale vieții, de a energiza, de a naște idei, de a reda miracolul existențial... Nota într-un eseu criticul literar, academicianul Mihai Cimpoi: „...comicul presupune jovialitate, însuflețire, candoare, predispoziție umorală de a vedea lumea „răsturnată”, „pe dos” în chip crengian. Formula bergsoniană „du mecanique pleque sur de vivant” (mecanicul surprins de ceva ce este viu) este o definiție-cheie a comicului care se constituie *grosso modo* din discrepanța ce apare între adevăr și neadevăr, aparentă și esență, masca omului și ceea ce reprezintă el ca atare, nou și vechi, absolut și relativ, frumos și urât, sacru și profan, dumnezeiesc și satanic etc. La mijloc e o contradicție de ordin valoric (cantiana contraria oppositis), o surpriză care șochează, un contrast între așteptare și realitate, deformare ludică, revelare a neprevăzutului...” Poetul preciza într-un interviu acordat criticului literar de la Huși, Theodor Codreanu: „*Scrisul meu este satiră directă la adresa Răului din Bine și odă indirectă la adresa Binelui din Rău*”. Argumentul vine întru susținerea punctului de vedere emis de Mihai Cimpoi, dar și ca o constatare elocventă că epigrama, această minusculă

creație literară, este, ca și oda sau elegia, specie lirică. Și dacă la începuturi ea a avut un caracter funebru, lacrimogen, pe parcurs, din of și suspin, a evoluat în epitaf ironic sau epigramă satirico-umoristică. Cercetătorul literar Vasile Badiu observa încă de la prima plachetă a autorului nostru – *Scuzați pentru deranj...* (un titlu de-a dreptul original, care presupunea și o bonomie, o bunăcreștere, debutantul scuzându-se parcă pentru eventualele supărări ale celor vizați în carte), că Efim Tarlapan „aduce în peisajul umorului moldovenesc nota sa originală”. Criticul vedea această „notă originală” în „observația personală”, „împerecherea neașteptată a cuvintelor”, „tendința pozitivă de extirpare a metehnelor”, „tehnica sprintară a versului...” Pe parcursul anilor, Efim Tarlapan și-a aprofundat căutările, evoluția scrisului său fiind evidentă cu fiecare nouă carte.

Autor a peste cincizeci de volume, selecții, traduceri (ediții de referință: *Zâmbete cu supliment* (1987), *Atlas comic* (1990), *Cartușiera* (1991), *Buturuga mică* (1993), *Dioptrii pentru ochelarii de cai...* (1995), *Alfabetul-ghicitoare* (1999), *Toporul taie închinându-se...* (2000), *Îngerii din cerul gurii...* (2003), *O antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni* (2005), *Pro-scris* (2005), *Marea antologie a epigramei românești* (2005), *Pauza de răs* (2006), *Câte-o poantă de căciulă* (2007), scriitorul mai este prezent și în antologii și culegeri colective de epigrame, de literatură satirico-umoristică pentru copii, editate în Republica Moldova, Rusia, Franța, Iugoslavia, Lituania, Mordovia, Mongolia, Ucraina. Este laureat a peste 50 de Festivaluri și concursuri de literatură satirico-umoristică, organizate în Republica Moldova și România, de asemenea, deținător a mai multor premii, printre care două acordate de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova (1993, 1995), medalia Humoris Causa la Festivalul Internațional de satiră și umor „Constanin Tănase” din Vaslui (1992), titlul guvernamental Maestru al Literaturii (1996), Cetățean de Onoare al Municipiului Cluj-Napoca, alături de actorii Florin Persic, Dorel Vișan, academicienii Eugen Simion și Mihai Cimpoi, caricaturistul Ștefan Popa Popa's, naistul Gheorghe Zamfir, fotbalistul Gheorghe Hagi, senatorul Ilie Ilașcu... Este, credem, o recunoaștere în întreg arealul românesc a talentului deosebit al acestui scriitor basarabean...

Efim Tarlapan a devenit o adevărată *instituție*, de care nu poți să faci abstracție. Punctul dumisale de vedere este luat în seamă, uneori chiar în mod hotărâtor, deoarece umorul, satira, alte genuri și specii pe care le cultivă sunt adevărate mostre de literatură. Democratice fiind, ele lovesc întotdeauna în țintă, *foc-cu-foc*, vorba

scriitorului timișorean Ion Cârșia, provocând multora „pagube morale”. De aceea, poate, scriitorul este ales aproape de fiecare dată fie președinte al juriului, fie invitat de onoare la diverse festivaluri naționale sau internaționale de satiră și umor. Fascinant ca om, dar incomod pentru cei bolnavi de prostie, Efim Tarlapan nu iartă în satirele sale pe nimeni, fie aceștia conducători de țară sau de partide politice, deputați, senatori, scriitori, medici, politicieni și alte categorii umane, lovind în defectele lor, de multe ori păguboase pentru întreaga societate. Deducem acest lucru mai ales lecturând ciclul de rondeluri satirice, prin care-și deschide volumul selectiv PRO-SCRIS, apărut în 2005 la Editura *Cartimpex* din Cluj-Napoca; volum la care ne vom referi mai des, fiind cu adevărat de referință. În unul din rondeluri, autorul pune la stâlpul infamiei frații de sânge care, bătându-se unul cu altul de la haț, au ajuns că străinii le-au ocupat moșiile... Într-un alt rondel poetul lovește în „fratele mai mare” care, cu o mână ne ia Marea, iar cu alta ne dă colacul de salvare. Sau: „*Marea noastră vrea acasă/ La poporul geto-dac (...)/ Malu-i nalt , granița-i groasă/ De obraz ca un șiac, /Dar nici Marea nu e lac- / Din răbdări, sperăm, să-și iasă.../ Marea noastră vrea acasă!*” (*Marea noastră*). Întreg ciclul include rondeluri cu tentă politică, poetul încercând să dezmoștească mințile adormite ale unor concetățeni, care au acceptat robia ca ceva firesc: „*Venitice, ce te-asezi?/ Vrei să stau eu în picioare/ În căsuța mea? Nu-ți pare/ Că prea mult pe-aici îmi sezi?*”. Poetul își încheie rondelul cu un postulat: „*Pleacă! Și-aș vrea să mă crezi:/ Primitor sunt din născare,/ Dar mai am și-o zicătoare,/ Te rog s-o memorizezi:/ Nepoftitul scaun n-are!...*” Iată ce paralelă originală a găsit satiricul între deportarea neamului nostru în Siberia și mesteceni: „*Mesteceni albi, ajunși la noi,/ Involuntar, din țara-n care/ Sunteți copacii de onoare,/ Nu am nimic, nimic cu voi;/ La bucurii și la nevoi/ Sunteți cu noi din întâmplare,/ Mesteceni albi, ajunși la noi/ Tot într-un fel de deportare...*” Sau fariseismul unor conaționali-cameleoni: „*Comunistul Fantomas/ A depus și el carnetul/ De partid, și-acum șiretul/ În democrație-i as...*” (*Comunistul Fantomas*).

Aceeași șfichiuitoare peniță lovește în personaje cunoscute deja, poetul modernizând fabula și inversând rolurile: Furnica, de exemplu, este păcălită de Greieraș, care, cântându-i la nuntă, îi cere o răsplată atât de mare, încât o ruinează... Fluturile păcălește Pomul, care-l primește în verdele său „dom”, nebănuind că musafirul, transformându-se în omidă, îl va roade în totalitate. Tot astfel de ingenioase sunt fabulele *Corbul și Berbecul*, *Mistretul și Ciocârlița*... Poetul redescoperă fabula, o reactualizează dintr-o optică cu totul surprinzătoare, îi atribuie noi semnificații.

Compartimentul de *Miniaturi satirice și umoristice* (epigrame, epitafuri) este cel mai amplu și mai consistent în volum. Și așa cum sensul primordial al fiecărei creații este inovația, depășirea formelor anchilozate, a găsi o replică nouă, eliberatoare de „tirania” modelelor este pentru Efim Tarlapan un act de sinteză a formulelor existente. Poetul este, prin urmare, un creator de noi modele, mai ales beneficiind cu pricepere de contrastul dintre „esență și aparență”, dintre „spiritual și mecanic”, vorba lui Mihai Cimpoi. În majoritatea cazurilor reflexivă

și aforistică, poezia lui Tarlapan denotă un spirit epigramistic prin excelență, deși uneori subiectele ascund în miezul lor situații tragice. Iată de ce ziceam ceva mai devreme, că pentru a pătrunde până în subtilitățile ei e necesară o lectură reluată, repetată. Mai ales pentru a sesiza detaliul asociativ, a pătrunde în esența metaforei, simbolului.

* * *

O caracteristică definitorie a modelului tarlapanian ține de procesul de asimilare, de sintetizare a experienței predecesorilor, a confrăților de breaslă. Scriitor polifonic, în opera căruia descoperim o adevărată simfonie de nuanțe sufletești, Efim Tarlapan este, totodată, potrivit caracteristicii lui Victor Prohin (un alt deosebit de serios umorist!), un „poliatlonist”, adică un autor care cultivă deopotrivă mai multe specii: satira, fabula, parodia, epigrama, aforismul, poezia pentru copii. Tarlapan nu este un autor satiric obișnuit. Mai degrabă am putea vorbi despre un autor dotat cu o „predispoziție” satirică. Scrisul lui este de multe ori controlat de rațiune, cum sunt, de exemplu, rondelurile.. A apela la această specie de poezie fixă este un risc, deoarece rondelurile nu-i permit unui autor satiric prea multă libertate de expresie. Dar, cum am observat deja din exemplele aduse ceva mai devreme, tocmai în specia amintită Tarlapan excelează. Cu toate acestea, nu am lăsa în umbră nici parodia, dar nici epigrama. Aici satiricul este, de asemenea, de neîntrecut, lăsând în urmă chiar și pe dascălii săi de altă dată: Aureliu Busuioc și Petru Cărare. Asimilând tradițiile autorilor comici antici, apoi ale clasicilor francezi, spanioli, ruși, dar mai ales ale înaintașilor autohtoni, Tarlapan, spre deosebire de conaționali săi contemporani, satirele cărora se dizolvă, se întrepătrund cu poezia parodiată, creează în paralel, adică poezii-parodii originale. La fel se întâmplă și cu epigrama, unde autorul, alegând un singur amănunt, dezvăluie întreg caracterul celui portretizat, sau a fenomenului satirizat. Și, cum ziceau anticii că indignarea face satira, Efim Tarlapan se „indignează” față de tot ce nu-i bunătate, frumos, corectitudine, adevăr. Tot domnia sa zice într-un interviu că muza satiricilor e numai cu un sân, asemenea amazoanelor mitologice care-și amputau sânul drept ca să poată mânuși mai lesne paloșul... Astăzi, când „*la tot pasul te poți ciocni de năzbâții sociale, de absurdități, adică de situații chakespeareene și caragialeene*”, penița lui Efim Tarlapan este cu atât mai activă și mai usturătoare, mai ales că metehnele omenești au rămas aceleași de la Adam încoace și se manifestă în conformitate cu situațiile create... Prostia omenească, se știe, n-are margini...

Dar vorbeam de epigramă, această specie veche și actuală mereu... Epigrama adevărată, opina Efim Tarlapan într-un interviu, „*în ciuda celor care o compară cu orice, numai pentru a-i diminua valoarea, este literatură. Iar adevărata literatură este veșnică*”. Tot domnia sa susține că „*biologia demonstrează că moare doar albina care înțepă, dar nu și acul ei... Acesta continuă să vieze, „înveninând” curativ epiderma „victimei*”. La fel e și cu adevărații epigramiști: cu toate că mulți au trecut în lumea umbrelor – unii mai devreme, alții mai târziu – ghimpii lor epigramatici continuă să „învenineze” curativ...

Epigramele lui Efim Tarlapan au o structură literară

aparte, inconfundabilă. Multe din ele iau în vizor plăgile economice, sociale, politice ale societății. Autorul este un luptător adevărat, ridică baricade, metamorfozând conaționalii spre adevăr, spre dreptate, credință în unitate de neam: „Ascultă-mă, mic ram,/ De printre ramuri:/ Să ții întâi la neam,/ Apoi la neamuri!” (Pe tulpina unui arbore genealogic); „Gura unică de rai/ Nu mai e cum o știai -/ De când fiii tăi o schimbă,/ E o gură fără limbă...” (Baciului mioritic basarabean); sau: „Hristos a înviat! / Nu-s bucuroși defel -/ Îl văd restructurat/ Pe Iuda lângă el...” (Restructurare). Unele din epigramele lui Efim Tarlapan au devenit antologice, fiind citate, rostite, savurate în întregul areal românesc. Exemplificăm: „Chișinău și București - / Două State românești/ Ar fi foarte fericite,/ De-ar fi... Statele Unite!” (Statele); sau: „Mică,-așa cum a lăsat-o/ Pactul marilor intruși,/ Va intra și ea în NATO,/ Când intra-va NATO-n ruși!” (Basarabia); sau: „Intră-n Vestul milenar/ Doar romanii. Dacii, pușii/ Ici pe veci, stau la hotar/ Să nu intre-n țară rușii” (Romano-dacii); sau: „Țara mea, romano-daca,/ Ară țarina cu vaca,/ Are boi, dar permanent/ Sunt aleși în parlament!” (Paradox); sau: „Rep. Moldova, pe cât știți,/ Are doi mitropolii/ Și, pe cât mai știu și eu,/ Unul n-are... Dumnezeu!” (Republica Moldova are doi mitropolii)...

Am citat din volumul *Îngerii din cerul gurii...*, reluat parțial în *PRO-SCRIS*. Foarte ingenios și perfect s-a exprimat despre acest volum cercetătorul clujean Constantin Zărnescu: „...*Îngerii din cerul gurii...* ne relevă o și mai înaltă treaptă de rafinament, atinsă de poetul, memorialistul și publicistul Efim Tarlapan, recunoscute de însuși academicianul Mihai Cimpoi în a sa *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, remarcând la autorul nostru „resurecția ludicului inteligent, realizat cu subtilitate și cu o capacitate rară de a explora resursele comice ale limbii române...”

Tot Constantin Zărnescu, referindu-se la viziunea de ansamblu a *Îngerilor...*, remarcă faptul că această carte „rămâne o *viziune* amplu structurată din poezii satirice, alegorii esopice”, „tentative parodice”, ironii epigramatice, stihuri „marțiale”, epitafuri, ziceri paradoxistice, dueluri (contraatacuri) epigramatice, aforisme, rondeluri, sonete cu caracter proverbial etc., așadar o folosire la maximum a genurilor „scurte”, concentrând „esențe”, șocând și dinamitând mentalitățile omenești și realitățile imediate.”

Trecând în revistă fiecare capitol al *Îngerilor...* și apreciind la cea mai înaltă scară valorică scrisul tarlapanian, Constantin Zărnescu susține în concluzie că „această creație atestă, pe lângă valoarea estetică, *eroismul omului, artistului și patriotului* Efim Tarlapan – un nou vizionar al unei noi UNIRI întru ființă și spirit al celor două „state românești”. Este cu atât mai plăcut pentru noi, românii din stânga Prutului, dacă ne gândim că Efim Tarlapan a fost primul scriitor satiric basarabean care a ordonat scrierilor sale în manieră ironică: „Ordon! Treceți Prutul!”. Și nu pe podul de flori. „O nedreptate istorică nu se corectează cu figuri de stil”, susține scriitorul într-un dialog cu Victor Prohin. Cuvântul artistic, afirmă Efim Tarlapan, „trece prin ziduri, prin sârma ghimpată, printre baionete...” Cuvântul satiricului nostru a ajuns în România încă în anul 1975, când almanahul de satiră și umor al

revistei *Urzica – Perpetuum comic* – îi găzduiește un grupaj de REFLECȚII, reluat din revista chișinăueană *Chipăruș*, ajunsă la București pe cale ilegală. Și e regretabil că nu s-a găsit, în 1989 sau mai târziu, un mare român, aidoma lui Ion Antonescu, să ordone la modul cel mai serios: „Ostași! Treceți Prutul!”. Am fi fost și noi, basarabenii, astăzi în rând cu lumea civilizată, nu ne-ar mai fi „condus” niște necărturari, netoți și trădători de neam...

* * *

Efim Tarlapan este și un mare polemist. Deducem aceasta din relecturarea poeziei sale, cu deschideri ale unor supape de înțelegere asociativă, metaforică a fenomenelor luate în dezbateră. Nativ, lipsit de orice complex, după cum am menționat mai devreme, poetul este înzestrat cu o intuiție aparte, surprinzătoare, depistând în proza vieții lucruri, stări, fenomene, mai rar observate de alții. În toate speciile cultivate se face evident un spirit lucid, îndemnând spre adevăr, demnitate, umanitate, dar, totodată, coordonat legilor esteticului. Este scriitorul care, după cum susține și criticul hușean Theodor Codreanu, crede cu toată sinceritatea în principiul clasic al vindecării sufletului prin râs: *castigat ridendo mores!*

Duelurile sale cu colegii de breaslă de pe ambele maluri ale Prutului îl prezintă drept un vizionar, un creator de metafore și simboluri, replicile dumisale fiind de fiecare dată prompte, ingenioase, saturate de esențe, inedit: „*Te-am văzut și eu în ziar -/ Arătai la dinți cam rar; / Cred că dinții s-au știrbit,/ Că pe mulți i-ai încolțit...*”, scrie Ion Pădureț (Briceni, Basarabia) la caricatura lui E. Tarlapan de Ștefan Popa Popa's. Iată ce răspunde Efim Tarlapan: „*Până când o fi să cadă/ Toți din gura mea, neștirba,/ Dinții mei sunt scut și spadă -/ Eu, cu ei, îmi apăr limba!...*” Sau în duelul cu Aureliu Busuioc: „*Am luat pentru Bălan/ „Dioptrii...” de Tarlapan./ Văzător voiam să-l am,/ Nu voiam să-l am salam*” (La cartea *Dioptrii pentru ochelarii de cai...*). Efim Tarlapan răspunde: „*Dioptriile...-s ferestre/ Pentru cei ce văd, maestre;/ Deci Bălan, la abator,/ A ajuns că era... chior.*”

Despre aforismele domniei sale am nota că sunt de o subtilă ingeniozitate și maximă concentrare metaforică: „*Poporul/ Care-și uită/ ISTORIA/ rămâne și fără.../ GEOGRAFIE*”, „*Împăratul înțelept/ N-are coroană;/ Are/ NIMB!*”, „*La oi,/ Paștele/ S-o fi numind:/ „Uciderea*

pruncilor...” Poetul a creat și un *D-icționar EN-ciclopedic S-atiric (DENS)*, în care descoperă pentru unele cuvinte și noțiuni partea mai puțin imaginată: „ALCOOL – *Developator. Developează animalul din om*”; „A O LUA LA SĂNĂTOASA – *A fugi de la spital*”; „MĂGAR – *Cal tras de urechi*”; „TALIE – *Partea mai subțire a corpului care nu se vede din cauza burții*”; „GELOZIE – *Dragoste cu ochii în patru*”; „OPTIMIST – *Om care speră că în VIITOR va avea un TRECUT mai bun!*”.

Tot în excepționalul volum – PRO-SCRIS – mai consemnăm publicarea unor fragmente din *Jurnalul* intitulat *Lumina umbrei mele*, susținut de un *moto* deosebit de elocvent: „Sunt fapte diverse care fac cât un roman. Și sunt romane care nu fac mai mult decât un fapt divers” (Vasile Băncilă). Firește. Am citit în lunga-scurta mea viață mai multe *Jurnale*, semnate de mari personalități: scriitori, artiști plastici, cinești, compozitori... *Jurnalul* lui Efim Tarlapan nu pretinde a fi ieșit din comun. Este, mai degrabă, un fel de a memora, de a fixa mai mult pentru sine anumite momente de viață, unele trăite de scriitor, la altele fiind martor. Sunt, în fond, niște miniaturi cu personaje concrete, pe care, lecturându-le, încerci un sentiment de participare personală la cele trăite și retrăite... Ele îți amintesc de niște momente, întâmplări la care ai senzația că ai luat și tu parte... Le-am citit cu plăcere, ele amintindu-mi de anii noștri de studenție, de anumite momente pe care le-am trăit, le-am simțit împreună. Multe din cele descrise îmi sunt aproape de suflet. Nepretențioase, lipsite de aere pseudofilozofice, la care recurg unii colegi, considerând că-și etalează astfel erudiția, aceste simple momente de vârf sau poate clipe, frânturi de clipe trăite la temperatura sufletului, te îndeamnă să te gândești la sensul vieții, al existenței tale, îți ordonează cugetul, te fac să-ți analizezi faptele, descoperind astfel când și unde, la ce moment al vieții ai deviat din drumul tău, ai comis o nedreptate, ai obișnuit un om... Sau, dimpotrivă, ai făcut o faptă bună... Iată ce notează Efim Tarlapan la 7 aprilie 1986, aflându-se în Moscova, la Cursurile Superioare de Literatură: „Am terminat lectura *Jurnalului* lui Jules Renard. În ultima notă e pusă data morții autorului: 22 mai 1910. S-a stins la vârsta de numai 46 de ani. Orice *Jurnal*, fără îndoială, e o dramă, al cărei personaj principal, autorul, moare...”

Îmi scriu propria dramă cu sânge rece. De altfel, în prezent nu am teamă de moarte. Moartea nu e tragedie pentru cel ce a murit. E o imensă durere și tristețe pentru supraviețuitorii care l-au avut drag, iubit etc....

* Azi, la dejunul meu din odaie, am fost doi moldoveni: eu și o mămăliguță...

* Intenționez să adun o carte de interviuri solicitate de la compatrioții noștri stabiliți în Moscova. *Titlul convențional*: „Moscova moldovenească”. *Cred că ar fi ceva! Și simt că așa putea s-o fac...*” (Și a „făcut-o”! Cartea se intitulează *De ce v-ați dus de-acasă?...* și a apărut la Editura *Basarabia* în anul 1991). Sau o altă filă, plină de semnificații, notată cu data de 26 ianuarie 1988: „O cugetare din Balzac: „Un copil mort își are mormântul în inima mamei lui”. Măca (mama tatei) a murit la vârsta de peste 90 de ani, cu șase morminte în inimă: unchiul Ion, Colea, Mitru, căzuți pe front; unchiul Ilie, demobilizat de

pe front și mort în timpul foametei; mătușa Mașa și tata, dispăruți mai încoace. Un întreg cimitir într-o singură inimă...” Și pentru a încheia cu acest compartiment de o reală valoare artistică, mai dăm o miniatură semnificativă, notată la 8 octombrie, 2000: „Și din nou mă întristează actualitatea clasicilor!

„A căzut Moldova, căci orice români
Se roșesc la gândul a mai fi stăpâni.
Ei îmbracă manta de înțelepciune
Doar ca să-și ascundă trista slăbiciune” –

Constata D. Bolintineanu prin 1862. De atunci, moara vremii a măcinat circa 150 de ani. Câtă românimă o fi citit acest adevăr verificat? Ce învățăminte au tras românii din constatarea bolintineană? Nici un învățământ! Din păcate...”

Există în PRO-SCRIS un compartiment care, de asemenea, susține ideea că Efim Tarlapan este un polemist deosebit. Mă refer la cele cinci interviuri acordate scriitorilor și ziaristilor Victor Prohin, Gheorghe Postolache, Theodor Codreanu, Viorel Frâncu și Nina Slutu. Aici Efim Tarlapan își manifestă nu numai erudiția, dar mai ales verva polemistă, analitică a fenomenelor ce au loc în literatură, când unii colegi mai tineri, crezând că „au apucat eternitatea de picioare”, „țipă” în gura mare că *Eminescu e depășit*, că literatura scrisă până la apariția compunerilor lor, de multe ori lipsite de sens și de logică, trebuie aruncată la groapa de gunoi... Scriitorul găsește explicație fiecărui fenomen de viață, aducând argumente veridice, uneori postulate gen: „E mai ușor de manipulat o țară de trupuri decât o țară de minți...”; „Frica umană naște arta lașă” (din dialogul cu Nina Slutu); „*Momus, zeul sarcasmului, este, probabil, ca și Dumnezeu: de dat îți dă, dar în traistă nu-ți pune...*” (din dialogul cu Gheorghe Postolache); „*Liber fiind, faci tu lumea; neliber, te face lumea pe tine*” (din dialogul cu Victor Prohin). Profunde sunt mai ales cugetările care-l prezintă pe Efim Tarlapan ca teoretician al actului de creație. Scriitorul meditează pe marginea artei scrisului, gândește la destinul de mâine al literaturii, dar și al neamului românesc din Basarabia...

...**Criticul literar Theodor Codreanu nota că Efim Tarlapan „descinde, cu strălucire, din puternicul filon comic al spiritului românesc, marcă – la rându-i – a latinității orientale, ajunsă pe culmi prin BUDAI-DELEANU și ION LUCA CARAGIALE, după cum GOLDONI și MOLIERE reprezintă matricea genului comic al latinității occidentale.”**

Să-i dăm dreptate prestigiosului critic hușean. Căci, Efim Tarlapan și-a dezvoltat într-un mod determinant segmentele esențiale ale talentului, facultățile deosebitoare, inedite, dar și a deschis perspective unei noi gândiri, tarlapaniene, cu aspirații cosmice, am spune. Este un scriitor autentic, un spirit care și-a conturat o linie specifică, originală, dar mai ales aproape inimitabilă prin complexitatea abordării subiectelor, prin intuiția surprinzătoare a fenomenelor, prin filozofia cugetării și teoretizării actului de creație. Este, o spunem cu toată certitudinea și spre nesupărarea altor autori, unul dintre cei mai mari scriitori satirici români din toate timpurile. Așa să fie și pentru mai departe!

„CAMPANIILE” LUI MIRCEA IORGULESCU

Esop și procurorii postdecembriști

În volumul *Amintiri și portrete literare*, printre cei cărora Gabriel Dimisianu le schițează profilul, se numără și Mircea Iorgulescu. Trăsătura definitorie a criticului, eseistului și redutabilului jurnalist este, în opinia autorului, „marele talent de polemist”. Caracterizându-l pe fostul său coleg de la „România literară”, G. Dimisianu scrie: „Pentru a afirma un punct de vedere, pentru a-și impune reprezentările proprii, el caută adversari, își fixează repere ce trebuie combătute, dislocate, distruse. Nu e numai negare, nu e numai contestare în critica sa și nici măcar în primul rând, dar gestul constructiv e totdeauna stimulat, la el, de existența unui obstacol ce trebuie înlăturat, a unei dificultăți ce trebuie învinsă. Fără să aibă în fața ochilor un termen de opunere, se pare că nu poate construi, iar atunci când nu-l găsește și-l imaginează.”

Volumul *Tangențiale*, apărut la Editura Institutului Cultural Român care – precizează Mircea Iorgulescu – „conține o selecție tematică din articolele publicate în revista „22” la rubrica de „cronică literară”, ținută în perioada noiembrie 2001- februarie 2004” sunt o confirmare în plus a observațiilor lui G. Dimisianu, ca o ilustrare a schiței de portret pe care am reprodus-o și în care tușa cea mai pregnantă este *polemistul constructor*.

Cartea lui Mircea Iorgulescu s-ar fi putut intitula mai potrivit: CAMPANII, în sensul în care i l-a conferit cuvântului *Garabet Ibrăileanu*. De altfel, cred de mai multă vreme, citindu-l cu interes, dar și „cu plăcere, cu bucurie a spiritului”, ca să-i preiau formula cu care își încheia cronică la volumul *Eminescu la Berlin al Ilinei Gregori*, că autorul „Rondurilor de noapte” și al memorabilului eseu

despre „lumea lui Caragiale” se aseamănă întrucâtva cu celebrul predecesor. Se înțelege, nu în stil, ci în spirit. „Disecțiile” lui – Călinescu folosește termenul, să ne amintim, cu privire la metoda criticului de la „Viața Românească” – sunt tot atât de nemiloase ca ale lui Ibrăileanu, numai că Mircea Iorgulescu operează fără ca mâinile să i se umple de sânge...Deși taie minuțios și foarte adânc.

Într-o lume culturală românească dominată de clișee, de complexe provinciale, de mituri false ivite din conștiința tulbure și mlăștinoasă a epocii postdecembriste, de „pirotehnia jurnalistică de consum”, de confuzia valorilor, consecvent întreținută, de profanatori și detractori de serviciu, de plagiatori și saltimbanci, într-o epocă de „comportament editorial boem”, de „delir ideologic”, de „tirania temei” și de alte canoane ce evocă sinistru pe cele ale „realismului socialist”, de etichetări iresponsabile și, nu în ultimul rând, de ignoranță sau de grave ocultări interesate, CRITICA ar trebui să funcționeze, mai mult ca oricând, ca o Înalță Curte de Casație cum era considerat de contemporanii săi însuși pomenitul Ibrăileanu. Din păcate, magistrații care să o slujească sunt din ce în ce mai rari. Unii s-au lăsat de meserie, alții au eșuat în politică, alții scriu ISTORII ale literaturii române etc. Criticii și jurnaliștii literari de forță și talentul (inclusiv narativ, ca să nu mai spun de cel polemic) lui Mircea Iorgulescu sunt puțini și am sentimentul că, risipitori cum ne place să fim, nici pe aceștia nu ne învrednicim să-i prețuim și să le susținem demersul.

Nu știu dacă Mircea Iorgulescu nu poate construi decât dacă are „în fața ochilor un termen de opunere”. Ceea ce știu e că de efortul de a și-l imagina este scutit. Peste tot sunt astăzi „termeni de opunere”. De opunere distructivă – voită sau inconștientă. Îi întâlnești unde nu te aștepti. De pildă, în *Literatura română sub comunism* a lui Eugen Negrici. Apreciatul critic și istoric literar este și el polemic – e drept, cam căznit –, dar mai puțin constructiv. Nici nu-ți vine să crezi că atât de potolitul realizator al unei, nu o dată, adormitoare emisiuni de televiziune, care până la urmă a și sucombat, poate fi atât de vehement și, vai, atât de aberant când îi judecă pe scriitorii români care au comis crima de a publica între 1948 și 1989. În loc să aleagă „soluția salubră”, singura salvatoare și anume: „clandestinitatea – tăcerea demnă a literaturii de sertar” sau *samizdatul*, ei, „colaboraționistii” de neiertat și-au publicat cărțile – și încă după 1960 – „în pofida cenzurii”. Niște nedemni, „slugi tânjind să-și legalizeze legătura cu stăpânul”. În fine, un întreg rechizitoriu delirant, care amintește de cele din anii 50, culminând cu o acuzatie care i-ar putea duce pe scriitorii români la eșafod,

de vreme ce ei „sunt mai vinovați decât factorii puterii din acele vremuri de actuala stare de spirit bolnavă a poporului român”. Comentând, Mircea Iorgulescu observă, cu eleganță, că asemenea „discursuri savonarolice riscă să fie doar o simplă pirotehnie jurnalistică de consum”, mai ales că se folosesc expresii, verbe și epitete care nu-și au locul într-o lucrare – nu-i așa!? – științifică: *jegoasă, ticăloșie, gască, latră, câini de pază ai regimului*, printre aceștia fiind trecut samavolnic unul dintre cei mai mari critici: Lucian Raicu, deși – îl informează Mircea Iorgulescu pe Eugen Negrici – autorul genialului eseu *Gogol sau fantasticul banalității* și al celor mai bune cărți despre Liviu Rebreanu și Nicolae Labiș „a debutat publicistic în 1952 (avea 18 ani!), iar în a doua jumătate a anilor '50 avea să fie sancționat cu suspendarea semnăturii pentru că-și permisesese, luând apărarea romanului *Groapa*, să-l ironizeze pe Nicolae Popescu Doreanu, ministrul culturii”. Analiza cărții îl conduce pe Mircea Iorgulescu la un diagnostic pe cât de necruțător, pe atât de precis: „Un critic eminent (ceea ce se știa), dar și, până la neglijente frapante și preluări fără pic de control critic ale celor mai răsuflăte stereotipii din jurnalistică de după 1990, iată cum apare Eugen Negrici în această carte nelimpede, găfâită, aparent scrisă pe fragmente care, puse laolaltă, se bat uneori cap în cap”. Excelentele pagini consacrate „fenomenului optzecist”, remarcate ca atare de M. Iorgulescu – „cea mai exactă analiză din câte s-au scris până acum” relevă, din păcate, prin contrast, precaritatea ansamblului, a unei „panorame” artificiale și teziste.

Un stereotip „răsuflat” din presa culturală postdecembristă este și ceea ce s-a numit *esopismul* „literaturii române sub comunism”. El ar fi, vezi doamne, un simptom major al lașității scriitorului. Acesta nu a avut curajul, dacă tot n-a vrut să-și umple sertarul de care să se bucure viitorimea, să scrie opere – teribile dictu! – militante, cu mesaj anticomunist clar, deschis, nu folosind, nenorocitul de el, metafora, alegoria, simbolul etc. Și încă, mai grav, cu talent. Similitudinea cu ceea ce le reproșa, punându-i la zid pe scriitori, satrapii culturii din „obsedantul deceniu” este frapantă. Atunci i se cerea literaturii *mesaj* antiimperialist, anticapitalist ș.a.m.d., acesta fiind criteriul numărul unu de valorizare. Un criteriu ideologic care se substituia celui estetic. Mircea Iorgulescu nu pierde prilejul

– și bine face – de a polemiza cu cei ce susțin – cu sau fără convingere – că esopismul, termen uzitat de altfel abuziv și inadecvat, ar fi minat literatura română scrisă timp de aproape o jumătate de secol. În cronică la cartea lui Cornel Ungureanu – *Mitteleuropa periferiilor*, inclusă în volumul *Tangențiale*, - M. Iorgulescu atrage luarea aminte: „Esopismul, scrisul pe dedesubt, învăluit, nu au fost străine în toți acei ani (e vorba de deceniile de dinainte de 1990 – n.me) nici criticii și eseisticii literare; ar fi însă o mare naivitate să se creadă că n-ar fi reprezentat decât penibile formule de supraviețuire, *revolte în genunchi*, de ridiculizat astăzi; și poate n-ar trebui să se uite că uciderea lui Esop de către locuitorii din Delfi a fost groaznic pedepsită de zei. Fiindcă nu există literatură unde nu există penumbră, fabulă și subînțeles. Alungarea lui Esop echivalează, voit sau nu, cu alungarea literaturii”.

Am putea conchide că esopismul nu atât a subminat literatura română, cât a salvat-o de la expulzarea din Cetate.

Cronica unui dosar stalinist

În patru numere la rând ale revistei „22”, din 2002, Mircea Iorgulescu a semnat o amplă și documentată analiză a cărții de tristă faimă: *Cioran, Eliade, Ionesco: L'oubli du fascisme*, apărută în acel an la Paris. Reunite în volumul *TANGENȚIALE*, sub titlul *Portretul artistului ca delincvent politic*, cronicile pe care le-am parcurs la timpul respectiv în paginile amintitului săptămânal alcătuiesc un eseu „rotund” care se citește pe nerăsuflăte. În cele 11 subcapitole, cu titluri pe cât de adecvate și sugestive, pe atât de acroșante (marele talent de jurnalist îl dublează fericit și aici pe cel de polemist al criticului), cartea și autoarea ei Alexandra Laignel-Lavastine sunt literalmente descalificate științific și moral. Datele de istoria culturii și de istorie în general, argumentele irefutabile aduse în dezbateri, inclusiv cele ce țin de logică, de deontologia profesională și de bun simț, constituie substanța densă a unui discurs captivant și nelipsit de accente dramatice. Ai sentimentul, tonifiant spiritual, că lui *Mircea Iorgulescu* nu-i scapă nimic important în demonstrația sa: de la grave erori de informație la preluări frauduloase din textele altora ce se situează foarte aproape, dacă nu chiar în zona plagiatului; de la metodele în cel mai pur stil stalinist de a întocmi *dosare* (dintr-o asemenea perspectivă simplul și nevinovatul cuvânt produce frisoane!) la discriminare etnică; de la modul de manipulare grosolană a lectorului, îndeosebi a celui străin, prin citare trunchiată și totodată deturnare a sensurilor, până la confuzia vinovată a planurilor, a punctelor de vedere ori la limbajul clișeizat, nu o dată amintind de cel al procurorilor din vremuri totalitare sau de tranziție. Iată, spre exemplu grăitor în mai multe privințe, un fapt pe care îl comentează Mircea Iorgulescu. Romanul *RAVELSTEIN* al lui *Saul Bellow* – în care apare un personaj numit Radu Grielescu, savant venit din Balcani, care în tinerețea sa românească fusese „fascist”, „hitlerist”, „antisemit”, „partizan al lui Nae Ionescu, întemeietorul Gărzii de Fier” (sic!), participant la „masacrele din București”, cu oameni spânzurați și jupuți

de vii la abator, complice al asasinilor unui mai tânăr savant român, prieten al său, ucis „într-o cabină de toaletă pentru bărbați” – este invocat ca „document extrem de revelator” de către A. Laignel-Lavastine în lucrarea sa cu pretenții științifice. Că romanul în chestie – de altfel poate cel mai slab al prozatorului laureat al Premiului Nobel – analizat ca atare și contextualizat magistral de Sorin Antohi, comentat și de noi la momentul apariției, este unul cu cheie, în Radu Griesescu autorul proiectându-l pe Mircea Eliade, e de domeniul evidentei. Numai că, îi atrage atenția Mircea Iorgulescu savantei de la Paris: „Logica ficțiunii îngăduie și chiar stimulează asemenea explicații fanteziste, dar logica unui studiu, a unei cercetări științifice aplicate nu este aceeași./ Personajele unui roman se bucură, așa-zicând, de imunitate ficțională (subcapitolul se intitulează *Imunități ficționale – n. mea*); dar această imunitate nu acoperă și modul în care sunt prezentate, analizate ori evocate persoane, evenimente și situații reale într-un studiu istoric, fie el și unul «de investigație»”.

Referințele și aserțiunile aberante, ca și câteva dintre *sutele* de deturnări din volumul Alexandrei Laignel-Lavastine, sunt pentru „cititorul cu oarecari rudimente de cultură”, nu doar istorică, de tot râsul, dacă n-ar fi atât de întristătoare. De pildă, cea potrivit căreia reprezentanții mișcărilor avangardiste ar fi fugit din România din cauza atmosferei ostile, sufocată de antisemitism. Pentru a susține o astfel de aberație autoarea utilizează, ca de atâtea ori, date false, ceea ce îi prilejuiește criticului român recursul la o metaforă inspirată din câmpul literaturii, un domeniu cu care ea are, se pare, și mai puțină legătură decât cu istoria: „Autoarea procedează asemenea personajelor rău intenționate din cutare roman de Jules Verne, care, aflate pe o navă pe care vor să o abată de la itinerariul ei, strecoară un magnet în apropierea busolei și provoacă devierea de la direcția corectă”. Dacă mai peste tot în cartea despre cei trei – Cioran, Eliade, Ionescu – (*Boxă pentru trei* este unul dintre subtitlurile eseului de 32 de pagini al lui Mircea Iorgulescu) cultura română este privită – de cine?! – ca o cultură mică, dar nu numai cultura, ci și românii, ca nație, sunt tratați cu condescendență și discriminați iresponsabil și descalificanți fie și pentru un presupus intelectual, A.L.L. găsește totuși ceva spectaculos, firește cu semn negativ: „Bascularea celei mai strălucite părți a inteligenței românești a anilor 1930

către o mișcare întemeiată net pe o mistică a crimei și sângelui constituie una dintre cele mai fascinante aventuri ale istoriei intelectuale din secolul XX”. Tinta, declarată aproape, a autoarei de pe Sena, „al cărei studiu – scrie Mircea Iorgulescu – constă, ca dosarele staliniste de odinioară, într-o amplă demascare, adesea înversunată, din care nu lipsesc sarcasme de pură factură vișinskiană”, este condamnarea fără drept de apel a trei mari personalități ale culturii românești și universale și „executarea” lor simbolică, de vreme ce fizic sunt morți: „primii doi prin „ardere”, cum se și sugerează în cartea Alexandrei Laignel-Lavastine, celălat prin descalificare morală”. Dar, fiindcă veni vorba de dosare, să citez un fragment din subcapitolul *Atenție, fasciști! Atenție, complice!*, în chip de *memento* pentru toți autorii, reali sau prezumtivi, de teapa A.L.L., fie ei de aiurea sau de pe aici, de prin curtea noastră, cu atât mai mult cu cât în titlul „studiului” editat la PUF există cuvântul *uitare*, și el acuzator în acest context:

„Adevăruri, semi-adevăruri și minciuni, aceasta este rețeta clasică a unui dosar politic destinat să folosească pronunțării unei sentințe de fapt dinainte știute. Nu e nici totul fals, nici totul adevărat: diferența dintre un dosar și o operă de ficțiune nu este, din acest punct de vedere, una foarte mare, și într-un caz și în celălalt scopul fiind obținerea unui adevăr propriu, coerent și omogen în raport cu propria-i logică. Există chiar o artă a dosarului, așa cum există una a romanului. Dosarele de prin arhivele diverselor poliții secrete comuniste au un cert caracter romanesc, iar despre „romane-dosar” sau „romane-dosar de existențe” criticii literari au scris cu mult timp înainte ca istoricii și alți cercetători să descopere cât de mari romancierii fără intenție literară au fost, de exemplu, anchetatorii staliști și discipolii lor din țările sovietizate. Deosebirea adâncă ține de finalitate: dosarul politic e făcut să condamne uneori la moarte. Ideea că Isaak Babel a putut fi recrutat ca spion pentru Franța de Andre Malraux și că autorul *Condiției umane* a aflat de la el „informații despre situația din colhozuri”, agent de legătură fiind Ilya Ehrenburg, nu poate fi decât foarte hazlie într-un eventual roman comic; atâta doar că pe baza acestei amuzante idei a fost executat”.

Rezumând: „fraudă intelectuală”, false „idei primite”, logică precară, ignoranță și poate și rea credință, amestecul ficțiunii cu istoria reală, informații după ureche, inclusiv în ceea ce privește mitologia universală (vezi, apropo de Mircea Eliade, apelul la legenda Minotaurului pe care Alexandra Laignel-Lavastine o desfigurează, încât criticul român se vede nevoit să i-o explice sistematic ca unui elev de gimnaziu), aberații cu duimul, „tortura textelor” (una din multele formule memorabile ale lui Mircea Iorgulescu, între care deja amintita „tirania temei”) pentru „a le smulge mărturiile” necesare într-un dosar mincinos. Toate acestea și multe altele pe care nu le mai enumăr, fiindcă ar fi superfluu, minează puternic voluminoasa carte *Cioran, Eliade, Ionescu: uitarea fascismului*, încât mă tem că o fac aproape irecuperabilă. Iar pe autoarea ei n-o mai crezi, zice tot Mircea Iorgulescu, „executând-o” fin și nu fără umor, e adevărat trist, nici „dacă afirmă că Parisul e capitala Franței”.

Maria-Cornelia Miron

MIRCEA ELIADE SUB SEMNUL ARHETIPULUI OFIDIAN

Arhetipul, termen filosofic folosit întâia oară de Platon, referitor la modelul original și ideal al unui lucru, care nu e decât o copie imperfectă, a fost aplicat ulterior pentru a indica modelele primare, lăsând loc ideii că toate ființele și lucrurile sunt copiile unor modele cerești. De la ritualul sacru, de la ciclurile cosmice regenerate periodic, ori marile scenarii istorice care povestesc întemeierea cetăților și popoarelor, până la cele mai banale activități profane (vânătoare, pescuit, agricultură, construcții, artă, jocuri, conflicte, sexualitate etc.), toate au fost la origine sacre, au avut un model extrauman, pe care însă, omul modern, depărtându-se de sacralitate, l-a uitat treptat, căci, așa cum afirma Mircea Eliade „omul modern este iremediabil integrat istoriei și progresului și istoria și progresul sunt o cădere implicând deopotrivă abandonul definitiv al paradisului arhetipurilor și repetării”¹.

Mai mult decât oricare alt domeniu, operele de artă ale umanității sunt imitații ale artei divine. Un domeniu al artei în care sacralul se manifestă evident este proza fantastică, născută din nevoia individului de a face saltul dincolo de aparențe, de a escamota realitatea cenușie, mecanizată și brutală, căci „prin fantastic lucrează refluxul neliniștii primordiale, un rest de mentalitate originară, inconștientă”². Arhetipuri se găsesc la baza tuturor textelor fantastice din literatura română și universală. Însă, fiind imitate repetat, s-a ajuns inevitabil la apariția mai multor posibilități de explicitare. Arhetipul este, prin urmare, generator de multiple semnificații, deci polisemantic și polivalent.

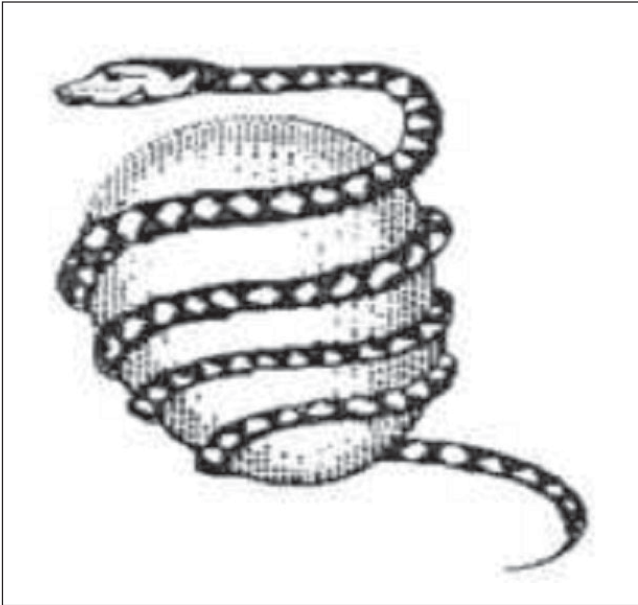
În viziunea lui Eliade, toată lumea înconjurătoare are un arhetip extraterestru, în timp ce regiunile sălbatice sunt asimilate haosului. Muntele are valoare sacră, aflându-se în centrul lumii. El reprezintă un *axis mundi*, punct de confluență între Cer, Pământ și Infern. Prin extensie, orice templu sau palat capătă același simbolism. Adam și Eva sunt arhetipuri umane, precum arhetipale sunt și Paradisul pierdut, dragonul, gigantul, strămoșul totemic etc. O mulțime din arhetipurile prezentate în „*Mitul eternei reînțoarceri*” ori în „*Mituri, vise și mistere*”, supraviețuiesc în opera literară a scriitorului Mircea Eliade, alimentând subteranul textului, dându-i o vitalitate și o bogăție semantică impresionantă. Chiar dacă scriitorul mărturisește că: „îndată ce fac literatură, mă regăsesc în alt univers, îl numesc oniric pentru că are o altă structură temporală și pentru că raporturile mele cu personajele sunt de natură imaginată, nu critică”³, mitograful nu poate fi eliminat din scriitura operei de ficțiune, căci miturile năvălesc în narațiune fără voia scriitorului, conferindu-i înțelesuri profunde, care, dincolo de banalitatea cuvintelor, solicită o lectură mitocritică sau

chiar inițiativă, și prin urmare, un lector specializat. Aceste arhetipuri și mituri universale se strecoară chiar în planul realului, invadând lumea omului modern ca hierofanii ce îi bulversează existența, cu scopul de a-l face să identifice miticul în experiența umană și de a-l determina să interpreteze realitatea dintr-un unghi de vedere diferit, deoarece îl incită să pună sub semnul întrebării toate datele existenței și, în cele din urmă, să renunțe la toate șabloanele înguste impuse de gândirea rațională și să accepte triumful imaginarului.

Unul dintre arhetipurile folosite de Eliade în proza fantastică este arhetipul ofidian. Simbol arhetipal și totalizator, un adevărat *imago mundi*, șarpele e așezat la originea oricărei cosmogonii. În mitologii apare ca un simbol polimorf, deoarece „este legat de cele patru stihii ale naturii: trăiește în pământ sau în apă, veninul său are proprietățile focului celest sau ale celui htonian, iar în ipostaza sa fantastică de șarpe înaripat (balaur, dragon), e legat de stihia văzduhului”⁴. De aceea, este socotit animal primordial, întruchipare a materiei primare și a haosului din care se creează lumea. În mitologia vedică, șarpele universului e închipuit ca o cobră cu 1000 de capete. Numele său, Ananta, semnifică în sanscrita nemarginirea. „Ananta este simbolul dublu al haosului primordial și al absenței timpului. Înainte de creația lumii, zeul Vișnu zace nemișcat pe cobra sacră, care plutește imobilă pe netedul ocean universal de lapte”⁵. Mitul Marelui Șarpe al originilor, expresie a nediferențierii primordiale, apare și-n lumea mediteraneană, unde cel mai vechi zeu creator este Șarpele Atum. „El a scuipat întreaga creație de la începutul timpurilor, după ce singur s-a înălțat din apele primordiale; [...] așa a apărut prima pereche de zei, Șu și Tefnut, aerul și umezeala, din care s-au născut Geb și Nut, pământul și cerul. După ce acești zei au zămislit toate în amănunt, Atum s-a ridicat deasupra creației și a vorbit, cum stă scris în Cartea Morților: *Eu sunt cel ce dăinuiește; [...] lumea se va întoarce la neorânduială, la învălmășeală, iar eu mă voi preface în șarpele pe care nici un om nu-l știe, nici un zeu nu-l vede*”⁶.

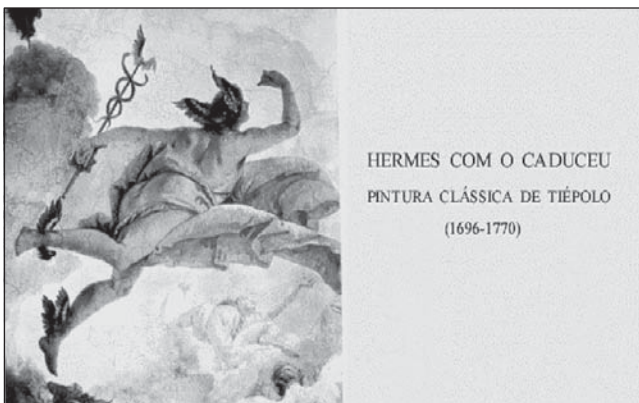
Șarpele încolăcit în jurul oului, era un simbol comun pentru indieni, egipteni și druzii și făcea referire la crearea universului. Druzii adorau șarpele. Marele lor zeu, Hu, era reprezentat de această reptilă și este considerat ca fiind suveranul raiului.

În mitologiile amerindiene apare mitul Păsării-Șarpe, strămoșul tuturor. El este asociat apelor și este aducătorul de ploaie (Kukulcay al mayașilor sau Quetzalcoatl al aztecilor). Ca semn al aerului este asociat chiar cu fulgerul. Hieroglifa mexicană era formată prin intersectarea a doi mari șerpi care alcătuiau un cerc cu corpurile lor, iar

fiecare avea un cap uman în gură, ceea ce simbolizează inițierea, faptul că un om este gata să pătrundă în tărâmul spiritual din interior. Dragonul înaripat este în Extremul Orient părintele mitic al unor dinastii de împărați chinezi. Ca dragon e imaginat de babilonieni și Tiamat, monstrul ce întruchipa haosul acvatic primordial; învins fiind, a fost folosit de zeul Marduk drept materie primă cosmogonică. Leviatanul biblic pare să fie și el un dragon colosal, ce făcea marea să clocotească. Șarpe este și Oceanul, care înconjoară, conform Teogoniei lui Hesiod, cu nouă inele cercul pământului, în timp ce un al zecelea se strecoară sub pământ formând Styxul. De altfel, numeroase râuri din Grecia și Asia Mică se numesc *Ophis* (<gr. *ophis* = șarpe) și *Draco* (<lat. *Draco* = șarpe).

Importanța arhetipului se observa și în folosirea acestuia în cultul sau în iconografia unui număr foarte mare de zei. Athena are atribuit un șarpe, simbol al înțelepciunii. Apollo îl ucide la Delphoi pe Python, șarpele monstruos, a cărui gură se deschidea la apusul soarelui ca să-l înghită pentru a-l scuipa afară la răsărit. Victoria lui Apollo simbolizează victoria rațiunii, a gândirii diurne asupra forțelor obscure ale inconștientului. Dionysos s-a născut din împreunarea lui Zeus, transformat în șarpe, cu Persephone, fiind rezultatul contopirii dintre suflet și spirit. Extazele colective, transele, posedarea sunt răzvrătiri ale șarpelui interior. Șarpele întruchipează în ipostaza dionisiacă iraționalul, ceea ce este rar, tainic,

HERMES COM O CADUCEU
PINTURA CLÁSICA DE TIÉPOLO
(1696-1770)

de neînțeles; șarpele vizibil pe pământ este o hierofanie care se prelungeste în nediferențierea primordială, este ideea care tâșnește din adâncul inconștientului printre regulile raționalului, refugiindu-se apoi în lumea de dedesubt. În ipostază apolinică și dionisiacă el este semnul reunirii contrariilor și devine astfel simbol al înțelepciunii. Are un rol inițiativ, întruchipând dialectica binelui și a răului universal. Ambivalența axiologică e ilustrată prin „simbolismul celor doi șerpi afrontați de pe caduceul lui Hermes - ideogramă a tuturor polarităților și anulărilor de contradicții din viața cosmică, din lumea fizică și din realitatea psihică”⁷.

Caduceul lui Asklepios și Hermes

Transgresând granițele dintre materie și spirit, el e o încarnare a rațiunii supraumane, a Logosului divin sau a inteligenței satanice. Gnosticii susțin că nicio făptură de pe pământ sau din infern n-a luat naștere fără șarpe. Pe de altă parte, șarpele este cel care o îndeamnă pe Eva

Șarpele încolăcit pe pomul cunoașterii

să mănânce din pomul cunoștinței binelui și răului, asigurând-o că „nu veți muri”, ci „vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul” (Facerea, 3, 4-5). Șarpele a favorizat cunoașterea, dar a adus și moartea, devenind astfel inteligența nefastă, ispita care-l duce pe om la pieire.

În calitate de paznic al pomului vieții, șarpele este înzestrat și cu virtuți medicale și farmaceutice, legate în bună măsură de veninul său, otravă mortală și totodată elixir de viață și de tinerețe. El este asociat în mitologia greacă lui Asklepios, zeul medicinei. Chiar și-n Biblie are uneori această putere. Când Moise îl roagă pe Dumnezeu

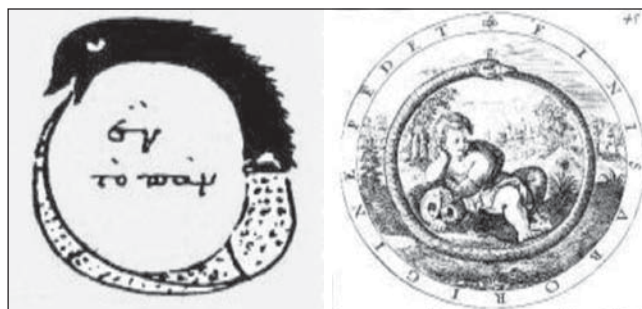

Toiagul lui Moise

să îndepărteze șerpii veninoși ce omorau poporul acesta îi poruncește: „Fă-ți un șarpe de aramă și-l pune pe un stâlp; și de va mușca șarpele pe un om, tot cel mușcat care se va uita la el va trăi”. (Numerii, 21, 8) Șarpele de aramă devine astfel vindecătorul.

Puterile sale magice sunt deseori vizibile în mitologie. Este cunoscută povestea Casandrei și a fratelui ei geamăn, Helenos, deasupra cărora, în copilărie, părinții au găsit niște șerpi. Trimși de Apollo, șerpii le-au purificat cu limbile lor organele de simț, dându-le darul profeției. Lui Melampous, tot șerpii îi purifică urechile, așa încât el ajunge să înțeleagă graiul păsărilor. Pentru chinezi, iudei, arabi, oricine mănâncă șarpe dobândește forța clarviziunii. O serie de credințe se leagă și de piatra șarpelui, care, nu numai că aduce bogății celui care o posedă, dar are și caracter magic, căci are puterea de a te apăra de mușcături și de a absorbi veninul. Credința că aceste pietre provin din capul șerpilor sau al balaurilor este doar un mit indian decăzut, vechiul mit al monștrilor subterani păzitori de comori, răspândit până în nordul Europei. Un astfel de balaur ucide Siegfried, căpătând puteri fantastice, deoarece se scaldă în sângele lui și-i mănâncă inima, începând să înțeleagă graiul păsărilor. „Șarpele ocupă deci un loc simbolic în mitul eroului biruitor al morții. El nu e doar obstacolul, enigma, ci obstacolul pe care soarta trebuie să-l înfrângă, enigma pe care soarta trebuie s-o rezolve. Acesta e într-adevăr rolul dialectic pe care etimologia numelui sau îl impune Satanei biblice. Șarpele e în același timp obstacol, paznic, deținătorul cailor nemuririi”⁸.

Animal ce își primenește pielea, șarpele este și un simbol al renovării ciclice a naturii. Ca și luna, care dispare de pe boltă câteva zile și apoi reapare, șarpele, animal teluric, dispare ușor în crăpăturile solului, coboară în infern și se reîntoarce. Trăind sub pământ, nu numai că ascunde în el spiritul celor morți, dar posedă și taina morții și a timpului. „Animal al misterului subteran, al tainei aflate dincolo de mormânt, el își asumă o misiune și devine

simbolul clipei dificile, al unei revelații sau al unei taine: taina morții biruite de făgăduiala reînceperii”⁹. El este dubletul animalic al lunii, marele simbol al ciclului temporal - ouroboresul. Bachelard vedea în imaginea acestuia moartea care izvorăște din viață și viața care izvorăște din moarte la nesfârșit. *Ouroboresul* este prototipul roții zodiacale, al timpului infinit, emblema a materiei în continuă transformare.

În ceea ce privește relația șarpelui cu fecunditatea și femeia, simbolismul i se datorează atât formei sale alungite ce sugerează virilitatea falusului, cât și faptului că este în același timp și un pântec elastic și devorator asociat principiului feminin. Neavând exteriorizate diferențele de sex, el apare și ca ființă androgină: „este deopotrivă și uter și falus.

Acest fapt este atestat printr-un mare număr de documente iconografice [...] în care trupul șarpelui (falic în totalitatea lui) este împodobit cu romburi (simboluri ale vulvei)”¹⁰.

În proza fantastică a lui Mircea Eliade, arhetipul ofidian apare în „*Șarpele*” (1937) și „*Noaptea la Serampore*” (1940), scrieri ce aparțin perioadei de început în care testează experiența folclorică și practica magică, descoperind mitologia captivantă românească sau indiană.

În „*Noaptea la Serampore*” se tratează posibilitatea abolirii timpului și proiecția într-o existență transitorică prin experiențe extatice de tip tantric. În aceasta povestire șarpele apare ca marele zeu indian dătător de viață, Sarparaja, Marele Șarpe, duhul adormit al lumii, care nu trebuie deranjat de om, căci, ucigând un șarpe, timpul este bulversat, iar personajele pătrund într-o altă dimensiune temporală. Avertismentul e dat de Bogdanof când îi prezintă eroului împrejurimile bungaloului: „Băgați de seamă să nu treziți șerpii! [...] Întotdeauna am nădărdit că n-am să mă întâlnesc cu Marele Șarpe pe pământ”. Nu întâmplător, Bogdanof se roagă lui Dumnezeu să nu întâlnească șarpele niciodată, „nici pe pământul înveninat al Indiei, nici pe tărâmul celalalt” și nădărduește „că Dumnezeu nostru Cel adevărat ne va bine-păzi și de data aceasta”. Teama lui Bogdanof este explicabilă, având în vedere că Marele Șarpe creator, Vrtra, în calitate de stăpân al haosului anterior creației, păstra apele doar pentru el singur până când Indra l-a fulgerat tăindu-i capul. „Vrtra împiedica lumea să se facă sau să dureze”¹¹. Deșteptarea lui ar face ca timpul și spațiul concret să fie anulat, totul întorcându-se *ab origine*, scufundându-se în cel mai profund somn, somnul neființei.

Umbră lui Sarparaja, numit de narator și „*sarpapati, sarparishi, sarpeshvara* și încă alte multe feluri”, plutește

pretutindeni, inducând lectorului o stare inexplicabilă de neliniște. Acțiunea se desfășoară în spațiul Indiei, un ținut plin de mistere și enigme, care a exercitat dintotdeauna o irezistibilă atracție asupra europenilor. Atmosfera în care se vor petrece straniile evenimente este descrisă cu minuțiozitate. Decorul este un cadru ideal pentru apariția șarpelui. Este vorba de pădurea de la Chandernagore, plină de ruine înghițite de umbre și valuri vegetale, pe care „le înfioară o viață nouă, mai dulce și mai muzicală, a ierburilor, a lianelor, a șerpilor”. La simbolismul șarpelui sunt coroborate o serie de alte simboluri cu semnificații înrudite. Timpul este „îndată după apusul soarelui”, ori „noaptea”, momente ce semnifică revenirea la indeterminate și haos, ceas al epifaniei forțelor malefice. „Umbrele” ce înconjoară totul trimit spre spațiul morții, spre dublul persoanei ca întruchipare a sufletului despărțit de trup, ori către amenințări ascunse. În apropiere se află „lacul”, simbol al apelor primordiale dar și al unor paradisuri iluzorii. Pe acest fundal are loc o mutație în timp și spațiu, eroii întorcându-se la niște evenimente petrecute în urmă cu o sută cincizeci de ani. Asistăm la o metamorfoză a peisajului sub influența puterii magice a nopții „cu lună plină”, când pădurea indiană trece într-o altă lume sub imperiul vrăjii, al unui vis halucinatoriu, din care personajele nu reușesc să se smulgă.

Căutând o explicație straniei întâmplări, cei trei eroi se reîntorc în junglă însoțiți de Budge, prilej cu care acesta îi avertizează din nou: „Feriți-vă însă de șerpi...”. Când Van Manen ignoră avertismentul arătând că în noaptea trecută șerpilor nu le făcuseră rău, Budge îi răspunde misterios: „Prin pădurile pe unde ați umblat voi azi-noapte șerpilor de mult nu mai mușcă”. Șerpilor despre care vorbește Budge reprezintă, în prima ipostază, lumea reală, viața, iar în cea de-a doua, lumea de dincolo, moartea. Interesant e că visul celor trei e închis ca într-un cerc între două avertismente privind acțiunea nefastă a șarpelui asupra vieții omului. Cercul, ideea de infinit, de viață și moarte, sunt toate atribute ale *ouroborosului*. Experiența din acest cerc e realitate sau e vis? Viața, în general, e reală sau e vis? Textul pune o mulțime de probleme paliogenezeice, însă cititorul nu știe pentru care să opteze. Cea mai plauzibilă pare ideea lui Swami Shivananda, dar numai în măsura în care ești adeptul unei astfel de credințe: „Nicio întâmplare din lumea noastră nu e reală. Tot ce se petrece în cosmosul acesta e iluzoriu.[...] Iar într-o lume de aparențe, în care niciun lucru și niciun eveniment nu e consistent, nu își are realitatea lui proprie, oricine e stăpân pe anumite forțe, pe care voi le numiți oculte, poate face orice vrea. Evident, nici el nu creează nimic real, ci numai un joc de aparențe”. Șarpele devine semnul înțelepciunii, căci ridică o clipă valul Mayei de pe ignoranța omenească, arătându-ne cât de departe suntem de adevăr, prizonieri ai unei lumi de iluzii pe care ne-am creat-o singuri, arborând cu aroganță stindardul gândirii logice, al rațiunii.

În „Șarpele”, imaginarul fantastic este diferit, deoarece magicul, care domină suprafața textului, este de tip folcloric, acțiunea fiind plasată într-o „geografie sacră”, românească, undeva în apropiere de București (la Fierbinți și la mănăstirea Căldărușani), care pentru Eliade constituie un spațiu mitic, „centrul unei mitologii

inepuizabile”¹².

Romanul „Șarpele” este o frumoasă poveste în care se întâlnesc erosul, magia, simbolul, feericul. Mottoul textului, un descântec, denotă sursa folclorică de la care pornește scriitorul în structurarea evenimentelor viitoare: „Tu șerpe bălaur,/ Cu solză de aur,/ Cu nouă limbe împungătoare,/ Să te duci la ea,/ Unde-o vei afla.../ Și tu să n-o lași/ Până ce ea,/ Mândra mea,/ Cu mine s-a întâlni/ Și îmi va vorbi”. Șarpele devine arhetipul în jurul căruia se va organiza întreaga paletă de simboluri a textului. În credințele populare acesta este un animal htonian cu puteri magice, care are stăpânire asupra timpului și capacitatea de a se metamorfoza, de a coborî pe tărâmul celalalt ca spirit al mormintelor și de a reveni periodic. Este în egală măsură duh al apelor și zburător. Este simbol erotic incontestabil.

Descântecul invocă un șarpe balaur, o ființă fantastică cu 9 limbe și 9 cozi. Cifra 9 este o cifră cu eficiență magică prezentă în multe descânțece. Forma ei ca o curbă ce se închide simbolizează șarpele mușcându-și coada, ouroboresul, 9 zile și 9 nopți durând separarea cerului de pământ (conform Teogoniei lui Hesiod), 9 luni durând gestația. Prin urmare, 9 este simbolul timpului infinit, emblemă a materiei în continuă transformare. Această descântec pregătește terenul invocației șarpelui de către Andronic: „Andronic murmura ceva [...]. Se auzeau silabe stranii. Parcă nu vorbea românește. Cuvinte cu vocale multe, lungi, trăgănite. Și totuși spunea ceva Andronic; căci de multe ori se auzi cuvântul *șarpa*. Vreo vrajă...”.

Șarpele este solicitat ca mesager al dragostei: „Să te duci la ea”. La fel e receptat și de eroina textului: „Dorinei i se păru că șarpele vine de-a dreptul spre ea și o subită teroare lua locul vrajei dinainte. Ca și cum s-ar fi trezit în fața unui lucru peste puțină de privit cu ochii, a unui lucru groaznic și primejdios, neîngăduit vreunei fete să-l vadă. Aproximarea șarpelui îi sugera parcă răsuflarea, risipindu-i sângele din vine, topindu-i carnea întreagă într-o grozavă împletitură cu fiori necunoscuți, de dragoste bolnavă. Era un amestec straniu de moarte și respirație erotică în legănarea aceea hidoasă, în lumina rece a reptilei”. Eliade reface astfel într-o viziune originală mitul zburătorului, figură erotică din mitologia românească, apărând uneori ca zmeu, alături ca un tânăr înfocat, brun, frumos, care pătrunde pe întuneric la fete, dar mai ales la neveste de curând măritate și le spurcă toată noaptea cu iubiri neîngăduite, exercitând asupra lor o imensă forță de seducție. Erosul decurge în plan oniric. Apariția șarpelui se petrece „ca în vis”. Ca în mit, șarpele magic o alege „neîngăduit” tocmai pe Dorina, logodnica promisă lui Manuilă. Dorina devine astfel mireasa șarpelui, darul lui, în limba greacă *doron* însemnând dar.

Pentru că-și poate schimba pielea, șarpele devine aici semnul unei adânci metamorfoze, întruchipând *omul-șarpe*. Numele său „reproduce numele gr. Andronikos, compus din *aner*, gen. *andros* = bărbat și *nike* = victorie”¹³ și este un semn al virilității ofidiene. Prenumele Sergiu, derivat din numele roman *Sergius*, este tradus ca îngrijitor, supraveghetor. Este stăpânul șarpelui sau șarpele însuși? Mai curând este o hierofanie a arhetipului ofidian, o

reîncarnare peste timp a spiritului primordial, căci imaginea omului fuzionează deseori cu cea a șarpelui. D-I Solomon îl privește la un moment dat adânc în ochi, și când ochii lui cu „o strălucire metalică, posomorâtă, ameitoare”, îl vlăguiesc, exclamă cu mare efort: „*Drăcos mai ești!*”. Privirea lui Andronic e hipnotică. Îi place mediul acvatic și să înoate „noaptea, pe lună, în lac”. Aluzii la natura sa ofidiană, la capacitatea de metamorfozare, face chiar el, vorbind aparent în glumă despre prietenii săi: „Să nu vă speriați când vă voi prezenta prietenii mei. Sunt înfiorători. Nici nu vă pot spune cu ce au să semene când îi voi întâlni”. Și despre sine însuși spune: „Dacă ați știți ce înspăimântător devin peste noapte...”. Prietenii lui Andronic au și ei nume cu rezonanță erotică (*Arsenik* provine din gr. *Arsenikos*, însemnând bărbătesc, viril) ori participa la diverse forme de manifestare a erosului, cântând serenade, plimbându-se cu barca la lumina lunii. Ciudat este și faptul că, ajuns la mănăstire și negăsindu-și prietenii, Andronic exclamă cu subînțeles: „Au intrat în pământ!...”.

Ca și zburătorul lui Cantemir, Andronic este „un tânăr înalt, brun, [...] cu umerii lați, cu brațele bine legate, [...] avea ochi foarte ageri, arzători, cu pupile neobișnuit de mari”. Deloc intimidat, degajând „parfum de sănătate bărbătească”, volubil, „trăda atâta siguranță de sine și atâta fantezie” și „avea un răs sănătos, masculin, contagios”. Preia simbolismul șarpelui și prin fascinația erotică pe care o exercită asupra tuturor femeilor din grup, care, în prezența lui, „păreau transfigurate”. Rolul lui este să tulbure relațiile existente în sfera erotică. De profesie este „aviator, sau aproape aviator”, iar mărturisirea sa, „Simți că nu începi să trăiești decât sus...”, face aluzie la zburătorul care nu aparține acestei lumi, având posibilitatea de a transcende dincolo de limitele vizibilului. În interpretarea viselor, „pilotarea avionului ar indica o aventură inițiată, eliberarea de povara valorilor terestre”¹⁴. Andronic mărturisește că nu poate zbura încă singur: „Acum învăț”. Aventura inițiată abia începe, tânărul urmând să-și descopere adevărata identitate.

O aventură este și jocul din pădure, devenită astfel labirintul inițierii erotice. „Rătăcirea voită în pădure arată precaritatea sentimentală a cuplurilor profane. Mai toți, bărbați și femei, încearcă altceva, simt tentații noi... Ținta femeilor este Andronic”¹⁵. Funcția jocului este de eliberare de sub rigida convenție socială, deschizându-se astfel calea iubirii.

Pădurea devine un adevărat eden al amorului: „Parcă întreaga pădure respira acum omenește, cald, carnal. Parcă năvăleau din toate părțile aburi de trup dezvelit, și în toate boschetele respirau perechi înlănțuite”. Pădurea este sălașul șarpelui. Andronic își face apariția înaintea mașinii excursioniștilor, undeva la marginea pădurii, declarându-le că se pierduse de prietenii săi, deoarece „am adormit în pădure”.

Unul dintre atributele naturii ofidiene este magia, or, Andronic este un inițiat în arta magiei, fapt demonstrat în experiența pe care o face la miezul nopții când cheamă șarpele sub ochii martorilor, care stau lipiți de pereți în stare de hipnoză. Copilăria lui Andronic stă sub semnul fantasticului. „Copilul de boier, furat, crescut atâta vreme

de țigani”, ridică semne de întrebare pentru raționalul căpitan Manuilă: „O fi învățat Andronic ăsta farmece de la țigani... și cine știe ce alte lucruri necurate”. Puterea sa magică acționează și asupra celorlalte viețuitoare, nu doar asupra factorului uman. Rămas singur după miezul nopții, pornește prin pădure, vorbind cu păsările, care i se supun sfioase. Se regăsește aici o veche credință, conform căreia, cine are legătură cu șarpele – a fost purificat ori e protejat de acesta, a mâncat carne de șarpe etc. – are puterea de a înțelege graiul păsărilor, devine înțelept, căci i-a fost permis accesul către sacru, către pomul cunoașterii al vieții și al morții.

Șarpele este totodată spirit al mormintelor, putând să coboare pe tărâmul celălalt. Mănăstirea la care sunt găzduiți noaptea este un loc simbolic, de trecere între două lumi, este un spațiu sacru între vii și morți, între etern și muritor, între bine și rău. Coborârea în pivnița mănăstirii este plină de sensuri inițiatice. Pivnița este hotarul între lumi, poarta secretă, fie spre adâncuri, fie spre lumea spiritelor, fie spre propriul spirit. Andronic are aici o revelație: „Mie nu mi se pare că am mai trăit odată, demult, o altă viață. Eu simt că am trăit, *aici, încontinuu*, de la începuturile mănăstirii”. *Aici*, adică în preajma magicului, *incontinuu*, adică fără ruptură cu practica spirituală primordială. Sacrul continuă să se manifeste neîntrerupt. Revelația sa este revelația esenței sale sacre, eterne, căci șarpele reprezintă începutul și sfârșitul care vestește un nou început. Moartea, coborârea în adâncuri și reînvierea este ciclică: „Nu e prima dată când cobor aici”, spune Andronic pivnicerului. Ființa lui e atât de veche încât scapă cunoașterii umane. Călugărul nu-l recunoaște, dar îl știe teoretic. Andronic e începutul: „Eu cunosc toate zidurile astea ca și cum aș fi stat aici de la începutul începuturilor.[...] Parcă m-aș fi născut odată cu înălțarea mănăstirii”. Mănăstirea devine aici simbol al zidirii lumii, al actului Creație.

Ca spirit al mormintelor, șarpele revine în lumea celor vii ca să ceară un suflet: „Cine știe cine nu are odihna pe lumea cealaltă și a trimis șarpele ăsta necurat atât de departe, tocmai în casă... Numai să nu mai ceară și pe altcineva. Să nu mai ceară vreun mormânt, că sunt și semne din astea”. Este Andronic un astfel de suflet? La începutul textului există un amănunt referitor la răceala sa: „eu aș face baie și în februarie”. Sângele rece sugerează prezența unui mort sau, mai bine spus, a unui nemuritor. Andronic știe povestea Arghirei, fata Moruzestilor, adusă cu sila la mănăstire și moartă în condiții suspecte în a treia noapte, poveste atât de veche, încât nici călugărului nu-i este cunoscută. Dealfel, acestuia „i se părea mincinoasă și păgânească”, fapt de la sine înțeles, având în vedere anterioritatea poveștii în raport cu întemeierea credinței religioase. Mănăstirea are „mai mult de o sută de ani”, după spusele călugărului, dar povestea aparține unui timp mult mai vechi, un *illo tempore*. „E chiar mai mult decât socotește cuvioșia ta”, îi atrage atenția Andronic. Povestea frumoasei Arghira îl transformă pe Andronic în „șarpele ce își caută mireasa pentru a rupe blestemul despărțirii lor. Mire și stăpân al adâncurilor, el trăiește la nesfârșit devenirea dintre nuntă și moarte; la începutul lumii și-a pierdut mireasa, care nu

a știut să respecte interdicția de a nu-i rosti numele și de atunci revine periodic pentru a recupera experiența ratată. Arghira este o astfel de revenire¹⁶, dar nu imaginea primordială a femeii, imagine ce în cuplul originar biblic este asociată Evei, ci imaginea Euridicei. În acest ciclu de ipostaze ale arhetipului feminin primordial se înscrie acum și Dorina, căreia i se releva prin intermediul visului faptul că este mireasa moartă a șarpelui. Ea însă va reuși, datorită avertismentului din vis, să respecte interdicția și-l va elibera pe tânărul cu care va trăi o frumoasă poveste de dragoste, în mijlocul paradisului, figurat în text prin intermediul insulei.

Conform credinței populare, șarpele întors din mormânt bea lapte sau vin îndulcit cu miere, băuturi ale imortalității și regenerării. Ca în basme, el devine un tânăr frumos. În creștinism vinul e simbolul sângelui divin, al vieții, al comuniunii cu sacralul, care face posibilă legătura cu cealaltă lume. Andronic bea vin „cu sete, lacom, înghițind parcă în somn”, dar păstrează și celorlalți că trebuie să-i facă părtași la revelație. Efectul băuturii este magic, face posibilă călătoria dincolo („vinul mănăstiresc îi încălzise pe toți”) prin hipnoză colectivă. Ca și cum realitatea imediată ar fi alcătuită din mai multe planuri paralele, împlânzitorul de șerpi reușește să-și proiecteze spectatorii într-o altă ordine temporală. Scopul acestei hipnoze este de exorcizare a răului din fiecare, așa cum le explica Andronic în final: „Șarpele, animal necurat, teluric, unealtă a diavolului pe pământ, a fost izgonit din mijlocul nostru”. Se remarcă ambivalența simbolului, preluat atât cu aspectele sale pozitive, cât și ca simbol negativ.

Ca simbol al răului, al păcatului, șarpele este ispita erotică. Visul doamnei Solomon trădează nevoia sexualității, într-o relație conjugală plictisitoare. Inconștientul său trădează nevoia apropierii de Andronic: „căldura tânărului o amețea, o vrăjea”. Pentru Liza, ființa sensibilă ce trăiește cu un permanent regret pentru faptul că și-a pierdut tinerețea alături de un tip anost, șarpele este „suvița argintie”, semn falic, ce declanșează dorințe sexuale adânc reprimite. Când șarpele se suie în palma lui Andronic, se produce o fuziune a elementelor virilității,

astfel încât Lizei i se pare că șarpele devine o „săgeată de carne nefirească” care pare să pătrundă în ea prea adânc. Îl visează pe Andronic urmărind-o prin pădure și strângând-o „apoi în brațele lui de fier fierbinti”. Identitatea om-șarpe este realizată înaintea leșinului, “în clipa în care văzuse răsărind capul înspăimântător al șarpelui dintre pumnii strânși ai lui Andronic”.

Pentru Vladimir șarpele ia forma unei femei vorace, fapt ce amintește de androginia șarpelui, de faptul că el reprezintă și masculinitatea și pântecul feminin: „În clipa aceea observă cu groază cum se schimbă capul Lizei, cum se urâtește hidos și dezgustător, rânjind cu o gură enormă, vânătă”. Tot Vladimir, student la filosofie, este cel care are revelația *șarpelui-ceas*, semn al timpului etern, simbol al ouroboresului: „un cadran de ceas fosforescent, care se făcea tot mai mare și mai mare, până ce-i orbi cu luminile lui verzi, lunare; și, în mijloc, șarpele. [...] Limba ceasului începu să crească înviorată, până ce Vladimir zări înspăimântat cum mijesc inelele șarpelui”. Andronic, omul-șarpe, are capacitatea de a-i purta în afara timpului real, așezându-i într-un cerc, într-o nouă ordine temporală. Aici timpul istoric își pierde valoarea. Are loc un fenomen de dilatare temporală. Deși „totul n-a durat decât trei minute”, în planul ritualului magic, extrem de bogat ca experiență extatică, are loc o încetinire a ritmului temporal. Andronic le explică participanților: „Asta se întâmplă totdeauna; timpul trece mai încet în asemenea împrejurări”.

Textul este după cum se observă o sinteză a simbolurilor acestui arhetip. A le dezbate în totalitate este imposibil într-un material de o asemenea dimensiune. Prin urmare, încheiem folosind cuvintele lui Andronic: „Dumneata știi câte simboluri se leagă de șarpe în credințele tuturor popoarelor?...”

Note:

¹ Mircea Eliade, *Mitul eternei reînnoțiri*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 155.

² Mircea Eliade, *Solilocvii*, București, Editura Univers, 1991, p. 48.

³ Mircea Eliade, *Jurnal*, I, București, Humanitas, 2004, p.163.

⁴ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 2001, p. 188.

⁵ Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 29.

⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, III, București, Editura Artemis, p. 302.

⁷ Ivan Evseev, *op. cit.*, p.188 – 189.

⁸ Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarii*, București, Editura Univers Enciclopedic, p. 315.

⁹ *Ibidem*, p. 314.

¹⁰ *Ibidem*, p.315

¹¹ Mircea Eliade, *Mitul eternei reînnoțiri*, p. 25.

¹² Mircea Eliade, *Încercarea labirintului*, București, Humanitas, 2007, p. 38

¹³ Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*, București, Ed. Elion, 2004, p. 36.

¹⁴ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 16.

¹⁵ Eugen Simion, *Mircea Eliade, spirit al amplitudinii*, Editura Demiurg, p. 117.

¹⁶ Doina Ruști, *Dicționar de simboluri din opera lui M. Eliade*, București, Editura Tritonic, 2005, p. 171.

Ioana Cosman

SHOAH ÎN TRANSILVANIA DE NORD

Marea Unire din 1918 lărgeste granițele României (includea pe lângă Moldova și Muntenia, Transilvania, Basarabia și Bucovina), comunitatea evreiască de aici constituind, astfel, a treia comunitate ca mărime din Europa, cu un număr de peste 700.000 evrei¹.

Evreii din cele cinci regiuni ale țării „manifestau evidente deosebiri de înfățișare, cultură, mod de viață, ca și de orientare și practică religioasă”².

Moldova era cunoscută ca un renumit centru hasidic, unde se adunau evrei din toată țara sau chiar din afara ei pentru a petrece sărbătorile la curtea vreunui *țadik*³ vestit. Spre deosebire de evreimea moldoveană, însuflețită de un puternic sentiment religios, evreii munteni, din contră, tindeau spre asimilare și pierderea legăturii cu tradiția. În Basarabia predomina curentul sionist, constituindu-se o rețea importantă de școli a căror limbă de predare era ebraica. Bucovina pe de altă parte, datorită dominației habsburgice va cunoaște influența culturii și limbii germane, astfel că, majoritatea evreilor care trăiau aici erau vorbitori de germană. Tot sub influența Imperiului Habsburgic se afla și Transilvania, însă, mai aproape de Ungaria și integrată acesteia în decursul unor lungi perioade ale istoriei, va cunoaște, pe lângă influența culturii române și germane pe cea a culturii maghiare. Evreimea transilvăneană era puternic atașată de limba și cultura maghiară și era caracterizată de o mare diversitate a vieții religioase.

„În timp ce în zona noastră din Moldova nu exista decât o singură tendință religioasă evreiască, cea Ortodoxă, în Transilvania cel puțin trei direcții divergente își făceau simțite prezența: Ortodoxă, Neologă și Status Que, care se afla undeva între primele două”⁴.

În România evreii nu se bucurau de o recunoaștere a drepturilor politice și cetățenești, fiind considerați cetățeni străini. Doar străinii de rit creștin puteau pretinde dobândirea cetățeniei române.

Recunoașterea Marii Uniri din 1918 va fi însă condiționată de către puterile occidentale de acordarea de drepturi politice și cetățenești tuturor locuitorilor României, indiferent de religie. Acest lucru se va produce prin Constituția din 1923, când, statul român este nevoit să acorde cetățenie evreilor.

Aceste constrângeri exterioare vor alimenta atitudinile antisemite, care și așa începuseră să se manifeste tot mai puternic la începutul secolului XX. Primele organizații antisemite își fac apariția la sfârșitul secolului XIX, iar la începutul secolului XX antisemitismul este deja extrem de răspândit în rândul clasei de mijloc, al intelectualilor și, într-o măsură mai mică sau mai mare, în cadrul

programei partidelor politice românești.

În Transilvania, principalul conflict este generat de rivalitatea româno-maghiară. Evreimea se află astfel prinsă undeva la mijloc, între antisemitismul maghiar, care începe să reverbereze dinspre Ungaria și cel românesc, care-și face apariția mai cu seamă după Unirea din 1918.

Istoria evreilor transilvăneni lipsește aproape cu desăvârșire din scrierile istoriografice maghiare sau românești cu privire la Transilvania interbelică. Astfel, evreii devin o „minoritate absentă” în istoriografia Ardealului, după cum se exprima istoricul Raphael Vágó în studiul său, *The Missing Minority: The Jews in the Western Historiography of Transylvania*. Acesta oferă ca exemplu relevant lucrarea de trei volume dedicată istoriei Transilvaniei, publicată în Ungaria în 1987, în care, prezența evreiască în regiune este rareori menționată⁵.

Dacă până la momentul Marii Uniri, evreimea se identifica cu națiunea maghiară prin limbă și cultură, după 1918 ea capătă un statut incert de dublă minoritate. Pe de o parte rămâne fidelă lingvistic și cultural vechii patrii, pe de altă parte îmbrățișează ideea emancipării politice și a autoafirmării în cadrul României Mari, aderând la principiile stabilite prin Declarația de la Alba Iulia. Cu toate acestea, evreimea transilvăneană continua să se deosebească de cea din celelalte provincii românești, în special prin limbă. Conform censului din 1910, aproximativ 70% dintre evreii Transilvaniei au declarat ca limbă maternă, maghiara⁶.

Minoritatea evreiască transilvăneană, în dorința sa de exprimare politico-culturală autonomă, era nevoită să facă față atât presiunii liderilor evreimii din celelalte regiuni ale României, cât și opoziției minorității maghiare din Transilvania, care încerca să atragă de partea aspirațiilor revizioniste ungare toți cetățenii noii României, a căror limbă maternă era maghiara. Aceste disensiuni au fost folosite adesea în discursurile românești sau maghiare, fiecare dintre părți acuzându-se reciproc de antisemitism⁷. Dacă partidele românești începeau să-și manifeste antipatia față de evrei într-un mod tot mai evident, organizațiile maghiare din Transilvania își mascau pentru moment antisemitismul, continuând să militeze pentru o națiune maghiară unită, în care populația evreiască își păstra locul său. La aceste atitudini care se manifestau în interiorul Marii României, o parte importantă a intelectualității evreiești transilvănene va răspunde prin aderarea la mișcarea sionistă. În timp ce în Ungaria sionismul își găsea cu greu adepți, în Transilvania începeau să ia naștere organizațiile naționaliste evreiești.

În 1918 se înființează la Cluj Uniunea Națională a

Evreilor din Transilvania, organizație sionistă fondată de Haim Weissburg, aderent al mișcării încă din perioada studenției sale la Budapesta. Primul congres al Uniunii, cu reprezentanți din întreaga Transilvanie a avut loc în decembrie 1920 la Cluj. Cerințele Uniunii se refereau la autonomie culturală, înființarea de școli evreiești, sprijin financiar din partea guvernului pentru comunitățile evreiești, ca în cazul celorlalte grupări religioase, crearea unor organe educaționale, culturale și sportive proprii. De asemenea, Congresul a decis transformarea Uniunii într-o organizație politică, reprezentând evreimea transilvăneană⁸.

Sediul Uniunii s-a păstrat în anii 1920 la Cluj, însă existau filiale în majoritatea orașelor transilvănene. O serie de personalități din rândul populației evreiești din Transilvania se aliază mișcării, printre aceștia aflându-se chiar șef-rabinul Comunității Ortodoxe, Moses Glasner și cel al Comunității Neologe, Matias Eisler. Mișcarea are în această primă fază un caracter mai mult teoretic, intelectual. Sunt înființate mai multe școli evreiești, purtând numele ebraic de *Tarbut*, un gimnaziu la Cluj și școli primare la Satu Mare și Sighetul Marmăției, precum și o serie de grădinițe. De asemenea, tot la Cluj, apare publicația sionistă *Új Kelet* (Noul Răsărit)⁹. Editat între anii 1920 și 1940 (o dată cu revenirea administrației maghiare în Transilvania în 1940, ziarul este interzis), cotidianul se revendică drept reprezentantul minorității evreiești transilvănene și apărătorul intereselor acesteia. Ziarul milita pentru recunoașterea populației evreiești ca minoritate națională, un sistem electoral prin care evreii să beneficieze de reprezentare proporțională în legislativul țării și autonomie culturală și politică¹⁰. Cu toate că editorii cotidianului cereau ca populația evreiască să fie privită ca minoritate distinctă, cu drepturi egale cu celelalte minorități naționale, limba de difuzare a publicației rămâne limba maghiară. De altfel, această dublă identitate culturală, evreiască și maghiară a rămas o constantă a evreimii transilvănene pe toată perioada dintre cele două războaie mondiale.

Începând din 1930, mișcarea sionistă din Transilvania ia o altă direcție, una mult mai practică, orientată spre pregătirea membrilor organizațiilor sioniste pentru întoarcerea în Palestina. Uniunea își schimbă și ea sediul, din Cluj la Timișoara, iar noii lideri devin mai preocupați de strângerea de fonduri pentru ca *aliyah*¹¹ să poată fi realizată¹².

În toată această perioadă dintre cele două războaie mondiale, evreimea transilvăneană este nevoită să se confrunte cu două tendințe opuse: pe de o parte tendința de aculturare sau chiar asimilare în cadrul națiunii maghiare, pe de altă parte dorința de autoafirmare în interiorul granițelor noului stat. La toate acestea se adaugă presiunile venite din partea celor două națiuni, română și maghiară, alături de atitudinile antisemite, manifestate cu precădere spre sfârșitul perioadei și încercarea acestora de a găsi țap ispășitor pentru neîmplinirile economice și naționale.

Poetul transilvănean Octavian Goga, militant ardent pentru drepturile românilor din Transilvania, asocia evreii cu dușmanii neamului românesc, respectiv cu națiunea

maghiară¹³. De altfel, atitudinile sale antisemite se vor manifesta în timpul guvernării Goga-Cuza de 41 de zile (1937-1938), când va aplica unele măsuri cu caracter antievreiesc. Conform lui Reitlinger, sub guvernul Goga, aproximativ 225.000 evrei își pierd cetățenia dintre evreii aflați în teritoriile anexate de România după primul război mondial, în timp ce Raul Hilberg estimează ca fiind vorba de un număr de 120.000 evrei¹⁴.

Începând cu 1922 se declanșează în România mișcările studențești de stradă, care se vor amplifica în anii ce vor urma. Inițial se cerea introducerea lui *numerus clausus*¹⁵ pentru evrei în universități, finanțe, economie, ca să se ajungă treptat la proclamarea lui *numerus nullus*.

În 1927 se formează organizația *Legiunea Arhanghelului Mihail*, avându-l în frunte pe Corneliu Zelea Codreanu, unul dintre principalii propagatori ai ideilor antisemite. Din *Legiune* făceau parte în special studenții generației 1922, iar obiectivul acesteia era lupta împotriva pericolului evreiesc și introducerea lui *numerus clausus*. În 1930 ea își va schimba numele în *Garda de Fier* și își va întări mesajul antisemit. Va cere trecerea de la *numerus clausus* la *numerus nullus*¹⁶. Susțineau necesitatea rezolvării problemei evreiești pentru protejarea populației creștine. Sub masca îndeplinirii unei misiuni divine, promovau asasinatul și eliminarea celor care se opuneau cauzei „sfinte”.

Metodele aplicate de membrii *Gărzii* au determinat guvernul român să dizolve organizația. Însă aceasta va replica la rândul ei, prin uciderea primului-ministru, I. G. Duca. Asasinii sunt prinși și condamnați la închisoare, dar represaliile nu reușesc să anihileze acțiunile vechii *Gărzi*, care renaște sub numele de *Partidul Total Pentru Țară*, iar în 1937, la alegeri, reușește să câștige 16, 5% din voturi, devenind al treilea partid ca importanță pe scena politică.

Atitudinile antievreiești vor continua, nu doar în stradă, ci și la nivel politic. După legile antisemite promulgate de guvernul Goga-Cuza, va urma dictatura regală a regelui Carol al II-lea (1938-1940), iar mai apoi guvernarea antonesciană alături de legionari până în 1941, când, generalul Antonescu, mai târziu mareșal, va reuși să-i îndepărteze de la putere, instaurând propria dictatură.

În timp ce în România anitsemismul se manifesta prin acțiunile violente ale legionarilor, urmate de perse-

cutiile promovate de dictaturile ce s-au constituit începând cu 1938, în Ungaria, guvernele din timpul regimului lui Miklós Horthy (1920-1944) propagau, de asemenea, antisemitismul.

Ungaria este prima țară europeană care va adopta legi antievreiești după primul război mondial. În 1920, după ce a luat sfârșit scurta guvernare comunistă impusă de Béla Kun¹⁷, guvernul maghiar a adoptat o lege care restricționa accesul evreilor în universități la 6% dintre studenții înregistrați¹⁸. Legea a fost abrogată câțiva ani mai târziu, urmând însă a fi impusă o nouă legislație antievreiască începând cu 1938, sub impactul ascensiunii puterii naziste în Europa și a aspirațiilor revizioniste maghiare.

Prima lege antievreiască din 1938 stabilea la 20% proporția evreilor care aveau drept de practică în profesiile liberale, în finanțe, comerț și industrie. Această lege, elaborată în martie și intrată în vigoare la 29 mai, a apărut pe fondul dorinței Ungariei de a obține sprijinul Germaniei în anexarea părții de sud a Cehoslovaciei. Ce-a de-a doua lege antievreiască este adoptată la 4 mai 1939, când Ungaria dorea obținerea unor părți din Iugoslavia și a Transilvaniei de Nord de la România. Legea din 1939 restricționa și mai puternic accesul evreilor în anumite domenii decât cea din 1938, limitând numărul acestora la 6% din angajați. Ea încerca, de asemenea, să dea o definiție evreului. Ce-a de-a treia lege, intrată în vigoare la 2 august 1941, era chiar mai strictă decât legislația germană emisă la Nürnberg¹⁹. Convertiții erau considerați tot evrei, iar un individ, având doar unul dintre părinți evrei, și el însuși convertit, era socotit evreu. Prin urmare, Ungaria nu avea, ceea ce în Germania s-a numit, *Mischlinge*²⁰. Această serie de măsuri legislative este adoptată după intrarea Ungariei în război alături de Germania, la sfârșitul lui iunie 1941, împotriva Rusiei.

Primele două legi antievreiești au fost elaborate (prima chiar intrată în vigoare) sub guvernul condus de Imrédy, în timp ce cea de-a treia a fost adoptată sub guvernarea Bárdossy (vezi Tabelul 1).

Soarta evreilor maghiari este puternic legată de schimbările de atitudine față de „problema evreiască” ale guvernelor care s-au succedat la conducerea Ungariei. După 30 august 1940, o dată cu al doilea Dictat de la Viena și respectiv cedarea Transilvaniei de Nord Ungariei, evreii transilvăneni își leagă și ei destinul de cel al fraților lor din Vechea Ungarie, de care, de altfel, îi unea, de secole, limba și cultura.

Germania acceptă cererea Ungariei de a i se ceda de către România Ardealul, pe de o parte, pentru a slăbi România și a o forța să se alăture Axei, pe de altă parte, pentru a dobândi controlul asupra unei poziții strategice (mai aproape de Rusia), prin recunoașterea Ungariei, care este astfel nevoită să se alăture viziunii germane. În februarie 1936, cu ocazia vizitei primului-ministru ungar, Gyula Gömbös, la Berlin, ministrul de externe german, von Neurath, afirma că, pozițiile Germaniei și Ungariei sunt identice, datorită luptei uneia împotriva Tratatului de la Versailles și a celeilalte împotriva Tratatului de la Trianon²¹.

Note:

¹ Conform lui Reitlinger ultimul census realizat în perioada interbelică a avut loc în 1930, oferindu-se trei estimări, toate având pretenția de a fi conforme cu realitatea. Prima variantă dădea o estimare de 725.318 evrei, cea de-a doua de 756.930 evrei, iar cea de-a treia de 778.094 evrei. Vezi Reitlinger, *op. cit.*, p. 496. Raul Hilberg menționează și el că, în 1930, România avea o populație evreiască de 756.930 de oameni, dintre care 148.173 se aflau în Transilvania de Nord. Vezi Hilberg, *op. cit.*, p. 669.

² Moses Rosen, *Primejdii, Încercări, Miracole. Povestea Șef Rabinului Dr. Moses Rosen*, Editura Hasefer, București, 1991, p. 27.

³ Din ebraică, *cel drept*. Termen cu care credincioșii care aderaseră la hasidism se adresau rabinului lor. Hasidismul apare în secolul XVIII în răsăritul Europei, datorită rabinului Israel Ben Eliezer (1700-1760), spranumit Beșt, Baal Șem Tov (Stăpânul Numelui Bun), întemeietorul mișcării, ca un curent mistico-religios, care pune accentul pe apropierea directă a maselor de Dumnezeu prin rugăciune, cântec și dans.

⁴ Rosen, *op. cit.*, p. 28.

⁵ Raphael Vágó, *The Missing Minority: The Jews in the Western Historiography of Transylvania*, în *Studia Judaica*, vol. VII, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1998, pp. 99-109, p. 100.

⁶ Lya Benjamin, *The Determinants of Jewish Identity in Inter-War Transylvania*, în *Studia Judaica*, vol. V, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1998, pp. 68-76, p. 70.

⁷ *Ibidem*, pp. 71-72.

⁸ Zvi Hartman, *Zionism in Transylvania Between the World Wars: From Ideology to Practice*, în *Studia Judaica*, vol. V, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1996, pp. 200-210, pp. 201-202.

⁹ *Ibidem*, p. 203.

¹⁰ Maria Újvári, *Új Kelet: A Source for the Study of Transylvanian Jewry in 1920*, în în *Studia Judaica*, vol. V, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1998, pp. 211-217, p. 214.

¹¹ *Aliyah* (din ebr. de la verbul *Laalot*, „a urca”, semnificând urcarea în Țara Promisă), întoarcerea în Palestina. Cel reîntors poartă numele de *Oleh Hadash*.

¹² Hartman, *op. cit.*, p. 207.

¹³ Leon Volovici, *Ideologia naționalistă și «problema evreiască» în România anilor '30*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 63.

¹⁴ Vezi Reitlinger, *op. cit.*, p. 395 și Hilberg, *op. cit.*, p. 670.

¹⁵ Volovici, *op. cit.*, p. 71.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 81-84.

¹⁷ Regimul dictatorial a lui Béla Kun a avut consecințe nefaste asupra populației evreiești din Ungaria, care va fi identificată cu forțele bolșevice care declanșaseră revoluția rusă din octombrie 1917. Acest lucru se datora personalităților de origine evreiască, vizibile în guvernul comunist a lui Kun, el însuși având descendență evreiască.

¹⁸ Randolph L. Braham, *The Politics of Genocide. The Holocaust in Hungary*, Wayne State University Press, Detroit, 2000, pp. 21-22.

¹⁹ Cele trei măsuri legislative au intrat în vigoare ca Legea Nr. XV/1938, Legea Nr. IV/1939 și Legea Nr. XV/1941, vezi *Ibidem*, pp. 24-25.

²⁰ Era considerat *Mischlinge* de gradul I (metisat cu un evreu), orice individ care avea doi bunici evrei dar nu aparținea religiei iudaice la data de 15 septembrie 1935 și nu era căsătorit cu un evreu sau renunțase la căsătorie. *Mischlinge* de gradul II era cel care avea un singur bunic evreu și nu aparținea religiei iudaice. Cei din aceste categorii au scăpat nimicirii fizice, însă erau nevoiți să dovedească ascendența non-evreiască. Pentru mai multe detalii, vezi Hilberg, *op. cit.*, pp. 63-66.

²¹ The Federation of Jewish Communities in the Socialist Republic of Romania. Documentary Section, *Remember 40 years since the massacre of the Jews from Northern Transylvania under Horthyst occupation*, București, 1985, p. 11.

INSPIRAȚIA

Se întâmplă la un moment dat să te oprești într-un loc și să fii pur și simplu copleșit de perfecțiunea naturii. Să observi copacii, iarba, albastrul cerului, curgerea râului, florile, cântecul păsărelelor, lumina, umbra, soarele, adierea de vânt. Totul e o armonie desăvârșită, firească, care vine de nicăieri și de pretutindeni și dacă rămâi măcar o vreme prezent ca observator vei simți cum te umpli de energie, vei simți cum fiecare element al naturii îți cedează o parte din vibrația sa, cu înțelegere și cu iubire, pentru a te integra mai bine în ansamblul marii orhestre. Vei observa cum fiecare fir de iarbă devine o parte din tine.

Ceva, ca o altă naștere se va produce odată cu regăsirea de sine și odată cu recunoșterea naturii profunde a ființei. Undeva, la un fel de răscruce, spre apusul unui timp al tău, un timp anume, cu totul altul pentru fiecare în parte, are loc străfulgerarea. Apare și se ordonează contextul unei alte viziuni. Atunci când ființa umană înțelege că existența e și altceva decât numai un teanc de facturi și o vară pribeagă. Parcă ar fi ca un al doilea botez. La primul botez, preotul scote din apa ce se clatină în cristelniță pruncul cu trupul mic și roind de picăturile ce strălucesc în lumina lumânărilor. Păgân fusese înainte și-a ieșit din apa sfințită un creștin inițiat în taina Duhului Sfânt. Cealaltă inițiere se face prin lumină, prin transfigurare, prin înțelegere. Cu cât regăsirea sinelui are loc mai rapid cu atât omul are timp să urce treaptă cu treaptă nivelul cunoașterii, atât cât poate și atât cât îi este îngăduit să poată. Cine nu-și promite: gata, e timpul să mă schimb, să devin o cu totul altă persoană. Și atunci te și vezi cu fruntea înălțată, cu pieptul împins înainte respirând un alt aer. Se spune că nici o supărare sau grijă nu rezistă în fața unui spate drept și a unei bărbii înălțate. Dacă mai adaugi și un zâmbet la această rețetă se topește ultimul sloi interior crescut ca un cioc de calciu, dureros și flexibil alimentat permanent din zgândăririi de orgoliu.

Câte tehnici de respirație nu sunt! Inspiri adânc, fără grabă prelungind momentul, conștientizând că odată cu aerul, prin încăperea ființei pătrund și particulele energetice, prana cerească, alburie, strălucitoare, dansând jucăușă, parcă fugind, parcă voind să se lase ademenită ca mai apoi să te pătrundă și să te cerceteze în voie, să lumineze prin toate cotloanele. Aerul astfel tras se menține în interior cât mai multă vreme. În așa fel încât acele particule de viață să aibă timp să cutreiere după propria lor vrere. Iată-le alergând prin roz-vinețiul bronhiilor, chemându-se una pe alta, ascunzându-se una de alta prin labirint, prin desimea ca de burete lunecos și confortabil, iată-le dându-și drumul chiuind pe toboganul

venelor într-un joc superb și continuu. Tragi pe nas prana cerească și te cuprinde un sentiment de jenă. Atâtea scânteioare divine binevoitoare te binecuvântează cu prezența lor și dau peste urâciunea din lăuntru. Te încrunți devenind dintr-odată grav. Poate în lume ai o poziție socială deosebită, poate ești serios atașat unui ideal de perfecțiune. Tu, marele om, tu supremul! Să-ți percepi structura interiorului așa cum este ea fără strălucire și fără fală. De fapt nu interiorul îl vezi. Tu conținutul metrilor de intestine îl vezi, expus în fața ochilor străini, curioși, consternați, zâmbind batjocuritor, metri de intestine, trădând lăcomia ta, înclinarea către plăcerile pântecului, dorința de-a te alimenta cu cele mai alese bucate de parcă ele nu ar fi supuse aceluiași procese de fermentare. Tu nu îți percepi interiorul așa cum de fapt și este: O îngrămadire de celule și de energii care le insuflă viață.

Nu-i posibil să nu te fi visat deschizând sertare, cu un conținut necunoscut, în ideea de a lua de acolo tot ceea ce crezi că te-ar putea interesa. Sau deschizând o casetă veche din lemn, lăsată moștenire de mătușa Tamara, cu incrustații sculptate pe capac, reprezentând și ele ceva anume. Dar cine are răbdare să zăbovească asupra capacului și să deslușească mesajul cifrat transmis de acele desene când, din interiorul casetei, atâtea lucrșoare mărunte, mai mult sau mai puțin prețioase, accesibile fără nici un efort intelectual așteaptă să le privești, să le pipăi, să le cântărești, să le găsești un locușor în imediata apropiere, să le admiri, să le adori și în fiecare obiect să tresalte dorința de a se reflecta într-o altă lumină – acceptând altfel refracția luminii. Să vibreze în ele fiorul eliberării din aerul stătut al casetei, să fie animate de ideea unui spațiu generos, înainte de a intra din nou în uitare, într-o altă casetă, mai mare, a existenței tale particulare. Și nu pentru că și-ar pierde din prețiozitate obiectele cad în uitare ori coboară la nivelul obișnuitului ci, pentru că obiectele, la fel ca și oamenii uită să-și întretină clipă de clipă scânteia. Se animă la un moment dat la o idee iar apoi o abandonează fără a fi exploatat cu răbdare pista deschisă și fără a trage vreun folos pentru suflet. Reintră de bună voie în circuitul zi-noapte, circuit devenit tot mai rapid, mai năucitor și din această rotație ametoare ideea se desprinde și rămâne abandonată. Tot așa se întâmplă și cu particulele de energie care deschid sertare comunicând între ele vesele și jucăușe. Atâtea vreme cât conștientizezi prezența lor parcă te jenezi, ca o gazdă grijulie de starea interiorului tău, despre care gândești că este urât. Dar nu interiorul este urât, nu mașina vie de-o perfecțiune pe care tehnica actuală și nici o altă tehnică pusă la punct de mâna omului ajutat

de cele mai performante computere n-o va putea nicidecum atinge, nu interiorul organismului poate să aibă ceva urât. Când fiecare vas capilar, oricât de mic ar fi oricât de îndepărtat de pompa care-l alimentează e prevăzut cu un mic dispozitiv antirefulare. Urât poate să fie doar sufletul dar de acest lucru omul rareori se jenează. Pentru că îi place să creadă ca nimeni nu poate pătrunde în dosul frunții sale. Că este stăpân pe propriile gânduri. Și, dacă tot nu este ceva ce se vede, ce se știe, atunci îndărătul frunții poate să fie orice. Numai că, subconștientului nu-i plac jocurile duble. Subconștientul poate trăda. Sau, dacă nu poate să trădeze, fiind mult prea bine ținut în frâu, atunci se închistează, se pune la adăpost sub carapacea lui de broască țestoasă și limitează capacitatea de a înțelege anumite circumstanțe ale vieții. Omul nu-și poate da seama de infirmitatea ivită. Obişnuit să aibă la îndemână funcțiile creierului nu simte lipsa de nuanță sau căile puține care i se pun la dispoziție. Tot mai tributar conveniențelor care devin aliante de nădejde, abordează un zâmbet politico, aprobă, rostește vorbe conjuncturale a căror eficiență a fost dovedită. Corzile vocale se crispează și devin, treptat un obstacol care blochează curgerea fluentă a aerului sau a energiilor subtile. Dacă se recurge des la astfel de practici apar probleme la nivelul tractului respirator superior, apare inflamația și starea febrilă cu moliciunea ei pacificatoare, gata să aducă uitarea. Boala e plăcută până când visele se transformă în coșmaruri. Atunci atingerea corpului încins de pijama și de plapumă nu mai are nimic plăcut. Nici poziția capului adâncit în moliciunea pernei. Elimină șabloanele, blocajele care te împiedică să comunici liber cu cei din jur. Fii natural, fii cel care erai atunci când coborai, împreună cu ceata de copii, cărarea care ducea spre râu. Lasă la o parte prejudecățile, rigiditatea. Fii fluent asemenea firului de apă care saltă molcom peste pietricele. Lasă la o parte șabloanele și acceptă ceea ce apare din exterior. Primește cu încântare, ca pe-o armonie fiecare clipă ce vine. Orice șablon e ca o închisoare. Te exprimi: de aici până aici. Nu-ți mai bați capul, folosești formule. Ca în matematică. Formule verificate, sigure. Dar sufletul? Ce se întâmplă cu sufletul care nu mai primește nici un semnal dinspre existența concretă? Sufletul se pietrifică. Singur îți blochezi energiile. Fiecare blocaj energetic înseamnă o suferință viitoare. Conștientizează clipă de clipă lumea care te înconjoară. Fii tu însuși. Spontaneitatea readuce elanul de a trăi, dorința de comunicare liberă și firească.

Domnul Învățător a mers odată cu noi la pădure într-o excursie și acolo am văzut o broască țestoasă mare cam cât o șapcă. Ne-a vorbit despre forma ei boltită în partea de sus, asemenea cerului și plată în partea de jos, asemenea pământului, ne-a spus că are picioarele scurte și puternice asemenea coloanelor unui templu. Ne-a spus că broasca țestoasă este imaginea universului și are capul verde semn al regenerării naturii. Cât despre longevitatea ei, a adăugat zâmbind nostalgic el nu-si poate da cu părerea, așa ca un expert, dar sunt înțelepți care afirmă ca ar fi nemuritoare... Ne-a vorbit despre duritatea indestructibilă a carapacei și, ca să ne dovedească, a așezat broasca înapoi pe pământ și s-a urcat pe

carapacea ei spre uimirea noastră, a sărit într-un picior, s-a balansat dintr-o parte în alta făcând echilibristică pe rotundul cornos, producând icnete de uimire în grupul de copii. Broască țestoasă se retrăsese în propria-i casă. Domnul Învățător ne-a spus că atunci când se afla sub carapacea broasca se concentrează încercând să găsească un anumit drum care să ducă spre înțelegerea a toate câte sunt. Ne înțelege și pe noi? a întrebat un copil cu voce prea firavă ca să poată fi auzită și, în timp ce grupul nostru s-a urnit pe cărarea pădurii, ca să-și continue călătoria către făzănărie eu m-am întors tiptil și am tras cu toate puterile mele de carapacea ca s-o scot din pământul în care se afundase sub greutatea domnului învățător. Plouase de curând și pământul era reavăn astfel ca am reușit să eliberez repede țestoasa din închisoarea pământului. Am luat-o la fugă și am ajuns repede grupul de copii din urmă dar domnul Învățător mă observase și-a întrebat: Ce-ai făcut? Când i-am explicat ce anume făcusem a zâmbit și a adăugat: broasca aia are picioarele așa de puternice că poate duce-n spate o lume întreagă. Ce, tu ai crezut c-o să rămână înțepenită într-un pic de țărână? Copil, copil, a exclamat domnul Învățător amuzat de întâmplare, clătinând capul cu șuvițele încă blonde. Eu am plecat ochii dar, dincolo de carapacea frunții mele protejată de os și de piele, m-am gândit: dar dacă țestoasa din pădurea noastră, tocmai ea, nu poate duce lumea în spate, dacă rămâne cu capul afundat în țărână? Ce, nu se poate întâmpla și-asa?

RISCU DE-A FI MARTOR

Xaviu P.

21 aprilie 2008. La TV, domnii Ion Cristoiu, Mihai Gâdea și Valentin Stan – din ce în ce mai penibili... lipsiți total de obiectivitate, în afara oricărui cod deontologic. Parcă ar fi niște scamatori-actori într-o piesă ieftină scrisă, eventual, de un alt individ născut ilegal: Victor Ciutacu...

***

Lecturi amestecate din Cioran, Ion Petrovici, Geo Bogza, Octavian Paler și... o carte despre homosexualitate. Spre rușinea mea, aflu abia acum că marele Platon a fost și el homosexual...

***

24 aprilie 2008. Zi tristă: s-au stins din viață poetul Cezar Ivănescu și pictorul Marcel Chirnoagă – fără îndoială, doi mari artiști. Tot azi s-au împlinit 100 de ani de la înființarea Societății Scriitorilor Români, actuala Uniune a Scriitorilor. Și un fapt incredibil: azi a dispărut de pe ecranul TV vestitul scamator-măscărici Valentin Stan. Îmi place să cred că dispariția sa (de pe ecran) este definitivă...

***

27 aprilie 2008. Prima zi de Paști, foarte friguroasă. La telefon, doamna Magda Ursache mă anunță că a mai murit un poet: Adi Cusin. Păcat! Seara la TV, invitatul lui Robert Turcescu este un actor, Dan Puric. Ca de obicei, acesta spune numai prostii, gogomăanii greu de digerat, fie că discută despre religie, politică, istorie sau artă. Spectacolul contează. Mai mult ca sigur, mimează o cultură pe care, sigur, nu o are. Zice el: „Hölderlin a fost un mare geniu”. Și eu care credeam că nu poate exista superlativ în acest caz: geniile nu pot fi „mari” și „mici”...

***

Citez pe Petru Ursache: „Cezar Ivănescu n-a existat *cu adevărat*. El s-a născut într-o țară nemaiauzită și cosmicizată, între iad și paradis –BAAD; are prieteni cu nume de mit, de legendă și de doină, ce-și petrec timpul în MUZEON; faptele sale sunt *roade* exotice, născute pe ruinele Sinelui și sălbăticitate de suferință și de încrâncenarea morții delirante. Atât.” Iată o caracterizare exactă a marelui poet care a fost (este și va fi, cu siguranță) Cezar Ivănescu.

***

„De deranjat mă deranjează gunoaiile gen Marius

lanuș sau Elena Vlădăreanu, care-și expun chiloții murdari prin librării... Asta e, cu criticiiăștia debili mintal sau doar debili, care nu mai știu să le tragă derbedeilor șuturi în c... și-n gură” (Cezar Ivănescu)

***

Nu știu de ce, dar întotdeauna mi-a fost frică de doctori, de spitale, suferință și moarte. Nici afirmația lui Montaigne: „Cel care se teme de suferință, suferă deja de ceea ce se teme” nu mă încurajează prea mult. Din contră, mă sperie...

***

În Piața Mare un polițist se chinuie cu un copil de vreo 4-5 ani care urlă ca din gură de șarpe, pe motiv că se pierduse de mama lui. Întrebându-l, după câteva minute, cum arată mama lui, copilul răspunse serios: „– Mami arată a o mamă fără copil, cum să arate...” Toată lumea râde, mai puțin polițistul...

***

Cică sucul de mere ferește inima de boli. Pentru (unele) soacre or fi bune și merele pădurețe

***

Cică un englez beat a avut intenția să coboare dintr-un avion (în plină cursă) motivând că si-a uitat telefonul mobil acasă. Așa este și viața: o cursă pe viață și pe / spre moarte, din care nu coborâm atunci când vrem și unde vrem...

***

Ionel Necula: „Puse cap la cap, textele lui Cioran despre scepticism ar putea reconstrui întreaga radiografie a doctrinei, ba încă și ceva pe deasupra, dacă avem în vedere *corectivele aduse...*” (*Căderea după Cioran*, pag. 154) Frumos spus, ca și titlul cărții...

***

Citesc undeva că un indian curajos i-a tăiat limba soției cu un cuțit de bucătărie, fiindcă îl cicălea prea mult. Culmea e că *nu* a scăpat de boscorodeli – prevăzătoare, soția și-a înregistrat luările de cuvânt pe un casetofon...

***

Nu-mi mai aduc aminte bine cine-mi povestea odată că neîntrecutul Păstorel Teodoreanu cunoștea vechimea vinurilor după culoare și după sunetul scos de o furculiță

cu care lovea ușor sticlele înfundate! Păcat că azi se vorbește din ce în ce mai puțin despre acest publicist și epigramist. În altă ordine de idei, pe vremea lui Păstorel vinul se mai făcea și din struguri...

***

Xaviu P. „Trei sunt marile bucurii ale omului: când i se naște un copil, când îi moare un dușman și, dimineța, când constată că este viu și începe o nouă zi...”

***

Într-o revistă de cultură, distinsul prozator Constantin Țoiu (autorul unui excepțional roman, *Galeria cu vită sălbatică*) se lasă copleșit de versurile anoste ale unei debutante – Ofelia Prodan. Iată câteva din versurile care l-au încântat pe C. Țoiu: „Într-o gară cineva mi-a furat valiza / în valiza aceea era doar mâncare / cât am călătorit cu trenul m-am gândit la ce oare se aștepta omul / ăla să găsească în valiza mea / și la cele două studente la *mate* care s-au îmbătat la mine aseară / și am discutat toți trei beți *muci* despre P. I...” Beți *muci*, beți *muci*, dar unde-i Poezia, domnule Constantin Țoiu ?

***

11 mai 2008. Zi tristă la TV. Melania Medeleanu, această Lizucă obrăznicuță a televiziunii, încearcă să ne convingă de un lucru absurd și stupid: Traian Băsescu, președintele României, nu ar avea dreptul să iasă la o cafea cu prietenii (în timpul liber) și nici dreptul la opinie! Cum o face? Apelând la serviciile unor scamatori lipsiți de har precum: Emil Hurezeanu, Iosif Boda și Cornel Nistorescu... Ridicol, rușinos, regretabil!...

***

Citesc undeva că o poetă a scris o carte cu titlul *Cauțiune pentru destin*. Asta mă duce cu gândul la o poezie a mea care se chema *Cauțiune pentru moarte și trădare*...

***

Emil Cioran. „Progresul este echivalentul murdar al Căderii, versiunea profană a damnațiunii”. Asta s-ar traduce prin îndepărtarea de natură, de puritate...

***

Cică niște cercetători (!!) au ajuns la concluzia că bărbații care nu consumă alcool preferă femeile cu sânii mici! Dracu' știe ce legătură o fi...

***

Xaviu P. „Oare cum poți fi cu adevărat fericit, când știi că peste, poate, o secundă, un minut, o oră, o zi, o lună, un an, o sută de ani, tot vei părăsi această lume?”

***

„Poate că de multe ori ne-am rușina de faptele noastre bune, dacă lumea ar ști din ce motive meschine le-am făcut.” (La Rouchefoucauld)

***

La lași fiind, poetul și prietenul C.D. mă întreabă la o bere:

- De ce este Varujan Vosganian un poet minor?
- Nu știu, îi răspund nedumerit.
- Pentru că nu este un poet major, îmi explică el, triumfător.

Rădem amândoi și... mai bem o bere.

***

29 septembrie 2004. În aceeași zi cu prozatorul și prietenul Corneliu Fotea, moare și distinsul poet Geo Dumitrescu. Nea Cornel, sunt aproape sigur, ar fi fost fericit dacă ar fi știut că pleacă „dincolo” împreună cu autorul *Libertății de a trage cu pușca*.

***

Panait Istrati. „Poate că am fost un vândut, dar în orice caz nu am fost plătit.” Oare, de aceea, o fi murit sărac marele povestitor? Au rămas în schimb: „OPERA, drepturile de autor și gloria” – după cum scria cândva Aurel Leon.

***

În revista „Bucovina literară” nr. 3/2005, criticul literar Alex. Ștefănescu, într-un moment de mare inspirație, face o declarație-trăsnet: „P.N.C.Ț.D. reprezintă esența a tot ce este românesc. Dacă prin absurd s-ar desființa, s-ar reînființa de la sine după numai o clipă. De asemenea, dacă Eminescu ar trăi azi, ar fi fără îndoială membru al P.N.C.Ț.D.” Îmi place să cred că este doar o glumă... Mi-l și imaginez pe Eminescu plimbându-se pe aleile Cimitirului Bellu, braț la braț cu Ion Diaconescu ori Gabriel Țepelea... Sau „la una mică” cu Mircea Ciumara și Constantin Ticu Dumitrescu (cel decorat de Ceaușescu!).

***

Mulți cred – în mod greșit – că oamenii care vorbesc mult, cursiv și cu dicție, sunt, neapărat, și inteligenți. Uită că „inteligența unui individ se măsoară prin cantitatea de incertitudine pe care este capabil să o suporte”. (Immanuel Kant).

Ion Panait**LACRIMA DIN OTRAVĂ**

S-a împuşcat soldatul cel tânăr și
 într-o oglindă și-a văzut sângele înflorind,
 fata căpitanului, ursita, i-a descuiat cavoul
 de vise și i-a profanat inima,
 dar priviți vă rog din trupul lui cum
 se scurge tiptil dragostea
 ca o lacrimă de otravă...

Fata căpitanului va rămâne orfană de mâine,
 se va spânzura la răspântie de un fir de beteală,
 tăvălite prin brumă pletele ei
 vor da ocol dimineții, se vor întoarce cândva
 într-un cuib roșu de rândunică.

NOAPTE ETERNĂ

În sticla de curcubeu a cerului
 fierb heruvimii, nu e bine să
 mori nicăieri când se răstoarnă în
 abis vămile nopții...

Depart, bolțile fagilor dorm în
 convulsii, argintiferă melancolia lor
 se ghicește vâslind – adevăruri suferinde
 și miros de zmeură –

În cornul lunii, negura timpului
 mort ca o pedeapsă divină mă
 îmbracă, ciudat carnaval, în stafii
 imperiale – din sufletul meu se descarcă,
 spre dimineată, corăbii cu pâine.

Urmează încă o noapte albastră
 căptușită discret cu făgăduință,
 cineva cântă duios dragostea mea
 sub streășina lunii.

ÎN UMBRA PERDELELOR

Avea o privire delicată de orb,
 sub fluturi își băga nasul, sub
 aripa lor presărată cu mirt și ofelii,
 trebuie neapărat să fi avut iriși
 în cameră și lacrimi de seră
 de-adăpostit mierlele.

În umbra perdelelor se lăsa ora fixă,
 atunci venea schimbul, se supăra din
 cauza soldaților de porumb pe care-i
 muta din bucătărie în salonul

pustiu, și-n casa plină de ceruri
 închise își întindea rufele apoi aripile
 între mătânii de sticlă, așteptând
 vizite.

Meditam broderii în pauza acelor
 minuni ce nu mai veneau, ea aducea
 chiseaua cu pulberea amintirii și-n fumul
 țigărilor alungam inocența nebună
 a minții când respiram.

FATA COLONELULUI

Fata colonelului m-a trădat, m-a
 luat de mână ca pasărea din colivie,
 mi-a dat mei din palma ei plină
 de-nțelesuri și a fugit pe ușă cu o
 literă de fum în pleoape, a băut basamac,
 a intrat în vâltori și s-a dus.
 Cuvintele ei de atunci nevorbitoare,
 netăiate la colțuri au aroma dulce a
 chinului când putrezește vântul în peștera oboselii,
 Doamne, fierbinte e arma ghintuită cu înțelesurile
 rării ce oprește caleașca-n soarele de naștere
 a gândului, pe drumul hoților când trage
 clopotul ninsori albastre și bat
 la ușă cerșetorii din rundul trei.

Fata colonelului a retezat liniștea în jur,
 a intrat în stuful hoinar din vinerea
 stearpă, parcă s-a coborât paradisul
 în beznă-aripile ei vegetale vor
 ieși la liman odată și-odată, ca liliecii
 în tindă spânzurați cu aerul în gât.

**ORBUL CARE ȘTERGE
PRAFUL**

În mijlocul vulturilor lunecă
 timpul trufiei –

mă voi întoarce, zise orbul, și voi
 vedea, mâna lui însă urmărea
 cum se despică apele, Noe purta
 o cămașă de papură, se juca
 liniștit cu niște libelule în
 arca lui plină de plozi și alte animale
 domestice, Doamne, mai spunea orbul,
 ce-o face nebunul ăsta cu
 cămiloii de la proră și toată
 lumea se îngrămădea să vadă
 ce simțea orbul, cum trece adică
 filozofia lui prin urechile struțului –

de toate se apăra bietul om, își ștergea praful de pe scutul iluziilor, își gândea moartea și se lega la cap cu ea, dar de ce nu se putea apăra de el însuși?

AM IEȘIT SĂ ÎNCHID UȘA

Creșteam fericit, orele noastre sunau diferit, ne acoperea frunzișul vremii cu țipete și cu ziare măturate de vânt, ce bine-i la voi când se închide fereastra –

Trenul pleacă liber din gară spre altă ocazie, n-am să întâlnesc niciodată

o altă fată ca tine spuneam în gând sărutându-ți eșarfa podidită de lucruri și crini, hei, unde ești tu acum, și ce plăcere sadică îți mângâie gura- aveai picioare subțiri când ai trecut dincolo înspre alunecarea difuză a lumilor, pe spinarea de demon a îndoielii.

Plouă de câteva zile, am uitat să te caut prin iarbă, întorc capul să mă privești din vitrina singurătății, chipuri străine visez, am ieșit să închid ușa aceasta portabilă a ecoului și-n aerul fin al iluziei surâdea lacrima.

Mor atât de târziu, dragostea mea, în deșertul amar al salcânilor spânzură luna...

Mariana Zavati Gardner *

Grădina Elizei

Cu multe luni în urmă, în grădina Elizei cea dinspre gară - care nu mai există - i-a pus cununa de mireasă
Soapte zăpăcite și pâraie de vorbe
Clevetiri, vorbărie sub soare, demult

* S-a născut la 20 ianuarie 1952 la Bacău. Absolventă a Universității „Al.I.Cuza” din Iași, Facultatea de limbi moderne. După masterat, urmează cursuri post-universitare în Anglia (Leeds), în Germania (Rosenheim), în Franța (Auxerre), din nou în Anglia (London). Se căsătorește cu John Edward Gardner și se stabilește în Anglia începând cu anul 1980. În momentul de față predă limbile franceză și germană la un liceu din Norfolk, scrie poezii, traduce, atentă la fenomenul cultural occidental (și nu numai), dar fără să piardă contactul cu acela românesc, față de care a rămas cu o dragoste statornică. De la debutul său poetic, produs în 1967, ca elevă, a publicat poeme, povestiri, recenzii în revistele din Anglia și România, traduceri dintr-o limbă în alta, făcând servicii reale ambelor culturi. Dumitru Velea ne informează că până în momentul de față a publicat poeme în 72 de antologii, dar și 16 volume sub semnătură proprie („13 PLUS”, Bacău, an XI, nr. 1-2-3/2008), cu precizarea că poemele sale au fost publicate în ambele limbi. Dintre reușitele sale incontestabile enumerăm: *Travellers (Călătorii)*, *Pilgrims (Pelerini)*, *Bequests (Mosteniri)*. A obținut un număr mare de premii pentru poezie în Anglia (1996-1998) și în S.U.A. (2003) și, foarte recent, a primit o mențiune (mai pretioasă decât premiile din anii anteriori) la Concursul Internațional de Poezie al Românilor de Pretutindeni, ediția I, organizat de STARPRESS în parteneriat cu Radio România Internațional pentru poezia *Grădina Elizei* pe care o reproducem alături de ciclul de poeme pe care – cu multă generozitate – ni l-a încredințat spre publicare. Membră a Uniunii Scriitorilor din România. (**Mircea Dinutz**)

Cu excepția primului text, celelalte cinci poeme fac parte din volumul *Vise la minut* în curs de publicare la Editura Contrafort Craiova.

la biserica veche dintre gară și centru
Alerga aerian, valuri sub zmee
într-un vis răsuflat despre Julia May
Către toamnă, când vânătoarea
încetinește deodată; soarele și luna
se fugăreau cu viteză de carusel
s-aducă arșița încă o dată
În grădina Elizei cireși pârguiți
își plângeau frunzele peste băncuța
cu antici motani dichisiți sub fereastră
Una câte una, o mână de cireșe zbârcite
stropseau grădina dinspre gară -
Prețioase organe demult-adunate
oftau exilate în foisoare din nori

De departe oglinda cu vise chema pe Julia May

Era între pereți de himeră
tapetați demodat de bunica
Volume lucioase dormeau
legate în piele de zimbru
Cavaler naviga prin hârtii
și trofee câștigate la baluri
Îmbrăcat în beige, moțâia tăcut
la masa de lucru cioplită-n stejar
Cu ochii scăldați în antice tomuri -
Sufletul ei se legăna lunatic
de candelabru peștriș de Murano,
răscoală peste obiecte spartane
Se ascundea prin dulapuri
îndesate aliniat cu dulcețuri
de vișine răscoapte din pomi secerati
ferecate-n mintea ei cea albastră

o curte răcorită de suflete pierdute
Unul câte unul la zaruri și cărți
în orașul himeră cu râu îmbufnat
în încăperea unde intrau și ieșeau
în galop persoane apretate pe ață
oarbe cu mâini efemere, fantome electrice,
măscărici dormeau duși în lumi ferecate.

De departe, oglinda cu vise chema pe Julia May

păianjeni vărateci urzeau
cuibăriți în alcovuri în stânci
Erau sub un castron de sineală
și gălbenuș - pământul plutea
plesnind în lumina acută
umbre de aur prin bolovani
Scorpioni și șopârle înotau la soare
printre cactușii care trosneau în spații
O libelulă se pierdea la Palatul din Stâncă
argint scrijelit pe-o tăbliță de cer
Greierii se scaldau pe boabe de ienupăr
îngânând melodii de demut
Crengi rupte, mărgele din turcoaze
Frunze _opteau despre legende
prezente-n imagini din nisip invizibil
Țipăt de păsări în tocană de suflete
fierbeau suspendate în ocrul torid.

De departe, oglinda cu vise chema pe Julia May

în himere active
în somnul din curcubeie
secetă sau inundații
printre acrobatiile din ceruri
în costume zadarnice
palmele ei conturau cuiburi
din bagatele fragile
din osii trase de vedenii
din elastic algebric
Tineretea lui deja
un crin ofilit, la licitație
expus fără apă, suspina exilat
pe podețul ridicat din suspine
în absolut, se figura un alt gând
imposibil de definit

De departe oglinda cu vise chema pe Julia May

să înghită *cadru după cadru la TV*
în orașul cu omizi
unde se stropesc chimicale
În anotimpul uscat

se aflau mlaștini secate
cu hârtii aruncate
și cartoane zglobii
la fiecă mângâiere de aer
doage ruginite pentru butoaie
deșeurii menajere căzute din bloc
se hârjoneau mototol, se adunau
aruncate orfane de la ferestre
triste lângă borduri se grămădeau
ca solzii pe ațe în post;
La tribune, învățații politici
se mândreau în vorbe sau pluteau
peste muritorii fără scaune fixe
martori la măririle celor aleși
care băsmuiau planeta în sfaturi
în *cadru după cadru la TV*

De departe oglinda cu vise chema pe Julia May

Viitor din ce este
Prezent din ce-a fost
Armăsari nemișcați
pe arăturile artei ecvestre
Urme de file-ostenite
Noi cataloage și mărci
Adrese gratis de brașoave umflate
Negustori de himere
Costume de carnaval _i vorbe mobile
Gondole pe canale-mpuțite
Gesturi și țipete mute
Din mers echipaje
Din carete-n drum
Armăsarii din cursele verii trecute
sărind dintre filele
cataloagelor nou apărute
La vreme de carnaval
Fermecați clopoței cu surprize
pe arăturile artei ecvestre
Armăsari nemișcați
Prezent din ce-a fost
Viitor din ce este

Nicolae Sandu***Ermeticul dor**

mă uit adânc în noapte, pe cerul părăsit,
zăresc în al meu suflet o stea din Carul Mare –
iubita mea frumoasă, un fulg ușor de nea,
jucându-se pe aer cu clipa trecătoare

un gând mă surpră în liniștea visării
să plutesc în neant cu aripile în vânt.
să îi mângâi umbra cu frunza rătăcită,
o inimă să bată în toamnă pe pământ

să ne unim ca două harpe,
ca două sălbatice minuni,
să înflorim în cântec și-n cuvânt;
cu sufletul în stele să pășim în noapte

e luna-n pieptul meu
și bate-n ea un clopot,
pe glasul ei venind cu dumnezeu
în cer și pe pământ

a adormit o flacăra mișcată
din propriul meu amurg o pasăre ce
crește peste zare, ca un vis pe buze,
e trandafirul morții răsăritul dulce

dar care-i arcul vieții frânt pe suflet?
din care ochi coboară timpul?
și care flori își lasă umbra pe pământ?
mă îmbracă umbra ta, desferec-o!

aroma morții suie-n rădăcini amare
pe cerul înaripat, pe steaua mea pustie
mă uit ca-ntr-o oglindă la timpul călător,
când clipa se îngroapă în mine pe vecie

arată-mi linia vieții tale!
ce adâncă și ce risipă mi se pare...
despic-o! două bătăi de inimă
două taine plânse în ochii sfintei Vineri...

pe care boltă plină de gânduri și lumini
înfloreste luna cu raze pe pământ?
din care munți coboară clipa fără glas?
în ce altar mă năruie ca pasărea în vânt?

* Născut la 21 iulie 1968, în comuna Budești, județul Vrancea. Absolvent al Liceului Economic din Focșani (1987). A debutat cu poezie în „Revista V” (1993), iar anul următor a debutat editorial cu volumul *Melancolie deasupra primăverii* (1994). În 1997 semnează volumul de poeme *Carul de luptă al lui Ulysse*, iar în 1999 *Muzeul mașinii de scris*, amândouă apărute la Editura „Revistei V”, sub tutela lui Florin Muscalu, care i-a fost aproape la începuturi. Relativ recent a publicat un ciclu poetic în volumul colectiv *O antologie literară*, Râmnicu-Sărat, Editura „Valman”, 2007.

pe aerul din vise plutesc cu norii grei
cum pe amurguri triste frunza rătăcită.
mă scufund în noapte și mă pierd în lucruri
sau sufletul mi-e înger cu aripa rănită?!

în care viață, în care moarte
mă oglindesc pe cerul infinit?
pământ trudit de dumnezeu în palme
ce crește, plânge mărul oprit...

Rază blândă a nopții

dar ce păcat că tu femeia mea ești doar o stea
cea mai îndepărtată stea de pe cer pe care o strig
cu privirea arsă de vise în cuvinte goale care mi
se ascund în inimă ca niște frunze îngălbenite
ce păcat că tu nu ești decât o iluzie trecătoare
prin viață precum o rază de lumină prin fața dimineții
un înger care mă îmbrățișează cu aripile în fiecare
noapte în care vâslesc pe carnea ta de fericire
până când sângele mă înfierbântă ca un vulcan ce revarsă
lava de foc în iubire o muză dulce muză iubire ascunsă
a inimii mele pururi fecioară și rază blândă a nopții
de care mă apropii cu trupul plutind peste vise
un semn al cerului trimis pe aer ca un curcubeu
să-mi lumineze viața ce păcat că suntem doar umbre
ale timpului niște păsări căzute din zbor în palma
Lui Dumnezeu în care trăim ca două cuvinte înflorind
pe pământ...

de mai multe nopți mi te închipui în brațele mele
de iubire navigând peste trupul meu cu privirea senină
îmbrățișându-mă ca pe o șoptă de mai o și ce vis frumos
care se sfârșeamă de cer mi-a ieșit în cale din plânsul tău
doamnă s-a făcut nevăzut peste toate în lume unde s-a
așezat
tăcerea ca o mască de aer a trecerii noastre prin aceste
cuvinte care te strigă dincolo de mormânt...

În mijlocul unui pustiu

stai în fața hârtiei și aștepti cu iubire muza
să coboare în cuvinte să se întrupeze într-un poem
în care luna șoptele iubitei clipa să treacă
prin deșertul ființei fluturând pe cer visul nopții
aștepti până când întunericul se preface în lumină
în inima ta în care se oglindește marea sărutând
țărnul peste umbra valurilor să te scufunzi
în adâncul clipei într-un târziu în care totul
se pierde în nori în liniștea acestui poem
ce te privește înfrigorat și singur în fața hârtiei
stând în mijlocul unui pustiu cu visul luminând cerul

Marcel Mureșeanu***FRATELE MEU**

Când era mic adormise cu floarea în mână
 Ca Linné, botanistul,
 când s-a făcut mare dormea sub pomi
 auzea clătinarea frunzișului
 și de fericire se credea zeu
 devenea atât de bun
 și atât de darnic
 că toate în jurul lui înverzeau
 și cântau și țopăiau ca lăcustele,
 numai cârțița se punea pe plâns
 iar când dădea să iasă la lumină
 nimerea sub spatele lui și îl trezea
 și toate se mișcau și se prefăceau
 în ce au fost înainte.

S-A ÎNTORS FLORA

A coborât prin tavan, în vis, poetul Flora
 și mi s-a proțăpît în față
 cum făcea el la mare
 când vedea numai guvizi pe cer.
 Ce mai faci, Floro? I-am oprit eu
 cu întrebarea mea...
 Mama ei de faună, a zis Flora,
 jucându-se cu cuvintele,
 e trist acolo printre sfinții aceia cumsecade
 și e plin de poeți,
 cum mai rău nu poate fi!
 Pe toți i-a iertat Dumnezeu
 și i-a adus lângă sine,
 m-a trimis să te vad
 și să te conving să vii printre noi
 ți-a mers vestea că faci
 niște clătite dumnezeiești
 cu mătăanii de vișine!

* S-a născut la 28 noiembrie 1938, Cluj. A fost redactor responsabil al revistei „Pagini bucovinene” (1981-1990), director al Teatrului de păpuși „Puck” din Cluj Napoca ș.a.m.d. A publicat poezie, povestiri, maxime. Volumele sale mai apreciate: *Amurgul furtunilor* (1983), *Viziune cu porumbei călători* (1988), *Călător cu insomnii* (1991), *Capriciile săgetătorului* (1997) – poezii, *Șarpele casei* (1998) – povestiri, *Hărțuire textuală* (2001), *Schimb de întuner* (2003).

O să vin, Floro, i-am spus,
 pentru că iute mi-am dat seama
 că nu-i el cel adevărat,
 ci un trimis al Necuprinsului,
 ce nu știa că întotdeauna,
 când mă-ntâlneam
 cu Flora al meu
 ne puneam stânga pe inimă
 și ne aplecam unul spre altul.

IARNĂ BASTARDĂ

Ninge, copii,
 și domnule Kyropol
 și doamnă Mantaverde!
 E 10 noiembrie și ninge!
 Am văzut cu ochii mei,
 treziți-vă!
 Barza a adus un copil
 grofului Kemeni
 și s-a îndrăgostit de zăpadă!
 Ferească-ne Domnul
 de prostia păsărească!
 Ninge! Sfârâie apeductul
 din curtea închisorii!
 Ninge și iar va coborî
 Dumnezeu pe pământ,
 domnule Kyropol
 și scumpă doamnă
 Mantaverde!

SUB PAGODĂ

Stelele de pe cer
 seamănă cu zăpada
 eu văd un curcubeu
 dincolo de lună.

***

Un pribeag bea din cupa mea
 în vreme ce
 eu țin inima lui
 în palmă.

***

Alungat de pe munte
 vulturul în zbor
 își clocește ouăle.

LINIȘTEA

...singura stare din lume
născută din nimic
aflată-n niciunde
invulnerabilă și nemuritoare !
Ea-i unica armă mortală
în mâna lui Dumnezeu,
nefolosită vreodată !
Ea este, poate, chiar El !

DESPRE MINE

I
Voi scrie o singură dată
despre Dumnezeu
și atunci nu va ști nimeni !
Eu nu voi scrie cu mâna mea
și nici ea nu va scrie cu mine,
deasupra acelei scrieri
va coborî un păianjen
și va acoperi cu plasa lui
acea scriere, dar prin ea
se va vedea până departe.
Acolo va fi scris ce vede fiecare
iar din când în când
un val mare va înghiți totul.

II

Iată, sfârșitul durerii
a sosit !
Și ce vom face
după aceea ?

III

Să faci o copcă
în ochiul de sticlă
al nopții, până vei da
de lacrima
Întunericului !
De acolo vei prinde
peștele
zodiei
tale !

IV

Un câine cald
stă la picioarele mele
dar el nu stă acolo degeaba,
cu labele din spate
îmi sapă mormântul
iar cu cele din față
îl acoperă.

IUBITA LUI LARRY

Pe văiuga dintre sâni ei
cobora un bulgăre de sare
cât o lacrimă de mierlușoară,
încet, majestuos, parcă avea în el
un duh ascuns !
Și așa și era. Când a ajuns la capăt
sfera aceea, din cocloașa ei
a ieșit un paj mic
ce ținea în mână un evantai de frunze...
De palmier să fi fost ?!
Apoi pe dată a început să miște evantaiul
de s-a făcut o răcoare parfumată și dulce
încât pe urmele ei puteai tot merge
dar nu te săturai.
Pajul creștea și creșteau și frunzele verzi,
până ea nu se mai vedea, ca o corabie,
și ca un mal se acoperea de frunziș
iar văiuga abia răsufla
în duișia ei.
Larry stătea deoparte și nu-i venea să creadă.
La fereasta închisorii flutura un steag alb !

Mihaela Mocanu*

***

A trebuit ca lacrima
să-și trăiască setea
din pașii pe nisip.
Inventează acolade,
să stingă toamna
din rimă.
Îndepărtează metafora
din cuvântul silabei
ce justifică diminețile.

***

Curând, vei privi cum
tăcerea va opri din nou
ploaia cuvântului.
Aceeși rimă va sfida clipa
pe pătrunde anotimpul
în noaptea din scoică.
Se vor schimba chemările
departe de metafora
ultimei iertări.
Nu te rătăci acum
în spatele ușii,
deslușind silaba.
Așteaptă dimineața
să creșteze nemișcarea
cu aceeași acoladă.

***

Lasă cuvântul
să-și adoarmă sentințele
din tăcere.
Amintește-ți de clipa
ce a șters anotimpul
din scoică.
Lasă metaforele să-și
Găsească vocea
Din aceeași ploaie.
În curând, vei lăcrima
Cu silabele acestei rime.

***

---

* S-a născut la 31 martie 1978, în Bacău. Absolventă a Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri”, este în prezent studentă în ultimul an la Facultatea de Litere, specialitatea engleză-română, din cadrul Universității Bacău. A debutat cu poezie în 2001, în revista Cartea, publicând apoi în „Adevărul literar și artistic”, „Ateneu”, „Junimea studentească băcăuană”, „Scrieri”, „13 Plus”. A obținut trei premii pentru poezie, iar în anul 2005 a fost inclusă cu un grupaj de poeme în antologia *Coboară cuvintele*, a membrilor Cenaclului „Clepsidra”, apărută sub îngrijirea profesoarei Violeta Șerban, la Editura Corgal Press din Bacău. (Cornel GALBEN)

Mâna care ezită
să scrie aceste cuvinte,
așteaptă înserările
ce stârnesc amurgul.
În aceeași depărtare
vei urma lacrima
ultimei dimineți.

***

Hrănește-te cu clipa
ce-așteaptă însingurarea
ultimei dimineți.
Cu fiecare cuvânt
vei petrifica înserarea
din aceeași silabă.

***

Nu pot să vorbesc cu tine,
pentru că tăcerea
mă izbește cu lacrimi.
Nu pot să mimez ploaia sau
să ascund vântul
în palmele tale.
Dar pot să ascund vorbele
ce și-au șoptit zămisirea.
Pot să ascund cuvintele
ce-mprăștie pașii pe nisip.

***

Dacă nu m-aș aprinde de cer,
aș trăi mai puțin de o mie de ori,
sfâșiind în organe firul de nisip,
cercetând lacrima ultimei rime.
Zăbovesc într-una, fără înțeles,
smulgând dimineața acel apus.
Când ploile se așează perpendicular
pe tâmplă,
ești mai tăcut decât umbra
ascunsă între paranteze.

***

Încă nu sunt, nu exist,
dar poate voi fi,
voi fi într-un vers
risipit în amurg.
Voi fi poate îndoiala
zilei de ieri.
Poate voi fi tot ce încă
nu m-am născut să
pot fi.
Voi fi o zi, doar o zi.
Respir și încă mai cred
că voi fi.
Voi fi poate de nicăieri.
Voi aștepta să mă întorc
din nimic.

Iacob Roman***Steaua****

Vântul îmi ia umbra, o mototolește
O aruncă, o atârnă-n pom
Steaua aceea mă tot urmărește
Îmi îngheață sângele de om.

Ai auzit cum ne imploră cedrul
Sonorizând, că se bătea un cui
În alt trunchi, mai bătrân decât al lui

Acum ori niciodată zic pietrele și pleacă
Dezgheață-ne, durerea ne omoară
ni se prelinge ființa, de poți s-o bei cu cana.
Țărâna vorbitoare cu limba încifrată
Istoria a fost adevărată
Să muriți bine, tot repetă magistrul,
de acuma e voie, se poate. Moartea e
temelia a toate!

Noaptea

Cu pași rari se apropie noaptea
Se cutremură locul și casa.
Ca un pește din mâini
săptămâna-ți alunecă. Se face ziuă,
Se-ntunecă. Ți-e frică.

* **Iacob Roman** (n. 1948) e unul dintre poezii reșițeni reprezentativi din „trifoiul cărășan” (cum e denumită în zona culturală a Caraș-Severinului, triada Oravița - Reșița-Caransebeș). A debutat colectiv - conform practicii oficializate în perioada predecembristă, în 1988. De la debutul propriu din 1991, *Minei pentru lunile ianuarie și februarie* a continuat susținut cu alte cărți (*Miere amară*, 1993, *Intrarea în corabie*, 1995, *Imaginarea pedepsei*, 1996, *Fulgerul sferic*, 1997 etc). Cel mai recent volum este *Calendar pe o mie de ani*, Timișoara, Editura Anthropos, 2005, cu o prezentare pe coperta a IV-a de către Lucian Alexiu, care subliniază printre altele „principalele jaloane ale acestui autor: vechile surse de reflecție tradițională ce se revarsă în poezie, dispoziția ludică, o plăcere fabulatorie mai presus de medie, spiritul imaginativ dimpreună cu privirea scrutătoare aruncată inefabilelor lumii și existenței”.

Membru al Uniunii Scriitorilor, prezent în diverse antologii, Iacob Roman e un implicat susținător al artelor, cu responsabilitate publică din 1990, prin activitatea de la Inspectoratul Județean pentru Cultură Caraș-Severin.

Poezia lui Iacob Roman are o arhitectură viguroasă, în versuri ce se supun conștiincios ideilor, se simte controlul profesionist asupra construcției discursului poetic, spre tensionarea finală. Miza nu sunt metafore cât mai insolite, suprarealiste, ci un epic metaforizant rezultat din felul cum combină fapte, gesturi, obiecte într-o narațiune complexă, cu un polisemantism în avalanșă. (**Maria Nițu**)

** Din volumul în pregătire *Ochiul furtunii*.

Suni oriunde. La rude, la prieteni,
răspunde aceeași voce meschină
îți ștergi numărul, numele.
Te strecoari în vârful picioarelor
Stai în tine ca-ntr-o țară străină,
Un ins cu părul vâlvoi vrea
să te scot din neființă
Am strâns ziua de gât
să dea înapoi ce-a luat
Despre lovitura de stat
afli din cutia poștală.
Cât despre emoțiile de referință
nu se vede nici una pe zare,
nu vine nimeni când trebuie,
așa sunt femeile,
la un timp, poemul ca norul
în cerul văratic dispăre
Îmi șoptise ceva la ureche,
Nimic scris nu rămâne.
Clipa-și ascute ghearele pe mine.

Aici și acum

Acum, după atâta timp, pe unde ești?
Aș vrea să-mi zici dacă mă mai urăști
Și mă mai osândești la moarte Sarah.
Eu sunt aici și-mi ispășesc greșeala

Pe atunci eram tineri, iuți și frumoși
Ca niște ahei, cutreieram tot alfabetul
Dela A la Z, într-o clipită, Nelly
Ne agresa elegant; țâțele ei

Făceau distanța între K și L
Infinită.

Pedeapsa

Fraza se-ndepărtează de mine,
dispăre ca un șarpe în tufiș.
E vremea. Cel care a scris
Va fi pedepit cu asprime
lau frânghia în mână, sting lumina
„domnul actant suflă în cornul
unui prinț din Levant!”

Urmează un discurs care nu se prea vede
Scris cu negru, cu violet și cu verde

Răsună un plâns între palme
Suntem greoi, prietene, cititorii sunt lași
Suntem girafa rățicită-n oras
Ne-ajunge pe toți moartea din urmă
Ea tropăie așa pe toate cărările
Noi ne facem că organizăm renunțările

Mai era un cal în galop
 Și o fotografie cu autorul, bolnav sau rănit
 În moartea căruia te-ai nimerit
 Câteva inscripții despre potop
 Și niște scări unde nu dai de nimeni
 A mai fost și o baltă de sânge
 Aducă servitoarea și strânge.

Kilul de vin

Am cumpărat un kil de vin de Tirol
 Am aprins lampa cu petrol,
 Am ieșit în livadă
 În iarna aceasta, toate poemele
 Așa le-am scris pe zăpadă,
 Cu degetul, ca un cărbune fierbinte
 Dar invers, cumva ca-n oglindă
 Vin păsări mari să semneze,
 Înfrigate vulpi se grăbesc să le prindă
 Să vii pe aici când te-ntorci de la Dunăre
 Poemele se pot citi până-n mai
 Atunci începe scrisul să pulseze.
 Consoanele se alungesc, de azi pe mâine
 Vocala se umflă ca aluatul de pâine
 Totul devine o altă poveste.
 El nu mai e el, ea nu e ea
 Eu le-am numit așa și poate mă-nșel
 Bătrânul care citește semnele știe
 Că va fi un an bun și foarte multă răchie.

Moaștele

Vasul cu apă din geam
 Nu l-am mai..., nu-l mai am.
 Am o viață frumoasă și lipsită de sens
 Sorin Gârjan s-a mutat la Beclean
 Gheorghe Azap, la un nepot, în Tirol
 Trec prin Oravița; mi-e o sete de mor
 Nu e poetul și nu-i
 Un doctor nebun are grijă de câinele lui
 locurile, lucrurile au uitat ce și cum
 tu nu știi să ascuți, fii atent
 la vremea-nfloririi ce parfum ce parfum!

Amintiri

Râu imobil, vânt mort, nopți fără stele și rouă
 norii mumificați, soarele turbure, ort.
 Pietre fără culoare, melodii închise, lucruri mimate,
 Urme de-ncăierări; nu mă tem de război
 Slavă domnului, evul de mijloc a trecut de poem.
 Sunet de gong, tropotul turmei fugind
 lătrături, strigăte, bătaia de aripă, verde senin
 a apărut și vulturul, în pripă!
 O caligrafi și cititori în stele,
 picură-n frunze mana și untul de lemn
 Aleargă-ntr-acolo apa, femeia și norul
 Lărgeste Doamne locul și mijlocește lucrul
 În planul secund,

Pe partea nevăzut-înșorită de deal
 Se tăvălește-n iarba verde-un cal
 Scriu și mă bucur.

Zgomote

A fost ianuarie, acum e decembrie
 Nici un cuvânt nu e bătut în cuie
 Șiroiesc pe noi, afirmații noi
 Au fost, s-au risipit. Poemul? Où est?
 Scoate zgomote stranii
 Ca la gura vulcanului
 Debordăm de sensibilitate
 Parfumul cuvintelor sale
 Otrăvește insectele
 Marioneto, n-ai activitate?
 Vinezi țințari, n-ai grijă de cămile
 Stai și te tângui de prea multă slujire?
 Lovește-ne nu te gândi să mângâi

Scheletele

Luminile se sting rând pe rând,
 Vântul bate din față, urmele duc înspre vamă
 Scheletele pomilor sunt de aramă
 Mai ninge câteodată prin Banat
 Dar tot mai rar, mai puțin apăsător
 O lumânare aprinsă-n fereastră
 Ca o femeie frumoasă ce nu bagă în seamă
 Privirile. Sunt din alt poem și azi n-o să-l scriu
 Azi sunt neliniștit, vulnerabil, sunt viu!
 Stingerea lunii mă bagă-n extaz
 Ceilalți se prăbușesc în somn rând pe rând
 Hoțul de buzunare și câinele nu mai au nici un sens
 Mai e de mers până la tulburarea apelor, e de mers.
 Silueta ta pălpâie. Te voi regăsi după zborul prigorului
 Sunt mulți pe acia. Se cutremură locul și casa
 Când escadrila lor străbate în diagonală câmpia.

Îngerul

Din când în când, o privire piezișă
 Oblic, peste umărul drept, mai în spate
 Îngerul e acolo, ține aproape
 Până ajungem la Universitate
 Ucenicul se rătăcește pe hartă
 A uitat melodia, ora și harul
 Curge apa din toate părțile
 El e alb la față ca varul
 Se udă cuvintele, cărțile
 Păsările se-neacă.
 Lasă-le, întoarce-te, pleacă
 hai să dansăm, de nici un chip nu te teme
 timpul se joacă-n nisip, a dat în mintea copiilor
 La interogatorii vom recita poeme.
 Azi e miercuri, zi mare, schimbare la față,
 Se-ntemeiază religii. Fii tare
 Lumina devine tot mai puternică
 Lumina topește ceara de pe efigii.

Ion Roșioru

ÎN GARA DIN CÂMPIE

Dacă aş socoti toate orele pierdute în mica gară de câmpie de unde, de două-trei ori pe an luam trenul să mă întorc în satul natal, aş totaliza, cred, câteva sute. Legăturile erau proaste și, cum făceam, cel mai adesea, autostopul până la gară, preferam să ajung mai devreme decât să constat că trenul meu tocmai a trecut. Nu m-am plictisit însă niciodată așteptând: memorez, fără să-mi folosească prea mult, orarul feroviar, mă plimb pe peron ori îmi diluez mahmureala la cișmea, dat fiind că mai întotdeauna aceste plecări se declanșează după câte un chef ce mă face suficient de sentimental spre a porni hai-hui prin țara care altminteri nu-mi face nicio plăcere. Uneori stau pur și simplu pe o bancă și trag cu urechea la discuțiile din jur, nutrind invariabil regretul că nu m-am învrednicit să învăț țigănește, numărul vorbitorilor acestui idiom fiind aici destul de mare, uneori chiar majoritar. Sau poate că e mai bine: altfel, cu siguranță că m-aș pomeni fără bagaje. Si-ar fi, neîndoielnic, nedrept, cont ținând de faptul că de multe ori mi s-a lăsat câte-o geantă-n custodie, fie și pentru câteva minute care au culminat nu o dată cu jumătățile de oră, propunându-mi-se apoi, de persoane total necunoscute și pe care aveam suficiente motive să le suspectez că n-au decât paie sau pietroaie în sarsanalele lor burduhoase, o eventuală revanșă, în cazul că aş fi vrut să cumpăr ceva din ora, sau să beau vreo o bere la bufetul care numai al gării, cu sau fără un mandatar cu barbă marxisto-gheristă sau cu altul cu ochelari iscoditori-falimentari a la nenea lancu în spatele tejghelei, nu se putea spune că era. N-am acceptat, firește, niciodată un asemenea târg, nici chiar dacă aş fi fost ferm convins că vremurile lui Vlad Tepeș s-au reîntors pe meleagurile destelenite ale Bărăganului veemgalanian ori prin bălțile învecinate pe unde, panaitistratian, haiduciseră până nu de mult cei câțiva țărani încăpățânați în a accepta paradisul terestru a cărui ctitorire s-ar fi legat indisolubil de colectivizarea agriculturii, colectivizare impusă cu forța de activiștii și securiștii partidului roșu, fără ca promisiunile lor edenice să se fi adevărat vreodată. Și iată-i pe urmașii acestor îndărătnici de acum câteva decenii bune: bătrâni pe chipul cărora o tristețe socială s-a impregnat parcă pentru totdeauna, o dată cu bronzul soarelui sau al vântului, ca și cu țărâna de sub unghiile care-și arogă acuzatoare statutul de gheare. Truditorii gliilor înfrățite vin la oraș și stau de mai multe ori pe la cozi interminabile spre a intra în posesia câtorva pâini raționalizate. Alteori se întorc de la înmormântări, sau se duc într-acolo, mai rar de la sau către nunți ale unor rude. Sau au fost la câte un medic căruia i-au cărat o parte din agoniseala lor pentru ca acesta să le confirme suferințele pe care ei înșiși le acuză, cel mai bun fiind, se-nțelege, doctorul care le-a găsit cele mai multe boli dintre care

câteva, evident, incurabile. Și într-un caz și-n altul, simt nevoia să-și deschidă sufletele în fața necunoscuților întâlniți ocazional între două trenuri sau doar într-un compartiment din același *kezăș* hârbuit care-i va purta sub oblăduirea înțelegătorului „naș” până la prima, a doua sau a treia stație sau haltă devastată de strigoi. Și pasagerii stângaci vorbesc de morți, de betesuguri și norme pe tarla, de brigadieri cărcotași și de șefi de echipă, care-i fură la ochi, fără pic de respect față de truda văduvei neștiutoare de carte ori a ciobanului care n-a prea fost pe fază când Dumnezeu a distribuit minte mioritică în cheie masonică muritorilor de tot natul. Se întâmplă câteodată să auzi cum îi fericesc pe cei mutați la oraș, unde statul le-a dat serviciu, locuință la bloc (ei zic, pe scurtătură, că de-aia a descoperit un lingvist francez legea minimumului efort în procesul de comunicare, doar bloc) și butelie. Cât mai pot munci părinții și, deci, mai au ce le da, vin și-i caută – motiv folcloric destul de gras – dar după ce în țarcă bălaia nu-i mai vede nimeni prin satul care se depopulează văzând cu ochii. Casele se pustiesc. De multe ori nici nu mai are cine da jos pânzele de doliu, decolorat, de pe pereții coșcoviți și posomorâți. Furturile din locuințe, parcă numai de acolo, sunt la ordinea zilei. Milițienii nu mai prin pe nimeni, de nu vor fi fiind cumva mână-n mână cu hoții, că se poartă, slavă Domnului. Ce mai, s-a întors lumea pe dos. „Ați auzit, povestea o babă edentată, ce s-a întâmplat, și nu o dată, la noi la Soldiceni, pe șuşaua națională, vorba aia, mai dihai ca în codru. Oprea milițianu camionu cu butelii de arde gaz și-i loa șoferului actele la puricat, ba că-i laie, ba că-i bălaie, ba că i s-au tocit roțile, ori că faru de semnalizare, ce știu io, nu clipotește ca lumea și câte și mai câte, și-n timp-osta, hoțu din copacu sub care fusese trasă hardughia la orden, pă dreapta, opera cu cârligu, adică trăgea boteliile dă toartă și le agăța-n cinghirile plopului sau nucului și seara le cobora și le vindea făcând fiftea-fiftea că șăfu dă post ăl de se ținea cu nevasta primarului bătut de Dumnezeu să-i cadă mandravela cloșcă neleapcă de cât își freacă turul pantalonilor pân ședințuri din alea de-ale lor dă Partid, că așa s-a-nțelea cu botelistu dă arde gaz să-l dea-n gât pe fustangiu, c-a venit procuroru-al mare de la județ și s-a pus la pândă după niște măceși și s-a dat în vileag toate complicitățile, să li se mai înfunde și lor, că daă te prin cu doi știuleți în traistă te și trimit la pârnaie, ca pă Frusina lu Baraboi care-o să facă ziua de nouj dă ani în zeghe, săraca de ea, că din câte știu io nu-i deloc singura în situația asta, da lu ăla de între peste tine în casă și-ți dă-n cap de te lasă lat și rece nu-i face nimerica nichica, pă motiv că nu-i concludente probele, vinovat fiind mortu sau moarta violată în prealabil sub pretext că n-a știut să se apere”. Unii ascultători dau din

cap, aprobator, alții rîd mînzește și parcă op umbră de mefiență li se citește în ochii vicleni, adică, vezi, Doamne, de baliverne din astea sunt ei sătui până-n gât. Cîteva priviri se sparg, ca din întâmplare ,asupra mea care tot timpul am simulat un aer absent, de ins cenușiu căruia de zile și nopți întregi nu i s-a mai împletit geană prin geană. Îmi găsesc cu greu loc în poveștile lor, biet mutant social și geografic, orășeanul pârât și neadaptabil și întorcându-se în satul natal doar din an în paște și atunci dintr-o obligație greu de motivat decât prin sintagma „doar de ochii lumii”. Si mai știu că relatarea băbuței cu broboadă albă și palton demodat ca al mamei poetului din Riazani, via George Lesnea, e doar o localizare din nevoia de concretitudine, a unei întâmplări pe care și-o poate revendica în mod abuziv întregul folclor național, poate chiar internațional, și că actul ei de naștere e unul ficțional, avînd ca genitor vreun scriitor cu simțul umorului și care n u s-a gândit o clipă că ingeniozitatea sa narativă ar putea fi pusă în practică de tâlharii lumii moderne. S-ar putea ca într-o zi motivul săltării cîtorva butelii de aragaz din camionul oprit de polițist la umbra unui copac în care stă la pîndă circarul dotat cu un cârlig din cele cu care odinioară se scoteau ulcioarele din fîntâni să devină la fel de celebru ca și cel cunoscut sub numele de „scaunul mortului”, teoretizat strălucit într-un eseu al lui Gabriel Garcia Marquez, fructificat și la noi într-un celebru roman al D.R.P-ului, de nu cumva mă înșel. „Te și doare capu dă cîte auzi – continuă băbăția esenineană, consolidându-mi certitudinea că vorbea și ea „par oui-dire”, cum ar spune francezul și dintr-o dată mi-a devenit mai simpatică: alta, în locul ei, s-ar fi plantat ca martor ocular în poveste, asistînd la actul briganderesc, după ce lăsase sape cu care mușuroia cucuruzul la rădăcină și se retrăsese la umbra unei răchite pricăjite spre a-și face sieste de amiază după ce molfăise cîteva dumicați de cartofi rasol și de mămăligă rece făcută din mălai necernut spre a fi mai spornică, eventual din urluiala dijmuită de la gura vreunui godac răpănos și în care se răzvrăteau instincte mistrețioase – că pe mine când mă doare capul, scot o sticlă dă rachiu și beau până nu mai știu cum mă cheamă. Iar când mă scol am mintea limpede ca briciu și nu mai simt chicușor dă păcănit în urechi. Doctorii zice că țuica dilată arterele, pă când vinu le-ngroasă, și cred că are dreptate, zău, așa”. Teoria asta în care bețivii și alcoolicii găsesc oricînd o motivație a viciului lor pătimaș am mai auzit-o de cîteva ori de la bătrînul director al școlii în care osîrdesc. A avut dureri îngrozitoare la tîlpi și la gambe și se temea c-or să-i fie amputate picioarele în care s-ar fi instalat arterita. A scăpat doar prin înlocuirea arterelor prin altele improvizate din plastic și mațe de oaie. Si dacă la fumat renunțase brusc și irevocabil, de băutură nu putuse divorța sub niciun chip, alintîndu-și coniacul cotidian cu atributul de „vasodilatator” și îngurgitîndu-l, ca atare, c-o poftă și c-o regularitate ritualică, pe deplin convins de forțele lui terapeutice, ceea ce nu l-a împiedicat să moară în somn, cu o zi înainte de încheierea anului școlar care i-ar fi adus pensionarea .N-a mai apucat să vadă decât o parte a circuitului arivistic pentru ocuparea postului care se vacanta oricum.

Între timp, în gară se produce oarece agitație. A sosit trenul de Ciulnița. Coboară, ici, colo, către un călător

dezorientat. Alții se vor urca, aferati și înfricoșati că ar putea să rămîna cu buza friptă pe peron, în harabaua pufnind pe nări și care nu staționează aici mai mult de un minut, uneori nici măcar atât. Printre cei care pleacă e și povestitoarea care-și alungă migrenele cu trîscău, la discreție. Urmăresc trenul ce, șarpe berc ,se pierde în zare, apoi mă îndrept spre țășnitoarea de apă din celălalt capăt al peronului, să-mi ostioiesc setea care, știu, mă va urmări toată ziua. Apa are un gust ușor sălciiu, dar mi se pare totuși mai bună decât cea din care mă adap tot restul anului, mă rog, aproape tot anul în orașul de adopție, fără s-o depășească în calități pe cea, sau pe cele, din satul către care mă îndrept. Când ridic capul constat că a început din nou să bureze mocănește, deși primăvara ar cam fi trebuit, conform calendarului, să-și intre în drepturi. Si-atunci cei trei mi-au pătruns în câmpul vizual și mersul lor m-a făcut să mă gândesc la o patrule, mai corect ar fi să zic la o triulă, aflată în misiune. Cel din față, mai bine legat decât cei care-l urmau, părea chiar militar de meserie, sau fost, că ăștia se pensionează devreme, plutonier de intendentă, sau ceva asemănător, la impresia mea proliferantă și hrînitore de ipoteze contribuind și vestimentația kaki, bocancii grei și sănătoși, ca și ruksacul, mai precis ranița pe care o purta în spate. Doar fesul de pe cap, roșu, cu dungi albastre, îi perturba semnificativ ținuta prin excelență cazonă. Până și ustensilele de pescuit, destul de sofisticate și care fuseseră meticolos atașate bagajului, aminteau de-un pistol-mitralieră, deși la fel de bine te-ai fi putut gândi că omul și-a instalat un paratrăznet telescopic la purtător. Fața lui rofoaie, plesnind de sănătate și voie bună, era proaspăt rasă și poate că amănuntul în sine nu prezenta nicio importanță dacă nu ar fi contrastat plăcut cu ale însoțitorilor. Cel care-i călca pe urme: blondin spre roșcovan, părea, sau poate că era de-adevăratalea ,zgribulit, ca unul care n-a dormit toată noaptea din cauză că nu s-a priceput cum să-și gestioneze frigul din oase .Ceva mai scund decât ceilalți, se străduia să facă pași mari, spre a se încadra în formație. Fusesse neprevăzător la plecarea de-acasă, judecînd după cum era îmbrăcat, biet melc barbian descântat să iasă prematur din cochilie .Toate lucrurile de pe el, cândva gri ,păreau mai mici cu un număr sau două, primite parcă din jena de a le refuza la vreun parastas. Se plasase între cei doi parcă spre a se adăposti, de nu cumva inițiativa le aparținea compani-onilor săi. Cred că tot în ordinea asta dormiseră și în balta dinspre care veneau și, de bună seamă, i se formase un reflex topic. Intuiția că nu altfel se vor așeza pe bancă, în minuscula și pricăjita sală de așteptare avea să mi se adeverească de îndată. Si cel din mijloc a adormit imediat, cu capul în piept și suspinînd ca un copil oropsit ce-și continuă plînsul până și în somn, cu degetele chircite pe sacoașă de plastic absolut goală că mă și întrebam de ce n-o împătorește s-o bage în buzunar sau la brâu, cum fac elevii poltroni din clasele mari cu caietul lor de notițe așa-zis universal. Beldia de alun noduros, sinuoasă și nu cu mult mai lungă decât o codiriște de bici cu care plugarul își îndemîna rotașii, i se odihnea între genunchi ca arma unei sentinele ce le soilește în post pe treptele corpului de gardă, după ce fărtații, puși pe glume proaste au făcut chetă spre a-i da să tragă compromițător, la măslea. Cel de al treilea undițar părea impasibil, închis

într-o muțenie care nu lăsa nici un semn de dezamăgire. Era butucănos și nu prea puteam să-mi dau seama dacă de la mama natură sau de la multiplele pulovere care-l îmboșcâneau precum pe Baba Dochia înainte de a lua calea muntelui unde avea să se descotorosească, neprevăzătoare, de toate cojoacele din dotare, unul după altul. Băgat de la tălpi până-n gât într-o salopetă nou-nouță, de un albastru intens, ca într-un sarcofag, purta pe capul mare și hălăciugos o bască enormă și întru totul asortată salopetei, așezată precum ale vânătorilor de munte înainte de-a o lua la ureche când pleacă într-o aplicație pe coclaurile stâncoase ale patriei căreia nici prin gând nu-i trecea să intre în Nato și se bătea cu pumnul în piept că joacă un rol decisiv în cadrul Tratatului de la Varșovia. Îi asociez bietului om figura cu a cumnatului meu, sondorul, la care am văzut prima oară un combinezon asemănător, chit că murdar de pete de ulei sau de gazolină cu miros înțepător. Tolomacul din gară avea, în plus, o cicatrice hidoasă pe buza superioară de parcă-i fusese crestată în copilărie de vreo fiică de pastramagi și care voind să-și însușească clandestin arta tătânelui ei nu avusese la îndemână o pecie adecvată de carne, drept care folosise pe post de succedaneu labia colegului ei de grădiniță. Îl privesc și parcă-l și aud țipând ca din gură de șarpe, deși originea scriiturii ar putea fi, foarte bine, cu totul alta, congenitală, probabil că maică-sa, pe când îl purtase în vintre, șterpelișe de pe undeva un fir de pătrunjel, așa cum unele gravide fură, cu bună știință, talaș de la tâmplar, nutrinde superstiția că vor aduce pe lume țancușori cu părul cărlionțat ca al lui Cupidon sau măcar ca al îngerilor brodați pe carpetele de bucătărie ale romanticelor noastre bunici ce întronau și pe această cale pacea căminului lor ospitalier. Deși mai în vârstă, rotofeiu de energia. Se uita în toate părțile și căuta, în chip vădit, pe cineva cu care să intre în vorbă. Si dacă într-o gară, fie ea și de câmpie înclinată, nu găsești cu cine să antamezi cele parole de clacă, atunci unde. Si a aflat nu unul, ci mai mulți, și nu simultan, ci consecutiv, de parcă ar fi acordat audiență. Ce a-nceput să mă deranjeze a fost faptul că tuturor le motiva, folosindu-se de aceleași fraze stereotipe, tranzitul lui prin punctul feroviar cu pricina și în care se găsea, la acea oră, cu mai puțin bravii lui ortaci de undițat. Veniseră din Buzău, cu trei zile în urmă și-și aruncaseră lansetele și cărligele cu momeală în Dunărea umflată, vorba Curcanului din baladă, undeva între Giurgeni și Hârșova, dar din cauza ploii agasante de primăvară nu prea avuseseră noroc, cu excepția lui, firește, care se întorcea acasă cu un trofeu, da, chiar așa a zis și a repetat-o până la sațietate, de vreo zece kile, uita, l-avea chiar în ranița pe care-o bătea paternal, cu palma, ca pe un cal de rasă, cumpărat pe nimica toată la obor sau în chiar mijlocul drumului, de la vreun strănepot al lui Nechifor Coțcariul. N-aveam să aflu niciodată ce anume era trofeul și cărei încrengături îi aparținea și m-am mulțumit să-mi imaginez un crap doldora de icre, un nisetru din care va fi muls un castron de caviar, sau poate chiar un pui de delfin ce ar fi făcut invidiabila fală culinară a oricărui restaurant luxos din târgul lui Sava Gotul, târg spre care urma să ne îndreptăm, neîndoielnic împreună, cu proximal tren ale cărui prime pufnituri mangaliote țâșniseră din nările-i hodorogite cu mai bine de trei ore în urmă. Fostul

militar sau doar purtătorul unor haine kaki impecabil întinse pe trupul vânjos, se simțea, cum se spune, în pielea și în largul lui entuziasmul și buna-i dispoziție mai mult decât contagioasă venindu-i de la trofeul pe care-l purta în raniță ca pe un baston de mareșal, vorba lui Napoleon.. Nu același lucru se putea spune despre ceilalți doi, pe care aripa norocului piscicol nu se învrednicise să-i lovească nici măcar cu umbra ei părelnică. Si-n timp ce blondin-roșcatul își mai acorda o șansă, fie ea și în vis, de a se întoarce acasă măcar cu doi-trei guvizii care, puși pe jar, în curte, să stârmească avortul piscicilor obraznice de prin vecini. Îmboșcânatul albastru găsi că e momentul oportun să dea cep nefericirii care-l locui precum zeii platonici pe nebuni. Că preț de trei zile și două nopți cât stătuseră cu betele proptite tangent în marele fluviu, căruia ecologistii sceptici îi mai zic și wc-ul Europei, respectiv cu hainele murate de ploaia care se cernuse dușmănoasă precum chiaburii din povestirile realist-socialiste, nu găsisese prilejul să se spovedească e cum nu se poate mai explicabil. O făcea acum și mi-a fost dat să aflu că se însurase cu o fată de la el din sat și că, aducând-o la bloc, o făcuse cocoană, nu altfel decât Charles pe Emma Bovary doar cu țoalele de pe ea. Treburile merseseră bine un an, cel mult doi. Apoi, țărăncuța care nici măcar șapte clase elementare nu absolvise, începuse să se plictisească, în ciuda destinului ei de participantă la procesul de omogenizare a claselor sociale, asta însemnând să stea toată ziua în casă și să se holbeze la trecătorii care mișunau ca furnicile pe strada de sub fereastră. El încercase să-i caute și ei un serviciu. Nu-l interesau atât banii, cât să-i procure și ei o satisfacție ocupațională care să-i macine din surplusul de energie casnic – conjugală, dar fără certificat (el zicea *cercificat*) de studii n-o angaja nimeni, nici pe post de măturătoare de grădiniță, unde, vorba unei directoare, trebuia să ai minimum de cultură generală spre a nu da o pildă proastă copiilor când îi fugărești cu mătura pe culoare sau prin curte, chiar și drăcuirea mucoșilor cu sânge proletar în vene urmând să se facă într-un chip cât mai civilizată și aluziv, eventual metaforic, că altfel te reclamă genitorii decretelor de nu te vezi. S-au gândit atunci, mai mult el decât ea, ca juna cocoană să-și completeze studiile la secția fără frecvență a unei școli de cartier sau de oriunde, că la țară mulții își puteau cumpăra o diplomă fără să cale măcar o dată prin școala cu pricina, dar domniței bovarizate (așa zic eu până ce se va găsi cineva într-o zi să mă ia la rost) până-n vârful unghiilor și străfundul rărunchilor nu-i prea mai ardea de carte, așa că grijuliul soț a recurs și el la varianta a doua, adică scosese din portofel câteva albastre și-și potcovise consoarta cu patalama de studii. Sănătate să-i dea Dumnezeu directorului care completase cu mâna lui de suplinitor câteva cataloage jechoase din arhiva prăfuită a instituției care ființa mai mult pentru fantome, la dracu-n praznic, undeva pe la izvoarele Slănicului. După acest șiretlic de masă, angajarea tinerei neveste nu mai fusese o problemă: câteva uși deschise cu piciorul, actele *cusute* la dosar. *kent* mai treci pe la noi, ar fi indicat *pește* câteva zile și se aranja, însă ei *aușvaisul* i se părea mai presus de prestările ce i se ofereau. Si nici una, nici două, i-a căsunat să se facă artistă, ca Mihaela Runceanu, buzoianca ai cărei părinți locuiau pe aceeași stradă cu ai aspirantei la glorie muzicală. Nimic rău în

fond, continua văicărețul cu buză de iepure rău operată, poate chiar de cel ce avea să devină celebrul doctor Ciomu; cine n-ar vrea să se culce-n fiecare seară c-o cântăreată de muzică ușoară și dracul l-a împins pe Buză-Sfârtecătă, om *însemnat*, mde, să-i angajeze insistentei sale consoarte „depeizanizate” recent și intensiv, de bună seamă că într-unul din cele mai nefericite ceasuri ale destinului, un profesoraș, absolvent de Conservator, s-o consoleze și să-i compună melodii cu care să se lanseze pe la festivaluri ,abstracție făcând de cel mare și național ,și concursuri de profil. De aici au rezultat multe necazuri: pomicica a fugit în lume, cu toți banii și cu lucrurile din casă, doar după câteva lecții de cizelare estetică și de dicție; l-a urmat, cu alte cuvinte, pe seducătorul meditator. Pe obraji negri ai lamentatorului care-și ostoaia nefericirea însăilând fraze stângace și dezacordate se prelungeau două lacrimi sticloase ca ochii uimiți ai peștilor morți. A ridicat mâna să și le șteargă cu măneca salopetei din care începuseră să iasă aburi în care un nas fin ar fi depistat ușor izul de mlaștină și de putregai și a profitat de prilej spre a-și sufla, în aceeași pânză de doc muncitoresc, nasul pe care și-l trăsese până atunci enervant, probabil că răcise strașnic, oricât s-ar fi aghesmit cu țuică pe malul apei. Profitând de suspansul creat, un domn trecut vizibil de a doua tinerețe se apropie de banca undițarilor și se adresează celui mai impozant dintre ei și căruia povestea melodramatică a companionului de scormonit râme și de dormit sub Ursa Mare (scuze, Arthur Rimbaud!) nu i-a coborât nici cu doi milimetri fitilul jovialității de pescar providențial:

– Sunteți buzoian, din câte am înțeles.

– Exact! Spuse ex-militarul privindu-l deloc contrariat pe intrusul susceptibil de a fi ceva inspector pe la paza de coastă sau pe la Asociația ecologică a vânătorilor și pescarilor și care, scoțându-și legitimația, ar fi putut să-i confişte mândrețe de trofeu și să-l facă brusc egal în mofluzenie cu cei doi tovarăși de braconaj, ar cam fi meritat-o și asta-i trebuia că spiritul de bravadă și de fanfaronada-i fusese mai presus decât orice discreție și modestie.

– Eu, continuă stilatul domn cu cravată, pălărie și umbrelă cu mâner de abanos, merg pentru prima oară în orașul dumneavoastră și v-aș întreba, dacă tot v-am acostat nu prea elegant, și-mi cer scuze pentru asta, de n-aveți cumva idee pe unde se află această stradă.

Întinse o foaie ruptă dintr-un caiet de dictando.

Trofeistul o luă și, ținând-o la oarece distanță, o citi și izbucni într-un hohot de râs homeric (n-am nici cea mai vagă idee cine mama dracului l-a văzut sau l-a auzit pe Homer prăpădindu-se de râs când își recita versurile).

– Păi asta-i chiar strada mea, dom'le. Locuiesc la câteva case mai la vale de numărul ăsta. Dar dacă nu vă supărați și nu-s nici eu prea curios, care-i scopul călătoriei, sau al vizitei la această adresă.

Domnul, care se schimbă la față când colocutorul său umpluse sala cu nechezatul său de armăsar încă în putere, se mai destinse un pic și scoase din servieta cu încuietore nichelată ziarul „România liberă”, îl despătură și-i întinse omului pagina cu *Mica publicitate*, bătând cu unghia indexului său noduros un mic paragraf subliniat cu creion roșu.

Fericitul pescar parcurse, ținându-l la aceeași distanță ca și pe fila de caiet de mai adineauri, textul în cauză și din nou izbucni în râs.

– Hai, că-i bună, dom le! Auzi la el, profesor! Ha! Ha! Ha! Neam de neamul lui n-a practicat o asemenea meserie. Pușcăriași din generație în generație! Auzi la el: vând pian austriac, fabricat în anul... marca... stare excelentă de conservare și funcționare... Sunați la telefonul... Hai, domnule, fiți serios și căutați să vindeți biletul de tren cât mai aveți cui, în caz că l-ați cumpărat deja. Cred că n-aveți niciun chef să vă întoarceți acasă, bătut măr ,jefuit și gol pușcă, la nepoții pe care-i iubiți atâta și cărorora vreți să le faceți dar un astfel de pian vinez. Considerați-vă un om norocos că m-ați întâlnit și că v-am deschis ochii cu două ceasuri mai devreme!

Între timp, văicărețul întinse mâna peste colegul care începuse să sforăie, chircit în sine cum era, și trăsese, cu ușurința unui hoț de buzunare ,ziarul din mâna celui ce putea să adauge la mulțumirea de a fi posesorul unui pește de peste zece ocale de-ale lui Cuza și pe aceea de-a fi salvat un bunicuț sentimental și, de bună seamă meloman, de la o escrocare sigură. N-avu însă timp să-și savureze satisfacția morală și creștinească: fu rândul nefericitului cu nevastă fugită în lume c-un artist să intre în scenă și să se dea în spectacol. După ce-a parcurs anunțul cu oferta de vânzare, Îmboșcănatul s-a îngălbenit brusc, degetele i s-au crispat încovrigate ca niște gheare, și s-a prăvălit pe jos, dându-și peste cap ochii albi ca niște burți de pești. Buzele i s-au acoperit de spume liliachii și trupul i se zbătea, mălâncioiuonist, ca al unei păsări tăiate.

Cei din jur s-au bulucit spre ieșire, ca și cum moartea venise să le ceară actele la control, sângele rece păstrându-și-l doar fostul militar (începeam să fiu aproape sigur de ipoteza mea) care s-a aplecat să-i strângă între dinți degetul mic de la mâna stângă. Ivit ca din senin în sala de așteptare, milițianul TF, un om roșcovan pe care vestonul se mula cu greu, semn că purtătorul se bucura de o invidiabilă prosperitate gastronomică și întru totul paralelă cu frământările inchiitudinal-metafizice de orice calibru filozofic, a chemat, prin stația lui de import, o ambulanță care a sosit cam în același timp cu trenul în care m-am urcat privat de compania undițarilor ce ar fi putut să-mi devină personaje în cazul în care porniseră, pirandellian, în căutarea unui autor care să-i dădăcească în fiecare paragraf.

– A citit în ziar despre pianul care i-a fost furat cu nevastă cu tot! spunea, nu era clar pentru cine anume, rotofeul care tropăia din bocancii lui cazoni pe lângă cei doi brancardieri în halate portocalii și nu prea entuziasmați că li se încredințase, pe o asemenea vreme, o misiune întru totul nedemnă de demnitatea lor. Aș fi putut bănui că tocmai fuseseră deranjați de la o partidă de table sau chiar de la vreun pocheras.

Somnorosul, buimac, rămăsese de planton lângă ranița în care gloriosul trofeu își dormea anonimul lui somn de veci. Si, n-aș putea să-mi explic de ce, mi s-a părut că aud trosnind , sub roțile trenului în care mă urcasem, oasele povestirii cu care n-aveam să mă mai întâlnesc niciodată!

LACUL NEGRU

Miercuri, 14 martie 2008, **Česká Lípa**, Cehia, **Iacul Machovo jezero**, 13:44 PM

Soarele strălucea răspândind căldura insuportabilă prin fiecare atingere mătăsoasă. Cuțitele ar aerisi poate mai bine atmosfera asta de fum, se gândea Klaus Strockand în timp ce vâslea îndârjit.

Era luni dimineața, o perioadă pe care micuțul oraș eská Lípa o detesta. Oamenii se culcau duminica vociferând și se trezeau dimineața realmente înjurând printre dinți, de parcă noaptea ar fi avut asupra lor un efect de lupă, arzându-i, la fel cum ard copiii furnicile în zilele toride în care nu mai ai chef decât să omori. În orice caz toată lumea știa că luna era o zi foarte nervoasă. De asta oamenii nu prea intrau în vorbă luna. Fiecare își mecaniza la maxim acțiunile, așteptând ca dulcea latență generată de trecerea timpului să le adoarmă instinctele scăpate din hăturile socialului... O adevărată porcărie de fapt, pentru că nimeni nu prea înțelegea de ce și cum anume vine chestia asta cu socialul și cu teoria, când în fiecare luni dimineața, se auzeau geamuri rostindu-și plictisit psalmii sticloși în capetele nefericiților care se aflau la locul nepotrivit, în momentul nepotrivit, de fapt într-o nepotriveală totală și absolută, o minune absconșă și neagră, ca acelea pe care le regăsim prin cărțile diversilor alchimiști frustrați...

Vâslele bruscau apa în încercarea lor de a aluneca cât mai repede. Mâinile grele ale bărbatului le chinuiau, amestecând așchiile cu sudoarea... Klaus strângea lemnul cu disperare, simțea cum firele de lemn îi pătrund prin pielea încărcată cu grăsime. Fiecare strop de apă care ajungea pe carnea sa se transforma aproape instantaneu în abur. În jurul siluetei bărcii se insinua o coroană de fum. Apa bolborosea, lacul chema din adâncuri, trupurile absente strigau dintre algele verzi. Toată lumea știa că acolo sufletele nu puteau să se odihnească niciodată. Câteodată, câte un trecător mai atent putea observa silueta unor pietre mortuare conturându-se pe suprafața de catran a lacului. Oamenii refuzau însă realitatea, o negau cu obstinație. Viața era cât se poate de banală în acel orășel și nicio aiureală metafizică nu avea să strice asta. La dracu, să încercăm să fim banali!

Klaus însă nu mai putea fi de acord cu această latență obsedantă. Trebuia să le demonstreze acestor sceptici că cineva, o putere superioară, se juca cu ei. Și pentru asta trebuia să se întorcă cu niște poze ale convoiului negru. Doar așa avea să fie crezut. El va reuși să imortalizeze ceea ce până acum fusese doar povestit.

Vâslele înaintau din ce în ce mai greu. Bărbatul privi în jur. Broboanele se sudoare îi intrau în ochi, arzându-l. Se șterse cu mâna rumenă de la soare, iar atingerea firelor de păr îl înfioră. Trebuie să mă stăpânesc, își spuse el, nu mă ajută cu nimic dacă mă pierd cu firea. La dracu!

Privi spre podul gri, care se profila amenințător în fața lui. Barca mică se legăna periculos, purtată de curenți. E foarte puternic șuvoiul, prea puternic, își spuse Klaus Strockand, încercând să controleze ambarcațiunea. N-ar fi trebuit niciodată să vin aici!

O vâslă îi alunecă din mână, fiind înghițită instantaneu de apa maronie. Lacul parcă fierbea, clăbuci mari se ridicau la suprafață. Bărbatul scăpă și a doua bucată de lemn din mână. Se retrase în mijlocul bărcii, înconjurat de aburii albi care păreau să se ridice din străfundul apei.

Valurile deveneau din ce în ce mai mari, zguduind barca, stropind marginea udă. Klaus știa că asta este sfârșitul. Era prea departe de mal pentru a se putea salva. Deodată, cu o forță incredibilă, barca dispăru în neant, lăsându-l pe bărbat în apa murdară. Dădea din picioare violent, încercând să rămână la suprafață. Știa însă că nu va rezista prea mult. Auzise de atâtea ori poveștile despre lacul ăsta, știa ce ascunde. Dar poate el va fi mai norocos.

Simți mâini care se încleștau pe picioarele lui. Se luptă să rămână la suprafață, însă forța care îl trăgea la fund era prea puternică.

Intră cu capul în apă. Deodată, nu mai vedea decât substanța murdară care îi umplea gura, nasul, ochii. Simțea că se sufocă, se zbătea, însă șuvoaiele de apă care îl ardeau îi spuneau că se îndreaptă în jos.

Deodată, sunetul încetă. Klaus Strockand nu se mai zbătea. Mâinile îl purtau spre abisul întunecat, în timp ce lacul redevenea tăcut. Apa se luminează dintr-o dată. Siluetele întunecate care treceau pe pod străluceau în albastrul răcoritor.

Tăcere. Tăcere și întuneric. Klaus Strockand nu-și mai simțea trupul. Nu putea să se miște, iar frica îl înconjura din toate părțile. Deschise ochii, simțindu-se ca și cum un burghiu imens îi pătrundea direct în creier. De fapt, nici nu știa că dacă mai avea sau nu ochi. Imaginea care i se profila în față îl făcu însă să-și dorească să nu mai aibă. Leșină, deși rămase perfect conștient de tăcerea care îl înconjura. Învolverându-se, siluetele se apropiau de el...

Știa că acestea erau ultimele lui clipe. O umbră i se prelinse lângă ochi. Strigă, însă gâtul său nu eliberă niciun sunet. Știa că era prea târziu deja. Ei erau înăuntru.

FLORI DE PORTOCAL

Peste niwa se ridică silueta soarelui încă adormit. Primele raze se răsfâng strălucind cu sclipiri de diamant pe firele de iarbă gârbovite sub povara stropilor de rouă. Pământul pare să soarbă pentru ultima dată din laptele de ceață al nopții... Ultimele zvâcniri ale crepusculului se îmblânzesc sub atingerea delicată a zorilor. Lotusul verde foșnește în mijlocul heleșteului. Peștii ce nu dorm niciodată aleargă pe sub unde. Îți dai seama de asta văzând picăturile de aer ce răbufnesc din când în când deranjând liniștea de mormânt a lacului...

Totul pare împietrit în dimineața asta de mai. Vara se pregătește să erupă în grădini, sub semnul unui an rodnic.

Parcă și frunzele sunt mai verzi astăzi. Simți cum aerul tare îți umple plămâni, invadându-ți tot trupul. Simți cum te furnică dorul de a alerga pe sub stropii de rouă, gol, liber... Visezi să te rostogolești pe câmpia parcă nesfârșită, uitând de totul și afundându-te în viața statică a naturii. Vrei să te pierzi acolo și să rămâi netulburat până la apusul timpului...

Pașii lui Trepe se succedau cu repeziciune. Era atent să nu calce pe iarba cărnoasă... Încearca să ajungă cât mai curând la întâlnirea pe care o avea în dimineața aceasta cu maestrul Neriad. Urma poteca pe care chiar el o îngrijise atent toată iarna. Muncise pe zăpadă, dărdâind în chimonoul subțire.

Bătrânul Neriad îl supraveghease în permanență.

– Ai să vezi că o să-ți folosească, obișnuia să-i spună bătrânul.

– Dar maestre, simt cum îngheață sângele în mine!

– Nu lăsa emoțiile să te învingă... Tu ești mai mult decât bucata de carne care dărdâie. Caută-ți esența și acolo vei găsi toată căldura de care ai nevoie.

Nu prea înțelegea tânărul Trepe aceste cuvinte, dar imaginea maestrului său netulburat de frigul pătrunzător îi întărea credința că era pe drumul cel bun...

Iată acum, după un an și câteva luni, începuse să înțeleagă gradul de rafinament spiritual la care ajunsese Neriad. Bătrânul cu barbă albă și întotdeauna curată părea că plutește, că transcede această realitate care de el părea să se agate cu toate tentaculele ei urât mirositoare...

Astăzi Neriad îl aștepta sprijinit în toiagul său negru... Părea relaxat, ca de obicei...

– Văd că întârzi tânărul meu ucenic... De ce...?

– Din cauză că zăpada este mare, răspunse prompt Trepe...

– Greșești aici. Nu zăpada te face să întârzi. Nu lumea te împinge spre greșală, ci tu faci asta. Nu încerca să arunci vina asupra celorlalți pentru că astfel vei neglija defectele tale și nu vei mai avea nici o șansă să le coregezi.

– Dar există situații în care nu ai ce să faci... Există

situații în care nu te poți lupta. Există situații în care lumea te învinge.

– Nu Trepe, nu lumea te învinge, ci tu crezi că ai pierdut. Lumea nu te poate învinge pentru că tu ești o esență independentă de această lume.

– Adică lumea nu există! Știam asta de foarte mult timp!

– Aiureli... Bolboroseli aberante și nimic mai mult. Să nu mai aud astfel de cuvinte din gura ta!

Trepe se trase înapoi speriat. Dar Neriad nu-l slăbi din priviri și continuă tirada, de data asta pe un ton mai cumpătat...

– Dacă spui că lumea nu există, încearcă să nu mănânci o săptămână. Ai să vezi atunci cât de real ești și cât de reală și de necesară este mâncarea aceea pe care tu o consideri nimic. Sau, și mai bine, încearcă să treci printr-o ușă de lemn. Lovitura îți va clarifica odată pentru totdeauna că lumea asta există. Eu însă am spus că tu nu trebuie să ajungi dependent de ea, tu poți să ființezi separat. Ești liber...

– Dar maestre, noi trăim în societate, deci depindem de societate!

– Fals... Vezi tu, omul se naște singur. În nici un caz nu ne naștem împreună, în comunitate. Și atunci de ce să considerăm această comunitate un dat absolut necesar? Nimeni nu ne forțează să trăim împreună... Suntem liberi să alegem...

Neriad se așeză jos pe zăpada udă.

– Am terminat... Te-am învățat tot ceea ce puteam să te învăț... Acum ești liber să pleci.

– Dar...

– Nu Trepe, nici un dar... Nu ai de ce să te temi. Înțelege că tu ești capabil să trăiești...

– Dar maestre, mai am nevoie de îndrumare...

– Bine, când simți că ai nevoie de îndrumare, recită următorul poem... El conține toate răspunsurile...

Ascultă-ți trupul și trăiește

Căci viața nu înseamnă nimic și este totul

Fi nemișcat, cocos de lemn încremenit

Și totul va veni ca fulgerul să se închine

Trepe s-a înclinat respectuos și a plecat, știind că nu îl va mai vedea niciodată pe Neriad...

Bătrânul s-a stins odată cu muntele care se afunda în noapte... O tulpină verde vedea însă prima dată lumina crepusculului... Fructele sale zemoase vor ostoi mulți pribegi...

Căci cine poate oare stinge lumina unui munte de pământ...?

Ionel Constantin

MOARTEA TĂTUCULUI

„Trist un megafon afară
Anunță cu voce rară
Că Stalin cel mult iubit
La cinci martie a murit”

Suspin, ochii mi se umplu de lacrimi mari ca bobul de strugure și încep să plâng. Mă întorceam de la școală când la megafonul din centru am auzit de nenorocirea care ne-a lovit. Am luat-o la fugă spre casă.

– Mamă, strig disperat încă din poartă, a murit cel mai bun om, tatăl iubit al tuturor copiilor lumii, tovarășul Iosif Visarionovici Stalin!

– Cel mai bun om din lume este tata, mă potolește ea și mă mângâie pe creștet. Nu mai plânge acum și dezbracă-te. Mai bine mi-ai povesti ce ai mai făcut pe la școală!

Mă așez la masă să mănânc, mama a pregătit colțunași cu brânză și smântână, mâncarea mea favorită pe care i-a pudrat din belșug cu zahăr, dar lacrimile îmi cad în farfurie așa ca mâncarea are un gust ciudat când dulce când sărat.

– Tovarășului Stalin, i-am învățat numele întreg încă din clasa întâi de la tovarășa Cocoș, învățătoarea noastră. Ne-a învățat și o poezie despre el pe care o s-o spun la anul la festivitate când o să mă facă pionier. Și mama știe o melodie frumoasă, pe care o fredonează când e bine dispusă și glumește cu tata. Au spus la difuzor că este cântecul preferat al tovarășului Stalin, Sulico.

– Asta trebuiau să-i arate lui nemții demult, bombăne el de câte ori o aude cântând, dar mama îi face semn cu capul spre mine că adică aude băiatul și atunci tace.

Deocamdată sunt trist. Mă gândesc că ar trebui să fac ceva în cinstea lui, ceva de care să-mi aduc aminte mai târziu cu mândrie și să nu uit toată viața. Aș putea de exemplu să spun o rugăciune, o știu de la baba Constanța, vecina care o ajută pe mama când face curat, dar nu sunt convins că se potrivește, deoarece tovarășul Stalin a fost bolșevic și bolșevicii nu cred în Dumnezeu. O spun totuși pentru orice eventualitate încet și îmi fac cruce așa cum m-a învățat ea: – *Lenin, Stalin, Bomba Atomică, Amin!*

Mă uit îngrijorat spre mama, dar ea nu a auzit nimic. A trecut de prânz. În depărtare peste două străzi se aude cum rage măgarul lui Pantazică, asta dă ora exactă mai precis de cât ceasul nostru din bucătărie. Gata am găsit, după amiază mă duc la Dorel prietenul meu cel mai bun să hotărâm împreună ce facem.

Dorel e acasă își scrie cuvintele în vocabular la limba rusă dar când aude ce îi propun să facem este gata în două minute. Dorel s-a mutat doar de trei ani la noi în oraș cu familia, stau cu chirie într-o casă dărăpănată la marginea orașului. Adică mutați cu forța, s-a scăpat odată tata, deportați politic.

N-a vrut să-mi explice ce înseamnă asta și mi-a spus că nici la școală să nu întreb că îl pedepsește pe Dorel, care dacă o să vrea o să-mi spună el odată și o dată. Și el îl iubește pe tovarășul

Stalin spune mereu că este cel mai mare general din istorie care i-a bătut pe nemți la Berlin și la Stalingrad. Așa că ne ducem amândoi la Club la G A S unde în curtea din spate este o poieniță cu ceapa ciorii și ghiociei. A fost cald și au apărut o mulțime, toată poienița e parcă stropită cu pete albe și albastrii. Culegem două buchețele le legăm frumos cu ață de pe mosorelul pe care l-am luat eu de acasă, ieșim în stradă și ne îndreptăm spre centru la monument. Strada coboară în pantă ușoară până în dreptul casei mele de unde face o curbă mică și hop de acolo se vede aproape tot centrul. În față uriaș în picioare cu pipa în mână stă legat de gardul monumentului tovarășul Stalin. Adică nu el tabloul lui. L-au adus pe la două cu un camion de la raion, l-am recunoscut imediat, e același de la sărbătorirea zilei de șapte noiembrie de anul trecut, numai că acum are o ramă mare de pânză neagră. E aproape seară dar prin față trec mereu oameni care se opresc o clipă și se înclină tăcuți, unii au lacrimi în ochi. Lângă tablou fac de gardă tovarășa noastră învățătoare și tovarășul Găță secretarul de partid de la S MT despre care am auzit că este tractorist fruntaș. Tovarășa Cocoș este în doliu din cap până-n vârful unghiilor, cum ar spune mama, iar tovarășul Găță care e negru la față de supărare, chiar mai negru decât de obicei are și el o fâșie mare neagră legată la braț. Ne așezăm la rând, ne apropiem sfioși cu florile-n mână ne scoatem șepcile de elev de pe cap și când să ne aplecăm să le punem lângă tablou, tovarășul Găță se răstește:

– Voi nu meritați nici măcar să treceți prin dreptul tovarășului Stalin pui de vipere chiaburești ce sunteți, iar tovarășa dă din cap aprobator și adaugă strepezit printre dinți:

– Ei copii, ia plecați voi fuguța acasă și nu mai stați pe străzi ca derbedeii!

Isbucnesc în plâns și chiar o iau la fugă și tot așa plângând mă regăsesc pentru a doua oară în brațele mamei care încearcă să -mi liniștească suspinele în timp ce tata ascultă ce-i spun alb la față de furie. Are mâinile încă murdare, abia s-a întors de la vie de la legat.

– Tată, îi spun printre suspine, eu nu sunt pui de viperă, sunt om.

– Viperă e el steaua mamei lui de bou internațional, înjură tata, el și curva de învățătoare care s-a întins cu rușii și a uitat când juca hora unirii la Monument după ce-a căzut Odessa.

– Mă duc să-i omor, răbufnește el, măcar să știu că am intrat la pușcărie pentru că am făcut o faptă bună.

Mama s-a speriat și nu mai știe pe cine să mai liniștească. Nu l-a mai văzut de mult pe tata așa de furios, aproape la fel ca atunci când a murit bunicul și i-au furat rușii toată pomana, s-au când au venit ăia din comisie în frunte cu tovarășul Găță să-l convingă să intre la colectiv, dar asta e altă poveste. Se uită doar tăcută la el cu ochii mari rugători și deodată începe să cânte cu vocea ei frumoasă. Sulico, cântecul tovarășului Stalin și tata se liniștește ca prin farmec, începe să rădă și ne sărută pe rând.

PRIVELIȘTI RUSTICE

Aproape de-acasă...

Băiatul cu pistrui se opri din mers și, după ce-și sprijini călcâiul în lutul dealului, cu bețișorul de sprijin, indică cerul de deasupra *măgurei*. Sus, și destul de departe, tovarășul său zări norii cenușii care învăluiau a ploaie, dar și două păsări negre – ei bănuiau a fi corbi de codru, cum se roteau croncănind; ba unul dintre ei își strânsese aripile și se lăsase să cadă glonț în tufișul de pe creastă.

– Să ne aburcăm pân-acolo, strigă *cel cu pantalonii scurți*.

Își abandonează coșulețul cu ciuperci pe costișă, și, iepurește, mai mult în patru labe, prinse a escalada panta. Celălalt îl urma. Tălpile trăgeau spre îndărăt, lunecând, dar genunchii lor ca niște arce oțelite zvâcneau, pulpele se încordau și reușeau, astfel, să înainteze. Dincolo de oboeală, trăiau senzația tare a alpinistului însetat de albastrimea înălțimilor. Deveniseră atât de entuziaști, încât, la un moment dat, uitaseră scopul efortului lor. Pe platoul de sus, *pistruiatul* se opri, se așază pe iarba dată în uscat, rotindu-și bustul către spate, apoi privi cerul îndelung.

– Uite, zise tovarășul său, sosit, în sfârșit, și așezându-i-se alături: inima mi se zbate

de parcă ar fi un pui de vrabie prins în cuib.

– Și-a mea, la fel, răspunse, privindu-i atent fața. Simțea cum ușor-ușor îl cuprinde gelozia că acesta are o piele atât de curată, de parcă se spăla numai cu lapte.

Întinse brațele pe după gât și-i acoperi ochii cu palmele umede.

– Ce faci, măi ? ripostă.

– Stai cuminte, îl liniști, și-i suflă căldură în ceafă; apoi, îl strânse până să-i simtă globul ochilor arzând sub falanga degetelor și chiar zvâcnetul pleoapelor care încercau să clipească așa, în apărare. Și ia aminte la jocul pe care ți-l propun:

– Sunt numai urechi, zi-i !...

– În chiar clipa aceasta mi-au crescut aripi și-am să zbor peste sat. Tu rămâi cu ochii închiși și mă întrebi ce văd de sus, din văzduh. I-am dat drumul !!!...

Băiatul fără pistrui pe față rămase preț de câteva secunde nemișcat. Ar fi respectat întocmai regula impusă, dar tresări auzind în tufișul din spate zbatere de aripi, cârâituri nervoase și răzbunătoare, drept pentru care se hotărî să revină la realitate. Uitându-se atent, constată că nici tovarășul său de joacă nu dispăruse de lângă el. Urmărea la fel de uimit în aceeași direcție ce se întâmplă.

Printre crengile tufarului descoperiseră bustul drumețului căzut, cu tunica cenușie estompându-se în culoarea aspră a trunchiului, ceea ce îl făcea greu

perceptibil. Noroc că fața îi sta răstignită către văzduh, și-aceasta bătea într-un stacojiu albicios. Mâinile îi înțepeniseră pe genunchi, picioarele zăceau rășchirate în iarbă, dovadă că se zbatuse în clipa morții, iar tălpile încălzirii strălucneau sub o vopsea verzuie de iarbă stâlcită, alt semn că venea de departe.

Primul ajunsese pistruiatul, care se opri într-un loc și, cu glasul schimbat de emoție, exclamă:

– Un om, ... doarme oare? Hai să ne apropiem!...

– Parcă respiră...

– Nu vezi că i se urcă furnicile pe obraji?...

– Chiar așa, constată și celălalt, și rănile acestea pe la urechi, cheagurile de sânge de sub bărbie? Ce-o fi cu ele?

– Corbii, păsările acelea flămânde, de bună seamă...

– Ei, nene, trezește-te, strigară amândoi în cor, și-l atinseră cu vârful piciorului peste genunchi. Cadavrul se răsuci ușor după rotunjimea trunchiului și dezvălui copiilor ceafa sa golașă, învinetită și străbătută de încrețiturile vârstei; tot atunci, pălăria tricotate, din pai de grâu, se desprinse de pe capul umflat cu aer parcă și se rostogoli prin iarba de la rădăcină.

– E mort...

– E mort de-a binelea... Va trebui să anunțăm poliția! Cum o vom face?

Dar cel cu pantalonii scurți ieșise deja la marginea tufarului, scosese *mobilitul* din buzunarul de la piept și forma acum numărul:

– *Tati*, m-auzi? transmise cu vocea nesigură, slăbuță.

Eu sunt. Am ajuns, cu Marcel, pe măgură, sus. Am găsit puzderie de ciuperci, dar și un... *cadavru*...

– ...?

– Da, da, cu fața zdrelită de ciori...

– ...?

– Se înțelege că... de om... Anunți tu poliția? Așteptăm aici? Cum procedăm?...

* * *

Dimineată, în chiar ziua *Sfântului Petru*, desprinse calendarul sub formă de ziar din perete, îl împături tacticos și-l așază în buzunarul din dos al tunicii lui ponosite, apoi ieși cu mers greoi și atent, coborî scările celor două etaje și traversă curtea către poartă. Mai învăliu o dată, cu privirile încețoșate, silueta *viloaiei* –astfel îi plăcea lui să poreclească ceea ce feciorii săi numiseră *noua-lor-casă* – tresărind, ca de obicei, când o revăzu așa lungă și întortocheată; și iar se întrebă, pentru a câta oară? *ce caută el acolo*, cum de reușise să-și târască zilele aproape

doi ani departe de sat, la marginea aceea de capitală, între niște ziduri cenușii, de prefabricate, care, mai ales în nopțile toamnelor mocirloase și ale iernilor înghețate, îi transmiteau până la măduva oaselor atâta răceală, atâta singurătate și boală.

De un an de zile *băieții* îl anunțau, de la Padova, că se vor întoarce să termine *ce-au început*, să nu-și piardă răbdarea și sănătatea, căci ei tot timpul se gândesc numai la ce poate fi pe-acasă, dar cu cât vor întârzia mai mult, cu atât vor sosi mai bine, mai pregătiți, în sensul că, având sumele necesare continuării lucrărilor, nu se vor înapoia în străinătate decât dacă vor fi încheiat noua lor gospodărie la *cheie*. Inclusiv, straturile cu flori, pergola din viță-de-vie, livada cu meri și peri altoiți, garajul și celelalte anexe.

– Faceți ce știți, și cum credeți voi că e mai bine, dar pe mine lăsați-mă în pace, vorbi de unul singur, și părăsi drumul neasfaltat ce se strecura printre alte case în construcție, ca să o ieie de-a dreptul pe câmp. Înconjură un loc împrejmuț cu gard de sârmă ghimpată, după care luceau în soarele vârtic legume măscate, strălucind sub stratul de rouă al dimineții. Către ceea ce avea să devină stradă, zăcea un automobil de culoare albastră, iar mai aproape de zidul din cărămidă roșie, la fel de neîncheiat ca și casa feciorilor săi, o cușcă în care câinele se răsucise covrig, și-acum, la trecerea lui, nu încercă decât un slab mârâit. „Și eu, își zise în gând, vreau să cresc unul *aici*, câinele e prietenul cel bun al omului, dar ei s-au împotrivit spunând că *nu e nevoie de doi câini*, dar așa, cu o nerușinare ieșită din comun, *având în vedere că tu nu dormi mai toată noaptea, și-apoi ne încărcăm inutil cu cheltuieli, că la oraș nu poți să ții o potaie oarecare, ca la tine la țară, trebuie un exemplar gospodăresc, un ciobănesc românesc, și-acela mănâncă mai mult decât o familie întreagă*”. Nu-l deranjase zgârcenia feciorilor, cât îndrăzneala lor, ca să n-o numească *nerușinare*: de când îl strămutase aproape cu forța de la bârlogul lui din cătunul natal, nu mai era demn de adresarea cu *dumneata*, ci cu un *tu* oarecare, lipit, la întâmplare, de o persoană devenită străină care, încet-încet, avea să se transforme pur și simplu în paznic de hardughii la oraș.

Ciudat era faptul că aceasta îi fusese slujba și pe vremea *comuniștilor*, o viață întreagă, până ieșirea la pensie, fapt ce se petrecuse îndată după revoluție, nu făcuse altceva decât să stea într-o gheretă de la poarta întreprinderii și să legitimizeze persoanele care ieșeau sau intrau. La început, uniforma de culoarea cremei de dat pe ghete, cascheta ușor bombată spre vârful capului și cam mare în cozoroc, comparativ cu fața lui înghesuită și ușor alungită, îi dădea un sentiment de mândrie. După douăzeci și cinci de ani de aceeași slujbă, însă, se cam plictisise, și adesea rămânea *în post* cu veșmintele pe care le purta prin curte, la Timigeni. Dar, între timp, devenea salariatul cu cea mai mare longevitate în întreprinderea de sârmă și șuruburi a orașului.

– *Eh, vremuri grele*, vorbea singur, urcând o pantă ușoară, mai ales când și-amintea că-n toată această vreme n-a rămas măcar o singură noapte pe la gazde și-n chirii, ci a făcut naveta de la sat la oraș, și invers, mai

întâi cu o mașină-dubă, ca pentru deținuți, mai apoi în condiții mai acceptabile. Fusese obligat să fugă de la *colectivă*, unde se câștiga prost de tot, doisprezece lei ceaușiști la *ze me*, adică pentru ziua-muncă, să-și lase soția *acasă*, iar el să se încadreze *la stat*, ca să-și poată, astfel, întreține *văstarele* pe la școli profesionale, unde învățaseră meserii bune, bănoase. Ce păcat că, odată cu formarea lor ca meseriași de oraș, aveau să-și schimbe și mentalitatea, să ajungă puțini la simțire și obraznici. Paza o executa doar douăsprezece ore din cele douăzeci și patru ale zilei, și nu permanent, ca aici, în capitală, spre a face pe placul feciorilor lui.

Încerca, depărtându-se încet de freamătul urbei, să realizeze care ar fi consecințele părăsirii *domiciliului* lui forțat, și-ajungea la concluzia că acestea ar putea fi dezastruoase. Fiindcă toată lumea avea să observe că luminița nu se mai aprinde, seara, la mansarda de la parter, că dimineața în zori, nimeni nu-și mai preumblă pașii prin curte și, mai ales, că poștașul nu mai trece să aducă scrisori și colete. *Și, gândi, cu-atâta golănie care s-a cuibărit acum pe la oraș, feciorașii lui s-ar trezi cu termopanele demontate, cu zidurile dărâmate etc.*

Mersese până către amiezi, tot urcând. Când ajunsese pe creasta înaltă a ultimului deal, era deja obosit. Picioarele îl dureau și gambele i se umflaseră, călcâiele păreau tari ca de plumb și respirația îi devenise tot mai deasă. Parcă îl luase un junghi undeva, sub coasta stângă, dar încerca să nu-i dea atenție. Apoi, se răsuci și privi depărtarea lăptoasă care ascundea metropola în zare, și mai-mai că-i venea să se întoarcă din drum. Dar, ca un făcut, în priviri i se năzărea mereu silueta căsuței din sat, prizărită printre pruni și nuci bătrâni, o clipă chiar îi surâse coșul ei alb, vâruit, profilat printre crengi, ba chiar auzi, parcă, până și lătratul lui *Lăbuș*; era câinele bătrân de-acasă, adevăratul lui prieten, pe care și-l apropiase mai ales de când Zenovia, nevastă-sa, îl părăsise. Nu-l luase cu sine la București, ci îl încredințase, la plecarea de-acasă, ciobanului timigean. O fi slujind, acum, la stâna acestuia, o fi bolnav și schiop, gândea, sau, poate, e mort de mult?

Orice se putea întâmpla cu el.

– Fi-va cum va vrea bunul Dumnezeu, zise, și se ridică, străpuns de dureri usturoase în spate, ca să-și continue calea, tot spre nord. Era *punctul cardinal* pe care el, seară de seară, noapte de noapte, de-acolo, de pe balconul de la etajul superior al imobilului din marele oraș îl urmărea, îl pândea ca pe un zmeu la picioarele căruia zăcea *acel timp și loc al său, și numai al său*, asemenea unui dulce animal aflat în zăcere; patrupeze care are puterea să riposteze, să-ți arate dinții neprieteni și fioroși, să te respingă, să te îndepărteze, tocmai pentru faptul că te-ai purtat urât cu el, l-ai nesocotit în ceea ce avea mai pur, mai nealterat: tandrețea și gingășia, onesta prietenie și adâncă înțelegere, daruri scumpe din care ți-a oferit în clipele cele mai nefaste ale vieții tale de om, pentru ca tu, în cele din urmă, să-l trădezi.

Așa că înainta șovăielnic, cu umerii încărcăți de vinovăție, cu pașii marcați de frica unui refuz. Erau lucruri care îl munciseră mult în nopțile fără somn de-acolo, din

străini, înainte de-a se hotărî să ia o decizie și care îl pregătise oarecum sufletește.

Prin urmare, din *căință* și pentru *autopedeapsă*, stabilise itinerarul întoarcerii pe *drumul sălbăticiunilor*, al lupilor și vulpilor, bursucilor și mistreților și nu pe acela al omului civilizat, cu *rata* ori pe *cefere*...

Venise cu *trenul*, și, după socotelile lui, oprise în circa șapte-opt stații. Înmulțit cu distanța medie dintre ele, bașca ocoliturile, *înconjururile*, rezulta o cale de aproape două sute de kilometri, pe care, la viteza de deplasare prin mersul obișnuit al omului, o putea parcurge în aproximativ două zile și jumătate. Nu-l înspăimânta situația, dimpotrivă, îl înverșuna, ca atunci, pe front, când, reușise să scape cu viață din încercuirea de la Stalingrad și se furișase pe jos, pe câmpii nesfârșite rusești, prin păduri, pe după dealuri, și-ajunsesese, în două săptămâni, la Tiraspol, ceea ce însemna doar câteva azvârlituri de băț depărtare de *țară*.

– Da, vorbi în gând, dar atunci aveam douăzeci și patru de ani, iar acum, cu șazeci mai mult. Ajută-mă, Doamne, rosti cu voce tare, și-și făcu semnul crucii.

La vale, pașii i se rostogoleau, iar când se nimerea să coboare pante cu iarbă, tălpile îi lunecau ca pe zăpadă. La deal, greutatea corpului balanța către călcâie, dar parcă cineva, un spiriduș trimis anume să-l ajute, îi trecea pe după mijloc un curmei și-i remorca trupul, i-l trăgea tot în față, până ajungea pe așezătură, sus, unde se opra câteva clipe, ca să respire ușor, și iar o lua de la capăt.

Nu voia să-și amintească o clipă de starea inimii lui, care în ultima vreme îi cam făcea feste, nici de ficatul care funcționa prost și-i răpea pofta de mâncare. Ca să nu mai socotească picioarele, încercate de artrită, și potricălite de varice. Rămânea, totuși, crucit, de unde are atâta vigoare, atâta putere, că-i venea parcă să alerge, să zboare.

Se uită după soare și constată că acesta trecuse bine de punctul amiezii. Creasta de deal pe care și-o luase ca ultim reper către nord, dispăruse. În față-i se profilau alte ridicături, alte forme de relief ce semănau cu niște spinări vinete de bivoli, iar mai către apus, undeva departe, abia perceptibile văzului lui obosit, crestele munților Carpați. Acum urca tăpșane, apoi cobora văi, o lua apoi pe sub poală de păduri, uneori chiar le străbătea de-a curmezișul, dădea în șesuri și lunci și se orienta pe direcția nord-sud a pâraielor, până ce, seara târziu, se prăvăli la rădăcina unui stejar, frânt de oboseală, aproape fără să-și mai simtă picioarele; unde și căzu într-un somn frate cu moartea, din care nu se mai trezi decât a doua zi, în zori.

Zarea se lumina numai către răsărit, mai bine-zis se acoperea cu o baie înroșită de sânge. *Nordul* lui încă nu se întrevedea, dar îl asculta bătând ca o inimă *acolo*, după crestele înalte, i-auzea chemarea, răgușită parcă, străbătând prin liniștea crengilor unei păduri impasibile.

Dădu să se înalțe, dar constată că picioarele nu-l ascultă. Nu și le mai simțea deloc, și-atunci vru să-și miște brațele, degetele, spre a și le pipăi. Aceeași inerție le făcea și pe ele *imobile* și nu fură necesare prea multe

clipe ca să constate că paralizia îi cucerise aproape întreg corpul. Doar mușchii gâtului și-ai ochilor de mai funcționau, gândirea sa necrutătoare și rece care, pe dată, îl făcu să realizeze că îndrăzneala lui de-a pleca de-acolo unde feciorii îi hărăziseră sfârșitul vieții, iată, îl costă; e posibil să moară chiar aici, ca animalele sălbatice, la o margine de pădure, neștiut de nimeni, poate doar de bunul Dumnezeu.

Dar nu-și alesese el calea? Așa că nu regreta, ci se pregăti să întâmpine orice situație. Deocamdată se gândi la zâna cea bună a codrului, care ar putea să treacă pe-aici, să-i dea o mână de ajutor, nu de altă, dar, după atâta drum, după asemenea cutezanță, ar merita, barem, să ajungă în sat spre a-și vedea pentru ultima dată casa; apoi, întâmple-se ce va voi Domnul.

Nu trecu multă vreme că vântul aceleiași împietririi i-acoperă și fața, obrații, ochii și nasul. El stătu cuminte, fără să riposteze, se lăsa ușor acoperit de moarte, dar ca o ultimă dorință, încercă să-și miște pleoapele, spre a mai vedea o dată lumina zilei, instalată, deja, între cer și pământ. Nu mai reuși să deschidă decât ochiul stâng, geana celui drept intrase de mult în neascultare, și-atunci zări, deasupra trupului său, capul rotund, cu priviri scurte și tremurătoare ale lui *Lăbuș*. Parcă-i grăia, gura animalului, cu imaginea deloc schimbată de când îl părăsise, se deschidea încet, și rostea:

– *Mai era atât de puțin, și-ajungeai; un deal și o vale, doar atât!*

Și-n irisiile cafenii și triste, în care pătrundea tot mai multă zi aflată la începuturi, o clipă bătrânul zări silueta propriului său trup, năruindu-se.

Când, se porni un vânt pe șoptite, iar fluierile picioarelor lui începură să cânte...

Trăia o senzație stranie, de început de alt ciclu, de alt regn, și-n lumea în care viețuise peste optzeci de ani îl mai întorcea doar mârâitul câinelui, lătratul lui *plâns*...

– *Atât de puțin... un deal și o va..., un deal și o vvvv..., urla...*

PANA DE CURENT

(fragment)

Viorel Savin (născut la 4 aprilie 1941, Borzești, jud. Bacău) Poet, prozator, publicist, dar – înainte de toate – dramaturg. Personalitate dinamică și neliniștită, mereu în căutare de Sine, de experiențe noi, pentru a se supune la probe cât mai dificile, dornic să-și confirme valoarea la fiecare pas, Viorel Savin a avut o biografie extrem de sinuoasă și contradictorie, uneori spectaculoasă de-a dreptul, dar și o *bibliografie* pe măsura faptelor sale culturale (și nu numai). Profesor, bibliotecar, director al Casei de Cultură din Slănic Moldova, conservator de carte și custode la Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău, fondator de reviste și autorul unor inițiative culturale remarcabile, director al Teatrului „Bacovia”, mai apoi, director al Bibliotecii Județene „C. Sturdza” din Bacău... A debutat cu proză scurtă în „Ateneu” nr.9/sept.1969 și, ca mulți alții, a debutat editorial în volume colective: *Teatru* (1979) și *Visând o corabie* (1983), aici în ipostaza de poet. Consacrarea i-a adus-o însă *scena*, în ciuda volumelor publicate, din care amintim selectiv: *Jocul de dincolo de ploaie* (1985), *Lucruri și ființe* (1987), *Căderea* (1993), *Greșeala* (1997), *Poarta* (2007), la care trebuie să adăugăm: *Lamentația fructelor* (poeme) în 1994, *Evanghelia eretică* (roman în versuri) apărut în două ediții (2000, 2003) sau *Acorduri pentru urechi surde – din însemnările unui naiv* (publicistică) în 1999. *Bătrâna și hoțul*, una dintre cele mai bune piese ale sale, a fost jucată la Teatrul „Bacovia” în perioada 1984-1988, de Teatrul Foarte Mic din București, într-o distribuție de excepție, în stagiunile 1987-1988, 1988-1989 și 1991-1992, spectacol preluat și difuzat de mai multe ori de TVR în perioada 1991-1996. Piese sale au mai fost jucate de Teatrul „Al. Davila” din Pitești, Teatrul Dramatic din Constanța, Teatrul „M. Eminescu” din Botoșani, Teatrul „Fantasio” din Constanța, Teatrele de Stat din Iași și Giurgiu. Între multele premii și recunoașteri la nivel național enumerăm: Premiul Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică (1978), Premiul

revistei „Ateneu” pentru dramaturgie (1997), Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor (2003). Teatrul său este o sinteză, un aliaj trainic între liric, epic și dramatic, cu un gust apăsător pentru spectacolul de idei și cu propensiune spre simbolurile grave, organizate generos în jurul ființei umane încordate dureros în căutarea marilor răspunsuri existențiale. Mai întotdeauna, în piesele sale cele mai reprezentative, *Căderea*, *Bătrâna și hoțul*, *Greșeala* și *Poarta*, apare o tensiune unică între gând, faptă și cuvânt, cu translații năucitoare de la un personaj la celălalt, dintr-o dimensiune în alta, abia întrezărită cititorului/spectatorului. Și fragmentul de acum – credem – dă măsura unui talent puternic, a unei personalități artistice de excepție. Să mai adăugăm faptul că Viorel Savin a devenit membru al Uniunii Scriitorilor în anul 1990 și că a fost comentat favorabil de către Mircea Ghițulescu, Valentin Silvestru, Ludmila Patlanjoglu, Ion Cazaban, Ștefan Oprea, Carmen Mihalache, Adrian Țion. (*Mircea Dinutz*)

(Se prind de mâini, se învârt în cerc. Aproape cântând, în întuneric):

DIRECTORUL II (*armonios, îi place*): Carierism, imoralitate...!

DIRECTORUL I (*idem*): Negativism, agresivitate...!

DIRECTORUL I (*idem, incheie strofa*): Lipsă de loialitate, lipsă de loialitate!

DIRECTORUL II (*scandeză*): Spi-rit mic-bur-ghez!...

DIRECTORUL I: Al-co-o-lism!...

DIRECTORUL II: E-du-ca-țe la-cu-na-ră!!

DIRECTORUL I: Cosmo-poli-tism...!

(Ușa se deschide încetîșor. Portatul I în „mare ținută”, apare cu o lumânare aprinsă în mână și cu altele, strânse mănunchi, sub braț. Cei doi directori sunt răvășiți, asudați, surprinși și... nervoși că au fost întrerupți din lucru. Se țin de mâini, - cu halatele strâmbe pe dâșii -, opriți tocmai când se aprinseseră mai aprig.)

PORTARUL I (*interpretând greșit situația*): Oh!... Mă iertați. Vă rog să mă iertați!...

(Jenat, dă să plece. Cei doi, speriați, se desprind.)

DIRECTORUL II: Stai. Stai! Vino înapoi! (*Portarul I se întoarce către dânsul.*) Ce cauți aici?

PORTARUL I (*îi luminează pe rând, cu flacăra lumânării*): Păi...

Este... pană de curent!

DIRECTORUL II: Daaa?...!

DIRECTORUL I: De ce nu bați la ușă când intri într-o cameră care... nu este a ta?

PORTARUL I: Păi, pentru că s-a produs... pana! Conducerea m-a trimis să rezolv problemele. Căci, iată: problemele apar!... Nu mă refer la problemele dumneavoastră...!

DIRECTORUL II: Nu cumva „conducerea”... te-a trimis să tragi cu ochiul?

DIRECTORUL I: Căci, vă cunoaștem metodele!

DIRECTORUL II: Mărturisește: lucrezi la nenorocita de firmă „Ochiul și Timpanul”!...

PORTARUL I (*ofuscat*): Domnilor, vă rog!...

DIRECTORUL II: De ce nu ai ciocănit la ușă?

PORTARUL I: Pentru că aveam mâinile ocupate. Se vede! Încă o dată, **vă cer** scuze!

DIRECTORUL II (*uimit, colegului*): Uluitor!?... (*Către Portarul I, revoltat*): Adică, tu care ești vinovat, nu ne oferi scuze! În schimb, ai tupeul **să le ceri** pe ale noastre! Cu enormă nerușinare!...

DIRECTORUL I (*colegului*): Și încă pe gratis!... (*Către Portar*): De ce să-ți prezentăm noi, măi cetățene, scuze pe gratis?...

DIRECTORUL II: Doar tu ne-ai tulburat în timpul lucrului! ... Ca un nesimțit ce ești!

PORTARUL I (*iritat*): Nu vă supărați, domnilor, dar vă asigur din suflet că nu mă interesează... felul în care înțelegeți să vă exprimați afecțiunea! Pardon...! Am vrut să spun că... nu mă face curios felul în care am văzut că... **lucați!** Pe

în-tu-ne-ric! Regula de fier a profesiei noastre **cinstitute** este discreția și tăcutul din gură! (*Doct*): Un portar adevărat ascultă, execută și... nu vede! (*Arată lumânarea aprinsă.*) Unde o pun?

DIRECTORUL II (*colegului*): Ce vrea să zică „imbecilul” ăsta?!...

PORTARUL I (*ofuscat*): Vă rog respectuos: în acest hotel eu... sunt doar portar. Nu sunt imbecil!

DIRECTORUL I: Și, de fapt ce caută un portar care **nu este imbecil**, în camera noastră?

DIRECTORUL II: Da, da: ce caută?... Aceasta-i întrebarea! (*Prinzându-l de nasture*): la spune, cârțiță cu ciucuri: cu ce ocazie noaptea, prin apartamente?... Ai?!... (*Îl ia de guler.*) Cu ce voiai să te alegi de la noi, stârc jegos, bolnav... de gripă aviară?... Ce vizai? Haine?... Bujuterii? Bani?... Obiecte electronice?... (*Colegului*): Ce ziceți, domnule director general? Suntem în legitimă apărare: îl aruncăm de la etaj!

PORTARUL I (*sufocându-se*): Domnule... domnule...! Sunt nevinovat: dacă știam că sunteți ocupați cu..., cu..., cu ceea ce am văzut fără să vreau, veneam mai târziu...! De unde să fi știut că nu aveți nevoie de lumină?

DIRECTORUL I: Acesta este cretin de-a binelea!

DIRECTORUL II: Recunoaște, banditul: pentru noaptea asta, aveai programat apartamentul nostru! Nu?

PORTARUL I: Nu! În noaptea asta au fost programate toate apartamentele!

DIRECTORUL II: Deci, acțiune în stil mare!... E bine că măcar recunoști... Pentru cine lucrezi?

DIRECTORUL I: Răspunde, antropoid declasat!

PORTARUL I: Pentru S. T. C., domnilor!

DIRECTORUL II: Aha, S.T.C....! (*Fioros*): Asta este... Secțiunea Teroristă Columbiană?...

PORTARUL I: Ferească Dumnezeu!... Este Societatea de Turism Constanța. S.T.C.! ...Îmi pare rău că vă dezamăgesc, domnule dragă...!

DIRECTORUL II (*colegului*): Auziți, domnule director general: acum, hârciogul mă ia cu... „domnule dragă”!... (*Portarul lui, furios*): Discheta cui te-a formatat, azi și mâine, tupeistule! (*Colegului*): Fiți amabil și notați tot ce scot de la dânsul!

DIRECTORUL I (*se așează la masă cu stiloul în mână*): Sunt gata.

DIRECTORUL II: Să o luăm metodic: cine te-a trimis...! Cum te numești?

PORTARUL I: Numele meu nu contează.

DIRECTORUL II: Deci, nu vrei să răspunzi la întrebare.

PORTARUL I: Ba, răspund: conducerea m-a trimis!

DIRECTORUL II: Cu ce scop te-a trimis?...

DIRECTORUL I: Răspunde!

PORTARUL I (*încăpățânat*): De ce eu? Conducerea m-a trimis, ea să răspundă!

DIRECTORUL II (*îl prinde de guler*): Te omor, mă!

PORTARUL I (*speriat*): S-a produs pana, domnule!... Pana de curent! După cum v-am mai raportat, am fost trimis să rezolv... problemele clienților rămași în beznă!...

DIRECTORUL I: Pană de curent, ai? Beznă, zici?... Atunci..., noi de ce te vedem?

PORTARUL I: Pentru că țin lumânarea aprinsă în mână!

DIRECTORUL II (*colegului*): Da, de data asta spune adevărul: are o lumânare aprinsă în mână...!?

DIRECTORUL I (*acționează comutatorul veiozei. Contrariat*):

Într-adevăr, nu minte: este pană... de curent!?

DIRECTORUL II (*dezamăgit, Portarului*): Deci... nu ai venit să furi?...

PORTARUL I (*vexat*): Nicidecum, domnule... Îmi este de-ajuns salariul minim!

DIRECTORUL II (*dezamăgit*): Și nu puteai să ne-o spui de la început?

PORTARUL I: Am încercat să v-o spun, dar... nu am reușit. De când mă știu am probleme cu comunicarea...!

DIRECTORUL II: Ba minți! Ești un parșiv netrebnic!... Și prefăcut!

DIRECTORUL I: Doamne, și ce mai hoț interesant promiteai să fii...! Auzi: prins în flagrant! De către doi directori ai unei instituții de stat! Măine..., și poimăine..., și răspoimăine...! Procurorii și polițistii..., ziarele și politicienii..., ehei!..., toți ar fi sărit cu declarații publice... Fiindcă... ești pește mic! De ăla numai bun de **fumigenă anticorupție**. Iar noi... am fi fost pe primele pagini! ...Bă, ce știre bombă ne-ai suflat!?... Cu cinstea ta jegoasă, ne-ai păpat imaginea! Ești un impostor egoist!

PORTARUL I (*consolator*): Regret, dar vă faceți în mod inutil sânge rău. Chiar dacă aș fi fost hoț adevărat, cu cazier ețetera, tot nu ați fi obținut mare lucru: după ce ați fi tocit patru-cinci ani scările tribunalelor, nu mi-ați fi obținut decât cine știe ce pedeapsă cu suspendare, în schimb eu aș fi scos mie-n sută de la dumneavoastră câteva zeci de mii de euro pentru... „sechestrare de persoană, rele tratamente și abuz”! Ați uitat că drepturile hoților sunt protejate prin lege! (*Arată lumânarea aprinsă.*) Unde o pun?

DIRECTORUL I (*derutat*): Pune-o în sticlă. (*Portarul caută în jur.*) Pe masă! Ești cam distrat...
(*Portarul fixează lumânarea în sticlă.*)

DIRECTORUL II: Tot întuneric este. Mai aprinde una.

PORTARUL I (*nehotărât*): Eu știu?... Mai aprind încă o lumânare, dar... nu cred că o să vă convină.

DIRECTORUL II: Aprinde-o, bă, impostorul, odată, și nu te mai prosti!...

DIRECTORUL I (*complice, întinzându-i o bancnotă*): Ține de-un pachet cu țigări...! Hai, fii și tu cooperant!...

PORTARUL I (*refuzându-l*): Scumpe domn, vă atrag atenția că eu nu-mi fac decât datoria!

DIRECTORUL I: ...Iar eu, personal, dacă ai muștrări de conștiință, află că... oferindu-ți banii ăștia, îmi fac o plăcere!

DIRECTORUL I: Bine, dacă este așa cum ziceți...! Dar, să știți că îi iau doar... ca să nu vă stric plăcerea! (*la banii și continuă*): Acum, să vă explic: conducerea a hotărât ca în situații de criză să oferim clienților, **gratuit**, o lumânare la câte două persoane... Fiindcă suntem în Europa! Două lumânări..., cred că ați înțeles: se consideră confort sporit și... se plătește! Aceasta-i regula!...

DIRECTORUL I: Bine, bine! Nu este nicio problemă...! Poftim! la-i și pe ăștia!...

PORTARUL I (*numără cu atenție banii, apoi, rece*): Dacă doriți „confort sporit”, adică încă o lumânare, trebuie să adăugați încă... cinci lei! Noi! Adică cincizeci de mii, vechi!

DIRECTORUL II: Bișnițar ordinar! Nerușinat!... Țară de bandiți! (*De data aceasta plătește dânsul.*)

PORTARUL I (*înțeleghător*): Sigur că dumneavoastră vă

convine să vorbiți: sunteți în concediu! Puteți critica democrația!... Dar eu, ca să fac? Sunt mic și... în timpul serviciului!...

(Aprinde lumânarea, o pune într-un pahar lângă telefon, rămâne cu privirea în pământ legănându-se de pe un picior pe altul.)

DIRECTORUL II: Gata! Ai terminat, vaea! Ce mai aștepti?...

DIRECTORUL I: Cred că ai priceput... Bună seara!

PORTARUL I (încurcat): Mă doare sufletul, domnule, dar seara nu-i tocmai bună...!

DIRECTORUL I: Hai, că exagerezi...!

PORTARUL I: Dumneavoastră ați exagerat: **m-ați sechestrat** în timp ce eu îmi executam serviciul conștiincios! V-ați distrat pe socoteala mea. Ați făcut un mare rău!

DIRECTORUL II (edificat): Ești complet nebun!...

DIRECTORUL I: Fii rezonabil și părăsește de bună voie acest apartament. Altfel..., să știi că apelez la conducerea hotelului!

PORTARUL I: Nu sunt sigur că o să vă convină, domnule, să vorbiți cu conducerea! După ce că m-ați sechestrat și mi-ați violat libertatea „de față cu mine”, în fel și chip, după ce că m-ați abuzat „illegal”...!

DIRECTORUL II: Ce zice pitecantropul?!... Cretinule!

PORTARUL I (netulburat): ...după ce că v-ați jucat de-a detectivii și m-ați bruscat, eu, deși vă respect și... într-un anume fel vă iubesc, nu o să pot ascunde faptul că toate celelalte apartamente au rămas în întuneric din pricina inconștienței dumneavoastră! Că veni vorba: chiar, nu aveți niciun pic de omenie în pieptul dumneavoastră?...

DIRECTORUL II (uluit): Domnule director general: eu visez!...

PORTARUL I (acuzator): ...Ba nu visați! Folosiți tot felul de tertipuri ca să vă ascundeți vina! ...În apartamentul douăzeci și opt este cazată o fetiță de nouă ani. În apartamentul trei sute cincizeci doi se luptă cu amintirile un domn în vârstă, rănit în luptele cu teroriștii la Otopeni! Sau la... Academia Militară?!... Nu contează unde a fost rănit! ... Dacă fetița aceea, în acest moment, se află singură în cameră?... Dacă domnul acela, - bătrân și în întuneric! -, re trăiește lupta poporului iubit împotriva populației?!... Ce coșmar, domnilor, ce coșmar!?... Vă puteți măcar închipui?... Dacă în alt apartament, să zicem la trei sute patru: domnișoara bătrână care își alignește piciorul stâng, într-o criză depresivă se crede, în beznă, îngropată din nou în carcera de la Gherla? Sau de la DNA?... - Că sârmana s-a privatizat, și e acționară unică la întreprinderea la care a muncit ca directoare!... Ați încercat măcar o clipă..., o secundă măcar ați încercat să vă puneți în locul lor? Nu, domnilor: nu! Sunteți sănătoși tun, aveți situații „brava”, - poate ați făcut rost, că aveți bani gârlă, și de certificate de revoluționari!... Ce vă pasă dumneavoastră? Gârâiți de bunățături pe terasa patriei! Tot eu, portar amărât și cinstit - vai de capul meu!... - trebuie să mă gândesc la „problemele” astea fine, de suflet!... Scârbavă epocă de tranziție, domnilor...!

DIRECTORUL II (concesiv): Chm, chm! Stimată domnule portar: a fost o eroare din partea noastră...!

DIRECTORUL I: Nu ne-am gândit nici un moment să te împiedecăm să-ți faci datoria!

PORTARUL I (clătînd din cap): Parcă de mine depinde...?

Ei, dacă ar depinde numai de mine să vă cântăresc faptele după voie...!

DIRECTORUL I: Bănuiesc că...!

DIRECTORUL II: ...bănuim că ar trebui să facem ceva.

PORTARUL I: Da. Dar nu mare lucru. O nimica toată... De pildă: ați putea să cumpărați câte două lumânări pentru cei pe care... „i-ați ținut atâta timp în întunericul beznei îngrozitoare”! Sărmanii se vor bucura enorm...! Vor avea camerele scaldate în lumină și vor uita acele clipe... - cam lungi! - de groază ne bună. Omul uită repede. Dar dumneavoastră, vă codiți! Pentru dumneavoastră, banul este cel mai important lucru! ...Degeaba și-au vărsat sângele tinerii, pentru libertate! Chiar că degeaba. Ptiu!...

DIRECTORUL I: Calmează-te! Poftim cincizeci de mii de lei.

PORTARUL I: Vechi sau noi? Nu aveți euro? Sau... dolari...!

DIRECTORUL I: Nu umblăm cu dolari.

PORTARUL I: Aha! Îți țineți pentru voi. Totuși vă mulțumesc pentru generozitate! Atâta câtă aveți. Bună seara!

DIRECTORUL I: Noapte bună.

PORTARUL I (se întoarce din ușă, cercetează camera): În colțul acela este cam prea multă întunecime. Nu că aș vrea să vă mai vând niște lumânări, dar eu, unul, ca să mă înțelegeți: nu suport întunericul de nicio culoare! Fie el roșu, albastru sau portocaliu. Simt că din interiorul lui, mă pândeste ceva! Sau cineva!... Și știu că nu îmi vrea binele...! Dar dacă pe dvs. nu vă interesează aspectul... Bună seara!

DIRECTORUL I (privește în colț, apoi către Portar, apoi iar înspre colț): Ei, ei! Stai!

PORTARUL I: La dispoziția dumneavoastră!

DIRECTORUL II: Mai lasă-ne o lumânare.

DIRECTORUL I: Poftim cinci lei!

PORTARUL I: Douăzeci și cinci, dacă nu vă supără!

DIRECTORUL I: Cât?... Păi bine, dar...!

PORTARUL I (superior): Prima lumânare, domnule, - am înțeles că sunteți director -, e bonus. De la firmă! A doua lumânare, o plătiți: fiindcă vine de la stat. A treia... este de la mine! (*Brutal*): Iar mie nu îmi convine să vând cu cât vinde statul! Că de aia-i ciur: de prost ce e! Clar? Ei, drăcia dracului!... Vă credeți deștepti?... Sunteți plini de bani ca oile de ciulini și vă scobiți în nas pentru câteva mii... Poate vreți să vă dau lumânări de pomană?... Jefuiți un biet portar?! Nu vă mai ajunge, penalilor?... Credeți că nu vă cunosc. Da' v-am mirosit, bă: de la o poștă!... Profitori ai revoltei populației împotriva națiunii!... Bandiți corupți!... Ați stors băncile și combinatele și le-ați aruncat la coș, ca pe ciorapi!

DIRECTORUL I (pierdut): Gata, domnule, gata, poftim!... Iată o sută...! (*Portarul vrea să-i dea două lumânări.*) Nu, mulțumesc! Vreau doar o lumânare! Păstrează restul.

PORTARUL I (îi aruncă în față restul): Nu primim șpagă! ...Să-ți intre în cap: noi muncim cinstit! Ei!... Escrocul naibii! (*Se înclină înspre Directorul II.*) Îmi pare rău, domnule, dar colegul dumneavoastră nu știe să se poarte... Bună seara! (*lese.*)

DIRECTORUL II (luat prin surprindere, zâmbindu-i): Bună seara, dragă...!

(Pauză.)

DIRECTORUL I (descumpănit): Ați văzut cum m-a tratat?

DIRECTORUL II: Cred că are pe cineva foarte sus, dacă își permite...!

Florentin Popescu

CHEIA DE AUR SAU INTERVIUL DE LA SENECTUTE (IV)*

(Scene din viața lui V. Voiculescu, 1884–1963)

– scenariu radiofonic –

Ziaristul: S-ar putea spune că ați fost un răsfățat al muzelor. Și al criticii literare. Fiindcă mai devreme ați adus vorba despre recunoașterea și răsplata muncii literare, mă trimiteți cu gândul și la Premiul Teatrului Național, pe care l-ați obținut în 1936 cu piesa „Umbra”...

Poetul (modestie): Da, teatrul m-a ispitit mai demult...

Ziaristul: Și cum s-a produs începutul?

Poetul: Cu „Fata ursului”, piesa mea de debut. Motivul inspirației e o întâmplare autentică dintr-un sat de munte, unde eram medic de plasă. În piesă se răsfrânge mentalitatea primitivă, plină de poezie de altfel, și cultura magică ce domnește în poporul de la munte. Ca instincte și pasiuni oamenii de acolo sunt la fel ca noi, dar ca explicare a lumii, o văd magică. Pe această realitate magică e brodată piesa.

Ziaristul: Curios, foarte curios! Trebuie să vă fac și eu o mărturisire, maestre!

Poetul: S-auzim!

Ziaristul: Pe măsură ce vă confesați, am senzația că ne adâncim împreună fascinant și tulburător, pe firul rădăcinilor operei dumneavoastră!

Poetul: Adică?

Ziaristul (entuziasm): Destăinuirile dumneavoastră se înlănțuie, se cheamă unele pe altele pe furiș, pe nesimțite aproape, te vezi introdus într-un univers mirific, de codru tropical cu mister și lumini, cu neliniști și sunete alcătuint o muzică parcă nemaiauzită!...

Poetul: Nu te înflăcăra, tinere! Sau vrei iarăși să mă flatezi?

Ziaristul: Nicidecum. Mă gândeam numai că piesa „Fata ursului” se înrudește, se leagă prin multe fire tainice de povestirile fantastice scrise mai târziu. Cum, de unde v-a venit ideea de a scrie poezie?

Poetul: Adunasem în suflet încă de când eram copil o mulțime de legende, eresuri, motive folclorice care se cereau transpuse în teren literar... După ce am scris câteva, am cutezat să-i invit la mine acasă pe unii dintre cunoscuții mai apropiați. Dacă nu mă înșală memoria, pe lângă Tudor Vianu, Dinu Pillat, Ion Marin Sadoveanu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Ovidiu Papadima, se afla și George Călinescu. Mai târziu aveam să aflu că fusese convins să vină de către Papadima...

(Trecere)

Tudor Vianu (incurajator): Citește, doctore, citește! Nu te sfii! Doar de-asta am venit, ca să-ți ascultăm povestirile!

Poetul (modestie): Ești chiar atât de nerăbdător, Tudore? Să fiu sincer nu mă așteptam la atâta interes din partea domniilor voastre pentru niște biete încercări în proză ale unui bătrân zevzec...

Dinu Pillat: De ce, domnule Voiculescu? Mai deunăzi, când v-a apărut nuvele „Capul de zimbru” în revista „Provincia” din Turnu Severin, cititorii au fost de-a dreptul surprinși de această fațetă a creației dumneavoastră!

Poetul: Exagerezi, Dinule, exagerezi! „Provincia” este, într-adevăr, cum sugerează și titlul ei – o revistă de provincie, cu tiraj mic și cititori puțini, așa că ecoul de care vorbești n-a putut fi atât de mare.

Dinu Pillat: Să nu uităm, însă, că era vorba de un concurs și doar știm cu toții cât de curioasă, cât de nerăbdătoare e lumea să afle ce scriu și mai ales cum scriu laureații concursurilor literare. Nu credeți că am dreptate, domnule Tudor Vianu.

Tudor Vianu: Prietenul nostru – îl știm cu toții! – e modest din fire, nu-i plac laudele și exagerările. Ia-l mai ușor, domnule Dinu.

Dinu Pillat: Oricum l-aș lua pe maestrul Voiculescu, un adevăr rămâne de necontestat: Domnul Victor Papilian, romancierul, președintele juriului care a premiat „Capul de zimbru” avea dreptate: Avem de-a face cu un prozator cu totul nou și fermecător. (*Schimbare de ton*): Ei, dar văd că domnul Călinescu și domnul Papadima sunt nerăbdători să-l asculte pe autor, așa că am să tac.

Poetul (modestie): Cu îngăduința dumneavoastră am să citesc o povestire pe care am intitulat-o „Sezon mort”, iar dacă după aceea veți mai rezista mai am una – „Alcyon sau diavolul alb”.

Toți: Dă-i drumul! Citește!

Poetul: (*începe să citească și treptat vocea se îndepărtează. La sfârșitul frazei urmează un scurt moment de tăcere, apoi izbucnesc aplauze.*) „Ne săturasem de povești vânătoarești în care vitejia fiecăruia dintre povestitori întrece cu mult isprăvile legendarilor eroi cinegeți și ca de obicei tot nu se mai sfârșea...”

Dinu Pillat: (*când încetează aplauzele*): Cine sparge gheața? Ce părere aveți domnule Călinescu?

G. Călinescu: Ce părere am? (*entuziasm*): Doctore, dă-mi voie să te îmbrățișez! Ești magistral! Ești mare, domnule! Îl depășești pe Sadoveanu, ce mai! Ecco homo: De azi înainte știu că avem în poetul Voiculescu unul dintre cei mai fermecători povestitori! Bravo! Bravo, doctore! Ești extraordinar!

Dinu Pillat: Dacă-mi permiteți, domnule Călinescu, scena

* Deși a fost conceput pentru Radio, fiind difuzat în cadrul emisiunii *Teatru radiofonic*, textul, cu mici adaptări regizorale, poate fi cu ușurință pregătit și pus în scenă de către un colectiv teatral.

în care descrie alaiul păsărilor, apoi mulțimea crescătoriei de fazani mi se pare antologică. E atâta viață acolo încât te fascinează!

G. Călinescu: Ai perfectă dreptate, dumneata! Interesantă mi se pare apoi și ideea, până acum nemaibordată în literatura română. Din câte înțeleg este vorba aici de subordonarea regnurilor și speciilor la legile implacabile ale naturii, la cerințele acesteia, indiferent de gradul de civilizație ori de treapta de evoluție a indivizilor...

Poetul: Ideea, într-adevăr, aceasta este. Ați intuit-o bine, domnule Călinescu. Mă preocupă mai demult, dar abia acum i-am găsit o formă literară adecvată.

Dinu Pillat: Domnule doctor, dacă și domnul profesor Călinescu s-a entuziasmat înseamnă că-i o povestire grozavă. Doar se știe cât de greu se înfierbântă domnia sa la o lectură. L-am văzut doar cu toții cât de indiferent rămânea în asemenea împrejurări!

G. Călinescu: Bucata este, fără îndoială, antologică. Ea poate face oricând concurență oricărei proze scurte din literatura noastră și are toate șansele să anunțe un nou și mare povestitor român!

(Trecere)

Ziaristul: Cum ați primit această opinie atât de tranșant favorabilă a lui George Călinescu?

Poetul: La început am crezut că glumește. Apoi l-am văzut că vorbea serios. Mai la urmă suspiciunea mea a cunoscut un soi de sublimare, o metamorfozare...

Ziaristul: În sens pozitiv?

Poetul: Toată această întâmplare (fiindcă n-o pot numi altfel), tot entuziasmul auditorului meu de atunci, dar mai ales părerea lui Călinescu mi-au sporit ambiția.

Ziaristul: Și astfel ați început să scrieți proză cu o frenezie demnă de invidia confratilor.

Poetul: Într-un fel povestirile, materialul lor faptic se aflau în mine, în amintiri mai vechi sau mai noi. Nu făceam altceva decât să le îmbrac în straie literare. Uneori începeam să scriu o povestire dimineața și o isprăveam în aceeași zi, către miezul nopții. Alteori, când eram mai obosit, terminam o bucată în răstimpul a câteva zile. Adesea, sin cauza povestirilor aveam discuții contradictorii cu fiul meu Ionică...

(Trecere)

(Zgomot de ușă deschisă, apoi câțiva pași abia auziți)

Ionică (șoptit): Tată, tot nu te-ai culcat? E trecut demult de miezul nopții!

Poetul (muștrător): Da'tu de ce nu dormi?

Ionică: Te-aștept pe dumneata să te culci. Doar știi că nu pot s-adorm până nu te știu în pat!

Poetul: Încă puțin și merg și eu să mă culc! (*Rugător, ca un copil*): Uite, mai scriu câteva pagini și mă opresc!

Ionică: Dar, tată, înțelege odată că nu mai ai douăzeci de ani să-ți pierzi nopțile fără să te resimți!

Poetul (intrigat): Ce vrei să spui? Că sunt bătrân?

Ionică (scuzându-se): Oricum tată, nu uita că șaptezeci și ceva de ani înseamnă totuși o vârstă! De ce nu vrei dumneata să te menajezi?

Poetul (revoltat): Să mă menajez, să mă menajez? Parcă n-ați mai ști nimic altceva cu toții! Și Radu și Gaby și tu, toți îi dați în sus și în jos cu menajatul! Și de scris când să mai scriu dacă o să mă tot menajez?

Ionică (rugător): Tată, doar n-au intrat zilele-n sac, zău așa!

Mai e și mâine una!

Poetul: Mai e și mâine, mai e și mâine! De unde știu eu că mâine mai am inspirația de azi? Ce știi tu? Fluxul gândirii vine o singură dată și nu-l poți fragmenta de pe-o zi pe alta, pricepi?

Ionică: Pricep, tată, pricep, dar dumneata de ce nu vrei să-ntelegi că ești obosit și că ai nevoie de odihnă?

Poetul (părintește): Uite ce e, dragul tatii. Ia te rog, loc pe un scaun și ascultă-mă!

Ionică: Te ascult, tată.

Poetul: De când am pierdut-o pe Lica, buna ta mamă, sufletul meu n-a mai știut ce e liniștea. (*Oftând*): Am căutat refugiu în poezie, în teatru, iar mai de curând în proză. Viața n-a fost deloc blândă cu mine. Moartea, necruțătoarea moarte mi-a secerat apoi și câțiva dintre cei mai buni prieteni: Nicu Condiescu, pe urmă pe Ion Pillat, iar acum de curând pe Ionel Teodoreanu – (*Oftat*): Numai Dumnezeu știe cât de mult îi iubeam!

Ionică (înțelegător): Știu, tată. Ți-am văzut într-o dimineață pe birou versurile scrise la moartea lui Pillat. (Începe să recite): „Am împlinit cu slavă domneasca mea povară / Eu ce pe hrisoave semnai Ion Pillat”... Parcă așa scriai, nu? Iartă-mă, tată! Iartă-mă că te-am întrerupt tocmai când voiai mi se pare să-mi spui ceva foarte important!

Poetul (reluând firul): De ce ți-am amintit toate astea? te vei întreba. Poate pentru că simțeam nevoia să-ți explic de ce lucrez până la ore târzii din noapte și nu mă duc să mă culc.

Ionică (rugător) tată, tată, să nu mi-o iei în nume de rău că te mai cert din când în când.

Poetul: Azi, sau mai bine-zis ieri, am început o povestire nouă. I-am zis „Viscolul”. De la primul cuvânt așternut pe hârtie gândul mi-a stat numai și numai la prietenul meu Ionel Teodoreanu. Dacă ai s-o citești, ai să vezi că eroul are același sfârșit ca el...

Ionică (insistând): Bine, tată, ai dreptate și eu te înțeleg. Te-a durut și te mai doare încă moartea lui, dar nu trebuie să te distrugi și dumneata! Ești doctor, doar știi mai bine decât oricinecă organismul, cât de rezistent ar fi el, are totuși nevoie de odihnă, de somn!

Poetul (scuzându-se): Și ce ai tu împotriva ca tatăl tău să se odihnească scriind?

Ionică (mirat): Haida-de! Doar nu mai sunt un copil, tată, ca să-mi spui povești de-astea! (**Schimbare de ton**): Hai, tată! Hai la culcare! Să știi că n-am să plec de-aici până nu te văd că te ridici de la birou și mergi în dormitor!

Poetul: Ia uită-te la el cât de categoric a devenit! Eu nici cu pacienții mei din spitalele prin care am fost medic nu m-am purtat așa! (*Îngăduitor*): Bine, bine, uite termin fraza asta și mă duc la culcare. Ești mulțumit?

(trecere)

Ziaristul: Acum, dacă-mi permiteți, maestre, v-aș mai pune o singură întrebare. Una de rutină, care nu poate lipsi din niciun interviu.

Poetul: Hai spune! Sunt gata să-ți răspund dacă nu-i indiscretă întrebarea!

Ziaristul: Cititorii sunt întotdeauna curioși să afle cu un ceas mai devreme amănunte, informații, proiecte din laboratorul de creație al scriitorului. Așadar ce v-ați mai propus să scrieți în viitorul apropiat?

Poetul: Nu fac un secret din proiectele mele literare deși, în genere, sunt de părere că-i mai bine să fii discret în privința lor.

Ce te faci dacă nu le duci cu bine la capăt sau le abandonezi ulterior?

Ziaristul (*insistând*): Totuși ele pot arunca o lumină asupra universului și preocupărilor autorului...

Poetul: Am încercat de mai multe ori să traduc sonetele lui Shakespeare, dar de fiecare dată am fost nemulțumit de ceea ce mi-a ieșit. Apoi mi-a venit o dată o idee năstrușnică. Ce-ar fi, mi-am zis, să-nțerc să continui eu de-acolo de unde le-a lăsat marele Will, adică de la sonetul nouăzeci înainte?

Ziaristul: Într-adevăr năstrușnică idee. Și curajoasă. Ați pus-o în aplicare?

Poetul: Cred că sunt pe-un drum bun. Deocamdată, însă, e prematur să dau un răspuns categoric. Mă mai preocupă – și am scris deja câteva zeci de pagini – un roman...

Ziaristul: Ne puteți divulga subiectul lui?

Poetul: Este vorba de destinul unui om ajuns orb în urma unui accident, de drama vieții lui desfășurată în căutarea disperată a vindecării. (*Schimbare de ton*): Dar văd că dumneata vrei să le știi pe toate doar dintr-o singură convorbire!

Ziaristul (*precipitat*): De teamă că nu voi mai avea prilejul să purtăm o discuție atât de deschisă. Altfel mi-aș amâna plăcerea continuării dialogului nostru pentru altădată...

Poetul (*scuzându-se*): dacă nu-ți este cu supărare, te-aș ruga să ne oprim aici: Mai voiai să mă-ntrebi ceva?

Ziaristul: Da. O clipă! Mi-am notat aici în carnet (*foșnet*): Despre ziaristul care sunteți, despre oamenii și redacțiile cu care ați venit în contact, despre dragostea dumneavoastră proverbială pentru flori, găște și animale, despre drumetțiile în munți, la mare, pe meleagurile copilăriei și despre felul în care toate acestea v-au inspirat în poezie, despre dragostea pentru muzică etc. etc.

Poetul: Oho! Dumneata, din câte observ, ți-ai alcătuit un chestionar mai ceva decât cel elaborat de mine și de Gheorghe Mugur pentru monografia satului!...

Ziaristul: Totuși, maestre, mai pot spera la o viitoare întâlnire cu dumneavoastră?

Poetul: O, desigur, desigur! Uite, de pildă, peste șase-șapte luni. Până atunci am să văd și eu ce se întâmplă cu planurile de-acum!

Ziaristul: A, uitam tocmai esențialul:

Poetul: Și care ar fi acela, mă rog!

Ziaristul: Dumneavoastră ați găsit, simbolic vorbind, cheia de aur după care alergați în copilărie: cheia de intrare în castelul fermecat al poeziei. De aceea n-o să vă mire, sper, dacă vă voi întreba ce credeți, domnule Voiculescu, despre poezie.

Poetul: e poate întrebarea cea mai grea. Simți câteodată că, în adevăr, poezia dacă nu ți-e străină, e totuși dincolo de tine, dintr-un alt tărâm. Am crezut-o la început sacerdoțiu în slujba adevărului că e zugrăvire a misterurilor. Apoi imagine și m-am îmbăt de metafore. În urmă mi-am luat seama și am socotit-o ca pe razele X penetrante, prin care transparem carnea lumii și vedem dincolo. În urmă am temut-o, ca pe o rună magică cu care deschidem enigma creației și pipăim lucrul în sine. Aș înclina acum să cred că mi-a fost însăși viața cu toate meandrele și înfățișările ei oricât de zilnice și de neînsemnate și când vom ști ce e viața, avem să descoperim și tainele poeziei...

(*Trecere muzicală*)

Ziaristul: Aici ia sfârșit, domnilor studenți, interviul înregistrat cu poetul. Multe lucruri au rămas nelămurite pentru

totdeauna, iar altele încă nemărturisite. În orice caz indiscreția și îndrăzneala mea l-au șocat pe scriitor.

Un student: De ce n-ați continuat? De ce nu v-ați mai întâlnit cu poetul, doar v-a invitat el însuși la o nouă convorbire?

Ziaristul: Din păcate a doua întâlnire cu Poetul n-a mai avut loc. La puțină vreme după aceea scriitorul s-a îmbolnăvit, n-a mai putut primi pe nimeni și – nu după mult timp – avea să se stingă. În ce privește posteritatea lui cunoașteți, desigur, totul...

O studentă: Nu trecuse decât un an de la moartea lui și teascurile tipografice dădeau la iveală „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginată de V. Voiculescu”, operă unică și inegalabilă în literatura română. A urmat, apoi, patru ani mai târziu, prima ediție a povestirilor fantastice, cu un imens ecou în critica literară. Lor li s-a adăugat romanul „Zahei Orbul” și piesele de teatru.

Ziaristul: Vă amintiți, fără îndoială, cât de tranșant și de categoric se exprima Perpessicius despre Sonete...

Un student: Dacă-mi permiteți (*se aude foșnet de hârtii*), am să vă reproduc, mi-am notat aici, opinia reputatului critic.

Toți: Da, desigur, sigur, citește!

Un student (*citește*): „Cele 90 de sonete de iubire ale lui V. Voiculescu sunt, în primul rând, și raportate la poezia sa anterioară, una din acele surprize pe care singure misterele creației ni le rezervă (...) operă de rafinament a unui încercat meșteșugar, împodobită cu atâtea versuri memorabile, cu infinită artă încrustate, utilizând nu odată, după pilda genialului său antecesor, alegoria clasică sau comparația desfășurată... sonetele lui V. Voiculescu, dacă imită la răstimpuri, nu parodiază și nu pastîșează.”

O studentă: Domnule ziarist, dumneavoastră știți, ați fost acasă la Voiculescu și ne puteți spune: Cât este de adevărat și cât nu este adevărat din legendara însingurare a Poetului?

Ziaristul: Este adevărat, la senectute el primea ori făcea puține vizite, iar schimburile sale de idei și de gânduri aveau loc cu prietenii foarte apropiați. N-am fost în casa poetului. Pot să vă spun, însă, că în alt plan, cel literar, scriitorul nu s-a îndepărtat niciodată de natură și de frumusețile ei. Zilnic aproape făcea plimbări prin Cișmigiu și una dintre cele mai frumoase poezii ale sale a fost scrisă acolo. Știa să asculte cum crește iarbă, cum cântă păsările, cum se succed anotimpurile. De aceea o călătorie în lumea operei sale poate duce – pentru un ochi mai atent – și la cunoașterea sufletului zbuciumat, continuu frământat de neliniști, de idei, de sentimente și metafore.

(*Trecere muzicală pe care Un student recită Sonetul 1*):

Nu-mi cerceta obârșia, ci ține-n seamă soiul,
Guști fructul, nu tulpina, chiar aur de-ar părea...

Strămoșii-mi, după nume, au învățit țepoiul,
Eu mânuiesc azi pana de mii de ori mai grea.

Dovada cea mai pură a-nobilării mele

Ești tu și-ngăduința de-a te lăsa iubit

Mai mult ca un prieten, cu patimile-acele
Cu care-adori amantul de veci nedespărțit.

Îmi cânt astfel norocul, înalt epitalamuri

Și, pentru închinarea la care mă supun,

Culeg azur și raze și roze de pe ramuri,

Stăpânul meu, alesul, cu slavă să-nacun;

Poporul meu de gânduri, simțire, vis, trup, dor,

Te pun azi peste ele de-a pururi domnitor.

Adrian Green

DE LA MARE LA MUZICA DE JAZZ

Interviu realizat de **Mariana Zavati Gardner**

Mariana Zavati Gardner: Adrian Green, folosesc această ocazie pentru a vă face cunoscută poezia cititorilor români. Vă rog să dați cititorilor revistei „Pro-Saeculum”, câteva detalii despre formația dumneavoastră literară!

Adrian Green: Am fost interesat de scris și poezie de când mă știu și am fost publicat pentru prima dată într-o revistă obscură în 1960. Am editat apoi revista *SOL*, am fost editor de recenzii la revista *LITTORAL* și am publicat două volume cu versuri - *Beachgame* (1977) și *The Watchers* (1987) – pe lângă recenzii și poezii într-un număr de antologii și reviste. Acestea au fost incluse în *Acumen*, *Chimera*, *Envoi*, *Essex Countryside*, *Global Tapestry*, *In Praise of Essex*, *Iron*, *New Essex Writing*, *Openings*, *Poet's England – Essex*, *Poetry in Practice*, *Psychopoetica*, *Selected Poems of the UK (Spiny Babbler, Nepal)*, *Sol*, *Southend Poetry*, *The Interpreter's House*, *The Unsaid Goodnight (Stride)*, *Waves* și alte colecții și reviste.

Am fost întotdeauna interesat să încurajez alți scriitori, am condus ateliere la festivaluri literare și am fost de asemenea implicat în grupurile scriitorilor locali și în progresul artelor în Southend (Sud-Estul Angliei).

M.Z.G.: Cum ați început să scrieți poezie?

A.G.: La școală am avut un profesor de literatură care ne-a făcut cunoscute scrierile a tot felul de scriitori care nu figurau în programa analitică și am devenit foarte interesat de ceea ce scriau autorii contemporani la vremea respectivă, comparativ cu autorii din secolul precedent. Curios este că, după un număr de ani, am recunoscut numele fostului meu profesor într-o revistă în care fuseserăm amândoi publicați și editorul ne-a pus în legătură. Nu-și dăduse seama până atunci câtă influență avusese pe vremuri asupra mea.

M.Z.G.: Cum face muzica impresie în scrierile dumneavoastră?

A.G.: Am fost înconjurat întotdeauna de muzică, devenind un ascultător competent, deși, în ciuda anilor cu lecții de muzică, nu am devenit un interpret competent. Cred că poezia are un lirism natural care - sunt convins - este important - o poezie trebuie nu numai să sune bine, dar și să aibă o formă potrivită în pagină și să poarte înțelesuri potrivite. De asemenea, ascult multă muzică live, în special jazz, care este una din puținele forme artistice în care creativitatea unui interpret este testată în concert altfel decât de a fi aranjată înainte de a fi difuzată publicului în izolarea biroului sau a studioului de înregistrare. Să urmăresc artiștii la lucru în alt mediu

stimulează scriitorul din mine.

M.Z.G.: Locuiți la malul mării la Southend. Cum vă influențează această locație?

A.G.: Nu am avut întotdeauna vedere la mare, dar am fost întotdeauna fascinat de mare, în special de litoral, acea zonă între limitele mareelor. Aceste limite se schimbă după fazele lunii, iar ritmurile mareelor în armonie cu ritmurile naturale ale planetei și anotimpurilor. Frontiera dintre mare și țărm pare fragilă și nesigură, totuși foarte importantă, iar interesul meu este spre poezia de frontieră, unde viața este menținută de tensiunea elementelor în opoziție, fiecare bazându-se pe celălalt pentru propria viațuire. Pare de asemenea să fie o metaforă pentru o multitudine de alte relații și aspecte ale vieții. Acest interes pentru malul mării este reflectat în titlul primului meu volum de poezii, *Beachgame*. Mai puțin afectat, un editor a comentat o dată că o bună parte din poeziile mele erau despre mare și că ar fi dorit să citească uneori și poezii cu un alt subiect!

M.Z.G.: Ce autori/ titluri preferați să selectați pentru recenziile pe care le scrieți ca editor al revistei Littoral?

A.G.: Cred că fiecărui critic literar îi place să recenzeze lucrări despre care poate fi pozitiv, și eu nu sunt, nu fac excepție. Nu am avut o metodă strictă pentru recenzarea materialelor, deși din punctul de vedere al revistei este folositor să găsești un echilibru între scriitorii consacrați și scriitorii noi, pe care urmează să-i recenzezi.

M.Z.G.: Vă influențează munca de secretar al Southend Poetry Group în stilul și temele scrierilor dumneavoastră?

A.G.: M-am implicat în activitatea la Southend Poetry Group de peste treizeci de ani, așa că nu ar fi realist să gândesc că scrierile mele nu au fost influențate, dar nu știu care este sau cum aș putea să disting această influență în progresul general al scrierilor mele. Unul din principiile fundamentale ale grupului este recitarea poeziilor considerat unul din cele mai importante aspecte ale dezvoltării unui scriitor; astfel am fost introdus în scrierile unor autori pe care probabil că nu i-aș fi citit. Este de asemenea important să leg prietenii cu alți scriitori care sunt onești atât pentru încurajare cât și în critică.

În cei peste 24 de ani grupul a publicat scrieri din peste 80 de poeți în antologia lor anuală, dar nu cred că există vreun aspect particular care să-i definească drept scriitori din Southend - diversitatea grupului este probabil trăsătura sa cea mai semnificativă.

M.Z.G.: Ultimul dumneavoastră volum este intitulat

Chorus and Coda - de unde preferința pentru acest titlu? Ce teme sunt abordate în volum?

A.G. - M-am gândit întâi să folosesc titlul unui poem individual, dar am decis că această colecție, ca întreg, ar fi mai importantă decât un poem individual. *Chorus and Coda* este o metaforă muzicală menită să exprime forma volumului care începe cu referințe muzicale mai deschise în poeziile cu jazz, apoi progresează până la o concluzie care este mai tristă, dar soluționată în cele din urmă printr-o *coda* a speranței.

Cartea abordează o serie de teme / subiecte ce pleacă de la observații făcute de muzicieni și interpreți de jazz, la o contemplație a iubirii și a vieții. Există un număr de referințe la zona locală, deși am rezistat tentației de a

împărți cartea în secțiuni clar definite pentru că simt că astfel de linii de demarcație abat cititorul în mod artificial de la o tranziție gradată și schimbă perspectiva în care se oglindește viața reală.

M.Z.G.: Ce teme abordați pe moment în scrierile dumneavoastră?

A.G.: Întotdeauna, după ce am publicat o colecție de poezii, a trecut o bucată de vreme înainte de a fi fost sigur de direcția scrierilor mele. Viața, iubirea și locația sunt întotdeauna importante și bănuiesc că, ajungând deja la o fază când am mai mulți ani în urmă decât în viitorul probabil, memoria și reflecția vor deveni mai semnificative. Dar mai am mult de parcurs până atunci!

Azil*

La azil
cu certitudine
ochii tăi ard

Lumea ta
ca spațiul cosmic
îmi este la fel de străină
și muzica ta
este restrâns
în această încăpere

care nu are colț
îndoielii mele
sau fereastra gândirii

până când lumea
este gata
să te primească înapoi.

La azil
văd o văpaie
care nu va pieri

un om
care nu se întinde
ci suferă
timiditatea nebulilor.

Cântăreții

Cântăreții pe vinilin
sunt instrumente uitate,
înlăturați după cântare.

Nu este vârsta
sau perfectare -
sunetul lor fixat în impuritate

chiar după moarte -
un requiem nesfârșit al tinereții.

Reflecții pe sticlă

cum urci scara
o juxtapunere inocentă
creează o imagine
nevăzută de artist vreodată

Doi străini care s-au întâlnit
în stăpânirea ochiului
fac din acest loc sanctuar -

pe fereastră, soare de după-amiază,
și nemișcare, o dimensiune în plus
bântuind galeria în care visam.
Cu fiecare mișcare, pozam
o altă întrebare
în afara ramei

și umplem spațiile dintre
artist și acum
cu tăcerea iubiților.

Artistul

Artistul se auto-disecă în fața mulțimii
Nu curge sânge din
expunerea măruntaielor ținute sus la
lumină să fie privite,
dar mulcimea cere sânge
chiar după ce au bilete,
văd tot sângele care le trebuie
și aplaudă artistul
pentru că are curajul
de a se expune în public.

El spune că-i totul cum trebuie
este numai o repetiție
într-o zi o voi face de-adevărat
ca Mishima.

* Poezii incluse în volumul de versuri *Chorus and Coda*,
Editura The Littoral Press Coggeshall Essex UK 2007

Șlepurile cu pânze la Southend

În deriva unei mării de demult,
Aruncă fără zgomot o ancoră
Înfășurată în ceața dis-de-dimineții,
Precum fantomele astâmpărate cu vârsta.

Cu nume ca Gladys, Will și Edith May
Legende eroice nemîșcate pe antice prore,
Așteaptă briza, cu răbdare
Supuse toanelor refluxului și aerului.

Mai târziu, cu vinciul zăngănind când ancorele sunt
cântărite,
Pânzele ridicate la mișcarea vântului peste marea
Duc departe un cortegiu de bunuri memorate -
Un stol de pescăruși demni prin coridoare aeriene.

Înainte ca muzica să tacă

și după toți anii aceștia
dncuitori
ochii noștri nu se mai întâlnesc.

Muzica cânt
altă melodie care să mă bântuie,
încetinind și
dansând strâns,
altă șansă
pentru tine să nu-mi întâlnești
privirea.

Ritmul s-a dus,
totuși îmi amintesc
dansând cu ochii tăi,
când dansul era

sfârșit.

În traducerea d-nei Mariana Zavati Gardner

Ioan Dumitru Denciu

DESPRE „MARELE DILETANT” SAVINIO

(pre-text pentru lectură, traducere, cunoaștere)

Alberto Savinio, pe numele său adevărat Andrea De Chirico, frate mai mic al celebrului pictor Giorgio De Chirico, s-a născut la Atena, la 25 august 1891. A fost unul dintre cei mai interesanți, bizari, fascinanți artiști ai avangardei culturale (italiene și) europene din secolul al XX-lea. Prieten cu Max Jacob, Picasso, Apollinaire *et alii*, pictor (important și el, pare-se), compozitor, scriitor, s-a ilustrat în literatură prin opere precum: **Les chants de la Mi-Mort** /Cânturile Semi-Mortii/, poem dramatic (1914) – aluzie și la *Les chants de Maldoror* ale lui Lautréamont? –; **Hermafrodito** /Hermafroditul/, roman (1918); **Infanzia di Nivasio Dolcemare** /Copilăria lui Nivasio [=Savinio anagramat!] Dolcemare/ (1941), **Ascolto il tuo cuore, città** /Ascult inima ta, orașule/ și **Narrate, uomini, la vostra storia** /Oameni, spuneți-vă povestea/ (1942), romane și/sau narațiuni autobiografice; **Alcesti di Samuele** (1949) și **Emma B. vedova Giocasta** /Emma B. văduvă locasta/, teatru; **Scatola sonora** /Cutia sonoră/, eseuri despre muzică (postum, 1955).

Merită reținute următoarele considerații ale lui François Livi, profesor la Universitatea Paris-Sorbonne, spicuite din Introducerea la **Nouvelles fantastiques italiennes / Novelle fantastiche italiane**, Librairie Générale Française, Le Livre de Poche, 1990, col. Les Langues Modernes/Bilingue, pp. 11-12:

„ (...) Breton et ses compagnons de route portaient aux nues Alberto Savinio, lié aux avant-gardes parisiennes dès les années dix. Maître ès arts magiques, Hermes bifrons pétri de mesure et de demesure, le grec Savinio

se charge de remettre les pendules à l'heure. À minuit, bien sûr, à l'heure des fantômes. Mais à condition de ne pas oublier la mythologie. Le fantastique n'est qu'un regard décapant sur notre monde onirique, sur les fondrières de l'âme. Sur l'autre qui est en nous.” [... Breton și tovarășii săi de drum ridicau în slăvi pe Alberto Savinio, legat de avangardele pariziene încă din anii '1910. Magistru în arte magice, Hermes *bifrons* plămădit din măsură și lipsă de măsură, grecul Savinio își ia sarcina de a repune ceasurile la oră. La a miezului nopții, bineînțeles, ora fantomelor. Dar cu condiția de a nu uita mitologia. Fantasticul nu este decât o privire ce răscolește și curăță, reasează lumea noastră onirică și hârtoapele mlăștinoase ale sufletului. Pe celălalt-ul din noi.] Și: „Savinio, grec par naissance, italien par culture et européen par vocation, est partout et nulle part. Comme certains de ses personnages.” [Savinio, grec prin naștere, italian prin cultură și european prin vocație, e pretutindeni și nicăieri. Ca unele dintre personajele sale.]

Nuvela **Vita dei fantasmi** /Viața fantomelor/, la care în subtext se referă universitarul citat, a fost publicată prima oară în 1925 în **Rivista di Firenze**. Iar cel care se autodefinia «*il grande dilettante*» /marele diletant/, autorul ei, s-a stins pământeste – din această existență – la 6 mai 1952, dacă dăm crezare (și nu văd de ce n-am da) **Dicționarului cronologic Literatura italiană** al specialiștilor noștri Nina Fașon, Doina Condrea-Derer și Andreia Vanci-Birtolon (Editura enciclopedică română, 1974), deși adnotatorul antologiei franceze amintite indică anul 1951.

VIAȚA FANTOMELOR

PROLOG

Noapte. Fântânile cântă cântecul lor cel mai secret. Hermes coboară de pe soclul său scund și îmi vine în întâmpinare. Trupul tânărului zeu încet se animă, privirea sa blândă prinde viață.

«Caldă e mâna ta în seara aceasta, o Hermes.

– Un misterios, foarte adânc izvor țâșnește în mine și curge ramificându-se în corpul meu, ca nervurile de pe spatetele unei frunze. Moartea îmi devine prietenă: îi și zăresc chipul surâzându-mi de departe. Dar spune-mi: aceste convorbiri ale noastre nimeni nu le-a descoperit încă?

– Ceea ce lumea pragmatică și fericită consideră de nescrutat în noapte, aici este lege inderogabilă: prietenia noastră o protejează misterul. La ce te gândești?

– Priveam la steaua mea. Într-o zi, mă gândeam, apropiată poate, vom înfrunta soarele!

– Așadar, nu fântânile: lumina însăși îți va cânta cântecul său cel mai secret. Să mergem.

SCENA

Întunecată, camera. Mercur s-a așezat la masa mea, cu bărbia în mână. Mi-a cerut să sting: lumina îl oboșește. Fereastra e presărată de stele, harta desenează pe perete un pal dreptunghi, reflexul unei ape imobile văluie suprafața oglinzii.

Hermes nu va mai vorbi.

Primele vise, ușoare și transparente, sunt tăiate de o neliniște neașteptată ce mă trezește. Iată din nou fereastra spuzită de stele, harta pe perete, reflexul în oglindă, zeul așezat: totuși ceva în același timp monstruos, neînsuflit și impalpabil s-a agățat de mine pe marginea visului și persistă, îmi suflă în obraz.

«Hermes!

(Râsul lui Mercur sclipește și oribilul parazit mă lasă.)

– Pact contra pact: eu te ajut să devii muritor, tu m-ai salvat de la moarte.

– Nu tocmai: doar de o biată fantomă.

– Fantomă?

– Taci: o vei simți cum respiră.

(Din întuneric se ridică un suspin tânguitor.)

MERC. – Hei, răspunde! Ești fantomă de om sau de altă speță?

FANT. – De om.

MERC. – De unde vii?

FANT. – Nu știu.

MERC. – Ai murit?

FANT. – M-am simțit dezlegat, fără corp, mai ușor.

MERC. – Vreau să zic: când ai murit?

FANT. – Cum aş putea s-o știu?

MERC. – De ce te învârti prin părțile astea?

FANT. – Mă învârt? Credeam că stau nemisecat.

– Întreabă-l de ce se agăța de mine.

MERC. – Este secretul pe care fantomele îl păzesc cu cea mai mare grijă. Oprimate de o melancolie disperată (auzi cum suspină), simt nevoia să...

(Nerăbdătoare să scape, fantoma se lovește de pereți.)

– Liniște! Ce apucături! Atâta balamuc pentru că era să dezvălui una din micile tale șmecherii! Dacă nu te potolești, aprind lumina.

(Fantoma se potolește.)

– Se teme de lumină: e o fantomă-copil. Ziceam: ți s-a arătat așa de afectuos, din cauza unui vechi obicei al fantomelor de a se alipi de câte o făptură vie spre a fi cărată.

(Fantoma suspină să-și despice pieptul, nu alta, însă nu se mișcă.)

– Dac-ai fi mai generos!...

– Să-i servesc drept vehicul? De ce nu tu, mai degrabă?

– Noi ne asemănăm prea mult. Amândoi, nesuferiți de destin. Ascultă cum se agită, numai cât aude pronunțându-se cuvântul! Dar tu crezi în fantome?

– După câte s-a întâmplat!...

– O dovadă, într-adevăr. Însă mă refeream la semenii tăi: mai cred ei în asta? O, universul e mult mai vast și mai bogat decât apare ochiului uman! Viața, nașterea, existența și moartea se trag din eternitate, adică dintr-o stare care, în sine, exclude nașterea, existența, moartea.

– Și totuși se asociază!

– Obscură chestiune. Fapt este că în operațiunea dintâi s-a stabilit un pact între aceste contrarii inconciliabile. Odată formată și desfășurată în timp, viața se stinge din nou în eternitate. Dar nu tot ce moare se întoarce în aceasta. Pe unele creaturi trecutul le respinge. Un împărat al vostru a spus: „Mor vitejii o dată, lașii de mai multe ori.” Înțelegi? Mor și iar mor, încercând în mai multe rânduri să intre pe porțile Erebului, și fiind mereu alungați. Drept care, rățăcesc prin lume: umbre, spectre, fantome. Nu se supun timpului, nu caută o soartă, nu năzuiesc la un destin. Dăinuie dar nu trăiesc. În jurul lor, totul se mișcă și se petrece; ei, deși agitându-se mai rău decât cei vii, rămân inerti și refuzați. Ai în minte răspunsul de acum câteva clipe al fantomei tale? Într-o călătorie a mea deasupra Africii am văzut Ecuatorul populat de fantomele vechilor sclavi.

– O zonă atât de aridă și neîndurătoare!

– Înainte de toate ei au făcut-o să ajungă așa. În afara de asta, fantomele de la Ecuator sunt cele mai bătrâne

și mai îndârjite. Este greșită părerea că fantomele preferă clima rece și cetoasă. Spun necunoscătorii că nordul e cartierul general al fantomelor. E fals: cele de acolo sunt blânde și benigne. Fantome de recentă promoție, abia la începuturile peregrinării lor disperate. Fantome tinere care n-au experimentat încă toată oroarea vieții fără destin și aproape că se bucură, zăpăcitele!, de acea detașare și irealitate. Se arată drăguțe. Nu rar întâlnești printre ele poznași. Se țin de șotii și iubesc trucurile. Răspândesc groaza, e adevărat, umplu întunericul de voci lugubre, urmăresc sătenii pierduți noaptea pe coclauri, dar în glumă și fără răutate. Nedeprinse cu lumina, încă firave și temătoare, se cuibăresc în locuri sălbatice și întunecate. Însă pe măsură ce îmbătrânesc și se învâtoșează în suferință...

– Suferă deci și fantomele?

– Unele simțăminte, și durerea mai ales, mai înrădăcinată și mai adâncă decât toate, durează și după moarte. Când Perseu a tăiat capul Meduzei, ea și-a dat ultima suflare cu un cânt foarte frumos și neconsolat, care se repetă din mie în mie de ani într-o noapte cu lună plină: este durerea de nestins ce învinge cumplitul somn al monstrului. Cât despre fantome, ce nu sunt altceva decât resturi dislocate, o palidă și searbădă continuare, imaginea vlăguită a oamenilor care au fost; păstrând o amintire nesigură a vieții, dar simțind că nu mai trăiesc, suferința lor e infinită. Nu din greșală voi oamenii vă închipuți fantomele sub aspectul celei mai sumbre dureri și obișnuiți să spuneți că vocea lor răsună surd și disperat, și chiar tu ai avut prilejul să remarci ce dureroasă, ce tânguitoare era rugămintea fantomei tale.

„Care, poți să adaugi, este o fantomă tânără și abia își încearcă primele arme: inofensiv deocamdată, dar mâine, când va fi adult(ă), apoi bătrân(ă), vai de tine, dacă...! Va emigra din aceste meleaguri prea septentrionale și fericite. Va urma cortegiul semenilor săi care, pe măsură ce îmbătrânesc și se deprind cu starea lor de gol și disperare, părăsesc regiunile unde pământul e tânăr încă și plin de surprize. Aerul de aici nu tolerează vecinătatea, plăcerile, nevoile acestor umbre famelice și, cum ai făcut tu însuși, se scutură cu oroare de ele. Trag deci, acești respinși, către ținuturile mai sterpe, se adună pe pământurile nefertile și arse, populează nisipurile deșerturilor. Fantome din sud, cutezătoare și lacome! Nimic nu le mai înspăimântă. Spectrele lor, șuierând și urlând, se agită cumplit în lumină. În jurul culcușurilor lor solul se usucă, iarba se ofilește și moare, orice firicel de viață se stinge, țărâna se albește și umple de oseminte, ca în preajma vizuinelor unor fiare. Acea e reședința fantomelor, împărăția lor: nivelează, stinge, distruge încet dar necruțător: crește, se lăbărțează: urcă, urcă, urcă.

(Tăcere: Mercur se apropie de fereastră, urmărește scânteietoarele defilări de planete, lungile panglici de constelații care coboară lent spre orizont.)

„Într-o zi spectrele creaturilor pe care eternitatea le refuză vor fi consumat orice viață pe planeta noastră. În spațiul silențios, pământul, rece și încărunțit, va continua să se rotească inutil, târând cu sine un întreg popor de strigoii, tulbure și zadarnic.”

(Ultimele stele se năpustesc spre orizont. Mercur se

întoarce și se așează în fața mesei. Trupul său recapătă puțin câte puțin imobilitatea statuii. „Mercur!... Mercur!...” Chemării mele nu-i răspunde decât plânsul disperat al fantomei.)

ADNOTĂRI

Ce intenție a determinat pe tânărul zeu să coboare în destinul muritorilor? Nu știu. Oricum ar fi, speranțele acestui convalescent extraordinar converg toate spre destinul uman și moarte. Cheia unei hotărâri atât de curioase este de căutat, cred, în diferența între «nemurire» și «eternitate». *Quod demonstrandum est.*

– Acea stranie judecată despre moartea celor bravi și a celor mișei a fost rostită de Julius Caesar.

– Despre cântul Medusei, cf. Pindar.

– Ceea ce Mercur mi-a revelat în legătură cu obiceiurile și comportamentul fantomelor se potrivește pentru a preciza, prin opoziție, adevărul principiului individuării (*principium individuationis*). Cel care își pierde sentimentul propriei individualități se convertește în fantomă. Mulțimea este fantomă. Fantomă este omul apatic, omul *care se lasă cărat*. De exemplu: Regele, Ministrii, Bancherii etc. Să ne gândim la regii trândavi, la chinezii în palanchin, la regele Soare *în caleașca sa*. Omul în trăsură are întotdeauna în sine ceva gol și spectral: o stare de inferioritate față de pieton: el ar trebui să-l salute primul.

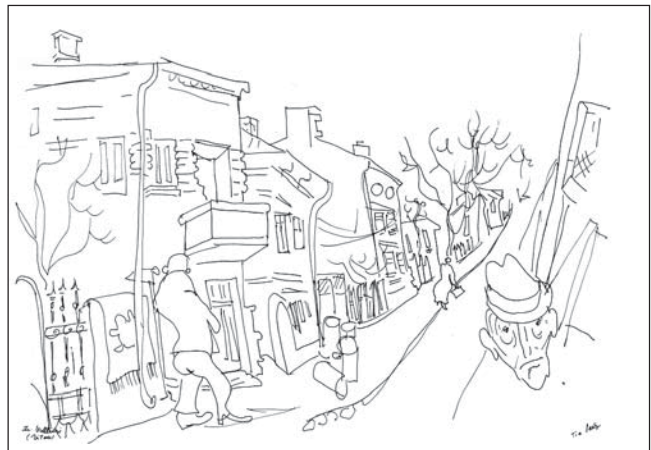
Femeia, făptură seacă și aiurită, merge în trăsură fără să se sinchisească. A se lăsa dusă e visul său: lipsă de individualitate. Cele din Celestul Imperiu recurg chiar la mutilarea picioarelor.

Birjarul și luntrașul nu sunt propriu-zis fantome: unul mână caii și celălalt vâslește. Cât despre omul călare, el face mai mult decât să-și păstreze individualitatea; se centaurizează: cazul condotierilor, conchistadorilor, cavalerilor rătăcitori.

A merge și a gândi: iată justificarea peripatetismului. Drumetul e personificarea poetului și a filozofului.

Nietzsche sfidează gândurile care vin în fotoliu. Trebuia să adauge: gândurile care vin în trăsură sunt gânduri de fantome. În ce mă privește, am oroare să mă simt mișcat de o forță externă. Merg rar în trăsură și, pe cât pot, evit să mă urc în tramvai. Justificare metafizică a încăpătării mele de a practica mersul pe jos.

Traducere din italiană de IOAN DUMITRU DENCIU

Adolf P. Shvedchikov*

ÎNAINTE DE FURTUNĂ BEFORE TEMPEST

Soarele strălucește, păsări ciripesc
Natura își păstrează armonia.
Dar prin părțile de jos ale cerului
Nori negri se adună.
Trisți, copacii așteaptă...
Furtuna se apropie
Ramuri văluresc...
Și iată că vine prima rafală de vânt
Și tunetul se-aude izbind în depărtări.
Norii negri vin tot mai aproape,
Cerul se luminează în sfârșit
În spectacolul fără seamăn
Al furtunii de vară!

MUZA MUSE

Muza mea se ascunde printre copaci,
Muza mea se rostogolește pe dealuri,
Muza mea locuiește în măreția norilor
Muza mea se leagănă în adierea vânturilor
Muza mea se confundă cu trilul privighetorii
Muza mea se așază în interiorul clopotului de argint,
Fără muza mea n-am ce căuta nicăieri,
Căci ea e pretutindeni cunoaștere și plăcere.

* Om de știință rus, poet și traducător. S-a născut la 11 mai 1937 la Shakhty, Rusia. Licențiat al Universității de Stat din Moscova în 1960. Șef lucrări științifice la Institutul de Chimie-fizică, Academia Rusă de Științe, Moscova. Șef chimist, Pulsatron Technology Corporation, Los Angeles, S.U.A. A publicat peste 150 de articole științifice și peste 300 de poezii în Rusia, S.U.A., India, Brazilia, China, Coreea, Japonia, Italia, Spania, Franța, Albania, Grecia, Anglia, Australia. Poeziile sale au fost traduse în toate limbile de circulație universală. Din toate aceste motive, colaborarea sa ne onorează.

Să mai adăugăm că este membru al Societății Internaționale a Poeților, Congresului Mondial al Poeților, o personalitate respectată și în această ipostază. A fost mult elogiat pentru traducerile sale din engleză în rusă (spre exemplu, sonetele lui W. Shakespeare) și pentru traducerile unor poeți moderni din Brazilia, India, Grecia, S.U.A., Anglia, China și Japonia.

Textele din ciclul propus aici au fost traduse în limba română de Nadia-Cella Pop și Dragoș Barbu.

ÎNCÂNTARE ASCUNSĂ HIDDEN DELIGHT

Ești pe câmp. Privește, iată!
Arii de triluri subit se desfășoară.
Privește cerul, turcoaz strălucitor
Și invizibila ciocârlie care încântă auzul!
Un greier vesel țârâie prin ierburi
Și să mă crezi, în veci nu-l vei găsi!
Mugurii s-au îmbrăcat în valuri de frunze
Să-și ascundă deliciul de ochii hoților
Încântarea poetului e să se amestece în gândul
Cel mai subtil, mai plin de sentiment!

BARZII THE BARDS

Barzi ai tristeții, barzi ai hazului
Voi ați cântat bucuria și îndurerarea,
Barzi ai tainei, ne-ați fost clopote și gongugi,
Și uneori păreați zei de pământ!
Întinzând aripi lucitoare de omăt
Voi ați plutit în spectrul curcubeului.
Emoționați, pământeni v-au urmat zborul
Căci sublimele voastre cuvinte
Au atins coarda sufletului lor.
Dar mulțimile de barzi au avut o soartă sumbră,
Trecând în necunoscut, unul câte unul
Fără a fi vreodată scăldați în soarele gloriei
Și nimeni nu le-a spus că sunt vestiți și mari.
O, glorioase Ceruri, deschideți-vă poarta,
Dați-le altă șansă, ca să încante iară
Sufletul și istoria popoarelor
Până nu va fi prea târziu!

CHINUL CREAȚIEI CREATIVE TORTURE

Dispoziția mea se schimbă ca fazele Lunii.
Odată se înalță și alteori coboară.
Dar sufletul meu, acoperit de zăbranicul nopții
E încă viu, uimește încă.
Dar totu-i fals: cuvânt și frază.
Mă simt uneori ca o pasăre în colivie:
Cuvinte sunt multe, dar palide pe hârtie
Și nu poți scăpa din teribilul labirint !

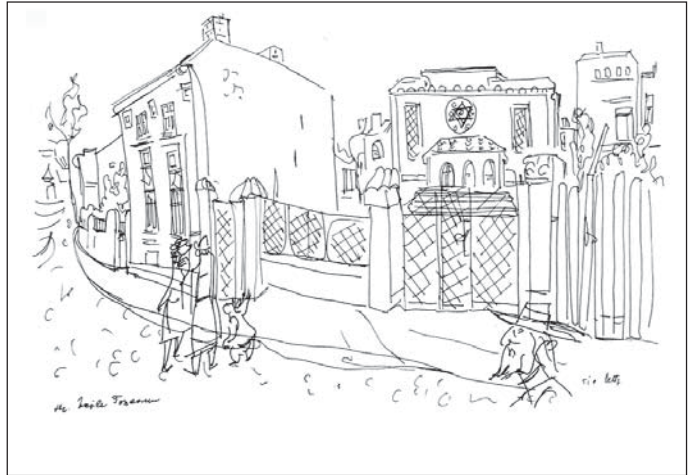
Căci nu-i lumină, nici măcar o rază
 Și, fără inspirație, aproape te sufoci,
 Viața-i doar în spate, de moarte ești aproape
 Și nu e vreo speranță, nici vis măcar nu e.
 Dar iată că deodată întinzi mândrele-ți aripi.
 Și, deschizând o ușă a sălii cu comori
 Tu spada descântată o-nvârți prin aer iar,
 Și cântă, cântă iarăși, scânteietoarea-ți liră!

MINTE ȘI INIMĂ MIND AND HEART

Ascultă, minte! Răul e peste tot
 Nu pot deosebi sfârșitul de început.
 Spun minciuni sărmanei mele inimi,
 Ea cere puțină măgulire ca să fie fericită!
 Nu mai contează că florile iubirii
 Nu-s chiar proaspete, dar te rog, nu uita
 Că ești în aceeași barcă,
 Și ne așteaptă același edec.
 Minte-mi inima frumos, lecuiește-mă oarecum.
 E insuportabil să simt mereu
 Tăișul cel dur al tristeții
 Și să-mi spun mereu că voi muri!
 Minte trează, dă-mi o șansă,
 Ca să mai cred doar un moment
 Într-un miracol zadarnic. Eu știu
 Că tu ai înțeles totul
 În această lume crudă.
 Totuși, eu te implor din nou:
 Să nu-nchizi ușa bieteii mele inimi!

ÎMI AMINTESC I REMEMBER

Îmi amintesc de glorioasele zile
 Ale splendidei mele tinereti
 Când cenușul vieții nu exista,
 Și ne spuneam unii altora adevărul!
 Îmi amintesc acei umbroși copaci,
 Care îmi mângâiau simțurile.
 Îmi amintesc de vechiul orașel
 Ce mă-nvăluia cu roba nopții.
 Acele zile vor rămâne pe veci
 Ale tale, tinerete, ca un cântec etern
 Despre frumusețea și claritatea
 Zilelor luminoase și siderale
 Care au fost odată.

PEGAS ȘI CALUL PEGAS AND A HORSE

E diferență între *Pegas* și un cal.
Pegas, armăsar înaripat, iubește zborul,
 Calul mănâncă ovăz și secară, într-o iesle.
Pegas nechează voios, calul răgușește des
Pegas e entuziast, ager și sensibil,
 Îi plac metaforele strălucite, alegoriile!
 Dar despre cal, povestea-i alta,
 El știe doar la ce-i bun biciul!
Pegas, fluturându-și coama împletită
 E mult prea vestit și prea mândru
 Ca să se gândească la mulțimea guralivă...
 Pentru cal, viața e trudă nesfârșită.
 Și, unori, desigur ca *Pegas* vrem să fim,
 Să plutim pe aripile gloriei.
 Dar imediat vedem că nu putem zbura,
 Ci suntem, din păcate, doar un cal de ham...

PASĂREA-ALBASTRĂ A BUCURIEI ȘI PLĂCERII MELE THE BLUEBIRD OF MY JOY AND PLEASURE

Pasăre-albastră a bucuriei și plăcerii mele,
 Te caut frenetic, peste tot.
 Nu te găsesc nici aici altundeva.
 Nu pot găsi nici măsura cu care
 Să-mi evaluez neprețuita comoară.
 Tu, pasăre-albastră invizibilă
 Ești vie oare sau o absurdă legendă
 Scrisă pe al cerului azur?

ÎN REFUGIU (II)

Duminică, 14 iulie.

Ziarele reproduc comentariile, cu caracter oficios, ale presei germane și italiene la întrevvedere de la Munchen. Astfel, „Deutsches Allgemeine Zeitung” precizează „că orice noi probleme s-ar putea pune după terminarea războiului în sud-estul european, toate statele din această regiune trebuie să aibă încredere și să se supună arbitrajului Germaniei, renunțând pentru totdeauna la influența Angliei”. Iar Roma dă „asigurarea că actualul status-quo balcanic nu va fi tulburat de nimeni și că de sacrificiul Ungariei nu va profita nimeni și cu atât mai puțin vreo putere balcanică”.

O circulară a d-lui I. Gigurtu, în calitate de șef de stat major al partidului națiunii, dispune că „evreii botezați sau cei care poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicele soții de români, chiar dacă sunt botezate, nu se vor înscrie sub nici un motiv” în partid.

În altă parte, „Universul” publică o notă oficioasă din Berlin, 11 iulie, referitoare la conversațiile de la Munchen, care, între altele, cuprinde următorul pasaj instructiv:

„Germania, Italia și Ungaria, împreună cu toate celelalte state balcanice, gata să colaboreze la reorganizare, vor ști să mențină pacea în Sud-Est și vor construi aci o nouă Europa, eliberată de orice ură și injustiție”.

Asta, după mine, nu însemnă nici mai mult și nici mai puțin decât că biata România trebuie să se aștepte la noi sacrificii, adevărat că nu chiar acuma, dar la conferința de pace, când ungurii și bulgarii își vor prezenta polițele lor.

Noua organizare a Franței e în plin curs. Mareșalul Philippe Petain a publicat un act de stat, socotit constituțional, cu data de Vichy, 11 iulie 1940, având următorul cuprins:

„Noi, Philippe Petain, Mareșal de Franța, având în vedere legea constituțională din 10 iulie 1940, declarăm că /ne/ asumăm funcțiunile de Șef al statului francez.

În consecință, decretăm:

Articolul 2 din legea de la 25 februarie 1875 este abrogat”.

Acest act constituțional a fost precedat de demisia Președintelui Lebrun, dată după o telegramă a agenției Stefani din Geneva, din 12 iulie, în următoarele condițiuni:

„Mareșalul Petain a avut o lungă conversație cu Președintele Republicii. Mareșalul Petain a comunicat Președintelui Republicii intenția sa de a prelua, odată cu funcțiunea de Președinte al consiliului, și pe aceea de Șef al statului francez, spre a purta personal răspunderea conducerii treburilor publice în actualele împrejurări excepționale ale Franței.

D. Lebrun s-a plecat imediat față de aceste motive și a pus puterile sale la dispoziția Mareșalului Petain”.

Într-un discurs, ținut pe ziua de 12 iulie, noul Șef de stat, vorbind de noua administrare a statului, a zis că această administrare va fi încredințată unui consiliu de miniștri, compus

numai de 12 miniștri, ajutați de secretari generali, în fruntea provinciilor fiind numiți guvernatori.

D. Giovanni Ansaldo, directorul ziarului „Telegrapho”, zice, într-un articol dedicat convorbirilor din Munchen, între altele, următoarele:

„În rezumat, pământurile care se află dincoace de frontiera la care au ajuns rușii prin excursia lor motorizată spre Basarabia, este în interesul Axei să rămână în liniște și cu frontierele lor neschimbate”.

La prânz suntem invitații d-lui Pascu, medic veterinar al județului, cu care am fost senatori liberali sub prima guvernare a d-lui Tătăărăscu. D. și d-na Pascu sunt oameni foarte afabili. După prânz, d. Pascu ne dă trăsura, cu care facem o excursie la Florești, din apropierea Focșanilor, la d. și d-na Ferhat, care au acolo moșia lor. E un adevărat Turentino acest conac curat, cu grădinița în plină floare și cu via foarte bine îngrijită, iar amfitrionii oameni drăguți, care ne primesc cu cea mai impresionantă ospitalitate.

Luni, 15 iulie.

„Monitorul oficial” din 14 iulie publică un decret-lege prin care Direcțiunea generală a poliției, Comandamentul corpului de jandarmi și Prefectura poliției Capitalei se contopesc într-un singur organism, numit Direcțiunea generală a polițiilor și siguranței statului.

Ieri, duminică, în 14 l.c., s-a oficiat, în biserica Patriarhiei din București, un parastas „pentru odihna sufletelor luptătorilor naționaliști și ale ostașilor români căzuți în zilele din urmă pentru apărarea țării și a credinței străbune”. A oficiat însuși Patriarhul Nicodim, rugându-se pentru pomenirea „fraților care au adormit întru nădejdea învierii neamului românesc, apărând sfânta cruce și pământul strămoșesc”. Au luat parte, între alții, d. Caracostea, ministrul educ. naț., Nichifor Crainic, ministrul propagandei, Radu Budișteanu, ministrul cultelor, apoi d. prof. Traian Brăilean, ing. Virgil Ionescu, Ilie Gârneață ș.a.

În Franța, noul Șef de Stat a dat, pe ziua de 11 iulie, două acte constituționale, nr.2 și nr.3.

Cuprinsul actului constituțional nr.2:

Art.1. Șeful statului francez are deplinătatea puterii guvernamentale. Eu numește și revocă miniștrii și subsecretarii de stat, care sunt responsabili în fața lui.

El exercită puterea legislativă în consiliu/ / de miniștri: a) până la formarea noilor adunări; b) după această formare, în caz de încordare externă sau de gravă criză internă, prin propria sa decizie și în aceeași formă. În aceleași împrejurări, el poate edicta orice dispoziții de ordin bugetar și fiscal.

El promulgă legile, asigură executarea lor prin adunările legislative.

Art.2. cuprinde abrogarea legilor constituționale referitoare, de la 1875, incompatibile cu acest act.

Actul constituțional nr.3 menține, în principiu, Senatul și Camera până la formarea noilor adunări, dar le amână totdeodată până la noi dispozițiuni.

Un decret al Șefului de stat din 13 I.c. dispune că guvernul francez se va compune în viitor numai din 12 miniștri, secretari de stat și din 3 subsecretari de stat. Președintele consiliului este, în același timp, și șeful statului, guvernul fiind condus de vice-președintele consiliului. Mareșalul Petain a și format noul guvern în baza acestui decret. Din acest guvern fac parte, în special, d-nii Pierre Laval, ca vice-președinte, Baudoin, la externe, și generalul Weygand, la apărarea națională.

Astăzi Franța este guvernată de 12 miniștri, dintre care primul este, în același timp, și Șeful Statului și 3 subsecretari de stat, iar România de 17 miniștri, dintre care unul, d. Leon, este ad-interim numit la alte 3 ministere și 11 subsecretari de stat!

Am vizitat astăzi, cu soția mea, pe Artur și Lala M., refugiați în Bacău împreună cu al lor Ștefănel.

Încă Diti Tarangul, fiind sâmbătă în 13 I.c. la noi, mi-a zis că în ziua de vineri, 28 iunie, până a intra rușii în Cernăuți, s-au produs grave excese, provocate de evreii din localitate. Astfel aceștia, arborând steaguri roșii, au deschis penitenciarul orașului, dând drumul la cei închiși. Cu ocazia aceasta au fost asasinați mai mulți gardieni, în frunte cu directorul penitenciarului. În oraș au fost împușcați 11 sergenți de stradă. S-ar fi dat adevărate lupte de stradă, fiind omorâți și mai mulți dintre evreii comuniști. Amănuntele acestea le avea Diti Tarangul de la acei sergenți de stradă din Cernăuți care s-au putut refugia la Suceava.

În Bacău, Artur M. mi-a confirmat aceste știri, adăugând că au mai fost asasinați d. Kopetzki, viceprimarul german al orașului, și învățătorul german Leugner cu soția și cu fiica sa.

Apoi Diti Tarangul venise cu știrea din București că, chiar în scurtă vreme, Cernăuțiul va fi redat de ruși României, nou/a/ frontieră fiind tot Prutul, astfel că și Herța cu satele românești va fi retrocedat. Și această știre circulă în Bacău, cum mi-a zis Artur M. În plus, chiar astăzi am primit o scrisoare de la Gică Alexandrescu din Dorohoi, care confirmă și el această știre. Numai că Gică mai adaugă că în cercurile militare nu se știe nimic, și asta-i adevărul. Nici eu nu cred nimic din aceste zvonuri. Doar Conferința de pace de la sfârșitul războiului să ne aducă această bucurie.

Ceea ce, însă, m-a impresionat profund, este că în Bacău circulă cu persistență zvonul de formarea, în scurtă vreme, a unui guvern pur legionar, așteptându-se întoarcerea în țară a celor 2.000 legionari care petrec de mai lungă vreme în Germania. Cu ocazia aceasta se va cere abdicarea Regelui, cu care și ofițerii din Bacău ar fi foarte nemulțumiți și cerând și ei această abdicare. Șeful biroului drumurilor din Bacău, d. Barcianu, l-ar numi pe Rege, în gura mare, Moritz II, făcând astfel aluzie la Lupeasca. Doamne, ce ne mai așteaptă?

Martți, 16 iulie.

Ziarele publică numele a 65 medici evrei, scoși din funcțiunile publice pe care le aveau la asigurările sociale, la diferite spitale sau ca medici de circumscripție..

Miercuri, 17 iulie.

„Mon. Ofic.” francez din 13 iulie publică actul constituțional nr.4, prin care Mareșalul Petain, în calitate de Șef al statului francez, îl desemnează pe d. Pierre Laval, vicepreședintele

Consiliului, ca Șef al statului, „dacă din orice și ce cauze /sic!/, înaintea ratificării de către națiune a noii Constituții, vom fi împiedicați a exercita” această funcțiune. În cazul când d. Pierre Laval ar fi împiedicat și d-sa, din orice cauze, va fi, la rândul său, înlocuit de o persoană ce va fi desemnată de majoritatea de 7 voturi ale consiliului de miniștri”.

Pe ziua de 14 iulie, prim ministrul englezesc Churchill a pronunțat prin radio un mesaj, din care extrag următoarele pasaje:

„Marina britanică a trebuit să-și impună trista datorie de a scoate efectiv din funcțiune, pentru toată durata războiului, principalele vase ale marinei franceze... Trecerea lor în puterea d-lui Hitler ar fi pus în pericol în același timp securitatea Marii Britanii și a Statelor Unite... Trebuia să acționăm așa cum am făcut și să acționăm imediat.

Când ai un prieten care a luptat alături de tine, făcând față unei lupte formidabile, pe când acel prieten este doborât sub lovituri care l-au amețit, trebuie să te asiguri că arma căzută din mâna lui nu se va adăuga la armele inamicului și nu trebuie să fii supărat pe el pentru strigătele lui de delir sau pentru gesturile lui de agonie. Nu trebuie să-i mărești durerea, ci trebuie să lucrezi pentru refacerea lui.

Totul face să se creadă că războiul va fi lung și greu... Aici, în acest puternic oraș de refugiu... așteptăm liniștiți salutul iminent. Poate se va produce astă seară, sau poate săptămâna viitoare; poate nu va veni niciodată... S-ar putea să ne folosim de milă – dar n-o vom cere.

Vom apăra fiecare sat și fiecare oraș. Numai uriașa Londra, dacă ar fi apărată stradă cu stradă, ar putea cu ușurință să înghită întreaga armată dușmană și am prefera să vedem Londra cenușă și ruine, decât s-o vedem subjugată.

Nu este oare remarcabil faptul că, după 10 luni de atacuri submarine și aeriene, rezervele noastre de mărfuri alimentare sunt mai mari decât oricând și că avem sub pavilionul nostru un tonaj sensibil mai mare decât la începutul războiului?

Trebuie să ne pregătim nu numai pentru vară, ci și pentru iarnă; nu numai pentru 1941, ci și pentru 1942, când sper că războiul nu va mai avea forma defensivă.

Totul depinde însă și de faptul că toate popoarele noastre asociate și toți acei care ne voiesc binele, din orice țară ar fi ei, să facă tot ce vor putea, zi și noapte, dând totul, îndrăznind totul și suferind totul”.

Toate-s bune și frumoase. Dar îmi aduc aminte că în războiul mondial am auzit și am citit manifestări de energie englezească asemănătoare cu cea de față. Și totuși, Lloyd George, în memoriile sale, publicate după război, arată că situația Angliei în timpul războiului adesea a fost critică, mai ales în urma tonajului pierdut pe mare. Ori pierderile de astăzi, pe care le suferă marina comercială engleză, mi se par mai mari decât pierderile din războiul mondial, iar germanii n-au fost atunci stăpâni pe întregul litoral atlantic francez, belgian și olandez, ca astăzi.

Agenția D.N.B. anunță, din Cracovia, pe ziua de 15, că guvernatorul general al Poloniei ocupate „a dispus ca partea de pe malul de vest al râului San a orașului Przemysl să devină oraș liber și să poarte numele de Deutsch-Przemysl”.

Un prieten focșănean, d. căpitan Prisacaru, îmi atrage atenția asupra unor anunțuri de parastas, publicate în „Curentul” din 15 iulie. Sunt nouă la număr, care toate s-au oficiat duminică, în 14 iulie, orele 11 dim., în biserica Sf. ții

Apostoli din București, pentru persoane care, pe cât dau de înțeles în unele cazuri profesiunile indicate, par a fi fost tineri, care toți au murit „în dreaptă credință”. La asistentul universitar Vasile Cristescu au trecut un an și 6 luni de la moartea sa. De la moartea lui Ilie Minea, elev școala militară, a lui Ion A. Ursu, Gheorghe Teodorescu, sculptor, Nicolae Strugaru, avocat, Iordache Nicoară, asistent universitar, și Vasile Buhai, student, au trecut 10 luni, iar de la moartea lui Gh. Nicolicescu, inginer, și a lui Filipov, licențiat al acad. Comerciale, au trecut 9 luni. Par a fi unii din acei tineri care, după moartea prin asasinat a lui Armand Călinescu, au fost executați.

Joi, 18 iulie.

În „Universul” de astăzi citesc o știre, venită din Berlin, 15 iulie, după care „cercurile autorizate germane precizează că mai sunt numai puține minute până la începerea” ofensivei Germaniei contra Angliei.

Astfel de știri mi se par ridicule.

Pe de altă parte, jurnalul elvețian „Neue Züricher Zeitung” din 16 iulie, într-o corespondență din Roma, anunță „că o ultimă ofertă de pace, sub forma unui ultimatum, ar urma să fie făcută Angliei de către puterile Axei”, înainte de a se începe ofensiva. – Mai știi?

Vineri, 19 iulie.

„Problema jidănească nu se poate rezolva decât prin aplicarea unei soluții unitare”. – Asta-i, cel puțin, opinia d-lui A.C. Cuza, cum ne spune „Curentul” de astăzi.

Tot în „Curentul” de astăzi, d. Ion Dimitrescu, într-un articol intitulat: *Terapeutică demisiei*, face următoarea precizare:

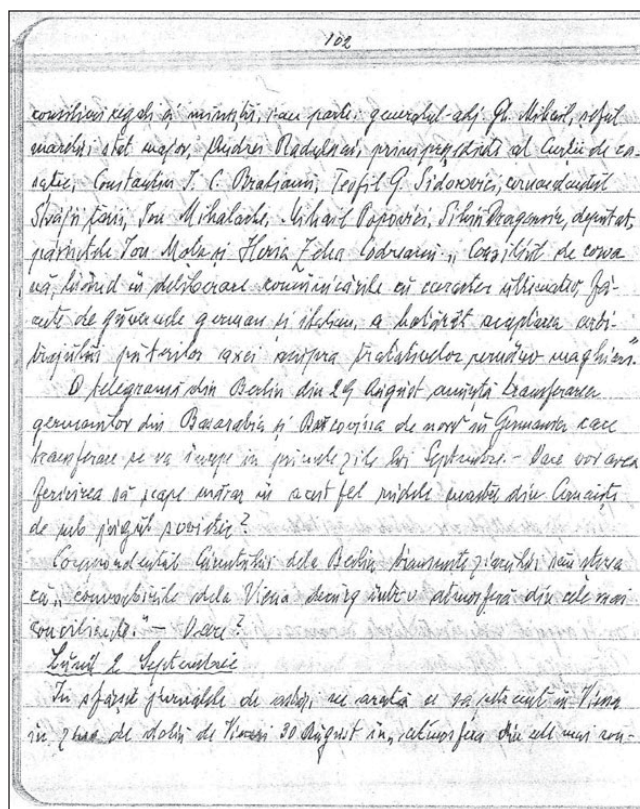
„Vă închipuiți cum s-ar fi dezmeticit Franța dacă – prin octombrie sau noiembrie – un Gamelin, Daladier sau Lebrun azvârlea țării o asemenea demisie de alarmă: Demisionez pentru că nu am nici o inițiativă de autoritate. Pentru că eu nu sunt eu!

Pe când Anglia și Germania se pregătesc pentru o luptă din care una va ieși distrusă, Japonia continuă realizarea programului său imperialist. Jurnalele aduc știrea despre formarea unui nou guvern, prezidat de Prințul Konoye, cu caracter totalitar. Un punct din noul program guvernamental este: Stabilirea spațiului vital japonez. Iar acest spațiu vital pare că urmează să cuprindă și Indochina franceză, mai ales însă bogatele posesiuni olandeze din arhipelagul malaic: Sumatra, Borneo, Java, Celebes etc. Vorba lui: *Duobus certantibus*. Oare ce-a zice America?

Azi am fost în București. În drum încolo am călătorit cu ziaristul Teodorescu din Cernăuți, care mi-a istorisit că, întrebându-l, înaintea plecării sale din Cernăuți, pe Dumitru Moldovan dacă nu fuge și el, acesta i-ar fi răspuns: „Nu, eu rămân aici. Spune-le regătenilor d-tale că 20 de ani am robotit degeaba – aici o înjurătură trivială – nu aprob nici politica lor externă, nici cea internă – altă înjurătură de mahalagiu”. Acum Moldovan este un fel de președinte al tineretului comunist și al învățătorilor în Cernăuți. Iar Gică Alexandrescu îmi scrie că în părțile Dorohoiului se vorbește că Moldovan împărțește în județul Cernăuților pământul marilor proprietari la țărani.

În București l-am văzut de data aceasta și pe Aurel Morariu. Nu mi-a plăcut. Părea enervat, ca ros de griji mari, nu știu, pentru Leca, sau din alt motiv.

La ora 6 am luat parte la întrunirea profesorilor universitari din Cernăuți refugiați în București. Prezida Nistor. S-a hotărât ca o delegație, condusă de Nistor, să meargă în audiență la

primul ministru și la ministrul educației naționale pentru a le comunica dorința noastră de a stabili birourile Universității în casa noastră din Gura Humorului și de a cere să ni se dea și nouă, ca ajutor, lea de o lună, cum s-a acordat acest ajutor magistraților și personalului de la ministerul sănătății refugiat.

Sâmbătă, 20 iulie.

Ziarele relatează că pe ziua de 17, orele 10 dim., s-a produs o puternică explozie la uzina electrică din Galați, distrugând întreaga clădire, împreună cu instalațiile. Ce-o mai fi și asta?

Din Chicago se anunță că partidul democrat l-a desemnat, pe ziua de 18 i.c., pe d. Roosevelt ca candidat al partidului pentru a fi ales a treia oară președinte al Statelor Unite, cu 940 voturi. Dintre ceilalți candidați, d. Farlog a obținut abia 72 voturi, iar d. Cordell Hull 5 voturi.

Duminică, 21 iulie.

Corespondentul special al „Universului” reproduce un articol din „Hamburger Fremdenblatt”, din 18 iulie, în care următorul pasaj mi se pare relevant:

„Ziarul afirmă că cercurile politice din Berlin sunt de părere că, cu toată intransigența guvernului Churchill, Germania nu s-a pronunțat încă în mod definitiv în ce privește soluționarea acestei probleme, ceea ce ar permite să se audă anumite voci care fac să se presupună că o acțiune politică specială în această direcție n-a fost încă definitiv îndepărtată din planurile politice germane”.

Serviciul central de cenzură a suspendat definitiv 10 jurnale și a retras autorizația de apariție la alte 18 publicațiuni periodice, conduse de ovrei.

La cererea Japoniei din 24 iunie, Anglia, prin un acord încheiat cu Japonia la 18 iulie, declară că exportul de arme și muniție pentru China prin Hong-Kong a fost oprit încă din ianuarie 1939, iar guvernul din Birmania a convenit să suspende

așijdere astfel de export.

Într-o cuvântare de propagandă pe care președintele, candidat la președinție, Roosevelt a adresat, pe ziua de 19 iulie, prin radio, congresului democrat de la Chicago, care l-a proclamat candidat, d. Roosevelt a zis, între altele:

„Ne aflăm nu atât în fața unui război obișnuit, cât în fața unei revoluții, care încearcă să întemeieze dictatura”.

Mi se pare că Roosevelt nu greșește tocmai!

Luni, 22 iulie.

Adolf Hitler a vorbit poporului german, a vorbit lumii întregi. Ca și toamna trecută, după prăbușirea Poloniei, el a convocat, la 19 iulie, Reichstagul în ședință solemnă, la care de data aceasta a luat parte și un număr mare de generali, comandanți în campania franceză. Din acest discurs istoric, fie aici scoase următoarele pasaje mai remarcabile:

„Mișcarea național-socialistă a anunțat în programul său, alături de eliberarea interioară de lanțurile iudeo-capitaliștilor și ale unei subțiri pături de pluto-democrați ce exploatau poporul, hotărârea de a elibera Reichul în afară de lanțurile păcii forțate de la Versailles. Realizarea acestor revizuiuri a putut fi efectuată fără război”.

„Dar, din ce în ce mai mult, otrava internațională evreiască a început să distrugă bunul simț al lumii. Evreii și francmasonii, fabricanții de armament și profitorii de război, negustorii internaționali și speculanții au găsit indivizi politici, disperați ai soartei de felul lui Erostrate, care pretindeau că războiul este de dorit”.

„Această luptă ar fi putut fi încă evitată la 2 septembrie (1939). D. Mussolini a făcut o expunere în vederea încetării imediate a ostilităților și a negocierii păcii. Eu am acceptat această propunere. Numai beliciștii anglo-francezi vroiau războiul și nu pacea”.

„La 6 octombrie 1939 am vorbit aci către poporul german. Am adresat pe acest prilej un apel la bunul simț al oamenilor responsabili din țările inamice și al popoarelor lor. Am avertizat îndeosebi pe francezi de a nu începe o luptă care, independent de rezultatul ei, ar avea consecințe grozave. Am adresat acest apel și restului lumii. Mi-a fost teamă că voi predica în pustiu. Am avut dreptate”.

Urmează o expunere, de ordin strategic, a operațiunilor în Norvegia, Olanda, Belgia și în Franța și o elogiere a conducătorilor meritoși ai diferitelor unități militare, în frunte cu Mareșalul Goering, ridicat de Fuhrer la rang de „Reichsmarschall” al Marii Germanii. În această parte a discursului său, Fuhrerul ține să sublinieze și calitățile sale proprii de strateg, prin cuvintele:

„Contrar planului Schlieffen din 1914, eu am făcut să cadă toată greutatea operațiunilor militare pe aripa stângă a frontului de străpuns, lăsând inamicului să creadă că trupele germane făceau contrariul. S-a reușit să se înșele inamicul. Dar conducerea tuturor operațiilor mi-a fost înlesnită de măsurile luate chiar de inamic”.

Apoi Fuhrerul continuă:

„De când există un regim național-socialist, programul său de politică externă și-a fixat două țeluri:

1. a ajunge la o adevărată amiciție cu Italia și
2. a ajunge să se stabilească aceleași raporturi cu Anglia”.

„Sunt fericit că am putut realiza cel puțin primul punct al programului meu de politică externă. O datorez, în primul rând,

geniului care se află în fruntea poporului italian”.

„Reichul a tras foloase extraordinare de pe urma atitudinii Italiei. De la început, Italia a reținut puternice efective inamice și, mai ales, a paralizat libertatea dispozițiilor strategice ale inamicului”.

„Germania este astăzi, din punct de vedere militar, mai puternică decât oricând. Germania și Italia posedă un spațiu economic care dispune de 200.000.000 oameni, din care numai 130.000.000 sunt soldați, iar peste 70.000.000 sunt întrebunțați numai în economie”.

„Relațiile germano-ruse sunt definitiv pecetluite. Nici Germania, nici Rusia nu au făcut un singur pas în afara sferelor de interese”.

„Nu cred ca poporul englez să plece în Canada, dar se pare că profitorii de război se vor retrage acolo. Sunt aproape îndurerat că soarta m-a ales să răstorn ceea ce acești oameni au ruinat, căci intenția mea nu a fost să duc războaie, ci să clădesc un nou stat social de cea mai înaltă cultură”.

„D. Churchill ar trebui să mă creadă, în mod excepțional, cel puțin de data aceasta, când prevăd, ca profet, următoarele: un mare imperiu mondial va fi nimicit. D. Churchill poate crede că va fi distrusă Germania. Eu știu că va fi distrusă Anglia”.

„În acest ceas mă simt obligat, față de conștiința mea, să adresez din nou un apel la rațiune și Angliei. Cred că o pot face, căci nu cer ceva ca învins, ci vorbesc ca învingător în numele rațiunii. Nu văd nici un motiv care ar impune continuarea acestei lupte”.

Astfel vorbea Zarat/h/ustra!

Mă întreb, totuși: de unde a scos Fuhrerul cele 130 milioane soldați care s-ar afla în „spațiul economic” germano-italian? Nu pricep!

Apoi, față de elogiile aduse Italiei, și în special d-lui Mussolini, declarațiile la adresa Rusiei mi se par sărăcicioase și reduse la strictul necesar. Dar ele mai seamănă, după părerea mea, foarte mult cu asigurările date în presara unor mari evenimente contrare, asigurări date Austriei, Cehoslovaciei, Olandei și Belgiei, de a respecta integritatea lor teritorială și suveranitatea lor. Mă tem că, pe tema aceasta, rușii ei singuri îl vor crede pe Conu Adolf cum îl cred eu.

Totuși, acest apel, dat însuși în situația în care se găsește astăzi Fuhrerul-Cancelar, va rămânea fără efect nici cu Anglia.

Marti, 23 iulie.

Ziarele continuă să reproducă comentariile la discursul Fuhrerului din țările străine, din Anglia, Franța, Italia, Spania, Statele Unite etc. Numai Rusia tace!

Pe ziua de 20 iulie, președintele Roosevelt a semnat o nouă lege, care prevede pentru noua „flotă /a/ celor două oceane” suma de 46 miliarde dolari!

Diti Tarangul îmi comunică un zvon din Suceava după care Leca Morariu ar fi fost dus în Siberia. Ar fi îngrozitor să-l pierdem astfel.

Miercuri, 24 iulie.

Noile parlamente ale Lituaniei, Letoniei și Estoniei, de culoare curat comuniste, astfel cum au ieșit din ultimele alegeri „libere”, au ținut ședințe duminică, 21 iulie, la aceeași oară, în capitalele lor, pentru a hotărî în unanimitate că aceste trei state devin republici sovietice autonome, aderând la U.R.S.S.

Joi, 25 iulie.

În locul primului ministru Churchill, Lordul Halifax, ministrul

de externe britanic, răspunde Fuhrerului prin un discurs ținut la radio, la 22 iulie. Este o respingere netă și categorică a apelului făcut de Fuhrer, cum rezultă din următoarele fraze esențiale:

„Cancelarul Hitler a spus că nu dorește câtuși de puțin să distrugă imperiul britanic, dar în discursul său nu a fost nici o sugestie în sensul că pacea trebuie să fie bazată pe justiție și nici un cuvânt, admitând că celelalte națiuni ale Europei au dreptul să decidă ele propria lor soartă”.

„De aceea în fiecare parte a Marii Britanii nu există decât un spirit: spiritul unei hotărâri de neclintit”.

„Ne dăm sama că lupta ar putea să ne coste totul, dar tocmai pentru că lucrurile pe care le apărăm sunt demne de orice sacrificiu, este un nobil privilegiu de a fi apărătorii unor lucruri atât de prețioase”.

„Fundamentele țării în care trăiește poporul american, ca și ale noastre, au fost săparea în suflete a religiei și a credinței în Dumnezeu. Noi și marile noastre dominioane de peste Mare rezistăm solid și vom continua să rezistăm solid în fața forțelor răului”.

Și de data aceasta, Anglia, prin reprezentantul său autorizat, se complăce în rolul unui apărător al libertății altor popoare, mai ales /a/ celor mici. Numai că istoria ei o dovedește cu prisosință că una sunt vorbele și contrarul sunt, în Anglia, faptele în Irlanda, Africa de Sud și în Indii, pentru a numi numai unele din exemplele mai importante din această istorie.

La conferința panamericană din Havana, d. Cordell Hull, ministrul de externe al Statelor Unite, a ținut, la 22 iulie, un discurs, declarând că Statele Unite aprobă sugestia ca toate republicile americane să stabilească o tutelă colectivă asupra posesiunilor europene din emisfera occidentală. „Nu avem nici o dorință”, a spus el textual, „de a absorbi aceste posesiuni sau de a întinde suveranitatea noastră, nici de a le cuprinde într-o anumită formă de sferă de influență. Totuși nu vom putea

permite ca aceste regiuni să devină obiect de troc într-o reglementare a diferendelor europene, sau câmp de bătălie pentru ajustarea acestor diferende”.

Deci: Șah eventualelor aspirațiuni ale Germaniei asupra acestor posesiuni!

Un comunicat oficial din Berlin, din 23 iulie, anunță că în cursul acestei săptămâni d. președinte al consiliului de miniștri român, I. Gigurtu, și d. ministru de externe al României, M. Manoilescu, vor veni „într-o scurtă vizită” în Germania, unde vor fi primiți de Fuhrer și de ministrul de externe german. Pare că /i/ se pregătesc alte sacrificii teritoriale României.

Vineri, 26 iulie.

Și primul ministru Filoff, împreună cu ministrul de externe Popof, din Bulgaria, sunt chemați în Germania „într-o scurtă vizită”.

„Curentul” publică două documente, aflate de germani în Franța, referitoare la România. Unul este un raport foarte secret al fostului ambasador francez la București, Thierry, din 28 septembrie 1939, care propune guvernului său de „a realiza, fără întârziere, un baraj al Dunării, astfel ca traficul fluvial între România și Germania să fie complet întrerupt”. Al doilea este un raport detaliat al unui însărcinat special al guvernului francez, Leon Wenger, din 1 octombrie 1939, cuprinzând planul bine elaborat de distrugere a tuturor sondelor, stabilimentelor și rafinăriilor petrolifere din România și a mijloacelor de transport al petrolului.

Azi am fost iarăși în București, unde am aflat de la prof. Gheorghe Popescu din Cernăuți că Leca Morariu a fost hotărât /se hotărâse/ să părăsească Cernăuțul încă luni, în 22 l.c., cu o trăsură. Deci nimic nu-i adevărat din cele /ce/ s-a/u/ spus despre el.

Sâmbătă 27 iulie.

Agenția rusă Tass dezmente știrea că U.R.S.S. ar fi remis guvernului român o notă prin care i-ar fi cerut să se formeze în România un guvern democratic, condiție fără de care se pretinde că ar fi imposibil să se garanteze relațiuni amicale între aceste două țări.

Cred și eu că Rusia s-a feri să calce pe o bătătură germană. În fine, și președintele Slovaciei, d. Tiso, împreună cu președintele consiliului, d. Tuka, au fost invitați în Germania, și ei „într-o scurtă vizită”.

Duminică, 28 iulie.

În ziua de 26 iulie, d. Funk, ministrul economiei Reichului, a făcut în fața reprezentanților presei străine și germane unele declarații, dintre care cele mai importante mi se par următoarele:

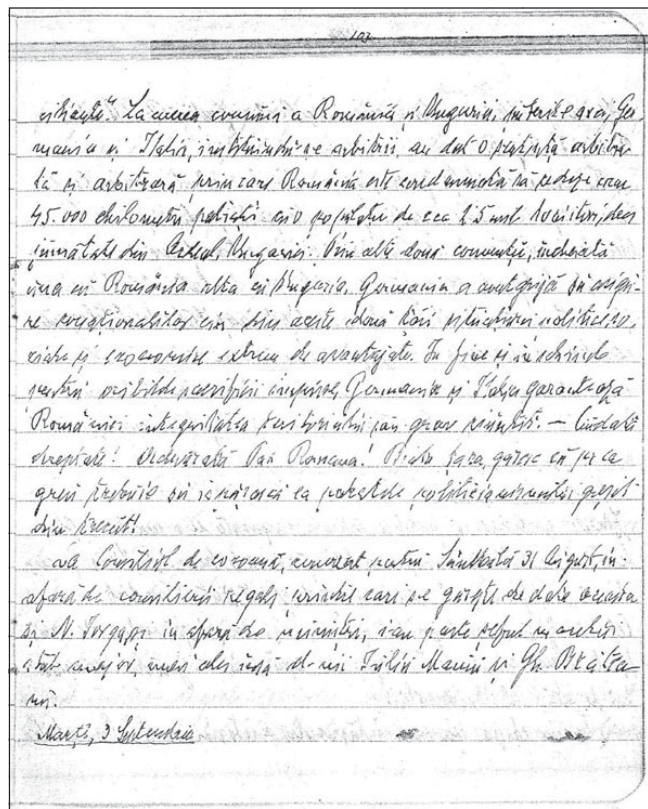
„Se înțelege că moneda Băncii Reichului va fi moneda dominantă în Europa”, adică după terminarea războiului.

„Aurul nu va mai juca în viitor vreun rol pentru valutele europene. Valuta nu este dependentă de acoperire, ci de valoarea pe care i-o dă statul”.

„Prin încheierea de tratate economice pe termene lungi cu statele europene, se va urmări adaptarea economiilor naționale europene la viața germană prin planul de producție pe termene lungi, adică adaptarea la o piață de desfacere sigură pentru ani de zile”.

Adică adaptarea la un pangermanism economic, oricum preferabil unui comunism economic rusesc!

Vineri în 26 l.c., d-nii Gigurtu și Manoilescu au fost primiți,

cu mare atenție, în Salzburg de d. von Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului, și în Berghof, lângă Berchtesgaden, de Fuhrer.

Astăzi am făcut o excursie la Florești, la familia Ferhat, unde am petrecut o zi întreagă foarte plăcută. Am mers pe jos 40 de minute de la gara Focșani. Am fost primiți cum nu se poate mai drăguț. Au mai fost și alte persoane, printre care simpatica pereche Davidoglu. D. Davidoglu este judecător în Focșani și fratele d-nei Ferhat, iar d-na Davidoglu este de origine engleză. Am înțeles-o atât de bine când mi-a mărturisit că, deși este născută și crescută în România, simțindu-se întru toate româncă, totuși îi este penibil când aude criticile /pe/ care le fac astăzi Angliei franco- și anglofilii de ieri, alaltăieri. Perechea Ferhat sunt oameni foarte simpatici, iar ca amfitrioni neîntrepuți. El spiritual și vesel, ea nu numai o gospodină cum rar alta, dar și o doamnă de salon fără pereche și o artistă la pian și ca cântăreață. În rezumat, toți oameni după placul nostru.

Luni, 29 iulie.

Ziarele reproduc o știre, apărută în „L'Oeuvre Bretonne” din Rennes, după care, în Franța, din cinci departamente s-ar fi creat un stat național breton prin care, cum ar zice o manifestație publică din Rennes, „avându-se în vedere actualul război între Germania și Anglia, poporul breton ține să sublinieze că politica lui va fi pe deplin îndreptată împotriva dușmanului ereditar al celților”.

Azi ne-au vizitat Gogu și Zoica Christescu, venind din Tecuci, unde Gogu conduce Curtea marțială. Am petrecut o zi foarte plăcută.

Marți, 30 iulie.

În ziua de sâmbătă 27 I.c., d-nii Gigurtu și Manoilescu, plecând la Roma, au fost foarte cordial primiți – așa zic cel puțin comunicatele oficiale – de Duce și d.Ciano, ministrul de externe.

Joi, 1 august.

Luni în 29 iulie, Regele-Împărat al Italiei, Vittore Em/m/ anuele, a împlinit 40 de ani de domnie. Cu ocazia aceasta și d. Mussolini i-a adresat, „de undeva din Italia”, o telegramă omagială, la care Regele-Împărat răspunde tot prin o telegramă, adresată „Cavalerului Benito Mussolini, Duce al fascismului, șef al guvernului”. Adresa aceasta pare că ar fi o punere la punct!

Ziarele înregistrează știrea, venită din Vichy, că guvernul francez a hotărât să trimită în fața unei Curți de justiție speciale, pentru a/-i/ judeca ca răspunzători pentru declarația războiului și pentru conducerea operațiunilor militare și în același timp ca principali acuzați, pe d-nii Daladier, generalul Gamelin, Reynaud, Blum, Mandel, Pierre Cot și Guy la Chambre.

Vineri, 2 august.

Întors în țară, d. M. Manoilescu, ministrul de externe, a făcut presei declarații privitoare la vizitele sale în Salzburg și Roma, din care rețin următoarele fraze:

„În mod special țin să subliniez că, prin contrast cu atâtea legende absurde și interesate, libertatea de a decide asupra destinului noastre ne rămâne întreagă. Independența noastră politică, precum și independența noastră economică, vor fi absolute în noul sistem sud-est european în devenire”.

„Puterile Axei nu au altă intențiune decât de a deveni clienții noștri cei mai buni și furnizorii noștri cei mai căutați”.

„Guvernul crede și afirmă din propria sa inițiativă că a sosit momentul să facă o dată mai mult dovada bunelor sale intențiuni de conviețuire pașnică și amicală cu vecinii săi”.

„Guvernul ar dori să pășească, cu mijloace și mai radicale, la rezolvirea definitivă a problemei minorităților de același sânge cu popoarele învecinate cu noi prin... schimbul de populație”.

„Pe de altă parte... țara nu poate căpăta o perfectă omogenitate românească... decât dacă se rezolvă, prin măsuri categorice și hotărâtoare, problema elementului evreiesc de la noi”.

Conferința pan-americană de la Havana a dat, pe ziua de 30 iulie, publicității un act în care republicile întrunite consideră orice transferare posibilă de suveranitate în legătură cu coloniile țărilor neamericane din emisfera lor „drept contrară sentimentelor americane și drepturilor statelor americane de a asigura securitatea și independența lor politică”. „Nici un transfer de această natură nu va fi recunoscut sau acceptat de republicile americane, oricare ar fi procedura utilizată.” „Republicile vor stabili un regim provizoriu pentru aceste regiuni până în clipa în care va fi stabilit un guvern definitiv prin libera alegere a popoarelor respective”.

Sâmbătă, 3 august.

Ca ecou al convorbirilor din Salzburg, „Berliner Borsenzitung”, oficiosul ministerului de externe german, a publicat, cu data de 31 iulie, un articol în care spune, între altele, că Î/n/ țelegerea Balcanică în curând va face parte din domeniul trecutului.

Prin un Decret Regal din 29 iulie au fost trecuți din oficiu în rezervă, pe ziua de 31 iulie, următorii ofițeri superiori: Ioan Rașcu, general de divizie, Constantin Buniș, Nicolae G. Ionescu și Sebastian Ionescu-Munte, generali de brigadă; Vladimir I. Chirovici colonel și Ioan Marinescu locotenent-colonel din infanterie; Haralambie N. Efrimescu, Alexandru N. Martero și Gheorghie I. Ionescu, coloneli din artilerie. Sunt ofițeri despre care se zice că nu s-au solicitat în retragere!

Duminică 4 august.

În Moscova s-a/u/ întrunit Sovietul naționalităților și Sovietul Uniunii într-o ședință comună în care, în ziua de 1 august, d. Molotov, ministrul de externe, a ținut o cuvântare din care rețin următoarele pasaje:

„Relațiile noastre cu Germania continuă să se mențină în întregime așa cum s-a prevăzut prin acordul sovieto-german. În ultima vreme presa străină, mai ales presa engleză și anglofilă, a speculat adesea asupra posibilităților unor divergențe între U.R.S.S. și Germania, căutând să ne înspăimânte cu perspectiva întăririi puterii germane. Aceste încercări au fost din nou demascate și respinse ca improprii, atât de noi, cât și de Germania”.

„Putem numai să confirmăm că la baza relațiilor amicale și de bună vecinătate care s-au stabilit între U.R.S.S. și Germania se află nu considerații întâmplătoare, având caracterul unor conjuncturi, ci interesele de stat fundamentale ale U.R.S.S.-ului ca și ale Germaniei”.

„După toate actele ostile ale Angliei contra Uniunii Sovietelor, era greu să se ajungă la o dezvoltare favorabilă a raporturilor sovieto-engleze”.

„Nu mai este necesar să ne oprim în amănunt la împrejurările în care s-a făcut reuniunea Basarabiei și a Bucovinei de Nord cu U.R.S.S. Documentele relative la aceasta

au fost publicate integral la 28 iunie. Demersul făcut de mine pe lângă ministrul României la Moscova, d. Davidescu, conținea următoarea propunere: 1. Restituirea Basarabiei către U.R.S.S.; 2. Cedarea către U.R.S.S. a părții de nord a Bucovinei. Se știe că guvernul român a acceptat propunerea noastră și că conflictul între U.R.S.S. și România, după ce a dăinuit 22 de ani, a fost lichidat pe cale pașnică. Locuitorii Basarabiei și Bucovinei de nord, îndeosebi ucrainenii și moldovenii, s-au putut alipi la familia unită a poporului sovietic și inaugura o viață nouă, aceea de popor liberat. Cunoaștem astăzi cu câtă bucurie locuitorii Basarabiei și Bucovinei de nord au luat loc în rândurile cetățenilor sovietici. Teritoriul Uniunii Sovietelor s-a mărit, prin reunirea Basarabiei, cu un teritoriu de 44.000 de kilometri pătrați și o populație de 3.200.000 locuitori și prin reuniunea Bucovinei de nord cu un teritoriu de 6.000 de kilometri pătrați și cu o populație de peste 500.000 locuitori... Camarazi, știți că poporul sovietic în întregime a aflat cu bucurie și cu mare satisfacție fericita soluționare, de atâta vreme așteptată, a chestiunii Basarabiei. Pe de altă parte, relațiunile noastre cu România trebuie, de azi înainte, să ia o întorsătură pe deplin normală”.

„Adeziunea țărilor baltice la U.R.S.S. însumează că Uniunea Sovietelor își va spori populația cu 2,8 mil. locuitori din Lituania, cu 1.150.000 din Letonia și cu 1.120.000 din Estonia. Astfel, cu populația din Basarabia și din nordul Bucovinei, populația U.R.S.S.-ului va spori cu aproximativ 10 mil. locuitori. Dacă se adaugă 13 mil. locuitori din Ucraina occidentală și din Bielorusia occidentală, rezultă că populația U.R.S.S.-ului a sporit în cursul anului trecut cu peste 23 mil. locuitori”. (Azi, după Molotov, Rusia are astfel 193 mil. locuitori).

„Despre Japonia se poate declara că în ultimul timp raporturile noastre au o tendință de normalizare într-o anumită măsură”.

„Nu mă opresc asupra raporturilor cu Statele Unite din America și aceasta pentru singurul motiv că este imposibil să spun ceva de bine”.

„Pentru a asigura noi succese ale Uniunii Sovietice trebuie să ne aducem întotdeauna aminte de cuvintele camaradului Stalin care a spus că „întreg poporul nostru trebuie ținut în stare de mobilizare pentru ca el să fie gata să facă față pericolului vreunei agresiuni militare în așa fel ca nici o manevră a inamicilor noștri externi să nu ne poată găsi nepregătiți”.

Luni, 5 august.

Mă impresionează o observare a corespondentului „Universului” din Berlin, din 2 august, după care dintre principalele ziare berlineze, „Deutsche Allgemeine Zeitung” este singurul care ia cunoștință de discursul d-lui Molotov, publicând o dare de seamă asupra conținutului acestui discurs, fără nici un comentariu. De ce?

În ședința din 3 august, Sovietul suprem al U.R.S.S. a adoptat în unanimitate proiectele de lege privitoare la formarea republicii sovietice socialiste federale moldovenească și încorporarea la republica sovietică socialistă Ucraina a părții septentrionale din Bucovina, precum și a județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail din Basarabia.

Miercuri, 7 august.

Aflu, dintr-un comunicat al Ministerului de Interne, că până în ziua de 4 august din România în „teritoriile cedate” au trecut 112.000 persoane.

Joi, 8 august.

Un comunicat al înaltului comandament german anunță că, de la începutul războiului, Anglia a pierdut 4.996.860 tone vase de tot felul.

O telegramă îmi vestește moartea lui Nicu Tincu în Pitești.

Vineri, 9 august.

Pe ziua de 5 august, în Statele Unite a intrat în vigoare legea serviciului militar obligatoriu, care îi asigură Americii o armată de 8 mil. oameni.

Sâmbătă, 10 august.

În Alsacia, Lorena și în Luxemburg au fost numiți, începând cu ziua de 7 august, șefi ai administrației civile germani. Asta înseamnă alipirea de pe acum a acestor trei teritorii la Reich.

Am asistat la înmormântarea lui Nicu Tincu în Pitești. Gică Vântu a avut bunul simț să vie și el din București și să țină încă și o cuvântare foarte frumoasă la mormânt.

Duminică, 11 august.

Primul nostru ministru, I. Gigurtu, a ținut vineri, în 9 august, un discurs la radio asupra situației internaționale. Rețin următoarele pasaje remarcabile:

„De atunci (adică de la războiul independenței de la 1877) politica externă a României a fost totdeauna alături de politica germană și apoi de aceea a Triplei Alianțe”.

„Toți oamenii mari ai generației războiului nostru național (adică a războiului mondial) au manifestat, în forme indiscutabile la declararea lui, simțământul regretului că s-au găsit numai prin forța împrejurărilor în tabăra opusă Germaniei”.

După războiul mondial „era cu totul firesc ca politica României să meargă de acord cu politica puterilor alături de care ea se găsea în război”.

„Putem afirma că, încă din preajma anului 1935, România a refuzat în mod constant orice propunere de înțelegere sau alianță care ar fi putut fi interpretată ca fiind ostilă Germaniei”.

„Care să fie cauza că nu s-a putut afla mai devreme drumul adevărat pentru această necesară apropiere? Este foarte probabil că adevărata cauză poate fi aflată în instinctul de conservare al oamenilor regimului politic apus”.

„Trebuie să recunosc că cu ocazia vizitei făcute atât la Salzburg, cât și la Roma, ni s-a exprimat numai dorința unei asemenea înțelegeri (cu Ungaria și cu Bulgaria), lăsându-ne stăpâni pe hotărârile noastre”.

„E nevoie să precizez datele problemei: avem în lăuntru hotarelor noastre, conform recensământului din 1930, un număr de 1.452.000 unguri și 183.000 bulgari. Dar avem și români în Bulgaria minim 83.000, în Cadrilater minim 100.000, iar în Ungaria 50.000 până la 80.000”.

„Prin urmare, la o înțelegere nu am putea ajunge decât în două feluri: Ori Ungaria și România ajung să înțeleagă că națiunea maghiară și cea română trebuie să meargă împreună în temeiul unei fatalități istorice, renunțând la pretențiunile teritoriale, ori ele nu cad de acord și atunci este nevoie să facem un schimb de populație care implică fatal mici cesiuni teritoriale din partea noastră”.

„Aceiași situație, cu un caracter mai puțin grav, este și cu Bulgaria, cu care sperăm să ajungem la o înțelegere”.

„Legăturile noastre cu U.R.S.S., după ce am făcut cel mai greu sacrificiu ce se putea cere, sperăm că se vor putea dezvolta de aici înainte pe bazele celei mai bune vecinătăți”.

Ziarele de astăzi mai publică și Decretul-Lege referitor la

noua situație juridică a evreilor din România și Decretul-Lege referitor la oprirea căsătoriilor între românii de sânge și evrei.

După masă am făcut, invitați de prefectul de Focșani, colonelul Vasile Ionescu, o excursie cu auto la Tecuci, unde am petrecut o sară plăcută în grădina unui restaurant, împreună cu d. și d-na Ștefănescu, colonel și prefect de acolo.

Luni, 12 august.

Correspondentul „Universului” raportează din Berlin că presa germană nu comentează discursul d-lui I. Gigurtu, ținut la radio. Oare de ce? Numai un jurnal puțin cunoscut, „Dienst aus Deutschland”, se ocupă de acest discurs.

Marti, 13 august.

Ziarele anunță că, la cererea Japoniei, Anglia și-a retras garnizoanele sale din China. O nouă lovitură dată prestigiului englezesc în Extremul Orient.

Fiind astăzi în București, am anunțat Comisariatului general pe lângă ministerul de interne, instalat în Școala Crovica /?/ Bulevardul Basarab no. 52, următoarele pagube îndurate în Cernăuți:

1. *Casa din Sextil Pușcariu no. 7*, cu grădină:

Suprafața: 1350 m²; parter 7 cam., bucăt. etc., subsol. 1 apart. 2 cam. și buc. și 1 apart. 2 cam. și buc. Valoarea: 2 mil.; mobile etc.: 1 mil. bibl. 800.000 lei, chirie în subsol 18.000 lei.

2. *Casa din Sextil Pușcariu 5*, cu grădină:

Suprafața: 1000 m²; 4 cam. buc. Etc. Valoarea: 1.000.000 lei; chirie anuală: 48.000 lei.

3. *Apartmentul din Carmen Silva 5*: 3 cam. bucăt. Valoare: 500.000 lei. Chiria anuală: 30.000 lei.

Totalul pagubelor l-am cifrat din greșală cu 5.378.000 lei în loc de 5.396.000 lei.

Apoi am fost la d. Poppenberger, fost redactor la „Czernowitzer Tagespost” și acum redactor la „Bukarester Tageszeitung”, dându-i câte o scrisoare către Vladimir și Gruia și alta familiei Lorber. Mi-a promis că va trimite aceste scrisori prin un curier la Cernăuți care mi-a aduce și răspunsurile. Pe de altă parte, am cerut prin ministerul nostru de interne repatrierea lui Vladimir, a Genei, Claudiei, Mizzi, Ovid, familiilor Lorber și Popadenciuc, iar a treia zi încă și a familiilor Teofil Gramatovici și Bilețchi.

Nistor mi-a citit memoriile pe care el le-a prezentat unul Regelui și altul Ministerului educației naționale, prin care el, în numele Senatului universitar, cere menținerea Universității noastre, sau a facultăților, care să fie atașate facultăților similare din țară. În cazul din urmă, facultatea de teologie să fie atașată Universității din Cluj, dar să funcționeze în Suceava. Zadarnică osteneală.

Miercuri, 14 august.

Ziarele anunță o mare bătălie aeriană, care ar fi început încă duminică, în 11 august, între Germania și Anglia. Să fie asta preludiul mult așteptatei ofensive germane?

De altă parte, în Bulgaria, 15 contingente, începând cu 1904, au fost chemate sub arme; ar fi vorba de oameni care până acum n-au făcut serviciul militar. Dar asta ce să fie?

În „Curentul”, Pamfil Șeicaru, sub titlul: *D. Gh. Tătărescu se apără*, publică un articol în care îl atacă foarte violent pe fostul prim-ministru, numindu-l între altele om ce a dus o politică de miopie de neînțeles, cântăreț de operetă, până și acuzat. În acest fel directorul „Curentului” se crede autorizat să-i facă o

critică publicațiunii, apărută de curând, a d-lui G. Tătărescu: *Evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord*, a cărei apariție eu o consider cel puțin utilă și lămuritoare. Dar Pamfil Șeicaru ține cu orice preț să nu se dezmință nici în grelele zile prin care trecem.

Joi, 15 august.

Din Moscova se anunță că președinția Sovietului suprem, desființând regulamentul comisarilor militari ai armatei roșii, a înlocuit pe acești comisari cu comandanți adjuncți pentru activitatea politică. Curat terpentin, terpentene!

„Aviația germană atacă în valuri coastele Angliei, luptele continuă ziua și noaptea”.

Vineri, 16 august.

Ziarele aduc știrea despre asasinarea albanezului Taud Hogeia în regiunea provinciei Argirocastro, cu unele deosebiri semnificative. După știrile din Roma, acest Hogeia ar fi fost un „patriot albanez” căruia, pe când dormea după un chef sub un pom, doi emisari grecești i-ar fi tăiat capul pe teritoriul albanez. Iar după știrile din Atena, patriotul albanez ar fi fost un criminal ordinar care în repetite rânduri chiar ar fi fost pedepsit pentru crime comune. Apoi asasinii ar fi fost albanezi. Nu cumva Italia caută/ă/ nod în papură? Și-apoi în Albania când doarme un om sub un pom, cum să cunoști că este numai un patriot chefuit sau un bandit mort /de/ beat?

Marea Ducesă de Luxemburg a rămas fără tron căci prin numirea șefului de administrație german, Marele Ducat Luxemburg a fost desființat.

Duminică, 18 august.

În „Universul”, d. Aurel Cosma publică un articol, arătând străduințele bănațenilor în scopul înființării unei „Universități de Vest” în Timișoara, în special prin așezarea Universității cernăuțene în acest oraș.

Vineri în 16 august au început în Turnu-Severin negocierile româno-maghiare referitoare la cererile ungarilor de a li se retrocedeze /sic!/ Ardealul. Asupra acestui eveniment s-a dat următorul comunicat oficial:

„Vineri 16 august, la ora 12, s-au întrunit în ședință de deschidere delegații însărcinați cu conversațiunile ungaro-române.

Ședința a avut loc în sala mare a Palatului Fundației Bibicescu din Turnu-Severin. După cuvântările de bună urare pentru reușita conversațiilor și după verificarea deplinelor puteri, d. Andre de Hory, delegatul ungar, a prezentat d-lui Valeriu Pop, delegatul României, propunerile guvernului ungar.

Punctul de vedere românesc și propunerile guvernului regal român vor fi expuse în ședința viitoare, luni 19 curent, la ora 10”.

„Glasul Bucovinei” anunță că de aci înainte o să apară numai o dată pe săptămână, duminică. Într-un articol plin de duioșie, el se adresează nouă cu cuvintele dureroase: „Nu ne întrebați de ce?”. Din rândurile sale ne vorbește sufletul și inima lui Aurel Morariu.

Luni, 19 august.

Correspondentul lui D.N.B. transmite din Roma, 16 l.c., următoarea știre senzațională:

„După o știre primită aci, ambasadorul englez din Cairo, Sir Miles Lampson, a prezentat, cu ocazia unei audiențe, Regelui Faruk un ultimatum care prevede următoarele măsuri, în caz

când Regele persistă contra dorințelor britanice:

1. Înălțurarea Regelui;

2. Ali Maher Pașa, fost prim-ministru și alți membri ai fostului guvern, care se opun la cererea englezilor de a participa la război, vor fi traduși în fața unui consiliu de război împreună cu fostul șef de stat major din Egipt, Aziz el Masri Pașa, cunoscut contrar al Angliei.

3. Comandantul forțelor armate englezești din Orient, generalul Wawel, și-ar asuma autoritatea suveranității în Egipt.

„Monitorul oficial” de ieri, duminică 18 august, publică decretul-lege pentru înființarea Institutului român din Germania (Rumanisches Institut in Deutschland), cu sediul la Berlin. Acest institut va fi organizat și condus de Sextil Pușcariu, care încă pe ziua de 9 august mă chemase la București pentru a-mi oferi colaborarea, rezervându-mi în special partea reprezentativă și administrativă a institutului și asigurându-mi un salariu de 1.000 mărci lunar. Luat cu surprinderea, eu nu m-am putut hotărî îndată, mai ales că doream să mă înțeleg mai întâi cu Finuța. Sâmbăta trecută, în 17, Sextil îmi cerea telegrafic răspunsul și apărând încă și acest decret-lege, am acceptat. Azi fiind în București, i-am comunicat aceasta și Grației și lui Aurel, care s-au bucurat sincer.

Marți, 20 august.

Pe ziua de 17 august, Germania a declarat blocada totală a insulelor britanice, comunicând aceasta tuturor țărilor neutre.

Miercuri, 21 august.

Luni, în 19 august, s-a întrunit în Craiova, în palatul rezidenței regale, delegația bulgară, condusă de ministrul plenipotențiar Svetoslav Pornacoff /?/ cu delegația română, prezidată de ministrul plenipotențiar Cretzianu, pentru aplanarea diferendului româno-bulgar.

Joi, 22 august.

Ziarele anunță că, încă pe ziua de 19 l.c., italienii au ocupat Berbera, capitala Somaliei englezești, punând astfel stăpânire pe această colonie importantă a Angliei în Africa.

Vineri, 23 august.

Pe ziua de ieri, 22 august, au fost numiți consilieri regali Patriarhul Nicodim, Mitropolitul Nicolae Balan și Mitropolitul greco-catolic Alexandru Niculescu.

Pe ziua de 21, Leon Trotzky a fost lovit în Mexico de comunistul francez Frank Jacques cu un drug de fier în cap.

În Camera Comunelor, primul ministru englez Churchill a ținut un discurs din care extragem:

„În războiul actual pierderile totale, militare și civile, morți, răniți și prizonieri, sunt, până acum, de 92.000 oameni.

„Acest război va dura mult timp și guvernul englez face pregătiri metodice pentru luptele ce se vor da în anul 1941-1942”.

Anglia este hotărâtă să mențină blocada nu numai contra Germaniei, dar și contra Italiei, Franței și a tuturor țărilor aflate în stăpânirea Germaniei.

„În vederea apărării navale și aeriene a emisferei occidentale în contra unui atac german, Marea Britanie a hotărât să pună la dispoziția Statelor Unite posesiunile britanice transatlantice”.

Sâmbătă, 24 august.

În urma rănilor suferite, Trotzky a murit în ziua de 22 l.c.

Am fost astăzi la Bacău la Lala, Artur și Ștefănel. Artur mi-a

spus, între altele, că știe pozitiv că și sașii și secuii s-au pronunțat în contra retrocedării Ardealului către unguri.

Luni, 26 august.

Ziarele publică un decret regal din 23 august, care cuprinde numirea d-lui general-adjutant Gheorghe Mihail, vicepreședinte al Consiliului de miniștri, ca șef al Marelui Stat Major al armatei. Deci și generalul Țenescu a trebuit să plece.

Tot vineri, în 23 august, s-a ținut un Consiliu de coroană în care, între altele, pe de o parte delegatul României în tratativele cu Ungaria și, de altă parte, delegatul României în tratativele cu Bulgaria au arătat felul cum decurg negocierile în curs. „Consiliul luând cunoștință de expunerile făcute, aprobă politica guvernului, constatând că ea este conformă cu împrejurările și interesele permanente ale neamului”.

Marți, 27 august.

Ziarele publică următorul comunicat oficial din 24 august, referitor la tratativele de la Turnu-Severin:

„După ce primii delegați au informat personal guvernele lor asupra mersului tratativilor, delegațiile ungară și română s-au întrunit în a treia ședință, la 24 august.

S-a stabilit de comun acord folosirea limbii germane în cursul tratativilor, aceasta însă sub rezerva ca protocolul ședinței de astăzi să fie redactat în limbile germană și franceză, rămânând ca textul german să fie considerat drept autentic.

... d. Andrei de Hory a citit un memoriu al guvernului regal ungar, pentru a cărui examinare ședința a fost întreruptă.

Deoarece nu s-a putut găsi o bază comună pentru tratative, discuțiile, la dorința primilor delegați unguri, au fost considerate închise.

Se are însă în vedere că tratativele vor fi reluate în cel mai scurt timp”.

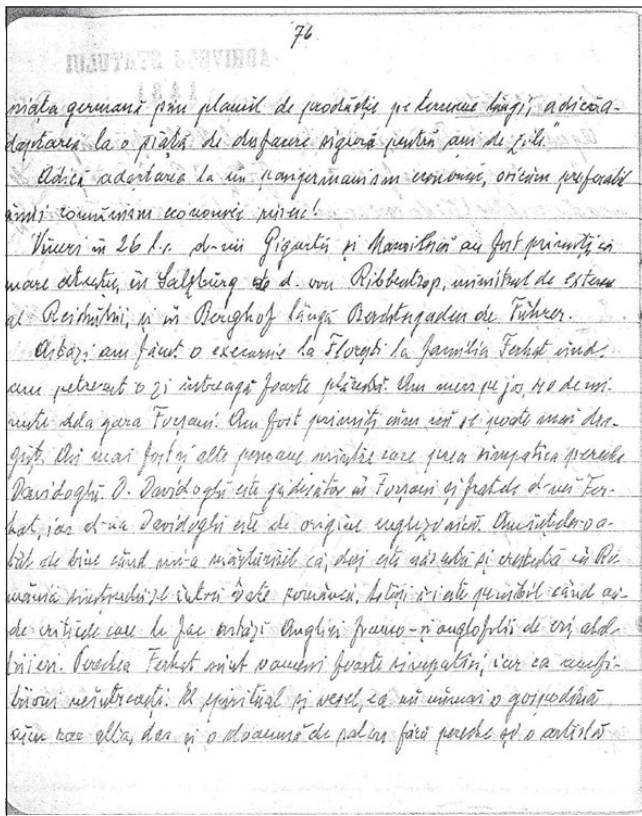
Prin un comunicat al președinției consiliului de miniștri, guvernul sfătuiește pe locuitorii români din Caliacra și Durostor să-și strângă în liniște recolta și să nu plece pripit. – Prea bine, numai că onor. Consiliul de miniștri uită să-i sfătuiască pe acești locuitori ce să facă dacă la strângerea recoltei ar fi atacați de comitagiile bulgari!

Azi am fost la București. L-am găsit pe lăncu Nistor singur, familia sa fiind la Izvorul Mureșului. Era indispus. Mi-a zis că vinerea trecută, întâlnindu-se cu d. Caracostea, ministrul educației naționale, la o ședință a Academiei române, acesta i-a zis că Regele a aprobat deja decretul-lege referitor la încadrarea noastră, a profesorilor de la Universitatea din Cernăuți, și că i-a arătat acest decret-lege.

Vineri, 30 august.

Ziarele publică o știre senzațională. Încă pe ziua de miercuri, 28 august, d-nii M. Manoilescu și Valer Pop ar fi fost invitați de d-nii v. Ribbentrop și Conte Ciano să vină la Viena pentru a avea acolo o întrevedere cu ei și cu Conte Csacky, ministrul de externe ungar, invitat și el să vină acolo.

Aflând, pe de altă parte, încă în ziua premergătoare că decretul-lege referitor la încadrarea profesorilor din Cernăuți a și fost publicat în „Monitorul oficial”, am plecat încă de joi seara la București. Gogu Cristescu, care a plecat în urma mea, ajungând deci abia azi dim., îmi istorisește că aseară, după plecarea mea, au ajuns Leca Morariu cu nevastă-sa cu trăsura lor, venind din Suceava la Focșani. Mergem apoi cu Cristescu la gară, unde trenul din Brașov tocmai intrase, cu care se întoarce

lancu Nistor, plecat cu două zile înainte la Izvorul Mureșului pentru a-și aduce întreaga familie înapoi la București. Merg apoi la Aurel Morariu, unde îl găsesc și pe Victor Morariu, venit și el cu o zi înainte la București cu soția sa bolnavă. Și pe el l-a făcut panica izbucnită în Suceava să fugă, panica produsă de o parte prin retragerea trupelor noastre spre frontiera ungară, iar pe de altă parte prin zvonul că rușii ar concentra din nou armata lor la frontiera româno-sovietică. La Ministerul Educației află că încadrarea noastră se va începe miercuri, în 4 septembrie.

Sâmbătă, 31 august.

Un comunicat oficial din 28 august zice:

„În ultimul timp, avioane militare ungare au violat în nenumărate rânduri spațiul aerian național.

Cu toate protestele noastre energice pe lângă guvernul ungar, aceste zboruri s-au repetat, avioane ungare ajungând chiar până la Brașov, Vințul de jos și Someșeni, unde au aruncat manifeste cu conținut dușmănos față de statul român.

Față de această atitudine, au fost luate măsuri spre a se interzice, prin forță, încălcările teritoriului nostru.

Ieri, 27 august, ora 12.15, un avion de bombardament ungar, cu inițialele C.A. 112, care a trecut frontiera română, a fost întâmpinat, în dreptul localității Săcuieni (Nord Oradea) de un avion român de vânătoare care, angajând lupta, l-a forțat să se retragă peste frontieră. Avionul ungar a fost grav avariat și echipajul rănit.

Astăzi zborurile avioanelor ungare s-au repetat, executând adevărate acte de ostilitate.

Astfel, la ora 10.15, un avion ungar de bombardament, cu inițialele F 225, a mitraliat și a aruncat șase bombe asupra aerodromului civil de la Satu-Mare, avariind un hangar.

Acest avion, încercând să se înapoieze în Ungaria, a fost forțat de focul intens al apărării anti-aeriene, să aterizeze pe

teritoriul nostru în apropiere de Carei. Aviatorii unguri, un căpitan și un locotenent, au fost arestați”. – Asta s-a întâmplat trei zile înaintea Conferinței de la Viena! – „Universul” publică, în traducere după originalul unguresc, unul din aceste manifeste. Iată-l: „Suntem induși în eroare. Păcat pentru orice picătură de sânge românesc. Mai bine treceți dincolo la unguri. Cei deștepți și în Rusia subcarpatică au rămas în funcțiunile lor. Acuma încă sigur că vă primesc. Așa cel puțin micile voastre pământuri și căminurile voastre se pot salva. În regatul ghiftuit noi nici pâine nu putem avea!!”. – „Universul” numește acest manifest infam; eu îl găsesc doar stupid.

Leca și Țachi Morariu ne istorisesc amănunte profund mișcătoare despre fuga lor din Cernăuți.

Ziua și de altfel este destul de agitată. În afară de incursiunile ungarilor în teritoriul român, se vorbește și de ciocniri serioase la frontiera româno-rusească, iar radio Budapesta anunță că în regiunea Dorohoiului s-ar fi angajat adevărate lupte în care ar fi fost 150 morți și răniți.

Duminică, 1 septembrie.

În noaptea de 29/30 august s-a întrunit din nou un Consiliu de coroană. Printre consilierii regali lipsește N. Iorga. În schimb însă, alături de ceilalți consilieri regali și miniștri, iau parte: generalul-adj. Gh. Mihail, șeful marelui stat major, Andrei Rădulescu, prim președinte al Curții de casație, Constantin I.C. Brătianu, Teofil G. Sidorovici, comandatul Străzii Țării, Ion Mihalache, Mihail Popovici, Silviu Dragomir, deputat, părintele Ion Moța și Horia Zelea Codreanu. „Consiliul de coroană, luând în deliberare comunicările cu caracter ultimativ făcute de guvernele german și italian, a hotărât acceptarea arbitrajului puterilor axei asupra tratatelor româno-maghiare”.

O telegramă din Berlin, din 29 august, anunță transferarea germanilor din Basarabia și Bucovina de nord în Germania, care transferare se va începe în primele zile din septembrie. – Oare vor avea fericirea să scape măcar în acest fel rudele noastre din Cernăuți de sub jugul sovietic?

Corespondentul „Curentului” de la Berlin transmite ziarului său știrea că „convorbirile de la Viena decurg într-o atmosferă din cele mai conciliante”. – Oare?

Luni, 2 septembrie.

În sfârșit, jurnalele de astăzi ne arată ce s-a petrecut în Viena în ziua de doliu de vineri, 30 august, în „atmosfera din cele mai conciliante”. La cererea comună a României și Ungariei, puterile axei, Germania și Italia, instituindu-se arbitri, au dat o sentință arbitrală și arbitrară, prin care România este condamnată să cedeze cam 45.000 kilometri pătrați cu o populație de cca. 2,5 mil. locuitori, deci jumătate din Ardeal, Ungariei. Prin alte două convenții, încheiată una cu România, alta cu Ungaria, Germania a avut grijă să asigure conașionalilor ei din aceste două țări situațiuni politice, sociale și economice extrem de avantajate. În fine și în schimb pentru oribilele sacrificii impuse, Germania și Italia garantează României integritatea teritoriului său grav ciuntit. – Ciudată dreptate! Adevărată **Pax Romana!** Biata țara, găsesc că prea greu trebuie să ispășească ea păcatele politicianismului greșit din trecut!

La Consiliul de coroană, convocat pentru sâmbătă 31 august, în afară de consilierii regali, printre cari se găsește de data aceasta și N. Iorga, și în afară de miniștri, iau parte șeful marelui stat major, mai ales însă d-nii Iuliu Maniu și Gh. Brătianu.

CHIRIAȘA, HULIGANUL ȘI GĂINA

Am găsit, printre hârtiile rămase de la scriitorul I. Peltz, un contract de închiriere, o petiție adresată Secției financiare a raionului Tudor Vladimirescu și o scrisoare de la Maria Arsene. Ce leagă cele trei documente, în afara personajului principal? Încercăm să țesem o poveste. Câte se vor fi petrecut așa cum ne i le imaginăm, nu vom ști niciodată, iar protagoniștii sunt de mult trecuți în lumea de dincolo de unde, cel mult, ne pot surâde cu îngăduință.

Arthur-Maria Arsene, pe numele său Arthur Leibovici, născut la 18 octombrie 1907, scriitor destul de prolific, dar fără realizări artistice notabile, trecut în lumea umbrelor la 23 octombrie 1975, coreligionar și prieten al lui Peltz, îi scrie „maestrului”, ca ultimă soluție de comunicare cu acesta, următoarea epistolă, pe care o redăm respectându-i întocmai punctuația și ortografia:

București 16 august 1966
Stimate Maestre Peltz,

Nu mi-ași fi închipuit niciodată – dealungul celor zece ani de când ne cunoaștem – că voi fi nevoit să-mi exprim părerile (două) și sentimentele (unul) prin scris, întrucât, după ultima noastră convorbire telefonică, atunci când fără avertisment m-ați predat direct, odată cu receptorul, soției Dvs., ca să mă judece și după ce m-am lăsat „condamnat”, din binecunoscutele de amândoi, motive și mi s-a închis telefonul în nas, am așteptat, după cum era firesc să mă rechemați din nou – la același număr de telefon pe care nu l-am schimbat încă și nici nu-l țin „secret”.

Din păcate și spre regretul meu, ceiace speram și bănuiam, nu s-a produs. Nici după 5 minute, nici după zece, o oră, două, o zi, trei, până azi când mă văd obligat de a lua condeiul pentru a vă spune:

1) Am luat parte **sinceră** la necazul Dvs. cu atitudinea barbară a chiriașei pe care o aveți și în măsura în care mi-a stat în putință, am încercat să vă ajut. Dacă sfatul pe care nu l-ați primit cât și propunerea de a vă adresa unui for superior nu a căpătat urgenta rezolvare și nici amplexarea la care vă așteptați – prin însăși faptul în sine, reflectat de personalitatea celui care a semnat scrisoarea – de ce v-ați supărat pe mine?

Doar știți prea bine că la rîndu-mi rugându-vă în câteva cazuri, minore dealminteri, nu ați reușit absolut nimic, deși relațiile Dvs. cu acele persoane erau de natură de veche prietenie și intimitate. Atunci? V-am spus eu un singur cuvânt de reproș? Dimpotrivă, am înțeles că ați dat tot ce ați putut. Ce vă puteam cere mai mult?

2) Mi-ați afirmat, nu odată, că sunteți un ins orgolios. Dracu să mă ia dac-ar putea crește în mine glanda asta! Mi-ați dovedit însă cu prisosință că o aveți. Poate aci ar sta cauza, ignorării mele de către Dvs. Întrucât nu am putut mobiliza cele mai mari foruri spre a vă soluționa pe loc, dealminteri dreapta cerere a Dvs.

Uitați însă că fiică-mea Leontina și-a pierdut aproape un ochi, fără să izbutesc a o ajuta? (Hai, recunoașteți că-i mai grav decît accidental cu huliganul și găina!)

Și că, deasemeni, lipsit de relații, limitându-mă doar de a cere în scris și nu odată, am fost nevoit de atîtea ori să solicit cunoștințele Dvs.?

Și-atunci?

Să-mi cer ertare că n-am avut puterea să-l mut pe huliganul de chiriaș ori să vă promit că voi face și voi drege? Nu sunt „mahăr” și-mi repugnă comediile acestea, pe cari ați le practică, cu destul de puțin dar penibil talent.

Iată de ce, nedumerit și neprimind nici un semn dela Dvs. am întreat-o pe Tia la telefon, ce s-a întâmplat.

Dragă Maestre,

Nu am cerșit nimănui prietenia și mai puțin bunăvoința. Respect opera Dvs. chiar dacă nu sunt întrutotul de acord cu unele tematici ale ele [!], dar excelentă realizată artistic. Vă iubesc pentru umanitatea Dvs. care vă depășește titlurile de cărți muncite.

Dacă este cineva care a greșit, apoi eu sunt acela. Vă iubesc mai mult decît puteți primi, v-am sublimat, poate, până dincolo de barieră.

Vă trimit aceste rînduri la gîndul că poate aveți vre un alt motiv de supărare, pe care nu-l cunosc – deci nefind intenționat automat mă și disculpă. Totdeauna această tristă misivă – pentru mine – vrea să plătească prin recunoaștere, plăcutele ore ce le-am obținut ca oaspe al Dvs.

M-ar interesa să știu dacă vă mai continuați lucrul și nu sunteți cumva reținut la pat. În cea dintâi ipostază, realitatea ar confirma că sunteți în plinătatea forțelor spirituale – de care ține și logica – și deci atitudinea Dvs. față de mine este perfect și normal deliberată, nefind legată de vre-un factor obiectiv, de maladia Dvs. de pildă, care vă împedecă a mă chema la telefon.

Iată pentruce atunci, dacă într-adevăr sunteți pe picioare și în proces de creație, mahnirea de a mă fi șters din rîndurile prietenilor Dvs. nu va fi luminată decît de omeneasca-mi satisfacție că veți da înc-o lucrare valoroasă.

Doresc multă sănătate soției Dvs. și tot atît de multă forță de înțelegere și discernământ pentru Dvs.

Maria Arsene

Scrisoarea este expediată prin poștă, pentru „Tov. I. Peltz”, pe adresa cunoscută (str. Traian nr. 21), cu mențiunea „Personal”.

Pe spatele plicului, se află adresa expeditorului: Șos. Ștefan cel Mare 25, Bloc 28 Sc. A Et. I Ap. 5, Raion 1 Mai.

Nu știm și nu vom afla niciodată ce neajunsuri a pricinuit chiriașa, cine era „huliganul” și ce a pătît găina. Ceea ce aflăm din puținele acte păstrate de la I. Peltz este că familia închiria, în baza repartiției serviciului de Gospodărie Locativă, o parte din locuința, și-așa modestă, situată în str. Traian nr. 21. Astfel, un contract de închiriere înregistrat sub nr. 463 din 25 octombrie 1963 la Întreprinderea de Gospodărie Locativă a raionului Tudor Vladimirescu, încheiat între proprietara Schendel Peltz, soția scriitorului, și un anume Udrescu Dumitru, precizează că acesta beneficiază de o cameră, un hol-bucătărie (8,80 m.p.), un vestiar (2 m.p.), o magazie și acces la baie, baia fiind în folosință comună.

Să mai precizăm, tot în baza documentelor păstrate în arhiva familiei, că locuința din str. Traian, cumpărată pe numele soției în anul 1935, avea o suprafață construită de 117 m și era

compusă din patru camere, o baie și o bucătărie.

Mai mult ca sigur, în urma incidentului, familia Peltz reușește să se descotorosească de nedorită chiriași, căci printr-o petiție înregistrată sub nr. 84957 din 4.XI.1967, scriitorul se adresează organelor competente, aproape triumfător, folosindu-și la maximum *glanda orgoliului*:

Subsemnatul, soțul proprietarei imobilului din str. Traian, no. 21 (raionul Tudor Vladimirescu), îmi iau îngăduința a vă anunța că dela 3 ianuarie, 1967 nu mai am chiriaș.

Nici cît timp l-am avut, secția financiară a considerat la venitul respectiv (24 – douăzeci și patru lei) lunar că nu sînt impozabil.

Luptăm pentru pace!

I. Peltz

*Membru al Uniunii Scriitorilor din R.S. România
Membru fondator al Uniunii Ziarștilor*

Nu știm nici cum au evoluat relațiile cu Maria Arsene, dar peste câțiva ani, la apariția ultimului roman al acestuia, având ca subiect tragedia evreilor îmbarcați, cu promisiunea emigrării, pe „Struma”, șubredul vas ce se va scufunda, I. Peltz îi face o cronică favorabilă în *Revista culturii mozaic (O carte despre „Struma”* în nr. 277 din 1 iunie 1972), iar în nr. 355 din 1 noiembrie 1975 al aceleiași publicații, scrie, la moartea prietenului său, articolul *Arthur-Maria Arsene*.

Desigur că asemenea incidente interesează prea puțin sau deloc istoria literaturii, dar relatarea lor ne-a dat puțința să însuflețim pentru o clipă niște hârtii acoperite de praf și îngălbenite de vreme și, odată cu ele, să readucem în memoria cititorilor nume pe drept sau pe nedrept căzute în uitare.

Roxana Ioanid

LAURENȚIU ORĂȘEANU

„Din ce în ce mai des eu dau pe-acasă
De gropi și câini și- aulocaci îmi pasă...”*

Domnul Laurențiu Orășeanu este un român – între milioanele de români – care trăiește departe de țară. Și, pentru a-și alina dorul de plaiurile natale, domnul Orășeanu (de la „oraș”, nu-i așa?) nu s-a apucat de cântat la fluiet sau caval, nu s-a apucat de rezolvat rebus, integrale, nici probleme de matematică, fizică ori chimie, ci s-a apucat de scris poezii, la îndemâna oricărui român, că... vorba aia!! „Nu e om să nu fi scris o poezie”, unii chiar un volum!

Domnia Sa nu a greșit și nu greșește scriind vresuri; de greșit au greșit aceia care l-au încurajat să le publice. De ce? Simplu: pentru că versurile cu pricina nu au valoare literară; sunt naive, declarative, șchioape, stângace, ridicole deseori, lipsite de orice emoție, de orice fior estetic. Trist este că, în țară, s-au găsit și destui lăudători ai balivernelor semnate de d-l Laurențiu Orășeanu, aceștia sperând – probabil – la o invitație în Statele Unite ale Americii, acolo unde locuiește autorul nostru. Eu fiind o doamnă cu rău de înălțime (îmi priesc doar înălțimile culturii!) declin o asemenea invitație. Nu mă avantajează.

Revenind la oile noastre, cum se spune, să vedem și noi versurile cu pricina „care se înregimentează perfect în post-modernismul românesc”, după cum afirmă (inexact) un comentator: „Nicio speranță nu e pentru mâine! / și pensionarii n-au să-și ia o pâine / Și mor cu zile, mor încet, în rate / Și uneori la cozi la compensate” Sau: „Ne pleacă tinerii, ne pleacă viitorul / Rămân părinții să le ducă dorul” Înduioșător! Sau „Din ce în ce mai des eu dau pe-acasă / De gropi și câini și – aulocaci îmi pasă”. E vocea unui cetățean responsabil. Sau „în mîntea mea un gând mereu se toarce / Oricît de greu, mă voi întoarce” Să fie o amenințare? „Rătăceam prin cămări, mă priveau borcanele goale / Dulceața de vișine toată fugise-n

clătite / Torceau iar și iar amintirile lor smântânite”. Sau: „Avean total șase butoaie / Patru pe hol cu-acces la baie / Departe de tumult și certuri / Se simțea bine între cercuri”.

La asemenea texte, o pauză de publicitate e bine venită: „Laurențiu Orășeanu nu iese din canoanele poeziei clasice, ci încearcă, și reușește (?) să le ducă mai departe prin aprofundarea caracteristicilor acestui gen de poezie... Autorul, slujind cu fidelitate întregul instrumentar poetic, în special cu ajutorul metaforei, creează un spațiu din care rezultă poeme cu iz vizionar” (Aurel Pop). Viziuni?! Să le vedem:

„Cu părul despletit, cu buze arse / În mine te scufunzi ca într-un gând / Mă strângi

cu-o scurtă zbatere-ntr- coapse / Din golful-acesta n-o să plec nicicând” E o promisiune fermă. Alt exemplu:” Sărmanul Hermes / cine o să-i spună lui / în îndepărtatul Poloponez / că între timp în Olimp s-a instalat telefonul” Sau: „Și lemnul putred va-nflori / Din rănile de cari săpate / Că-n păr, mirați ne vom trezi / Cu flori de mure scuturate” Sau:” Mai înainte spuneau alții / Mai înainte trebuiau (!) să fi fost Munții / Mai înainte susțineau alții / Mai înainte a fost focul / Mai înainte / înainte” Sau: „Sunt mai aproape de tine c-un zâmbet / Sunt mai aproape de tine cu-o șoaptă / Sunt mai aproape de tine cu-o clipă / Sunt tot mai aproape cu buzele uscate” În sfârșit, încheiem acest regal cu versurile:” Ți-e părul ud și-atâtea perle marea ! / Ți-e părul ud de roua dimineții / Ți-e părul ud și-mi picură pe gene / Ți-e părul ud când scriu parcă și versul”.

Asemenea versuri mă duc cu gândul la un catren parodic pe care-l recitam cu toții prin liceu (mai ales băieții):”Iubita mea cu ochii ca cafeaua / Și părul lins ca

catifeaua / Eu că când m-apucă dorul / Sunt ca Călin rătăcitorul”. Pentru toate aceste contraperformance, domnul Laurențiu Orășeanu primește CARTONAȘUL ROȘU și rugămintea de a citi în continuare poezie, dar semnată de alții...

P. S. Mulțumesc tuturor acelor care mi-au trimis materiale pentru rubrica de față! Puțintică răbdare...

* Laurențiu Orășeanu, *Picături de ploaie în deșert* Iași, Editura Timpul, 2004.

SUB SEMNUL REVIZUIRILOR

În primul rând trebuie să subliniez că acribia, obiectivitatea și spiritul analitic au permis ordonarea și sistematizarea datelor, ideilor și a cronologiei referitoare la protocronismul românesc. Rezultatul: o carte cu atribut de excelență. Teza de la care pornește tânăra cercetătoare este aceea mărturisită în *Argument*: „ceea ce ne-a interesat, în primul rând, a fost să relevăm cum, penetrând cultura, politicul a reușit să deturneze și să altereze sensul și valorile acestuia”. Studiul Alexandrei Tomiță, *O istorie „glorioasă”-Dosarul protocronismului românesc**, are o certă importanță integrându-se în mai amplul demers de studiere a comunismului în România. De reținut și titlul inspirat, mai ales în partea a doua a lui (subtitlul), deoarece lasă să se înțeleagă, în mod just, că fenomenul de protocronism a existat în forme și grade de intensitate și durată diferite cu substrat ideologic de diferite nuanțe și în alte literaturi mai mari sau mai mici, mai bătrâne sau mai tinere.

Ca unul care a trăit pe propria-i piele fenomenul mărturisesc că am citit cu folos și cu o anumită nostalgie a întoarcerii în timp, dar fără regrete după acele vremuri și mentalități. Cu un zâmbet autoironic refac din memorie episoade din activitatea la catedră și din celebrele cercuri metodice când, vrând-nevrând, chiar dacă nu eram protocroniști, eram nevoiți să dezbaterem problema metodico-pedagogic, adică să maltratăm, să deturnăm funcția estetică-educativă a literaturii. Citez din memorie două titluri de referate: *Angajare politică în poezia lui Adrian Păunescu*, „*Noua semnificație a imnului*” în poezia lui Ioan Alexandru.

Metodologia folosită (geneza conceptului, definirea conceptelor operaționale, alegerea, ordonarea și analiza factologiei, identificarea și descifrarea mitologemelor comunismului, analiza retoricii discursului protocroniștilor, mulțimea citatelor comentate, identificarea și descrierea diferitelor etape ale autohtonismului ceaușist au dus la rezultatul scontat: o riguroasă cartografiere a fenomenului.

În principal, două i-au fost modele: Lucian Boia cu celebrele sale cărți despre mitologia istoriografiei românești și a mentalului popular din perioada comunistă, studii intrate în bibliografia obligatorie, și Katherine Verdery, semnatara cărții *Compromisuri și rezistență în cultura română sub Ceaușescu* [trad. rom., Humanitas, 1994]. Față de unele interpretări ale Katherinei Verdery, Alexandra Tomiță are, pe bună dreptate, câteva rezerve critice. Astfel într-o notă de la p. 58-60 se delimitează ferm de

interpretarea pluralismului prin care autoarea americană nu face decât să „inocentizeze” pe protocroniștii români. La acestea se adaugă o substanțială bibliografie bine asimilată și utilizată. Studiul e construit rotund. El începe cu un *Prolog* și se încheie cu un capitol final defalcat în două „părți”: *Epilog și Câteva concluzii*. Între „început” și „sfârșit” se succed 7 capitole divizate în subcapitole-probleme: Protocronismul românesc sau terapie prin mit; Cariera spectaculoasă a unui concept; Preistoria ideii de protocronism; O istorie glorioasă; O idee beligerantă; Mizele protocronismului; Ecouri postdecembriste. Ca orice studiu realizat la înalte standarde academic-științifice, cartea Alexandrei Tomiță cuprinde o bibliografie riguros ordonată în cărți, periodice, internet.

Având în vedere importanța și valoarea acestui demers de istorie literară ne simțim obligați să comentăm cartea cât mai concret, urmărindu-i structura oglindită în pagina de „cuprins”.

Cap. 2 (în numerotarea autoarei), după câteva lămuriri etimologice, analizează cauzele și condițiile care au generat protocronismul românesc; conținutul și manifestările lui ideologice; mecanismul său pervers prin care și-a anexat componentele psihice și spirituale ale specificului național: patrie, istorie, patriotism, erou, conducător; concluzia: protocronismului s-a vrut un „mit terapeutic” pentru dezastrul pe care totalitarismul comunist l-a produs țării și poporului ei. Cap. 3, pornind de la analiza conceptului face un scurt excurs în istoria literaturii aducând în discuție modul cum „noii lovinescieni” s-au folosit de sincronismul criticului de la „Sburătorul”, cum s-au folosit de „Valorificarea moștenirii” cum, în colaborare cu cenzura comunistă, au croșetat edițiile din clasicii literaturii naționale. Centrul de greutate al capitolului îl constituie contribuția și locul lui Edgar Papu în conceptualizarea ideii de protocronism. Probabil că intenția nobile a lui **E.P.** a fost aceea de a căuta surse și motive care să atenueze complexul de provincialism de care suferea literatura română. Dar în ce constă greșeala omului de cultură? Cred că **E. P.** nu a fost chiar atât de inocent pe cât pare încât să nu conștientizeze necesitatea de a se delimita de derapajele la care a fost supusă ideea sa de către ideologia comunistă a lui Ceaușescu. Mai mult, a avut momente când s-a complăcut în situația creată. Ceilalți actori (Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, Artur Silvestri, Ilie Bădescu, Corneliu Vadim Tudor, Paul Anghel, Ion Coja, Constantin Sorescu) sunt de condamnat pentru ifosul lor intelectual-științific, pentru oportunistul moral și ideologic. Actorii n-au fost exagerat de mulți, dar suficienți (și sprijiniți de puterea politică) ca să facă *gălăgie*.

*Alexandra Tomiță, *O istorie „glorioasă” – Dosarul protocronismului românesc*, București, Editura Cartea Românească, 2007.

Nu trebuie trecut cu vederea nici *cap. Preistoria ideii de protocronism*. În paginile respective autoarea demonstrează piesă cu piesă acțiunea protocroniștilor de a-și fabrica părinții. Ei nu s-au mulțumit cu un singur cuplu parental, ci și-au dorit, pentru legitimizare, cât mai mulți strămoși. Astfel nașterea doctrinei în viziunea lor, a fost moșită de pașoptiști, de Junimea [Eminescu fiind *primul naș*], de sămănătorism [N. Iorga fiind *al doilea naș*] și de diferite personalități din perioada interbelică. Nu sunt uitați Nicolae Densusianu, Vasile Pârvan, Dan Botta. Protocroniștii nu s-au mulțumit cu literatura. Autoarea studiului enumeră o serie de „cercetări” care fructifică protocronist realizări din domeniul tehnicii și științei românești. Tot în acest capitol este demontată o altă strategie a protocroniștilor: manifestările comemorative și aniversare în care sunt valorificați și apreciați la modul hiperbolic-exclusivist diferiți oameni de cultură și știință: de la Dimitrie Cantemir până la ultima „personalitate” din contemporanitatea lor ceaușistă. Din astfel de valorificări a moștenirii rezultă aspectul trumfalist al doctrinei lor, care – cu devotament patriotic-revoluționar – ne-a inoculat ideea unui supra-populații românești de genii, deschizătoare de drumuri noi în cultura europeană (și nu numai) începând cu dacii [care *de facto* au intrat în Istorie cu un asasinat – n.n.] și culminând cu „genialul Conducător”, „geniul Carpaților” Nicolae Ceaușescu. Tot „Luceafărul” și „Săptămâna” sunt revistele care dezlanțuie o furibundă campanie împotriva scriitorilor din exil, colaboratori ai „Europei libere”. Reconstituirea „istoriei glorioase” se face pe două paliere: domeniile de manifestare și a strategiei de lucru a doctrinarilor naționalismului ceaușist (fictiunea, hiperbolizarea, aglomerarea faraonică de date, evenimente, nume, acțiunea de a crea false mituri). Revista „Luceafărul”, principala tribună a protocronismului, sistematic, organizează dezbateri invitând și antiprotocroniști și indeciși, în mod premeditat pentru a da falsa impresie de problemă națională și de dezbateri democratică. Focalizarea fiind asupra literaturii, așa face o observație. Alexandra Tomiță nu insistă suficient pe *gafa* protagoniștilor: identificarea în mod deliberat a talentului cu calitatea de protocronist. Pornind de la aprecierile doctrinarilor la care se referă autoarea și fiind un anti nu pot spune decât: 1. Eminescu

nu face altceva decât ridică la înalte valori estetico-literare și de gândire poetică anumite componente ale romantismului într-o epocă când acesta în plan european și-a epuizat resursele și a trecut în Istorie; 2. Caragiale cu talentul său de excepție nu face decât să dea haină românească unor teme de comedie, vechi și universale; 3. Sadoveanu nu e primul care propune o soluție unicat pentru relația tensionată dintre omul modern și natură (cosmic), ci doar imaginează *una*, „made în România”. Unde este protocronismul lor identificat de slugile ideologiei ceaușiste? Evident, întrebare retorică!

Din cap. 6, „O idee beligerantă” reținem ideea metamorfozei ideii în arma de război. „Corifeii” protocronismului s-au luptat strâșnic, dar fără să obțină victoria finală, cu scriitorii români din exil și cu românii de la postul de radio „Europa libera”: Monica Lovinescu și Virgil Ierunca.

Cap. 7. „Mizele protocronismului” reia și dezvoltă cu noi argumente și exemple ideii din capitolul precedent. Ideea directoare este de a ilustra modul cum teoria naționalismului ceaușist valida valoarea dându-se prioritate angajării politice și selecției aleatorii neglijându-se calitățile estetice intrinseci ale operei literare. Aceasta *gafă* se materializează în acele aprecieri delirante fără nici un suport real în textul operei vizate. Iată câteva exemple scoase din cartea Alexandrei Tomiță: Paul Anghel un „romancier genial”; Eugen Barbu [plagiatorul – n.n.] e un „romancier rafinat de excepție”; C.V.T. cel mai ermetic poet [pe lângă el, Ion Barbu e un moft, – n.n.]; Ion Lăncrăjan e un „mare stilist” [sărmanul Sadoveanu! – n.n.]. Mă mir că din rândul exemplurilor lipsește Mihail Diaconescu, creatorul unice [numeral și adjectiv – n.n.] – epopei – a istoriei românilor [formularea ne aparține]. Tonul aulic al textelor de critică literară despre astfel de scriitori și opere denotă că e vorba de o grosolană laudă în familie. În acțiunea lor, doctrinarii și susținătorii protocronismului au mizat pe tensiunea dintre generații [care există în mod obiectiv într-o literatură liberă], alimentând-o în fel și chip.

„Ecouri postdecembriste” ne avertizează că protocronismul n-a dispărut odată cu Ceaușescu și comunismul său. Susținătorii lui și-au strâns rândurile în jurul lui C. V. Tudor și a ziarului său România Mare continuator al Săptămânii și a vechiului „Luceafăr” și „Flacăra”. Ei sunt primii care s-au opus vehement necesarelor revizuii ale culturii (literaturii).

„Epilogul” este fireasca și necesara continuare a ultimului capitol al cărții. Perioada postdecembristă, în loc să reducă la tăcere pe gălăgioșii protocroniști, le-a oferit cu generozitate reparații morale, științifice și sociale. Prin noile luări de cuvânt, prin masiva republicare a operelor lor, aceștia construiesc o justificare a trecutului lor reprobabil, urmărind și o spălare a creierului celor de ieri și de azi care i-ar putea acuza. În câteva fraze, doldora de adevăruri-concrete, autoarea cercetării prezintă cariera postdecembristă a luptătorilor pe baricadele protocronismului românesc: Ilie Bădescu, Ion Coja, Artur Silvestri, Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu, C.V. Tudor. Din ultimele pagini ale „Concluziilor” reținem că „scopul lucrării nu a fost de a epuiza tema [...] întrucât fenomenul poate fi cercetat dintr-o multitudine de perspective”.

Protocroniile, alături de alte fenomene, sunt prezente în orice cultură (literatură) în anumite momente din evoluția ei istorică. Pericolul nu stă atât în apariția ideii, cât în fetișizarea și în confiscarea ei de către puterea politică. O cultură care se dezvoltă natural, liber cunoaște momente de „reculegere și sinteză” și de „anticipări”.

La finalul lecturii poți construi portretul robot al protocronismului. Doctrina naționalismului ceaușist sub aspect științific se caracterizează prin dilentantism, inocență, delir ideologic, manipularea politică a diferitelor concepte, mixajul de idei preluate din filosofia și istoria culturii, istorie, psihologie, etnologie etc. În felul acesta protocroniștii au propovăduit cultul personalității și au blindat practici și discriminări de tot soiul. Într-un cuvânt au promovat *Kitsch*-ul științific și literar. Promotorii protocronismului se considerau *ab initio* „oameni de cultură-revoluționară”; **cele zece porunci** ale lor sunt hilarele „principii ale codului eticii și echității socialiste”. Ei nu au făcut altceva decât au elaborat pentru cultură un „*marxism românesc*”. După justa remarcă a autoarei instrumentarul argumentativ autohtonist exclude prin excelență civilitatea făcând uz de arme precum: calomnia, culpa de natură politică, atacuri la persoană, răstălmăcirea, acuzația de nepatriotism, de întreținerea discordiei în lumea cultural-literară, cultivarea chiar a „*terorismului cultural*”. Erau total lipsiți de deontologie. Discursul baroc și gongoric avea menirea să camufleze golul ideatic, lipsa argumentelor, dezordinea logică. Doctrinarii fenomenului nu au fost nimic altceva decât niște *arhivări* de informații și niște mediocrități în ale creației. Alte păcate majore: antielitismul, antimodernismul, antieuropeanismul. Au fost *anti* tocmai când trâmbițau mai tare că suntem un popor de genii și cei dintâi în toate. Protocroniștii n-au făcut altceva decât să introducă în corpurile culturii naționale viruși

și paraziți infestându-i și deturnându-i vloga.

La capătul acestor aprecieri îmi permit și câteva observații mărunte. Autoarea studiului aduce în discuție numeroase manifestări din diferite domenii care cad sub incidența doctrinei, tocmai de aceea mă întreb de ce cinematografia nu este amintită. Când formulez întrebarea mă gândesc în primul rând la filmele „istorico-legendare” ale lui Sergiu Nicolaescu. De asemenea mă întreb de ce nu sunt cel puțin amintite atitudinile unor prelați ai Bisericii Ortodoxe Române, care au avut atingere cu literatura. Ca un cititor interesat mă indispuie frecvența obositoare a termenului „*indigeniști*”, chiar dacă problematica și contextul ei impun și folosirea acestui lexem, uneori fiind necesar și pentru ceea ce se numește rotirea sinonimelor; apoi termenul are și o sonoritate mai puțin eufonică și chiar o rostire greoaie. În schimb avem cuvinte de laudă pentru consecvența în scriitură, pentru ținuta intelectuală. Evită formulările impresioniste sau de tipul *ego*; întotdeauna fiecare apreciere și judecată este urmată de trimiteri la autori și texte, iar acolo unde e nevoie folosește notele și comentariile de subsol. De aceea citatele numeroase din textele doctrinare nu afectează nici structura textului, nici curgerea lui ideatică. Cercetarea despre protocronismul românesc și-a atins scopurile. În mod firesc așteptăm acum studiul asupra literaturii produsă sub umbrela protocronismului.

Fără doar și poate **O istorie glorioasă; Dosarul protocronismului românesc** este una din cărțile anului. Recenzia era terminată (manuscris) când am aflat din RL că a fost nominalizată pentru premiere. În aceste condiții și având în vedere și întârzierea publicării recenziei (revistele noastre de literatură sunt lunare) am eliminat ultima frază prin care avansam tocmai propunerea pentru nominalizare.

Ionel Necula

CALOFIL PRIN LUMEA CĂRȚILOR. ION IANOȘI

Ceea ce surprinde la Ion Ianoși* – nu de-acum, ca o obișnuință mai recentă, ci ca o permanență a lucidității sale debordante – este apetența pentru sinteză, pentru așezarea fenomenului cercetat într-o panoramă de ansamblu, perspectivantă, ceea ce facilitează detașarea esenței de precaritățile fenomenului și de toate ingredientele adjuvante. În 1996 a redactat lucrarea de referință *O*

istorie a filosofiei românești (Editura Apostrof, Cluj-Napoca, 1996), iar în paralel a coordonat apariția excelențului instrument de lucru, *Dicționarul operelor filosofice românești*, apărut la Humanitas în 1997 – amândouă lucrările având rolul de a ventila aerul stătut dintr-un domeniu virusat și urgisit multă vreme, înfeudat unui diagnostic proletcultist, pus de Lucrețiu Pătrășcanu la începutul domniei comuniste. N-a decupat, e drept, din bibliografia fenomenului filosofic românesc decât 111 opere, dar faptul că le-a selectat pe cele „fundamentale”, dă măsura exactă a actului și a locului rezervat acestei

*Ion Ianoși, *Autori și opere*, București, Editura Euro Press Grup, 2007.

lucrări în cultura românească.

Vorbim acum despre ultima sa apariție editorială editorială *Autori și opere* apărută la ambițioasa editură „Euro Press Grup” din București. Cum recunoaște în cele câteva rânduri prefațatorii istoria ideilor și a personalităților care le-au activat l-a interesat totdeauna și nu o dată a consimțit să dea seama de învăpăierea lor în lumea europeană. A prefațat și a postfațat ediții românești și s-a poziționat eseistic ori de câte ori a avut ocazia. Asupra unor texte a revenit și le-a dezvoltat de-a lungul anilor, altele au rămas în forma inițială. Acum a venit timpul să le adune între două coperte și să le propună publicării. E un dar pe care autorul îl face cititorilor interesați de *mișcarea ideilor europene*.

Cartea este structurată în patru diviziuni, fiecare cu secvențele ei constitutive. Aflăm din succinta prefață că sub acest generic autorul are în intenție mai multe volume, fiecare încorporând, probabil într-o dispunere tematică bine gândită, risipirile eseistice și comentariile perceptive ale autorului. Le așteptăm și noi cu bucuria celui ce-a rămas bine statornicit în receptarea autorului.

În prima secvență a cărții sunt adunate prefetele și postfetele semnate de autor cu prilejul editării unor lucrări sau discutării unor autori din perspectivă istorico-literară. Este vorba de romanul lui Heinrich Mann – *Tineretea lui Henric al IV-lea*, ciclul *Forsythe Saga* aparținând lui John Galsworthy, *Conștiința lui Zeno* de Italo Svevo, considerat un „italian printre austrieci și austriac printre italieni”, „Metamorfozei” lui Franz Kafka și *Omul fără însușiri* a lui Robert Musil, roman inspirat din investigarea conglomeratului austro-ungar de la începutul secolului al XX-lea.

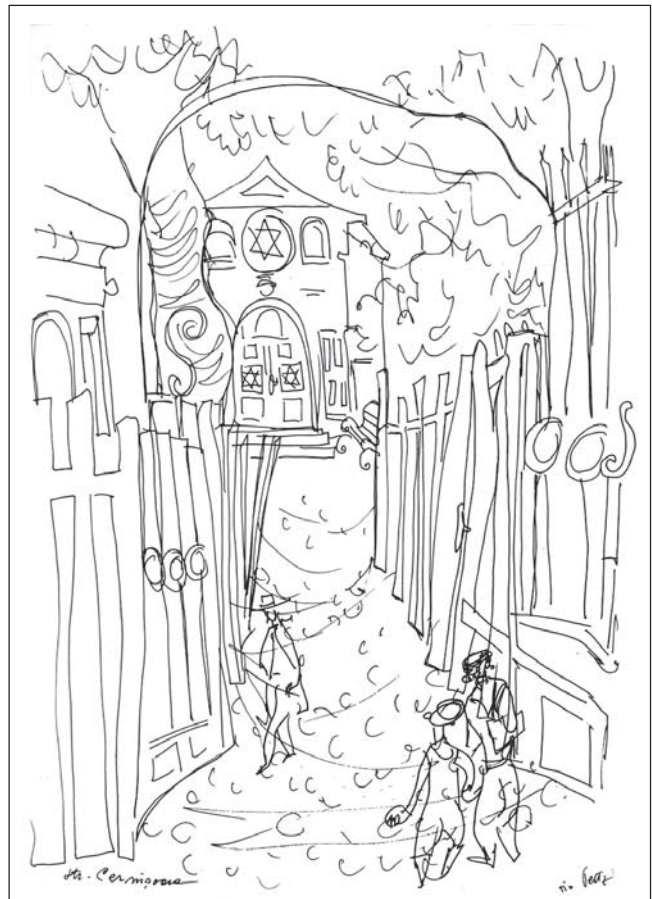
În secțiunea a doua a cărții, autorul analizează câțiva gânditori de mare audiență în lumea contemporană, filosofi care s-au impus în secolul trecut cu o anumită autoritate, ba chiar i-a determinat sensul și direcția de evoluție. Este vorba de Heinrich Heine și cunoscutele sale *Contribuții la istoria religiei și a filosofiei în Germania*, text cu mare trecere în retorica lui Nietzsche, care profetiza cu aplomb că amândoi vor fi considerați „cei mai de seamă artiști ai limbii germane”, de nefericitul *Manifest comunist* al lui Marx și Engels, de „Genealogia moralei” a lui Nietzsche, de *Scrisoarea despre umanism* a lui Heidegger și de *Paradoxul moralei* a lui Vladimir Iankelievitch, acesta din urmă figurând împreună cu un cuprinzător studiu despre iertare.

În sfârșit, cea de a treia diviziune a cărții nu mai este rezervată unor cărți anume, ci unor viziuni de ansamblu asupra filosofiei lui Kant și Wöringer, la care mai adaugă și o surprinzătoare paralelă între Marx și Nietzsche. Să mai zăbovim puțin asupra acestui eseu; nu e prima oară când Ion Ianoși se apleacă asupra lui Marx, expediat adesea și de multă lume sub formula „câinelui mort”. Evident, după deceniile de impunere forțată ca unică ideologie veritabilă, animată de ideea emancipării omului, nu mai este un subiect de actualitate. Epoca lui Marx și a ideologiei sale a devenit caducă și hulită în toate tonurile, mai ales în lumea celor ce i-au îndurat efectele brutale, imunde și rascolnice.

Să concedem însă că nu e singura doctrină pernicioasă izvodită în istoria generală a ideilor filosofice

și nu toate au fost la fel de blamate aposteriori. Numai că, tot la fel de adevărat este că nici una, dintre cele malignizate n-a avut efecte concrete așa de prăpăstioase ca aceea activată de bărbosul din Trier. Sigur că filosofia sa poate fi discutată, dar e greu s-a disociem de consecințele pustiitoare pe care le-a generat, pe acolo pe unde-a fost adoptată ca „oficială”. Nu spun c-a devenit prohibită, dar abordarea ei (a filosofiei marxiste, vreau să spun) trebuie lăsată în seama istoricilor interesați de evoluția filosofiei materialiste, ca direcție de gândire cu reprezentanți plini de râvnă și cu multe puncte de vedere omologabile într-o viziune perspectivantă. Oricum, despre Marx, care a elaborat o teorie socială, economică și un program politic malign este prematur să vorbim, chiar dacă admitem c-a fost deformat și virusat până la nerecunoaștere de către partidele comuniste care l-au adoptat ca program.

Ultima diviziune a cărții este consacrată gânditorilor preclasici (cu Thales, Anaximandros, Anaximenes, Parmenide, Heraclit și Empedocles) și clasicii Democrit, Protagoras și Socrate, autorul certificând o excelentă așezare în doctrinele celor vechi și în toposul coastei occidentale a Asiei Mici, de fapt, în leagănul spiritualității europene. Să mai subliniem, tot așa, frugal și în trecere, luciditatea debordantă a autorului, interesul pentru claritate, pentru o logică impecabilă a discursului și pentru o fastuoasă eleganță a exprimării. Sunt convins că atunci când autorul își va publica toate volumele proiectate, vom avea o imagine de ansamblu asupra ideilor care nervurizează spiritul european.

HERMENEUTICA RĂULUI ÎN ROMANUL *REVELIONUL*¹ AL LUI PAUL GEORGESCU

Metamorfozele pasiunii pentru neant se reflectă în evoluția spectaculoasă a conceptului de nihilism: de la Sfântul Augustin încoace el a fost utilizat cu referire la cele mai diverse arii culturale (budism, cinism al Greciei antice, individualism contemporan etc) și la cele mai diverse atitudini filosofice (egoism, solipsism, scepticism, pesimism, ateism etc). Abia o dată cu Nietzsche nihilismul devine boala generalizată de care suferă cultura europeană la sfârșitul secolului al XIX-lea și care amenință secolele viitoare: începând de aici, nu mai poate fi vorba de un curent filosofic, de o mișcare literară sau de o atitudine politică anume. Nihilismul nu mai este o doctrină, ci o categorie ontologică, o amenințare planând asupra întregii umanități moderne: cu cât progresează cunoașterea, cu atât mai limpede apare că lumea este lipsită de sens și de valoare. Dacă acceptiunea termenului „nihilism” poate fi extinsă până la trădarea condiției inițiale, atunci Paul Georgescu poate fi considerat adeptul cel mai fervent al nihilismului dintre toți criticii – prozatori români. În 1961, pleca de la *Gazeta literară*, unde fusese redactor-șef, iar în 1967, (când avea deja trei cărți de critică), ne oferea prima pagină de beletristică. El poate face parte – cum ar spune Cioran – din familia trădătorilor – model, a celor cuprinși de voința de a abandona totul fără să știe ce reprezintă acest tot, de a respinge – printr-un divorț metafizic – substanța care l-a zămislit și l-a consacrat: „O dorință de eficacitate negativă împinsă până la lichidarea principiului însuși al propriei respirații.”² Conștient de talentul scriitoricesc³, surprinde, rând pe rând, cu două volume de nuvele și douăsprezece romane.

În proza lui Paul Georgescu, în absența schimbărilor majore, în plan social, infernul contextului socio-politic cheamă rupeți de cupluri, înțepeniri de aspirații practice și... sporovăială. Aceasta din urmă este concepută inițial ca o armă de apărare într-o lume care suferă de plictiseală, lehamite provincială și instabilitate conjugală: „le mensonge le plus fréquent, c'est le bavardage”, afirmă André Comte – Sponville, în *Le mythe d'Icare*. „On ment par horreur du vide... Mais bavardage est lâcheté aussi: peur du silence, peur de la vérité... C'est parole apeurée.”⁴

Prost mânăuită, sporovăiala se întoarce adesea împotriva noastră; Cioran, a cărui gândire, înscrisă în filonul filosofic nietzschean, implică explorarea valorilor negative și critica celor pozitive, considerate iluzorii, ne arată că, dacă prin fiecare cuvânt rostii reputăm o victorie asupra neantului, este numai pentru a-i resimți mai amarnic tirania: „Nous mourons en proportion des mots que nous jetons tout autour de nous (...) La vie n'est que

cette impatience de déchoir, de prostituer les solitudes virginales de l'âme par le dialogue, négation immémoriale et quotidienne du Paradis.”⁵ Ambiguitatea periculoasă a convivialității este perfect sugerată de Roland Jaccard: „La vie en groupe peut ne pas manquer de charme. Il faut simplement se souvenir de cette „Fable pour notre temps” de James Thurber. Une mouche qui volait vit un grand rassemblement de mouches. Elle s'empressa de rejoindre ses congénères et se trouva prisonnière d'un papier collant. Moralité: il n'y a pas de sécurité dans le nombre, ni en quoi que se soit d'autre.”⁶

P. Georgescu își pune actanții să sporovăiască. Dialogul (*Revelionul, Coborând*) devine un antialog, e nociv, distructiv, nu constructiv. Prin conversațiile purtate eroii lui Paul Georgescu ating apogeul înstrăinării de lumea reală și de ei înșiși, adică își uită complet, ca Don Quijote, identitatea individuală, iar ființa lor devine, în termenii lui Barthes, o „ființă de hârtie”. O ființă de gradul doi, totalmente livrescă, din care orice urmă de experiență ontică – de trecut, de biografie personală sau de inițiativă spontană – a pierit. Ținând cont de această situație, de des-existențializarea extremă a ființei protagoniștilor, am putea zice că, în proza de imaginație, Paul Georgescu a ajuns pe cont propriu la intuiția capitală a destrucției prin limbaj/vorbire, acum, în postmodernitate, a experienței imediate, autentice și directe, adică a experienței înseși.

Acțiunea *Revelionului* se petrece în trecutul interbelic, problema este însă una „actuală”.⁸ În comunism, „guralivitatea” era o armă perfidă, murdară, pe care Celălalt (cenzorul, Securitatea) o putea îndrepta cu repeziune asupra victimei, profitând de primul moment de neatenție. În romanele criticului inutilele șuete lasă un gust de cocleală și pustiu interior. Conversațiile lui G. Dimancea, profesorul de literatură din *Revelionul* și *Vara baroc*, încalcă cu bună știință codul monden care i-ar cere să rămână spumoasă, agreabilă și superficială. A învăța să-ți temperezi dorințele într-o lume anostă ca cea a Platoneștilor, a Saricăi, a Huzureilor, ori din Bucureștiul lui Mihai Zamfir și D. Micu, echivalează cu „a învăța că lumea nu e comestibilă: vrând s-o înghiți, nu faci decât s-o vomiti.”⁹ Sau cu cuvântul lui Cioran, a deveni „la rândul-ne canibali, dar nu pentru plăcerea de a-i devora pe cutare sau cutare, ci pentru aceea de a-i vomita.”¹⁰ Senzația de tânjire, de stagnare, de lăncezeală mizează adesea pe conjugarea a două elemente ținând de ceea ce Sonia Larian numește partea marandenbonică a universului („o materie plină de rea-voință. Și complicându-se parcă pervers, în această condiție a ei, de materie

ca materie.”¹¹): moleșeala ca efect al caniculei și greața ca efect al lăcomiei. Excesul de căldură și excesul de mâncare¹² potentează teama față de materia vie, forfotitoare. Temea de Celălalt proclamată de Paul Georgescu își are rădăcinile în dezgustul disperat în fața mulțimii al nihilistilor. Lui Cioran îi ajunge să se trezească în mulțime, pentru a se simți deîndată solidar cu toate planetele moarte. Odată ieșit în stradă, exterminare e primul cuvânt care-i vine în minte (Ecartèlement). După Kierkegaard, în vreme ce Antichitatea și Evul Mediu au știut să respecte singurătatea, pe noi modernitatea ne-a transformat în infirmi („Cette gent écervelée d’hommes qui n’en sont pas, ce troupeau d’inséparables”¹³) ce nu pot trăi, mânca, spera sau iubi fără refrenul încurajator al veșnicei sociabilități. Structura originară de Eu pe cale să devină egal cu sine însuși – se vede amputată; acest Eu care se vede „castrat” de Celălalt este și preocuparea centrală a romancierului Paul Georgescu: „A voir tant de foules autour de lui, à se mettre sur les bras tant d’affaires humaines, en tâchant de saisir comment va le train du monde, ce désespéré-ci s’oublie lui-même, oublie son nom divin, n’ose croire en lui-même et trouve trop hardi de l’être et bien plus simple et sûr de ressembler aux autres, d’être une singerie, un numéro, confondu dans le troupeau.”¹⁴

În viziunea lui Roland Jaccard, protecția grupului, a mulțimii în general, e iluzorie, din moment ce sub masca roză cu care se împodobeste dialectica microasă a recunoașterii Celuilalt se ascunde rânjetul urii.¹⁵ Potrivit aceluiași Roland Jaccard, numai voința de a nu face nimic permite lucrurilor să se modifice de la sine; aspirația de a schimba lumea, simptom morbid prin excelență, e însoțită inevitabil de furia de a o distruge: „Selon le principe d’énantiodromie, énoncé par Héraclite, tout bien apporte avec lui le mal correspondant.”¹⁶

În toate romanele lui P. Georgescu, motivul torporii și al lehamitei sunt asociate sistematic temei de acțiune: supradozată, vitalitatea hranei și a căldurii se preschimbă în energie inversă – instrument ideal pentru semnarea sentinței de moarte, acceptarea lucrurilor așa cum sunt. Căldura mare e catalizator și factor de multiplicare al procesului de germinare malignă declanșat de Celălalt; în arșița verii răul crește exponențial. Căldura poate stârni mirosuri pestilențiale: „e zăpușeală, zăduf și crăpăt, (...) doar seara adie, dinspre baltă, de la turmele de porci zăcând în mâl, un miros specific, cu care ne-am obișnuit”¹⁷. Arșița ne transportă din teritoriul creșterii în acela al excrescenței, al proliferării malefice și incontroleabile: „L’excroissant”¹⁸ – scrie Jean Baudrillard – „c’est ce qui se développe sans égard à sa propre définition, c’est ce dont les effets se multiplient avec la disparition des causes.” Excesul de finalitate ne orbetește, făcându-ne să nu mai surprindem regula jocului și să pătrundem, stupefiați, într-un univers al non-contradicției, al non-sensului și ireversibilității: „Tant qu’il y a dysfonction dans un système, désobéissance à des lois connues de fonctionnement, il y a perspective de solution par dépassement. Ce qui ne tient plus de la crise, mais de la catastrophe, c’est quand le système s’est outrepassé lui-même, qu’il a dépassé ses propres fin set qu’il ne peut

donc plus être trouvé aucun remède. Le manque n’est jamais dramatique, c’est la saturation qui est fatale: elle crée en même temps une situation de tétanisation et d’inertie.”¹⁹

Tetanizarea cauzată de căldura năucitoare e sugestiv schițată în *Revelionul*: „asemenea prafului, vara năvălește irezistibil în curți și case, maculând totul”²⁰. În aceste condiții, lumea e guvernată de „jegoasă neîncredere, sordidă pizmă și acea ură crudă ce ducea, uneori, până la crimă.”²¹ Într-o lume în care „bietul corp” (Sonia Larian) e abandonat fertilității Răului și supus așteptării, în care „ne simțim izolați, încercuți de forțe necontrolate și inamice”²²

Maxima eficacitate destructivă o are căldura în sezonul iarnal: „E groaznic de cald aici, și înăbușitor, în acest miez de iarnă, alt giumbușluc al timpului (...) Simțea nevoia să iasă din etuva asta, să respire, să se lungească nițel pe pat și să...da, să doarmă.”²³ Incipitul romanului stă sub semnul primei confuzii puse pe seama factorului climateric (scena în care Dimancea, privindu-se în oglindă, în timp ce se bărbiereste ca în Joyce, zărește un bărbat jumătate bătrân, jumătate tânăr). Romanul este înțesat de imagini simbolice ale dezorientării tragice produse de arșiță. Altădată starea de confuzie e generată de efectul conjugat al ceții și al radiațiilor malefice – solare și radioactive: „În cameră e cald (...) uluit de lumină, stânjenit de prezențe străine... Murmură: (...) e ceață...m-am rățăcit”²⁴. Vietuirea într-un mediu opac, diminuat și nesperios naște decizii ridicole („Dimancea încearcă să schimbe societatea burgheză din interiorul acesteia, și anume vrând să conducă ziarul unui partid burghez. Nu e ridicol?”²⁵) Delirul eroului din finalul cărții e sinonim cu insuportabila prezență a Celuilalt: „Când nu reușește nici crima, nici sinuciderea, ne mai rămâne doar nebunia”²⁶ scrie R. Jaccard. Expresia cea mai halucinatorie a stării de confuzie produse sub imperiul moleșelii o reprezintă *Vara baroc*: „simțea cum îi ieșea sudoarea din piele, năclăindu-l, ar fi dorit să facă repede o baie, își apercepea creierul ca un ou moale și sufletul praz fiert. (...)Epiderma îl dogora blând”²⁷ sau „Buzele se uscaseră, își simțea pielea năclăită și creierii jgoși.”²⁸

Încă și mai periculoasă decât căldura în sine e asocierea ei cu cheful (petrecerea de Revelion, ospățul la conac în *Coborând* etc). Petrecerile grupului nu reprezintă niciodată prilej de comuniune spirituală (căci spiritul a fost înecat de abjecțiile trupului), ci doar de satisfacere a unui instinct mereu treaz: prostituarea ființei. Fiecare dintre noi – scrie Cioran – ne-am născut cu o doză de puritate, predestinată să fie coruptă de comerțul cu oamenii, acest etern păcat împotriva singurătății.²⁹ Contactul cu Ceilalți înseamnă înainte de toate desfacere a structurii, pierdere a identității, a ordinii interioare. Informul, vâscosul, gelatinosul sunt atributele dintotdeauna ale grupului/ ale turmei. Jocul, travestiul (pe care-l propun gazdele din *Revelionul*) nu înseamnă decât topire a individualității într-o pastă amorfă. La petrecerea de sfârșit de an, toate laolaltă, agresiunea mirosurilor („Erau băuturi mironosite, parfumate ce te loveau pe la spate, hoțeste, până la cele dure, tăioase, fătîșe ce te provocau la trântă dreaptă”³⁰),

amestecul gusturilor („variatele bucurii comestibile”³¹) și al culorilor („Erau acolo culoarea fragilor și a murei, a trandafirului gaben sau roșu sau întunecat”³²), facerea și desfacerea cuplurilor transformă casa în loc al haosului absolut. Barthes (*Roland Barthes par Roland Barthes*, Éditions du Seuil, Paris, 1975) făcea în legătură cu tocana Sukiya precizarea că unește într-o singură durată, timpul preparării cu acela al consumării. Concluzia: pusă sub semnul cantității și al amorfului, lumea adunată la casa lui Tiberiu și a Corinei reprezintă o colectivitate care își îngurgitează indivizii componenți: „Mestecă exaltat, apoi energetic, apoi cu disperare (...) Dinții se-nfugeau cu mânie inutilă în materia alunecos rezistentă, sfârâiau pe loc, derapau ca roțile otomobilului în gioavla platonestiană.”³³; nici în episodul prânzului la familia Dorintei (*Vara baroc*) nu mai există personaje, ci doar plescăitul limbilor, trosnetul fălcilor și înghițituri „cu noduri” întrerupte de pauze scurte de meditație și analize: „În vremea mestecatului i se analiza științific și bugetul Timp (...) contemplând printre clefăieli”³⁴.

Asemenea imagini nu pot să nu ducă cu gândul la grotescul carnavalesc, așa cum a fost definit de M. Bahtin în cartea despre Rabelais³⁵: Unul dintre principiile esențiale ale culturii populare medievale e acela al josului material-corporal, care explică de ce imaginile mâncării apar în carnaval indisolubil legate atât de tema fertilității și procreației (ospățul celebrând izbânda vieții), cât și de tema distrugerii și infernului (orgia fiind incompatibilă cu tristetea, nu și cu moartea). Alături de alte semnificații, cuvântul *a muri* o avea la origini pe aceea de „a fi înghițit”, „a fi mâncat”, prin urmare gura simboliza porțile care duc în jos, în infernul trupului, iar gura larg deschisă evoca imaginea înghițirii, străvechi simbol ambivalent al morții și reînvierii. Hiperbolizarea trupului, a mâncării, băuturii și desfrâului ține de același realism grotesc bazat pe ambivalența josului: degradarea ucide în vederea unei noi nașteri, pământul fiind în același timp principiu al devorării (mormântul, vintrea), dar și al regenerării (pân-tecele mamei). Atât lăcomia cât și indecența – vizând deplina eliberare de seriozitatea vieții – presupune un trup grotesc, inform, neîmplinit, interacționând cu lumea; în actul mâncării, ca și în actul sexual, corpul își depășește limitele, înghite, devorează, supune lumea la supliciu, jusează pe seama ei: „oare grupul organizatoric (...) nu avea a se teme de fascinația mirabilelor clondire, de ameteala pe care licori ciudate și piezișe ar fi putut să o producă între convivi, atâțând spiritele, (...) îndemnând spre desfrânare, adică pierderea controlului de sine?”³⁶.

În capitolul introductiv al cărții sale, Bahtin motivează denaturarea spiritului carnavalesc în cultura modernă tocmai prin slăbirea semnificației ambivalente a principiului material-corporal al vieții: sensul josului trupesc devine pur negativ, distrugerii nu-i mai urmează regenerarea, și astfel carnavalul sărăcește în conținut, încetează să mai fie cea sărbătoare a devenirii universale, în care fiecare împlinire era continuată de un început nou. Fenomenul degenerării sărbătoretescului se manifestă și în romanele criticilor dar cauza nu ni se pare a fi dispariția valorilor pozitive prin stoparea procesului de regenerare ci, dimpotrivă, hipertrofia valorilor negative prin accelerarea

lui. Problema nu e că pământul (sau pân-tecele mamei) nu mai rodește, ci aceea că rodul este malign. Tragedia personajelor lui Paul Georgescu nu este sterilitatea, ci fertilitatea inversă, însămânțarea rea, proliferarea diabolică. Însăpământătoare și insuportabilă nu este rigiditatea morții, ci oribila, monstruoasa foială a vieții. O explicație a procesului de degradare a vocației sărbătorești a grupului este formulată – din dubla perspectivă a biologiei și a economiei politice – în eseul lui Georges Bataille, *La part maudite* (1949). Într-un articol din 1933, *La notion de dépense*, scriitorul francez pune deja problema evoluției energiei excedentare, manifestate în efeverscența vieții: materia vie nu poate fi decât ca diferență illogică, reprezentând în raport cu economia universului ceea ce crima reprezintă în raport cu legea. Excesul de energie dovedindu-se un factor periculos de ruinare, societatea provoacă, la anumite intervale, pierderi considerabile care produc crize de neliniște și o stare orgiastică. Oamenii își asigură subzistența sau evită suferința nu pentru că această funcție angajează, prin ele-însele un rezultat suficient, ci pentru a accede la funcția subordonată a cheltuielii libere: luxul, războiul, jocul, spectacolul, activitatea sexuală perversă reprezintă tot atâtea forme de consum neproductiv, bazate pe principiul pierderii.

Tema e comentată și de R. Jaccard: „Comme si une voix me répétait: fais le mal; c’est ce qu’il y a de meilleur en toi. Refuse les illusions, les faux-semblants, les bénéfiques de la „bonne-conscience”. Trahis, trompé, bléssé, tué s’il le faut, car la vie est du côté du crime, jamais du côté de la vertu.”³⁷ Problema cheltuielii neproductive e reluată de Bataille în cartea din 1949: preaplinul se cere cheltuit în opere neproductive ale unei energii ce nu poate fi acumulată la infinit și deci trebuie să ne scape, să rămână pierdută pentru noi; așa s-ar explica impulsul de a distruge bunurile materiale și morale care ar fi putut să fie utilizate rațional sau hrănirea fără măsură: Tiberiu „acaparând întreg platoul cu icre, înainta vertiginos, pe două coloane, creând mari goluri”³⁸. Principiul exuberanței vieții e întruchipat de energia solară, care se cheltuiește întotdeauna fără profit. Materia vie o recepționează în limitele spațiului disponibil, o destinează creșterii (limitată), iar surplusul îl risipește inutil, urmând exemplul soarelui. Se ajunge la anihilarea excesului prin dezvoltarea luxului, „o grădină a deliciilor”³⁹ cum îi zice autorul *Revelionului*. Forma extremă a risipei o reprezintă desfacerea cuplurilor și refacerea lor aleatorie: „Dacă mi-au luat nevasta, cel puțin să-mi lase haleala, se întristă micuțul Tibi”⁴⁰. Tendința naturală a individului de a se hrăni pentru a-și spori volumul și forța e înlocuită cu o frenetică cheltuire a resurselor, împinsă până la limita posibilului: „Cette dilapidation va bien au-delà de ce qui suffirait à la croissance de l’espèce (...). Elle s’accompagne chez l’homme de toutes les formes possibles de ruines, elle appelle l’hécatombe des biens – en esprit celle des corps et rejoint pour finir le luxe et l’excès déraisonnables de la mort.”⁴¹ Problema vine din aceea că, dacă societățile vechi au știut să provoace decongestionarea prin sărbători, atribuind valoare gloriei neproductive, în lumea modernă, accentul nu mai cade pe consumarea energiei, ci pe achiziția ei, raportată invariabil la procesul producției.

Cheltuirea surplusului nu mai este trăită ca frenezie, ci ca blestem: „Au moment ou le surcroît des richesses est le plus grand chi fut jamais, il achève de prendre à nos yeux le sens qu'il est toujours en quelque sort de part maudite.”⁴²

Teama de risipa care ne constituie, ne permite să fim, presupune un punct de vedere mărginit, individual, radical opus punctului de vedere general, ce postula exuberanța materiei vii în ansamblul ei (limitarea corespunde perfect fenomenului de degradare a sărbătoreșului analizat de Bahtin). Plinătatea ambivalentă a sărbătorii – în dubla ei ipostază, sacrificială (Bataille) sau carnavalescă (Bahtin) e schema simplă a romanelor lui P. Georgescu: căldura distrugătoare, josul corporal ca principiu al devorării (înghițirea) dar și al reînnoirii (schimbarea partenerilor și reproducerea). Totul devine transparent, deschis, infinit pentru cei care consumă inutil. Dezlântuirea instinctelor lasă cale liberă nebuniei, beției, dezmațului (Așa se explică și decizia petrecăreților din *Revelionul* de a se transfera la *Codrul verde*, „cârciumaia plină de derbedei și umplută cu miros de etuvă.”⁴³) dar, în același timp, desființează ordinea constrângătoare a realului, făcând loc unui univers explodat poetic (delirul profesorului de literatură din ultimul capitol: „se simțea respins, negat, anulat, având impresia că nu mai există și – în timp ce pașii îl duceau fără consimțământul lui – o voce întreba mirat: nu cumva am murit. (...) delirez? Visez? Sunt mort? Umbră. Atunci el va veni pentru că... Dar dacă m-am sinucis.”⁴⁴) În termenii lui Georges Bataille, victima reprezintă un surplus extras din masa bogățiilor utile pentru a fi distrus; ea simbolizează partea blestemată a existenței promisă consumării violente, inutile. Sacrificiul o smulge din lumea obiectelor, făcând-o să radieze un amestec de frenezie și angoasă de care sunt învăluiți călăii – arată autorul eseului *La part maudite* – pe măsură ce sporește căldura: „În cameră e cald(...) uluit de lumină, stânjenit de prezențe străine... Murmură: (...) e ceată... m-am rătăcit”⁴⁵.

Rătăcirea nu este decât o formă de agresiune a alterității, una dintre temele ce definesc absurdul realității în literatura de imaginație a criticului Paul Georgescu, o literatură care se situează la o distanță mai mare de la definiția lui Mihai Zamfir, dată tonului prozei române postbelice: „tonul prozei noastre din ultimii patruzeci de ani este involuntar lugubru, de tristețe reținută și fără fleac.”⁴⁶ Nuvelele și romanele lui Paul Georgescu sunt texte ieșite direct din starea de creație, întoarse de nenumărate ori în fantezie.

Note:

¹ Paul Georgescu, *Revelionul*, Ed. Eminescu, București, 1977

² E. M. Cioran – c.f. *Précis de décomposition*, Editions Gallimard, Paris, 1988 [1949], p. 29

³ În august 1983, P. Georgescu îi scria lui Ion Simuț: „am pricepere în trii cestiuni: portret, Anna-Lisa, desfășurarea caracterului (lor). În primele două ponturi m-am exprimat, dar al treilea avantaj este nefolositor.” – *Învățăturile unui venerabil critic bucureștean către un tânăr critic din provincie*, Biblioteca Apostrof, Cluj Napoca, 1999, pp.111-112

⁴ André Comte – Sponville – *Op. Cit.*, pp. 18-19

⁵ E. M. Cioran – *Précis*, p. 29

⁶ Roland Jaccard – *Les chemins de la désillusion*, Editions Grasset, Paris, 1979, p. 66

⁷ Roland Barthes – *S/Z*, Paris, Seuil, 1970, p. 217

⁸ Paul Georgescu – *Învățăturile unui venerabil critic bucureștean către un tânăr critic din provincie*, Biblioteca Apostrof, Cluj Napoca, 1999, p. 44

⁹ Roland Jaccard – *Les chemins*, p.27

¹⁰ c. f. Cioran – *De l'inconvénient d' être né*, Editios Gallimard, Paris, 1988 [1973], p. 194

¹¹ Sonia Larian – *Bietele corpuri*, Ed. Cartea românească, București, 1986, p. 43

¹² N. Manolescu - *Arca lui Noe*, Ed. Gramar, București, 1998, p. 711: «la Paul Georgescu schema e simplă și totodată aceeași: personajele se întâlnesc, pe rând, sau toate deodată, la masă [*Revelionul, Vara baroc, Solstițiu tulburat* – n.n.] ori la cafea și stau de vorbă. Mâncarea și taclalele reprezintă în fond subiectul principal.»

¹³ Soeren Kierkegaard – *Traité du désespoir*, traduit du danois par F. et O. Prior et M. H. Guinot, Editions Gallimard, Paris, 1989 [1843], p. 138

¹⁴ *Idem* – p. 91

¹⁵ Roland Jaccard - *La tentation nihiliste*, Presses Universitaires de France, Paris, 1989, 19, 32-36

¹⁶ *Idem* – p. 11

¹⁷ P. Georgescu – *Revelionul*, Ed. Eminescu, București, 1977, p. 8

¹⁸ Jean Baudrillard – *La transparence du Mal. Essai sur les phénomènes extrêmes*, Ed. Galilée, Paris, 1990, p. 38

¹⁹ Jean Baudrillard – *La transparence*, pp. 38-39

²⁰ P. Georgescu – *Revelionul*, p.9

²¹ *Idem* – p. 10

²² *Idem* – p. 9

²³ *Idem* – p. 23

²⁴ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 308

²⁵ Florin Mugur – *Vârstele rațiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu* Ed. Cartea Românească, București, 1982, p.80

²⁶ Roland Jaccard – *La tentation nihiliste*, p. 38

²⁷ P. Georgescu – *Vara baroc*, Ed. Eminescu, București, 1980, p. 12

²⁸ *Idem* – p. 15

²⁹ E. M. Cioran – *Précis de décomposition*, Editions Gallimard, Paris, 1988 [1949], p. 28

³⁰ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 150

³¹ *Idem* – p. 149

³² *Idem* – p. 150

³³ *Idem* – p. 132

³⁴ P. Georgescu – *Vara baroc*, pp. 20-22

³⁵ M. Bahtin – *François Rabelais și cultura populară în Evul Mediu și în Renaștere*, în rom. de S. Recevski, ed. Univers, București, 1974

³⁶ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 153

³⁷ Roland Jaccard – *Les chemins*, p. 86

³⁸ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 156

³⁹ *Idem* – p. 155

⁴⁰ *Idem* – p. 157

⁴¹ Georges Bataille – *La part maudite*, Éditions de Minuit, Paris, 1967 [1949], p. 76

⁴² Georges Bataille – *La part*, p. 80

⁴³ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 299

⁴⁴ *Idem* - pp. 303-306

⁴⁵ P. Georgescu – *Revelionul*, p. 308

⁴⁶ Mihai Zamfir – *Cealaltă față a prozei*, Editura Eminescu, București, 1988, p. 201-220

UN POET CU DESTIN

Un poet autentic, de mare acuratețe și profunzime lirică, dar care a stat ani în șir într-o totală, discretă și pânditoare expectativă, este Nicolae Teoharie*. A debutat cu un grupaj de poeme în revista **Helis**, spre finele anului 2007, ca, imediat, adică în primele luni ale lui 2008, să apară pe piața literară cu consistentul volum *Camera de concret*, la Editura aceleiași reviste din capitala Ialomiței.

Poetul vorbește de alienare, de singurătate, de noncomunicare între semeni și îndrăgostiți, de pustiu și vid sufletesc, de boeme postrimbaldiene ori de scandaluri eseninieni: „Seniori, tristețea mea fumează ca o vampă! / Seara ies din birt c-un limbaj de hingher. / Ce-i pe fața mea cu această jupuitură de cer ? / Lubita mi-o bat zdravăn și iluminat, / deodată, acum și blazat. / Lute mi se fac analizele de scandalagiu. / De umbră dezvelindu-mă / medicul dă de pustiu. / Fără efort deșertul alb este acolo. / Îl străbat prin efracție. / Lumina merge pe o specie de cuvinte / scăpate pe jos de creație. / Întors din insomnie și din mâine / sub cap îmi pun un calendar de câine” (*Veghe*). Își trăiește din plin dezabuzarea de-a se fi născut prea târziu și cu toate amintirile viitoare consumate deja ca și cu destinul arvunit, „exilat într-o rană”(C. V.).

Într-o lume absurd-robotizantă poetul caută refugiu în vis, trecând „din somn în somn”, implorând găzduire în spațiul halucinogen ocrotit de necântecul cocoșului pentru că trezirea ar rima cu revenirea în brațele spaimei ce i-ar revela, nemiloasă, vidul existențial sau, cel mult, dublul lucid și necruțător (*Încântarea de sine*). Jocul de-a v-ați ascunselea în sfera himericului îi conferă forța protectivă și controlul asupra tuturor trăirilor, implicit a celor erotice: „Folosindu-mă de un șiretlic / am împrajuit inima cu stâlpi de nimic, / ființa fiindu-mi himeră. / Uzând de procedeele efectului de seră / ea intră însă în vedere prin efracție, / adunându-se apoi într-o rotație / în jurul inimii de foc. / Este aici, dar nu știu când. / Este acum, dar nu știu în ce loc” (*Lupta cu nimicul*). Discursul nu poate ocoli elogiul iluziei donquijotești ori al scenariului ficțional (*Prea multe mori de vânt*). Calea de întoarcere este presărată, precum în basm, cu cenușa rezultată din „pădurile de mesteceni din ochii celei dragi” (*Mă voi întoarce*). Poetul își conștientizează cu acuitate arderea de tot pe toate palierele existențial(ist)e și, în mod deosebit, pe cel erotic: „Cel mai adesea femeia coboară / pe scara de incendiu a sângelui meu / direct în artere”

(*Întâlnire*). Firesc este, pe fondul acestei intensități combustionale, ca lumina să se estompeze: poetul citește „la lumina spulberată a îngerului” (*Naivitate*). Uneori Îngerul îi cântă prin carnea prost luminată” (*Ultimul tren*). Alteori „se înveșmântă în haina focurilor de popas” și chiar își anulează „o parte din răsăriturile de soare” (*Priveam pe fereastra unui cântec*). Există și situații când lumina pauperizează imaginația și atunci i se preferă întunericul (*Sst, afară ninge*).

Sentimentul curgerii timpului cu întreaga lui sarabandă de anotimpuri dintre care cel mai apăsător pare să fie toamna ce i se instalează angoasant-bacovian în toată ființa pendulând între căutarea de rosturi și renunțarea definitivă la ele, este trăit la cele mai înalte, autentice, tensionate și dureroase cote lirice (*Stabilimentul toamnei, Metamorfoză*). Universul întreg pare să se restructureze în funcție de seducătoare ficțiune dezlănțuită în ceasurile faste ale mării poezii ca, de pildă, în antologica piesă intitulată *Pianistul* din care cităm cu gândul că nu-s prea puțini confrății care să nu-l invidieze pe acest performeur al cărui har și forță artizanală nu mai pot fi puse la îndoială: „Într-un bar, lângă o gară, intră un tânăr pianist. / Cere o fereastră și lasă pe teighea un cântec trist. / El însuși se vede îndreptându-se spre fereastra / care se află în el. / Cu timpul pe acolo s-a ridicat un castel. / Cel ce adesea privește pe geam și brusc / își azvârle înaintea ferestrei pe care privește / și nimereste undeva în stepa timpului, / acela e ajutat de făpturi discrete. / Umblă în cântec cineva cu o sete. Un bec pingelit aprinde melancolia păgână, / Hai, cântă-mi străine! E seară în mână, / în focuri e seară / și-n sânge ora dă pe dinafară. / Plouă, plouă obscen / cu țipete de tren / în ruine / și cântecul poartă umbrelă să ajungă la mine. / Tu vii cu umbra locului de unde ai plecat / într-un alai de fluturi, / dar timpul a întârziat / în văzduhul fumegând de vulturi”.

Când reușește să se debaraseze de sentimentul deșertăciunii, al singurătății corozive, al depresiei nervoase și al așteptării intransitive, poetul se dovedește un însetat utopic de trăire „într-un cântec nelocuit” și se înscrie, ca într-un ritual sacrificial, pe piste de ucigașe și ireversibile ale absolutului. Cursa se derulează cu frenezia epuizării paroxistice a tuturor rezervelor de uimire pe care mării poeți ai lumii le aduc clandestin din copilăria lor, „ascunse sub saltea ochilor / într-un ciorap de trandafiri” (*Dorința*).

Se simte în discursul poetic un chiot, pe cât de discret, pe atât de puternic, al bucuriei vieții ca miracol mereu reiterat, bucurie în care se infiltrează, sfâșietor,

* Nicolae Teoharie, *Camera de concret*, Slobozia, Ed. Revistei „Helis”, 2008.

remușcarea pentru timpul pierdut pe căi rătăcitoare, proptite cel mai adesea în pierzanie (*Recurs la ființă*). Vidului existențial al vârstei căințelor de fiu risipitor de timp și de himere, poetul îi opune, salvator, reactualizându-le cu rară forță eidetică, trăirile basmice ale copilăriei în care ființa se potentează dizolvându-se în cele din jur (*Rea*). De aici decurge mereia și acuta nevoie de poveste, de spovedanie perpetuă și de șansă a mântuirii, actul ritualic fiind anevoios și deloc la îndemâna inițiatică a oricui: „Lacrima este fruct al gândului / ce nu se poate repede povesti. / Îmi pun cămașa albă de borangic / pentru setea mea de nimic. / Duc palma la ochi într-un târziu. / Scot ochiul din palma stătută de pustiu / și îl trimit prin iarmaroc / să-mi cumpere loc fără de loc. / Cumpăr orice epavă umană, / O voi repara în docurile ființei / c-un fulger scăpat dintr-o rană. // Doarme secunda într-o părere. / Sperioasă o pasăre plină ochi de zbor și tăcere / se rupe în două. / Curge din ea bezna, cuibul cu ouă. / E ceva ce-mi scapă. / Frumos ca o discordie am fost. / Iarba e uscată, sângele-i anost. / Un copil de-o șchioapă / încă îmi duce la păscut caii focului. / Timpul nu era de prin partea locului. // Mă spală cu povești cocosi. / Îmi pun hainele roșii, / lîmpede, lîmpede intrând / în capcana din cuvânt, / sfidând nimicnicia cu frigul unui sfânt.” (*Lacrima timpului*).

Plonjările în amintire ating, nu o singură dată, cu tot dramatismul de rigoare, zonele increatului, ca spații ale tuturor virtualităților din care doar una a fost onorată în plin hazard. Nu-i este scris oricui să se cufunde în nevădit să posibilizeze mental imposibilul, să dizolve paradoxal realul în ireal ori concretul pauperizator și singularizator în abstractul plurivalent ce-i procură ființei iluzia unei libertăți absolute (*Deșertul interior, Eclipsa*). Fiecare om își are clipa lui astrală fastă pe care-o așteaptă cu înfrigurare preț de-o eternitate ca să se trezească, cel mai adesea, dincolo de ea. Știința așteptării acestei clipe de iluminare poate fi fructificată poetic, ceea ce conferă un sens major existenței și nu o dată o smulge din ghearele devorante ale părelniciei (*Prinsoare*). Dătătoare de sens existențial este și dragostea. Absența femeii iubite inflamează în chip dureros dorința întregitoare de ființă: ”Oricât de mult aş amesteca eu clipele, / mă apucă risipele. / E frig și fug în toate părțile carnale, / Clăntănind a puncte cardinale. // Îngerul, pe scaunul hodorogit al inimii, / își așează penele, / își scoate rănile, fâlfâirea, venele. / Chiar are tupeu / de se bronzează la flăcările sângelui meu. / Ai plecat trântind în urma ta ușa cea grea, / trântind în urma ta absența ce venea, / lăsându-și înfometarea în carnea mea. // Aveam istorie cu ochii tăi în prag. / Tot așteptându-ți în deschisul ușii / sărutul tău de furtișag, / au adormit în inimă supușii. / Cu niște cioturi ale vederii și-o ameteală / pândesc o stea în răsării străine / și ușa înnoptează în mine.” (*Străina*).

Poemele lui Nicolae Teoharie beneficiază de-o sinceritate întru totul rimbaldiană, ieșind din orice convenționalism imagistic și etalând fără emfază un suflet care a trecut purificator prin infern și încercând să refacă acest regat al absenței de sine. Fericirea uzată a devenit insuportabilă și, în acest caz, spovedania lirică se impune eliberator, tranșant și cu rol catalizator de destin.

Supraviețuitor al propriei apocalipse interioare, poetul depune, cu scrâșnită voluptate onirică, mărturie despre aceste experiențe schizoide capitale. Într-o „liniște de se aude culoarea ninsorii”, poetul înțelege că „sinele este zidul pe care trebuie să te sui”. Poezia se constituie ca terapie a escaladării răului venit de aiurea ori făcut de om cu mâna lui. Din păcate, curgerii timpului neiertător și maculant nu i se poate pune stavilă și pe acest fundal dezolant singurătatea proliferază galopant către nimicnicie: „Și niciodată n-or să se întoarcă / acele clipe rătăcite-n noi. / Ne-om întâlni străini de parcă / n-am fost frumoși de patimi, mari și goi. / Vom trece absenți, înalți vor trece anii / și vânturi milenare ne-or spulbera pe-o stea. / Și ninge, ninge, iubita mea / peste chipul meu din nimic înserat / și deodată uitat, sfâșiat, spulberat.” (*Chipul înserat din nimic*). Ulcerând abundent, memoria etalează dezolante spectacole ale degradării ce generează ger existențial (*Portrete din memorie*). Partea sacră din om e în veșnică luptă cu cea căzută ori pasibilă să cadă în mocirlă. Poetul are obsesia dublului său castrator fie prin deficit de raționalism ori propagator de mistere și de conectare la vis, fie prin situarea lui exact la antipodul trăsăturilor de mai sus:

„**Celălalt** chibzuind cum să coboare / în lumea căzută deja în întâmplare, / se apleacă / pe sub înger să treacă, / Și s-a aflat mai de văzut, / de-mi semăna la făcut. / El mă obligă să intru în vis / fără mâna de scris. / „Este interzisă orice tresărire, orice mirare. / Este interzis să aduni / copilăria din tăciuni. / S-a făcut risipă de minuni !” // Prințul era disperat și singur și gând. / lese din trupul arzând, / nu înainte de a-și fi bătut în cui / umbra de dinlăuntrul lui / și se pierde într-o definitivă pasăre”. (*Demisia celuilalt*). Căderea în profan se produce inevitabil: În restaurant îngerul bea de zvântă / și cântă și cântă, și abia apoi cuvântă: / - Domnilor, așa cum se cuvine, / se clatină paharele în mine. / Bătea vântul, cu atâta spaimă bătea încât / i-a smuls cântecul din gât și învoiala a căzut. / de mai înainte de marele disc / umblă un gând cu zgomote în mine și cu plisc” (*Neînțelegerea*). Desfrâul este umani-zant prin aceea că propune un liman tangibil. Gâlceava sau admonestarea între membrii binomului ființial se desfășoară pe axa dintre asceză și desfrânare, cumintenie monahală și scandal eseninean, seninătate contemplativă și tipăt disperat de neputința de a schimba macazul destinului, ispășire liniștitoare și comiterea păcatului trufiei, zbor purificator și adâncire în mocirlă, somn și veghe, luciditate restrictivă și vis fără margini, rai și iad, bucuria de a exista și conștientizarea tot mai acută a zădărniceii, real și ireal, palpabil și ideatic, rezonabil și absurd ca în această ipostază a eternului „celălalt” deloc străin de un principiu al rotației: „Când am intrat în depresie / aveam mandat de percheziție în nimicul teritorial. / pe atunci eram un prosper fabricant de real, / și tot mergând printr-însul, / înaintând pe o privire de septembrie / mă aflu în deplină înfățișare de fum, / ținând în mâini o câmpie, un cal și un drum. / el m-a văzut visându-mă, / chircit cum stau de frig într-un tunel, / și-am tras un pui de tipăt de pe mine / peste el” (*Trimite pe cineva să mă găsească*).

Nicolae Teoharie este Poetul pe care orice critic îl

asteaptă toată viața. Bucuria de a-l fi descoperit a revenit în acest caz unui grup de poeți din Slobozia: Șerban Codrin, Gheorghe Dobre, Costel Bunoaica. Acest poet de excepție, cu o scriitură totalmente epurată de poncife și de convenționalisme, meditează cu gravitate asupra problemelor spirituale de căpetenie ale omului: dragostea, moartea, singurătatea, poezia, fericirea, transcendența, comunicarea, miracolul, eternitatea, norocul, mărirea, decăderea etc. fiecare dintre acestea orchestrându-le pe celelalte sau lăsându-se pusă în ecuație cu o parte din celelalte. Iată, în finalul acestor însemnări, un poem ilustrativ intitulat *Destin*: „Între noapte și zi există o spărtură, există o fâșie / prin care poți să treci în contemplare, / rămânând în ședere / doar dacă prinzi clipa ce nu mai are cădere. / Firește, conform cu această poveste, / a început din mine să crească în afară / latentele corăbii de pirăți, rătăcitorii de odinioară. / În gânduri stau înșeuăți, / cail luminii asudați. / Oh, pe atâta lumină ședem / de-am început să nu ne mai vedem. //

Merg pe un câmp de viori comestibile, mute. / Ajung în fața unei colibe stătute / pe obrazul unei câmpii, / împing ușa, / împing ora din odaie, . / Se vede secunda căzând, i se vede cenușa. / Coborând pe scară, / cu nările deschise-n scortșoară / Fără să mă opresc din mers, / fiind gata-gata înțeles, / m-am împiedicat de părul tău, / ca de un sentiment învechit, / și-am căzut cu cal cu tot printre stânci / în ochii tăi adânci. // – Din lipsă de aer tăcerea are ecou! / îmi strigă fata din bistrou. / Urcă-te pe ninsoarea ochilor mei. / Sus pe deschizătură am un fulg de nea ce nu pică. / Mai sus, pe tăiș ! / Nu-ți fie teamă, e felul meu de-a muri fățiș. / Și eu m-am cocoțat sus pe o rotundă de lacrimă grea, / ce tocmai cădea / cu toate contemplările în ea. ”

Nu-mi rămâne decât să-i urez bun venit în poezie acestui poet de zodie argheziană și pe al cărui destin se poate paria fără niciun fel de rezerve. Cu nume precum cel al lui Nicolae Teoharie orice literatură se poate simți nu doar mai bogată, ci și norocoasă.

Ion Roșioru

PAROXISM IN TONALITATE ORFICĂ

Ultimul volum al lui Marian Ruscă, *Jar printre friguri**, conține o poezie zămislită din prea plinul retrăirilor întâmplărilor unei existențe consumate eșalonat. Optimismul funciar al poetului e potențat de amintiri în care se revarsă clipa de față și încearcă s-o înveșnicească prin și într-o nestrămutată iubire: „din dragostea mea dintotdeauna, / pentru totdeauna / zilele pe care le-am furat, / după ce am trecut golgota, / și cu care ne trezim în dimineață, / cât mai târziu / sunt proaspete, pline de viață / și doar pentru noi doi” (*și doar pentru noi*). Există în poemele lui Marian Ruscă o neostoită dorință de împlântare în candoare, chir cu prețul suferinței ori cu un tribut nemăsurat plătit acesteia într-un ritual de perpetuă ispășire și de plonjări inițiatice în profunzimi metafizice: „cine numără ploile trecătoare / are curcubeu sub pleoape / și-l păzește cu suflet de icoană, / sapă în stânca vie / și stă la sfat cu zburătorii. // cine numără ploile trecătoare / are râuri pe fruntea-i fără prihană / și în sânge i se cutremură norii” (*cine numără ploile trecătoare*). Scanarea spectacolului rezultat din simultaneizări temporale, oricât de dur ar fi acesta prin combustia sa oximoronică, e răsplătită prin efecte cathartice pe măsură (v. *Pietre de jar și cioburi de oglinzi*).

Discursul poetic al lui Marian Ruscă nu poate ocoli

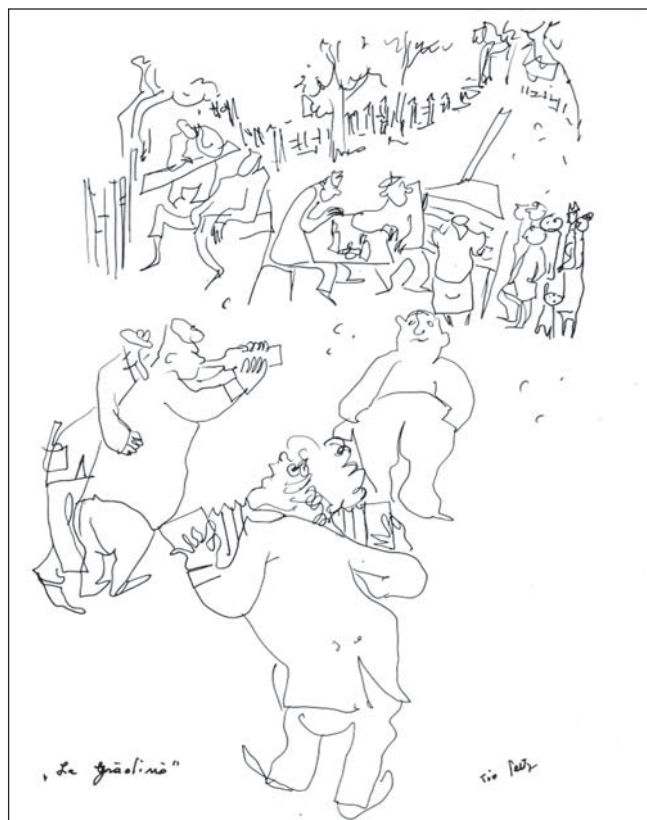
nici tristețea pe care i-o dau trăirile irepetabile (v. *și nu-i mai aștept, până la ultima brumă*). Stiletul amintirilor își face simțite virtuțile ucigașe. Terenții, ca toți foștii cameleonici de altfel (*am hotărât*), s-au multiplicat în vremea ce le e propice prin coloritul ei pragmatico-desacralizant: „gong, / resemnați și nepăsători, / nu mai privim la clarul de lună / pitit de priviri / și nici nu mai luăm la braț / poezia – ca altădată, / cine să spună, / cine să asculte povești de dragoste? (*în piept floarea de roșu*). Nici viitorul nu pare să facă excepție: „Un mâine nedecis, / azi rădăcină doar, / trup răstignit pe jar” (*un mâine nedecis*). Însăși dragostea, cândva revigoratoare, e acum copleșită de o incurabilă dezabuzare: „am plecat din ochii tăi / leșinați de sete / nu mai priveau roua / decât ca pe o mazăgă de rășină cu sânge / topită din candela unui înger lasciv” (*plecare din ochi*).

Poetului îi repugnă tot ceea ce atentează la echilibrul și la estetica ecologică a peisajului (v. *corifeii și drujbarul*). De multe ori amintirile devin o frână în calea vieții. Depozitarea în seiful uitării se dovedește de bun augur pentru conservarea integrității și deplinului mister al acestora (v. *pază amintirilor*). Sunt de preferat, în această dialectică a lucrurilor, fulgurațiile trăirilor anterioare, îndeosebi a celor țâșnind dintr-o memorie culturală ancestrală a lumii (v. *roland în plutirea lui de-o clipă*). Răbufnirile trecutului îi creează poetului sentimentul de statornicie și-l reconfortează ca o vară indiană (v. *cum n-a mai fost*).

Insului trăitor într-o lume așa zis modernă. De fapt

* Marian Ruscă, *Jar printre friguri*, Deva, Editura Emia, 2007.

Într-o societate mai alienantă ca niciodată, nu-i mai rămâne de cele mai multe ori decât replierea spre sine (v. *o minune de minune*) sau cufundarea în credință ca reper existențial salvator: „orizontul / și-a pierdut și urma de tărâm./ e anonim și incolor.// oamenii mai trăiesc încă,/ fac tot felul de mătăanii./ unii ai insomnie / și atunci umplu pieptul de cruci./ alții duc în spate somnul de veci.// eu potolesc pocale. //zvonuri sunt că vremea bună / va veni la sfântu'asteaptă./ tot e ceva, va veni, nu?” (*mă întorc la rugăciune*). Întoarcerea la natură poate fi o modalitate romantică de refugiu din fața vitregiilor vieții și ingratitudinii semenilor agresivi (v. *săgeți otrăvite, craiule* etc.). Natura în accepția ei ocrotitoare se dovedește însă o iluzie, iar manifestările ei sunt dintre cele mai disconfortabile: „roua e gata să dea în clocot / drumu-i de foc, oriunde-ai îndrăzni / iarba are gust de mucegai pus la uscat / tălpile-mi întoarse din iad,/ roase de poteci,/ sunt o rană tăvălită prin noroi și sânge / și nu-i toiul verii.// unde să mai pleci? / lasciv, îmbibat de sictir, vântul fierț / răspândește transpirația pământului / și of-uri multe, multe, multe of-uri.” (*unde să mai pleci?*).

Apăsarea timpului e resimțită de poet cu tot mai multă acuitate pe măsură ce înaintează în vârstă. Cu tristețe lasă în urmă idealurile avântate de altădată și speranța că ar mai fi „în stare de lucruri minunate” (*ce vreme!*). Sentimentul curgerii ireversibile a timpului potențează nostalgiile care se intensifică dureros pe ecrane predilect nocturne (v. *seară cu scânteii de vară*) sau intruzionate în visul spulberat întotdeauna definitiv la ivirea zorilor (v. *întâlnire uitată*).

Toate aceste eforturi recuperative îmbogățesc sensul vieții ca „balanță în echilibru fragil” (v. *viața e un dat*) sau

zbor căruia nu-i e permis dezvățul (*fără dezvăț*). În aceeași ordine de idei, poetul își radiografiază stăruitor zbuciumul și pendularea între materie și spirit, sondând posibilitățile și șansele de evadare din cea dintâi care se arată tot mai împovăraătoare pe măsură ce trec anii în cavalcada lor spre neant (v. *povară plină de oase*). Nici măcar în utopia raiului nu mai crede și o fletrisează fără menajamente: „numai proștii cred că paradisul / e plin de roze parfumate./ nu./ e plin de pustnicie neparflată./ un fel de veșnicie în roz / care nici nu răsare / și nici nu apune / după cum vrem noi. // în pustiu va fi un pustnic / în veșnicie roz” (*pustnic în veșnicie roz*). Poetul se simte tot mai mult la cheremul destinului însă ține cu tot dinadinsul să-și trăiască până la capăt viața care i s-a dat, neconcepând să se sustragă niciunei experiențe capitale din cele intrinseci condiției umane (v. *dansul de foc, până la capăt, sic erat in factis*). Dintre aceste experiențe nu vor lipsi exercițiile de răbdare care conduc, fie și pe drumul plin de hârtoape al disperărilor de tot felul, la o împăcare cu sine și la înțelepciune în fața inerentului prag final: „nu mă mai tem de venirea iernii / am pus la păstrat un kil de precauție,/ două de prudentă, / o litră, doar, de răbdare, cu ea stau mai prost, și nu de-acum,/ și ceva tutun./ nu trebuie, / dar mi-am propus să trăiesc din / economie,/ așa ca omul aproape de îngheț.” (*venirea iernii, clonele și de-a v-ați ascunselea*).

O autoironie amară îl învâluie pe poet în ceasurile sale de bilanț făcut cu o sinceritate dezarmantă, spovedania fiind jalonată lucid de fapte diverse, polarizabile pe scala morală a omenescului din noi, „la mijloc de rău și bun”, cum ar spune Ion Barbu. Iată, în întregime, poemul final al cărții *Jar printre friguri* „am făcut de toate./ și bune și rele./ nu am făcut minuni./ și asta nu pentru că nu aș fi avut de ce / și pentru cine./ pur și simplu nu am putut./ e drept, nici nu am dat în brânci.// am făcut și prietenii./ știți, voi, colegi de suferință,/ câte dezamăgiri?/ o, dar câte! / aproape prietenia și dezamăgirea./ puține mi-au pus marca pe suflet./ puține./ dar să nu mă înec cu retrări./ / am făcut și trocuri./ trocuri sub soare și felinare,/ trocuri pentru semințe și bomboane,/trocuri cu adunări și împărțiri./ trocuri șoptite, ba și în gura mare rostite./ trocuri-rușine,trocuri meschine./ trocuri bănoase, trocuri păguboase. /în fine.../ trocuri.// ce am făcut și nu aș fi vrut să fac: am tăcut, /am mințit,/ am mituit,/ am acceptat,/ am înșelat,/ am neglijat, /m-am prefăcut,/ chiar m-am trădat./ și mult mai multe *am-uri* și *n-am-uri* / cu urmări adânci pentru mine și pentru cei din jur.// ce nu am făcut și nu aș fi vrut să fac / să mă împart./ în niciun caz la unul./am stat rău cu câțul./ și-apoi în lumea și-n urma mea / s-au făcut fel de fel de jocuri.// a! Și călăuză-mi trecea prin cap, odată,/ să mă fac / călăuză pentru săruturi și mușcături,/ printre zâmbete și strâmbături,/ printre ape și focuri,/ printre marionete și păpușari,/ printre săbii și scuturi.// am făcut de toate / și bune și rele ./ cine-o putea ./ cine-o vrea / e binevoit să mi le spele” (*între bune și rele*).

Scrisul poetic, extrem de personalizat, al lui Marian Ruscu merită mai multă atenție valorizatoare din partea criticii literare.

DE LA O CARTE LA ALTA (III)

VEȘTI BUNE... DIN VESTUL APROPIAT

Am primit vești de la Timișoara – cu mare bucurie – o carte* de atitudine și interpretare (literară) sub semnătura Mariei Nițu, distinsa noastră colaboratoare. Sunt texte critice publicate între 1993–2006 de aceasta în „*Orient latin*” (majoritatea), „*Rostirea Românească*”, „*Timișoara*”, „*Orizont*”, „*Confluente*”, „*Forum studentesc*”, „*Arca*”, în care sunt discutate nu mai puțin de 38 de volume: 9 de proză, între care o antologie de proză feminină și un roman cu trei autori după modelul *Femeii în roșu*, 27 cărți de poeme, între care două antologii, un volum de publicistică (N. Sârbu) și o insolită antologie de „*expresii memorabile românești*” (Florin Sperlea). Parcurgând volumul, ce se referă exclusiv la autori bănățeni, a trebuit să recunosc, cu mare părere de rău, că îmi sunt necunoscute cel puțin jumătate din nume; sau cunoscute foarte puțin, din presă. Chiar dacă mi-au căzut în mână câteva volume ale lui Ion Chichere, Nicolae Sârbu, Ion Scorobete sau Rodica Draghinescu, acestea sunt părți ale unui întreg în desfășurare și, deci, nu aș avea șansa unei evaluări în cunoștință de cauză. Din atari motive, mi-am propus doar să citesc onest cartea de față și să înțeleg cât mai bine „lumea ficțiunii” explorată de colega mea din Timișoara, prin „jocul interpretărilor” critice, propus de aceasta. De aici plecând, îmi ofer șansa de a desena profilul critic al unei autoare ce nu se jenează a se ocupa cu abnegație de grădina proprie.

Maria Nițu se apropie de romanul *Noaptea orgoliilor* (1999, al doilea la activ) semnat de Ion Scorobete, refuzându-și orice prejudecată născută din imaginea poetului cu același nume, mai bine fixată în memoria publică, dar neezitând, după o analiză atentă, să încline balanța către prozator. Ea apreciază că poetul imagist, convertit la proză, și-a găsit deja „*un stil propriu de frazare*”, îmbinând ingenios „*fraza modernă cu scriitura clasică, tradițională*”, ba chiar găsește pagini reușite de analiză și introspecție în triumphiul Zeno Pato – Alexandru Meca – Emily; mai mult decât atât, autorul surprinde exemplar epoca de adâncă îndoctrinare comunistă din ultimele decenii de regim totalitar, ceea ce o îndreptățește pe comentatoare să facă apropieri (ușor riscante) de romanele lui G. Orwell (1984) și Marius Țupan (*Vitrina cu păsări împăiate*). Toate aceste note bune acordate nu o împiedică să reproșeze autorului ritmul monoton al narațiunii, amestecul nefiresc

de cuvinte aparținând unor straturi lingvistice greu compatibile (pentru un asemenea gen de text), „*aureolarea*” lui Al, protagonistul narațiunii, precum și implicarea moral – afectivă (dăunătoare) a naratorului auctorial. Judecata finală este însă ferm pozitivă: în proză, Ion Scorobete „*se exprimă mai explicit și plener*”.

Darul de Crăciun (1995) al lui Gheorghe Secheșan este romanul unei renașteri sufletești – prin iubire – într-o realitate coșmarească (aceeași perioadă social - politică). Doar că Maria nu este un personaj feminin memorabil, ci mai degrabă o figură „*fără neprevăzut, cuminte, în tiparele clasice ale unei povești de dragoste*”. Comentatoarea lasă a se înțelege că îl preferă pe prozator în ipostaza de critic ce-și convertește discursul, oripilat de lumea imundă în care e obligat să viețuiască, „*într-o satiră amară*”, tratând-o „*cu ironie și scepticism cinic*”. Când reușește să evite sentimentalismul minor și dialogurile stângaci – adolescente, Gheorghe Secheșan performează în proza de observație socială din unghi moral. Prozatorul are simțul nuanțelor (în acest plan) și se remarcă prin câteva secvențe ce prezintă personajul aflat în impact cu violența irațională practică de un patron și „*body-garzii*” săi. Episodul Maria e menit să vindece personajul de prea – puținul său sufletesc, ceea ce se și întâmplă, deși cititorul nu este convins de această schimbare, mai mult afirmată decât demonstrată. Maria Nițu este un critic cu perspectivă, care privește un autor în devenirea sa, mereu atentă la nuanțe, lumini și umbre, construindu-și cu grijă argumentația, cât mai aproape de text, cu dreptate și demnitate. Nici urmă de ezitare în formularea diagnosticului, cu atât mai puțin în formularea judecății de valoare.

Ion Chichere, al cărui nume mi-era cunoscut nu numai din comentariile critice apărute în presă, dar și din lectura volumului său de debut, ajuns printr-o întâmplare în biblioteca mea, având un titlu ce nu se uită așa ușor: *Poeme vesele și triste scrise prin cârciumi comuniste* (1990) este, în exprimarea fericită a comentatoarei, „*efigia unui boem răzvârlit*”, întors salvator în adâncurile ființei umane pe care o chestionează pentru a-i înțelege natura contradictorie: suflet și trup, îndumnezeire și întunecare progresivă. *Orchestra neagră* (2001) este o antologie de autor ce cuprinde texte scrise și publicate între 1983–2000 dispuse, după cum observă Maria Nițu, nu în ordine cronologică ci în aceea dictată de „*identificarea Poet - Iisus*” ca imagine definitorie a discursului său liric ce sugerează / influențează forma și menirea textelor, finalitatea lor sacră. Nu se poate să nu admirăm finețea și probitatea

* Maria Nițu, *Lecturi la fileu. Cronici de întâmpinare din Vestul apropiat*, Timișoara, Editura Eubee, 2007, 216 pag.

observațiilor făcute. Astfel, într-un loc identifică ecouri din *Odă (în metru antic)* („pe mine mie mă sfâșii”), în altă parte, convinsă de „rotunjimea” volumului, gândit ca o construcție unitară, vede în acesta „*memoriile sau confesiunile lui Iisus, în tonalitate augustiniană*” (firește, Iisus - Poetul), în măsura în care noul Mesia „*preia cristic suferința*” celor din jur și o sublimază în creația artistică: „*Este o desfășurare epică încatenată în maniera lui Nichita Stănescu și în stilizări brâncușiene*”. Poetul evanghelist, cu stofă de mentor, a sfârșit – credea Maria Nițu - „*într-un arghezian prea cuminte*”. N-avem motive să o contracizem.

Cea de-a treia carte a lui Mircea Bârsilă, *Scutul lui Perseu* (1993) prilejuiește comentatoarei un discurs ferm și curabil, o dovadă peremptorie de lectură critică rafinată și expresie elevată, cu amplă cuprindere a întregii arii lirice (trei volume), observând – în acest caz – tristețea coplesitoare, universul devitalizat, „*dominat de umbră*”, un incitant joc al nuanțelor pe dimensiunea (descendentă) revoltă – abdicare, cu absorbția unor simboluri culturale de certă rezonanță expresionistă: corbul lui E. A. Poe, cocoșii apostolului Petru, încleștarea ultimă a lui Laocoon cu șerpii răzbunători, lupta lui Iacob cu îngerul... Spre finalul cronicii, Maria Nițu strălucește cu adevărat: „*Prin scris, Poetul dorește să fie Perseu, prin transfigurarea poetică să învingă cu scutul său. Dar e o iluzie. O auto-amăgire. Poetul nu mai e cu adevărat Perseu. Realitatea în neagră lumină, meduza, în veninoasa urâtenie, pare să-l fi atins și să-l fi învins.*” Pentru că, mai spune criticul, „*Gorgona înainte de a muri, i-a atins cu privirea-i veninoasă sufletul, lăsându-l bolnav de îndoială și de moarte.*” Astfel, Poezia rămâne singura salvare în drumul său „*spre Andromeda și Casiopeea, constelații taină*”.

Trec peste faptul că – personal – nu agreez abundența volumelor bilingve, trilingve apărute în ultimele două decenii, în condițiile în care acestea nu au o șansă reală de a fi citite și receptate în altă parte a lumii decât acasă. Se știe că occidentalii sunt foarte suspicioși și nu primesc decât ceea ce-și oferă ei înșiși (prin traducere). Fără să generalizez (cum mi-aș permite?) aș observa că – în destule cazuri – traducerile nu se justifică decât pentru a domoli vanitatea unui creator sau altul. Nu aceasta pare să fie situația Veronicăi Balaj care are – până în acest moment – patru volume de poeme traduse în engleză și franceză. Deși îi admiră poezia, echilibrul profesionist între mesaj și expresie, între talent și conștiința estetică, frazarea atentă cu efecte calculate, criticul se arată circumspect în fața notațiilor de reporter „*la fața locului*”, momentelor de persiflare ce poartă amprenta oralității nestrunită, interogațiilor „*puerile*”, prozaismului – uneori – bătător la ochi. Ceea ce salvează poezia este prezența **mării** ca fascinație permanentă și, firește, „*imaginea îngerului*” cu deschidere spre rosturile existenței și ale creației; sentimentul apăsător al timpului, „*ceasornice obosite*”, „*clepsidră cu heruvim*”, se asociază cu responsabilitatea și solemnitatea „*ritualică de scrib*”, așa cum se înfățișează poeta cititorului.

Volumul Veronicăi Balaj, *Între alb și noapte* (2002)

confirmă talentul, capacitatea de a se supune unei viziuni, dar și infirmă, în sensul că preferă acum poemele de amplă respirație, adevărate „*desfășurări de alegorii dense în metafore simbolice*”. Coerența volumului e garantată de reluarea unor motive / laitmotive ce devin „*jaloanele de profunzime, de susținere a universului poetic propriu*”. Nu lipsesc aici aluziile, livrești și mitologice: „*soldații lui Hanibal*”, lampa lui Diogene, cutia Pandorei, insula Afroditei, mărul Evei... Momentele de autoreferențialitate nu slăbesc și nu trădează fondul genuin al creației sale.

Cred că Rodica Draghinescu, cu al său volum, *Obiect de lux ascuțit pe ambele părți* (1997), cu greu și-ar fi putut găsi o interpretă mai pătrunzătoare. Personajul – narator multiplicat, autoarea („singurul meu personaj sunt eu”), remarcabilă prin naturalețe și spontaneitate, comentatoarea acestei cărți par niște oglinzi puse față în față, ce rezonază intim, cu o firească deplasare de lumini și umbre, de substanță necontaminată, de „*lecturi*” reciproce, emisii și receptări de mesaje ce se cer traduse pe înțelesul cititorului. Maria Nițu crede că în discursul epic al autoarei (marcat de „*un prea programat intertextualism*”) e vorba de o „*asumare a feminității într-un mod... nefeminin*”, întrucât se recurge la procedee mai puțin obișnuite în proza feminină: expresia directă, frustă, numită aici „*antipudoare artificială*”, un „*teribilism caustic*”, starea permanentă de insurgență mascată abil de metafora – simbol a unei călătorii cu trenul într-o mișcare trepidantă a cuvintelor și a gesturilor. Volumul, încheie criticul, „*conturează o biografie poetică relaționată la exterior „cu sinceritate și cinism” într-o formulă puternic personală care impune*”.

Deși – în principiu – autoarea „*Lecturilor la fileu*” nu agreează experimentul, proza sterilizată de lirism, cărturărescul excesiv, ea se apleacă asupra cărților fără prejudecăți, le apreciază cu dreptate, așa cum se întâmplă cu romanul – jurnal, experiment declarat, *De 3 x vara (jurnal orăvitan)*, Arad, 2004, ce poartă trei semnături: Doru Ilana, Igor Isac și Mihai Moldovan.

În concluzie se poate spune, fără ezitare, că Maria Nițu stă bine la fileu, returnează cu lejeritate mingile trase de autori, lovește din toate pozițiile și obține puncte pe terenul comun al literaturii pe care, se simte asta, o

iubește, fără ca această iubire să-i afecteze în vreun fel judecata critică. Privind în trecutul nostru literar, confruntat cu prezentul atât de tulburat și agitat, nu se poate să nu măsurăm, încercați de regrete și spaime tardive, ingratitudea lumii în care trăim. Cine mai pomenește azi, în afara județului Timiș, cu respectul cuvenit, numele Anișoarei Odeanu, Sofiei Arcan sau Alexandrei Indrieș?!? Ce motive am avea să credem în recunoștința (minimă) a posterității pentru faptele noastre literare, pentru modul în care am slujit – necondiționat – lumina spiritului?!... Mai ales că asemenea exemple nu sunt, nici pe departe, singurele!! Deocamdată, însă, Maria Nițu oficiază exemplar, chiar dacă în loc de altar a preferat... fileul.

ARTA DE A AȘTEPTA SAU DRUMUL DE LA APARENȚĂ LA ESENȚĂ

Recunosc: nu sunt cititor de teatru. Prefer să fiu spectator. Citesc teatru din necesități didactice și dacă sunt provocat insistent, ca în cazul de față. Preferințele mele merg spre poezie, eseu, proză scurtă, roman (în această ordine, cu precizarea că, în urmă cu două – trei decenii, ordinea era inversă). Știam *Bătrâna și hoțul*, în varianta ei televizată, citisem *Greșeala* în urmă cu 6–7 ani; oricum, aveam o imagine a dramaturgului Viorel Savin, un moralist de stirpe modernă care i-a făcut pe comentatori să aprecieze, pe bună dreptate, densitatea intelectuală a textelor, aptitudinea de a gândi teatral și de a comunica, de fiecare dată, sub forma unor ingenioase parabole, adevăruri esențiale despre OM și relația acestuia cu Destinul.

Sunt adevăruri care se confirmă și în cazul piesei de teatru* publicate relativ recent: *Poarta*, însoțită de o postfață temeinică semnată de Petre Isachi și dublată de varianta în limba engleză realizată de experimentata traducătoare Mariana Zavati Gardner, așa cum era de așteptat, întâlnim și aici personaje – idei angrenate într-un conflict tensionat ce absoarbe epicul și-l convertește într-un discurs dramatic cu puține momente de respiro, gradat ascendent, având ca finalitate revelația mult așteptată. Structura circulară a textului subliniază – în cazul de față – caracterul repetitiv, la scară universală, al relației maestru – ucenic, dascăl – inițiat, victimă – călău, iubire – ură, aparență – esență cu translații năucitoare dincolo de cuvinte și gesturi. „*Primiți-mă! Deschideți, vă vreau! Sunt singur!*”, se roagă personajul macerat de singurătate și nefericire, aducându-ne aminte de ultimele cuvinte ale torționarului pocăit din *Greșeala*: „*Eram prea singur, Doamne!*” Este o evidentă că în textele lui Viorel Savin greșeala repetată conduce inevitabil la singurătate și meditație. Iar greșeala poate fi evitată prin legitimarea **omenescului**, după ce personajul a încheiat parcursul unei inițieri dureroase.

* Viorel Savin, *Poarta. The Gate* Versiunea în limba engleză Mariana Zavati Gardner. Postfață: Petre Isachi. Bacău, Editura Psychelp, 2007, 160 pag.

Momentul în care cortina se ridică, în fața spectatorilor (în concepția autorului, solicitanți virtuali în marele spectacol) se arată **o plajă**, aici – substitut al scenei, o convenție ca atâtea altele, **marea**, topos consacrat al zămisliilor, al transformărilor continue și al renașterilor, imagine mitizată a vieții și a morții, purtând în sine fascinația necunoscutului, locul de unde ar trebui să vină răspunsuri la marile întrebări ale lumii, **poarta** (în acest moment de început), rezistentă, impenetrabilă, simbol al trecerii (posibile) de la profan la sacru, cu șansa deschiderii spre misterul ultim, **cele două bănci** pentru așteptare, de fapt un îndemn la răbdare și penitență, **Portarul**, apărătorul de drept al Marii Taine, pentru ca – în zgomotul valurilor și al cântecului de greieri – să intre **Solicitantul** aflat în căutare de Sine, după ce ratase, cu inconștiență, tot ce poate rata o ființă omenească în aspirația firească spre fericire.

Dacă treptele coborârii pământestești, într-o suferință purificatoare, par a fi trei, ca momente decisive ale desprinderii / înstrăinării de iubită (Johanna), copil (Carla) și părinți [ne întrebăm: oare să fie întâmplătoare coincidența onomastică între Ioana, soția trădătoare și Johanna, numele ei germanizat?], treptele INIȚIERII (poarta – inițierea) presupun o multiplicare a ipostazelor, șapte la număr: **Solicitantul**, din prima secvență, aspirantul la transcendent, **Soțul**, într-o relație subînțeleasă cu Ioana, personaj – absentă, **Amantul**, omul jumătăților de măsură și al compromisurilor apăsătoare, **Tatăl**, copleșit de vina de a nu-și fi înțeles și iubit fiica, așa cum s-ar fi convenit, **Fiul**, vinovat moral de moartea părinților săi, pe care i-a privat de dragoste și de singurul lor rost (Carla), **Omul solidar** cu nefericirea semenilor săi confrunțați cu furia apelor (au murit copiii și bătrânii) și, în ultima secvență, **Portarul**, după ce procesul de inițiere s-a încheiat, luând locul aceluia ce are – în sfârșit – dreptul de a trece dincolo de Poartă, pentru că „*i-a sosit clipa*” (Destinul - Mesagerul).

Cu greu ai putea găsi o secvență a textului care să nu poată fi copios comentată și interpretată, pentru că nimic nu e gratuit aici: nu există rarefierii sau scăderi nici în plan ideatic, cu atât mai puțin în plan estetic. Chiar dacă – la prima vedere – textul pare fracturat, organizat pe mai multe idei – adeziv, cu treceri inopinate de la un plan la altul, în realitate coerența sa se află în afara oricărei discuții dacă ținem cont, în primul rând, de personajele ce garantează consistența, unitatea și rigoarea unui veritabil spectacol de idei. Discursul dramatic astfel constituit trăiește din coliziunea (uneori), dinamismul (alteori) unor atitudini, concepții, adevăruri topite într-o plasă de simboluri pe cât de densă, pe atât de surprinzătoare, ținând permanent cititorul / spectatorul în priză. Spre exemplu, de la început, Portarul se arată iritat de amabilitatea / politețea solicitantului, mijloc de obținere a bunăvoinței cuiva, ascunzând – deci – falsul, interesul; apoi se revoltă împotriva abundenței verbale complet inutile, convins că oamenii se ascund după cuvinte (își ascund „*vidul sufletesc*”); în sfârșit, condamnă graba ca semn al lipsei de înțelepciune: „*Tare vă mai grăbiți. Uite, de asta aveți numai necazuri!*”

În altă parte, oscilând între starea de revoltă și rugăciune, Solicitantul „*se repede la port*”, insistă, strigă, se lamentează, dar „*Sesam, deschide-te!*” nu mai funcționează, ceea ce înseamnă **moartea poveștilor** (cu final fericit). Sau, poate, oamenii au uitat – pur și simplu – formula magică. NU TOT CE SE ARATĂ privirilor este și adevărat, ne aflăm sub vălul Mayei, încercăm mereu să vedem mai departe, dar nu întotdeauna oamenii percep sunetul grav al existenței. Solicitantul și Portarul se înfruntă / confruntă, conștienți că sunt doar două **personaje** ce-și joacă cu onestitate patetică rolurile care le-au fost pre-scrise. Primul susține că MILA înseamnă „*înțelegere, mărinimie, duiosie*” (tipul contemplativ, creator), în timp ce – ostentativ – Portarul se gândește la unitatea de măsură (omonimul aceluia) și subdiviziunile sale (omul activ, rațional, pragmatic și cinic).

Civilizație și natură! Aceasta pare să fie tema „dez-baterii” între tată și fiică care-i spune părintelui înaintea despărțirii irevocabile: „*Noi nu ne mințim cu victoriile civilizațiilor voastre bolnave: ne întoarcem la natură*”, conflict ce are – aparent – simptomele unui conflict între generații. În realitate, e mai degrabă un protest virulent împotriva lumii oamenilor maturi care au creat un spațiu artificial, sufocant și neproductiv, un spațiu al interdicțiilor de tot felul. Omul care a crezut și crede necondiționat în iubire a ratat iubirea de fiecare dată (soție, amantă, fiică) pentru că nu a știut să aleagă, pentru că nu și-a înțeles Destinul, motiv pentru care se află în fața Porții inaccesibile (neofiților). Experimentat, aflat într-un stadiu superior al inițierii, Portarul îi pune un diagnostic tulburător de adevărat: „*...sunteți exemplul perfect de nefericire: vreți mult, tot mai mult!*” De aici decurge, firesc, lecția de cumpătare care urmează: „*Domnul NU a murit de prost pentru că era lacon*”

Înaintea confruntării finale, cei doi își acordă reciproc iertarea, Solicitantul admitând (în urma bățăilor aplicate cu metodă, pricepere și profesionalism) că începe să devină „*un altul*”. Acesta din urmă pictează icoane, se roagă pentru mântuire, posibilă numai cu condiția depășirii pragului dintre cele două lumi. Sacrificiul de Sine (unge balamalele Porții cu sângele său, replică modernă dată gestului christic) aduce momentul mult așteptat: „*Se aude o muzică cerească. Poarta se deschide ușor*”. Dar cel care va trece dincolo va fi Portarul, căruia „i-a sosit clipa”. Printr-un transfer total de substanță, Solicitantul devine noul apărător al Porții în așteptarea momentului în care Mesagerul va reveni pentru el. Cu șansă reală, pentru că acum, Acesta – cel născut a doua oară – a învățat ce este așteptarea, cumpătarea, renunțând complet la vise. Deloc întâmplător, chiar în ultima secvență se vede trecând Johanna, într-un cărucior electric pentru infirmi, „*cu privirea ațintită în zare*”, parcă așteptând ceva ce nu va mai veni.

În mod cert, seria interpretărilor posibile și probabile nu se oprește aici. Ne vine în minte șansa de a interpreta parabola saviniană (de ce nu?!), ca una încifrând drama artistului ce caută să-și potolească nevoia de absolut prin pictură. Cele cincisprezece expoziții cu care se

mândrește în fața Mesagerului reprezintă doar Succesul, sursă a singurătății sale: „*confrății m-au negat, iar prietenii mei au devenit prietenii dușmanilor mei*”; probabil și o explicație plauzibilă a înstrăinării sale de familie. Ca orice artist care se respectă, se simte izolat, dar nu mai puțin orgolios: „*Ei nu știu că astfel m-au obligat să mă cunosc și să rodesc mai mult. Și bine!*” În cazul unui artist autentic, care are cu adevărat ceva de comunicat lumii, dar și mijloace de expresie la aceeași înălțime, **singurătatea** nu naște neapărat monștri, ci și capodopere! Dacă am admite o asemenea interpretare, s-ar pune problema să măsurăm corect raportul dintre om și artist! Nefericirea e a omului și, abia spre final, cu cât se apropie de zona sacralului, se descoperă artistul cu neostoita sa nevoie de transcendent. El desenează, pictează, contribuie la realizarea altarului, apropiind arta de funcțiile ei primordiale: religioasă și utilitară.

„*Poarta*” este piesa unui dramaturg aflat în plinătatea puterilor sale creatoare, lucid, echilibrat, mai ales experimentat, un observator încercat de amărăciune, dar **nu** și de resemnare, al naturii umane puse în situații – limită, explorate în profunzime și confruntate cu o lume a aparențelor strălucitoare, ce se lasă greu „*despodobită*”, lăsând privirii rănile sale cele mai adânci. „*Jocul ritmic*” cu viața și cu moartea naște, în suferință, cunoașterea și acceptarea limitelor noastre. Închei, asigurându-l pe autor că voi revizui lista priorităților pe genuri și specii literare. Asta cu condiția să întâlnesc texte și autori de același calibru.

O BIOBIBLIOGRAFIE EXEMPLARĂ

Deși adevărații iubitori de literatură cunosc faptele de arme (aproape eroice) ale Marilenei Donea, totuși îmi face plăcere să le reamintesc: o biobibliografie *Ovidiu Genaru – 65*, apărută în 1999, *George Bacovia. Bibliografie 1971–2001*, pentru care a primit Premiul Uniunii Scriitorilor pe anul 2001, apoi *Sergiu Adam – 65*, apărută în același an, *Ateneu – 40. Bibliografie 1964–2004*, vol. I–II, apărută la sfârșitul anului 2004, totul executat cu probitate și profesionalism. Observația lui Dan Perșa, conform căreia viziunea autoarei „*este una organică și gravitează în jurul Grupării literare Ateneu*” (v. „*Vitraliu*”, Bacău, nr. 1-2 / aprilie 2008, pag. 50) se dovedește a fi corectă. De ce n-ar urma lucrări de același gen, impecabil finalizate, ca și aceasta, dedicate lui Radu Cârneli, Eugen Uricaru, Constantin Călin (acesta din urmă ignorat cu o obstinație jenantă de „*capitaliști*”), Petru Cimpoeșu sau Ioan Tudor Iovian?!?... Bacăul, ca spațiu spiritual, ar avea ceea ce merită pe deplin.

De data aceasta, Marilena Donea își concentrează atenția, energia, toate forțele creatoare (uimitoare) pentru a dedica o lucrare similară unuia dintre prozatorii emblematici ai veacului ce abia a trecut, George Bălăiță*,

* Marilena Donea, *George Bălăiță. Bibliografie*, Bacău, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național și Editura **Corgal Press**; 2007, 268 pag.

la care trudește – din câte știu – de vreo 6 – 8 ani, cu răbdare și un total angajament intelectual – sufletesc, muncă întreruptă – la un moment dat – pentru realizarea bibliografiei revistei *Ateneu* – 40 (2004). În *Prefață* Marilena Donea își motivează gestul, singular pe plan național, atât prin valoarea de excepție a romancierului (*Lumea în două zile*, în special), cât și prin farmecul personalității sale: „distant, interiorizat”, cel mai adesea „zâmbitor și afabil”, ușor enigmatic, ajuns în situația de a ocupa scaunul de director al Editurii „Cartea Românească” între 1980–1989. Bibliografia alcătuită cu atâta trudă și pricepere, „încearcă să ofere o imagine de ansamblu asupra vieții și operei lui George Bălăiță, valorificând informațiile existente în documente tipărite până în acest moment” (pag. 8)

Prezenta lucrare este organizată în șase mari secțiuni: I CRONOLOGIA ce prezintă sintetic evenimentele semnificative din viața artistului; II OPERA unde sunt înregistrate volumele publicate în limba română, prezența în antologii, interviurile acordate, creația artistică publicată în periodice, traduceri în limbi străine; III REFERINTE: în volume, în dicționare de specialitate, recenzii, cronici, exegeze asupra cărților sale (apărute în presă), prefețele și postfețele apărute, în majoritatea cazurilor, la romanul lui Antipa confruntat cu cele două fețe (antagonice) ale existenței: domestică și infernală. În mod firesc, criteriul de ordonare este cel cronologic corelat cu cel tematic (pe opere, în ordinea apariției lor). O noutate, inspirată și eficientă, ar fi reproducerea unor citate reprezentative, extrem de utile celor care nu prea ar avea timp și șansă să găsească informația dorită. Urmează o secțiune specială: IV ICONOGRAFIE ce cuprinde seria fotografiilor reproduse din presa literară între 1975 – 2005, precum și facsimile apărute în „Familia”, „Rampa și Ecranul”, „Apostrof” și cap. V, cuprinzând INDICELE DE NUME, cu trimitere la poziția referinței unde este pomenit autorul / comentatorul / exegetul. Cartea se încheie cu VI ILUSTRĂȚII – 29 de fotografii oferite de autorul „Lumii în două zile”, veritabile documente de istorie literară.

Cititorului i se oferă datele esențiale, pe etape, pe volume, cu un interes marcat pentru a sublinia valoarea de excepție a scriitorului și caracterul exemplar al personalității sale. În orice caz, se verifică supoziția unor comentatori conform căreia autorul s-a confesat mai puțin / extrem de rar în fața confrăților deghezată în reporterii**, dar a făcut-o cu toată voluptatea în opera sa. Ca o dovadă, Marilena Donea, pentru a reface traiectul existențial al autorului, nu se poate baza decât pe un interviu acordat Taniei Radu în 1984, unul acordat lui C. Stănescu în 1993, altul lui Ion Simuț în 1999 și cel mai recent, pe un interviu acordat lui Ștefan Agopian în 2002. Datele oferite sunt

confruntate cu amintirile și aprecierile lucide, dar nu lipsite de încărcătură emoțională, ale autorului angajat în dialogurile menționate mai sus. Slăbirea interesului public pentru faptele sale literare, spre exemplu, este comentată acid de G. Bălăiță, care tocmai editase un volum de publicistică, *Gulliver în Țara Nimănu* (1994) – acesta constată, deloc amuzat, că nu a fost băgat în seamă decât de un condeier („de tranziție”, aș spune eu), superficial și găunos: „scrise vreo șase rânduri cam așa: credeți că Bălăiță a scris o carte nouă?! Aș!! Este o culegere de articole vechi...” (Interviu luat de Ion Simuț în 1999) Cam așa merg lucrurile în România postdecembristă: marginalizăm, proiectăm în derizoriu, luăm în băscălie în numele unor principii (?!?) care n-au nimic de-a face cu valoarea estetică.

Dacă ne vom concentra puțin asupra referințelor critice vom constata următoarele: din cele 134 de texte care se referă la opera lui George Bălăiță, 64 apar în volumul de critică și istorie literară, 10 în sinteze semnate de Al. Piru, D. Micu, N. Manolescu, Marian Popa, Alex. Ștefănescu, 13 în dicționare literare și bibliografii, iar 47 în periodice. Din acest total (înregistrat) de comentarii, așa cum era de așteptat, 50 se referă la *Lumea în două zile* (32 de intervenții au fost provocate de prima ediție a romanului – 1975, 16 au apărut la ediția a doua a romanului, în 1985 și doar 2 în 2005 – „quod erat demonstrandum”), iar 22 se referă la romanul apărut în 1978, *Ucenicul neascultător*; deci aceste două capodopere acumulează aproape jumătate din totalul intervențiilor critice (în volume sau periodice).

Marilena Donea, din dorința de a face un lucru cât mai temeinic și din respect pentru cititorii săi, le oferă nu mai puțin de 91 de citate cu adevărat reprezentative, aparținând unor condeie critice respectate, unele foarte generoase, cantitativ și calitativ, semnate de: N. Manolescu, Constantin Călin, Eugen Simion, Valeriu Cristea, Valentin Tașcu, Lucian Raicu, Ion Vlad, Paul Georgescu, Alex. Ștefănescu, Ileana Mălăncioiu... Oricine ar parcurge această substanțială contribuție a Marilenei Donea, va avea la îndemână nu numai un prețios instrument de lucru, dar și un itinerar ideal în inima narațiunilor semnate de ex- băcăuanul George Bălăiță despre care scriam cândva că a realizat „o sinteză organică puternică a romanului modern, în substanța și în procedeele sale artistice, sinteză ce stă sub semnul maturității la care a ajuns romanul românesc și care deschide drum larg împlinirilor viitoare” (1979).

Nu ne rămâne decât să o felicităm pe autoare și să-i urăm din toată inima puterea și tenacitatea de a-și duce până la capăt proiectul: de a revela identitatea unei grupări literare („Ateneu”), grupare ce a demonstrat – în timp – o uimitoare omogenitate, coerență și forță intelectuală, valoare în primul rând. Așteptăm de la Marilena Donea elaborarea altor bibliografii care pot impune o imagine meritată a Bacăului ca topos spiritual.

** Eu însumi am încercat așa ceva în 1982; nu m-a refuzat, dar m-a amânat cu atâta eleganță, încât am renunțat!!

Gheorghe Postelnicu

SPITALUL DE URGENȚĂ

Cartea de debut a Elenei Stroe-Otavă* se asimilează neorealismului prin acuratețea amănuntelor prezentate în alb și negru, prin disponibilitatea de a scoate la lumină insalubrul din domeniul asistenței medicale și prin viziunea moralistului contrariat de indolență și corupție. Este reportajul unei drame rememorate pe nerăsuflăte, fără pauze, capitole, părți. Nouă luni de coșmar trăite ca o singură zi, la reanimare sau la terapie intensivă, în sala de operație sau în dureroase ședințe de recuperare. O compoziție coerentă, o generoasă deschidere spre realitate, care rostește niște adevăruri ce stau la inimă oricui.

Personajul principal, profesoara de liceu Victoria Stroescu (nume predestinat unei învingătoare) este accidentată grav pe o trecere de pietoni. În 25 de ani de carieră a idealizat noțiunile de bine și rău. A sădit, a îngrijit, a dăruit. Pe patul de suferință pretinde aceleași valori pentru a putea merge din nou. Le găsește doar la membrii familiei și la medicii din București. Starea de vinovăție că a dat de furcă celorlalți se împletește cu o tărie de caracter ieșită din comun. „*Ce este mai dureros pentru mine, este că eu nu uit nimic!*”, exclamă eroina. La început are ezitări dacă să ceară să fie mutată la un spital din capitală („*ce vor spune medicii din Focșani?*”), dar, lucrul de mântuială după principiul „*Lasă că, dacă are zile, se vindecă de la sine*”, „*medicul care conduce operațiunile asistentelor din pragul ușii, de parcă pacienta ar fi avut ciumă*”, faptul evident că „*toți încercau să câștige bani din suferința bolnavilor și a rudelor acestora*”, teama că va rămâne infirmă o determină să lupte împotriva vanității provinciale și să obțină trimiterea la București.

Trăirile Victoriei Stroescu, având o mână și un picior imobilizate, pendulează între afecțiunea familiei, talentul, cutezanța și tactul medicului curant de la Spitalul Floreasca, pe de o parte, și atenția condiționată a asistentelor, infirmierilor și a brancardierilor, pe de alta. De o mare expresivitate sunt portretele feminine, unele greu de uitat, distorsionate parcă de tirania diferitelor accidente, prinse în prim-planuri de concretețe, cu izolarea ici-colo a unui cadru lucrat mai stăruitor. Din vremuri străvechi, femeile au direcționat energiile, bărbații împlinindu-se sau nu prin ele. Așa se face că personajele masculine nu au în această carte consistență, chiar și „*medicul cel bun*” fiind convențional.

În calitate de cititor simți că e o poveste adevărată, că sinceritatea autoarei răcorește asemenea unei pungi cu gheață. Prezentând propria întâmplare nefericită ca pe un fapt divers, lectura este plăcută, închiderea cărții

aducând ceva tulburător, poate chiar sugestia de tragism și absurd ale vieții. Însuși cuvântul *reanimare* provoacă fiori în afara spitalului, afirmă personajul căruia camera i se părea ca un cavou, „*în care doar eu eram vie*”. În acest spațiu „*cu lumina galbenă strecurată prin jaluzele, bolnavii sunt condamnați la chinuri groaznice*”. O idee străbate nuvela de la început până la sfârșit: vinovatul trebuie să plătească integral, dacă nu în justiție, atunci în fața divinității. Discursul are vehemența unui rechizitoriu, diluat doar pe alocuri de romantismul feminist și de aprecierile moraliste. Autoarea este puternică în arta monologului și a evocării copilăriei rurale, în limbaj natural, pitoresc. Răutății și nepăsării le sunt opuse candoarea și valorile umane specifice meseriei de dascăl (o prelungire a copilăriei), paseismul. Spitalului de provincie – instituția bucureșteană, orașului și vieții de la bloc – satul și pădurea, totul sub semnul florii de tei, calmant desăvârșit al sistemului nervos.

Dacă starea de grație în acest moment este emoția, cred că simplificarea secvențelor cu pronunțată tăietură ilustrativă, pedagogică, va lăsa un loc mai mare meditației în care și epicul se va mișca mai dezinvolt.

* Elena Stroe-Otavă, *La umbra teilor în floare*, Focșani, Editura Andrew, 2007.

George Vigdorovits

INFERNUL CLIPEI, PURGATORIUL CUVÂNTULUI, PARADISUL AMINTIRII

Quo Vadis România?!

VOLUPTATEA MARGINALITĂȚII

Cumplit de greu m-am decis să las urma scrisă a acestor rudimente de impresii, gânduri sau chiar idei (majoritatea fixe). Eu mă definesc prin excelență drept un nonconformist de cafea, un rebel de salon, un luptător virtual. Fulgurările cu care vă voi plictisi, contraria, enerva preț de câteva ceasuri de lectură (activitate pe cale de dispariție) sunt de fapt un pariu existențial cu mine însumi. Pariu dinainte pierdut, cu bună știință, ba poate cu stil, voluptatea unui *looser* de a rămâne marginal, de a fi mereu ținut pe circumferința cercului, pe care nu-l voi închide niciodată.

MIZILICURI PSEUDO-INTELECTUALE

Aceste scrijelituri în roca moale și perisabilă a conștiinței de sine constituie în primul rând un suprem efort individual de învingere a lenei, a comodității intelectuale, a artei de a pierde vremea cu ștaif artistic, o ultimă încercare disperată de a transcede instinctul sigur al autodistrugerii spirituale.

În al doilea rând, bombasticismele cu tentă dramatică cu care vă voi obosi în cele ce urmează reprezintă o tentativă haotică de „salvare prin scris”, sintagmă folosită prea adesea de precursorii mei simandicoși și elitiști, atașați culturii și artei înalte precum muștele... de paradisul anabolic. Totuși, pentru mine, salvarea prin scris este o pură încercare de autodefinire, una sper definitivă, după ce vreme de patru decenii am trăit numai din aproximări penibile...

În al treilea rând, mizilicurile pseudo-intelectuale pe care le voi presăra pe întinderea imaculată a hârtiei sunt o operațiune de supraviețuire în deșert, adică de salvare a ființei limbii române, grav bolnave și epuizate din cauza rupturii de patriamă. Apărarea prin scris a ultimei redute de identitate românească. În acest sens, îmi cer scuze dinainte pentru cantitatea, calitatea și eficiența muniției lingvistice folosite.

În al patrulea rând, rafalele de conștiință pe care am insolenta să le trag asupra D-voastră sunt de fapt îndreptate împotriva dictaturii singurătății, pe care eu însumi am instituit-o, cu un masochism, demn de o cauză mai bună, prin două emigrări și două divorțuri. Colecționar de neveste și cetățenii, îmi urmez revoltat destinul de „jidov rătăcitor”, cu mențiunea că eu revin mereu la vatră, pentru întăriri morale, muniție etică și sprijin logistic-cultural.

EXTRATERITORIAL BÂLCIULUI LITERAR MIORITIC

Nu-mi fac iluzii cu privire la eventualul *succes literar* al prezentelor însăilări din exil.

Din păcate, nu fac parte din nici o confrerie literară sau gazetărească, nici măcar în Clujul natal n-am făcut lobby sau n-am susținut material vreo revistă, mai mult n-am recurs la schema levantină a invitării vreunui literat sau universitar local în străinătate pe speze proprii, cum se obișnuiește. După trei premii naționale de poezie obținute în România (Eminescu – 1991, Minulescu – 1992, Panait Cerna – 1992), unul în Israel pentru cultura românească (Fundația Iancu Lovici – 1998), sute de articole publicate în ziare din România și Israel sunt practic un ilustru necunoscut, admirat poate doar de câțiva prieteni și apropiați. Un etern debutant, aflat la a cincea carte, după trei plachete de poezie și o culegere de articole politice, toate apărute la prestigioasa editură Clusium, consemnate marginal doar în Tribuna, Steaua și Realitatea Evreiască. Noroc, nu trăiesc din scris și mă pot defini drept un bun inginer printre poeți, respectiv un bun poet printre ingineri. Mai mult, dezgustat de coteriile și spiritul de gașcă ce domnesc în viața literară și gazetărească a noii României democratice, dominate de cel mai pur spirit stalinist: – cine nu e de-al nostru, nu există! – am adaptat nițel la specificul local, am ajuns să nu mai am nici o ambiție literară, cu excepția intrării în Uniunea Scriitorilor. Nu pentru sporul ridicol de pensie sau vreun concediu la Casele de Creație, ci pentru a-mi instituționaliza o activitate pasională, fără nici o finalitate practică.

Rațional prin formația de inginer, extrateritorial, iudeo-mason dubios, singura mea posibilitate de ancorare în realitatea literelor românești este apartenența oficială la breasla scriitorilor. În rest, spectacolul jalnic al grupurilor de interes și influență care se publică și premiază reciproc, nu mă interesează, ba sunt chiar mândru că nu particip la acest bâlci balcanic dezgustător, în mare parte tipic pentru elita culturală românească.

SCORMONIRE LA ORIGINI

Acum, că mi-am pus-o singur, ca să folosesc jargonul actual la care, deși l-am preluat, nu subscriu, trec la chestiunea spinoasă a originii evreiești. Sunt unicul urmaș a doi

supraviețuitori ai Holocaustului. Tata a fost deportat la Bergen-Belsen și a scăpat ca prin minune cu întreaga-i familie, fiind eliberat de anglo-americi și transferat în Elveția la sanatoriul de boli pulmonare de la Davos, prin bunăvoința Crucii Roșii Internaționale, din cauza infiltratului pulmonar și a greutății de bala înăbușată subnutrită – 38 kg. După 6 luni de recuperare medicală, a început cursurile Facultății de Drept la Geneva. Între timp primise dreptul de ședere în Elveția, dar chemarea străbunilor sau a patriei, poate mirajul rădăcinilor, l-au determinat ca împreună cu sora, mama și tatăl său să se repatrieze în România, în Cluj, unde familia Vigdorovits trăiește de patru generații. A fost cea mai proastă decizie dintre cele posibile, pentru că după instaurarea comunismului a fost luat la bani mărunți, amenințat și șantajat de autorități din cauza originii burgheze (părinții, comercianți bogați), respectiv din cauza *excursiei elvețiene* drept pentru care a fost mereu suspectat că este spion occidental. Acestui „simț istoric vizionar „al bunicilor și tatălui meu pot mulțumi nașterea mea târzie, în epoca dezghețului stalinist a lui Dej.

Mama, târgu-mureșeană dintr-o familie burgheză înstărită, a avut șansa ca împreună cu părinții să fie ascunsă în pivnița casei unor vecini maghiari de bine, în cursul ghețozării și deportării evreilor din oraș. În această *Odisee* subterană de trei luni, salvatoare a fost prezența de spirit a bunicului meu, avocatul Schwartz Lazăr, care în prima fază a deportării evreilor a fost exceptat datorită decorațiilor cu care s-a întors din primul război mondial. El și-a lăsat brațul drept în zăpezile din Alpi, la Doberdo, întru „gloria eternă” de încă un an a Imperiului Austro-Ungar, lucru apreciat formal de hortiști. Lui i s-a prelungit dreptul la viață, în sensul că nu era livrat la crematoriile din Auschwitz, odată cu grosul materiei prime evreiești. În scurtul răstimp ce i-a rămas la dispoziție a reușit să-și ascundă și să-și salveze soția și fata.

PROCREAT ÎN RĂSPĂR CU ISTORIA

Practic, am încolțit dintr-un miracol istoric, din doi norocoși supraviețuitori. Halal noroc de altfel, deoarece cred că spaima, frustrarea și mizeria prin care au trecut părinții îmi sunt implementate indirect în gene. Nu am căderea să fac digresiuni de psihologie colectivă, dar sunt convins că o traumă de asemenea proporții se transmite cel puțin încă preț de o generație. Am cunoscut personal câțiva copii de supraviețuitori de lagăre fasciste, născuți imediat după război, care aveau malformații fizice sau tulburări psihice grave.

Probabil ai mei reprezintă o spiță genetică puternică și au avut un interludiu de 18 ani, în care au avut timp să-și refacă vitalitatea reproductivă. Dar maxim atât, căci au trăit tot în spaimă și relativă mizerie sub tăișul luptei de clasă, în care huruitul nocturn de dubă sau bocănitul de bocanci pe casa scârilor erau monștrii cotidiani ai unei istorii încalzarmate trăite la firul ierbii, sub obrocul terorii noi. Am regretat toată viața că nu am frați, dar nu mă mir căci doi evrei intelectuali, minoritari atât etnic cât și social, n-aveau de ce să procreeze, ca să umple beciurile securității, șantierele de reeducare ideologica sau cel mult să producă noi soldați ai partidului comunist.

PARADIS SECOND-HAND DE UNICĂ FOLOSINȚĂ

În copilărie am fost înconjurat de oameni vârstnici, cu mari calități sufletești și intelectuale, majoritatea fără urmași, care

formau o insulă de urbanitate, burghezie, civilism într-o mare omogenizatoare de primitivism, colectivism și teamă difuză. Lumea veche, cosmopolit-burgheză, în cea mai pură tradiție ardelenescă a toleranței interetnice și solidarității dintre clasele sociale. Aceasta a fost șansa alterității mele, microuniversul din str. Ciurea din centrul Clujului, unde am petrecut o copilărie aproape paradisiacă, sub aripa ocrotitoare a mătușii Peri și unchiului Țini, doi comuniști de salon, rude prin alianță. Am fost lansat în lume cu un bagaj uman-educational exemplar și competitiv, fapt pe care l-am conștientizat doar mai târziu. Gașca copilăriei, cu care am comis cele mai tembele șotii posibile, în care erau copii români, maghiari, germani și de alte naționalități, vorba conducătorului suprem din acea perioadă, m-a integrat perfect în societatea de-atunci, în care mijleau bobocii unei desprimăvăreri a regimului. Vechea lume trainic-interbelică, așezată și armonioasă mai persista insular. Erau anii socialismului cu față umană, ai unei ușoare liberalizări și slăbiri a hățurilor dictaturii, suflau vânturi de simpatie și chiar susținere occidentală. Celebra luare de poziție a lui Ceaușescu împotriva invadării Cehoslovaciei, menținerea de relații diplomatice bune cu Israelul după războiul de 6 zile din 1967 și în speță desovietizarea țării erau realități de bun augur. Micul meu univers era însuflețit de aroma de cafea braziliană prăjită și banane de pe unul din bulevardele centrale ale Clujului, alimentele de bază erau ieftine, galantarele magazinelor începeau să se coloreze și diversifice chiar cu mărfuri din import, la meciurile lui U se cânta Gaudeamus, la chioșcurile de ziare găseai Libération, Humanité, Der Spiegel iar rafturile librăriilor se umpluseră cu cărți străine sau autohtone interzise vreme de trei decenii.

EFFECTUL BENEFIC AL RĂDĂCINILOR AMARE

Deși mi-am propus să nu fac excursuri autobiografice, nu m-am putut abține să nu evoc „matricea formativă” personală, bineînțeles cu tendința intrinsecă de idealizare a copilăriei.

Revenind la originea mea evreiască, de care am fost, sunt și voi fi conștient, responsabil și mândru toată viața, mă marchează prin regimul de urgență al ființei, prin permanenta stare de asediu a sufletului și mai ales prin permanentul „război civil” spiritual. Practic, în continuu sunt condamnat prin structura personalității la neliniște, angoase, frământări, drame personale (majoritatea de alcov) și uneori chiar depresii. În esență sunt un nevropat erotoman, cu o neostoită poftă de viață, dinamism (de multe ori întors împotriva propriei persoane) și deschidere afectivă irepresibilă spre oameni. Starea de criză sufletească sau zbatere spirituală reprezintă normalitatea mea, constanta existenței mele. Iuda trebuie să sufere! Poporul evreu va suferi până la sfârșitul timpurilor pentru deicid! Aceste stereotipii antisemite milenare, cu toate că mă lezează personal, în ce am mai uman și profund, mă pun pe gânduri...și mă fac copârtaș la un păcat absurd, independent de voința mea.

ZODIA NOROCOASĂ A POPORULUI ROMÂN

Destinul colectiv evreiesc m-a impresionat încă din fragedă pruncie. Țin minte, aveam doar patru ani, eram cu părinții și câțiva prieteni de-ai lor la Sovata. În loc să ieșim seara la plimbare, acești cunoscuți stăteau cu urechea lipită de un radio vechi și discutau aprins și cu entuziasm despre uluitoarea

victorie militară a Israelului din 1967. Acolo, într-un cadru familial și natural feeric am început să pricep setea de demnitate a unei minorități mondiale, căreia îi aparțin, mereu expusă la invidia, ura, fărâdelegile și bunul plac al oricărui principe, monarh sau regim politic. Aflați întotdeauna la cheremul, discreția, batjocura sau violența extremă a oricărui vecin, satrap local, partid, curent ideologic, singura șansă de supraviețuire colectivă a strămoșilor mei era de a câștiga maximal toleranța și aprecierea mediului în care au trăit.

Eu personal am fost un băftos, născut în zodia norocoasă a poporului român, în mijlocul căruia, n-am avut parte decât de afecțiune, înțelegere, ba chiar admirație. N-am fost niciodată ironizat, jignit, umilit sau discriminat. Sunt convins că e și noroc individual.

O singură dată, un coleg de facultate și-a permis gluma clasică de Auschwitz, potrivit căreia evreii au intrat pe poartă și au ieșit pe coș. În semn de recunoștință i-am tras un pumn zdravăn și l-am trimis la podea. Regret, nici el nu era un monstru, ci doar un adolescent tembel, care vroia să epateze în prezența altora.

SMERITĂ MĂRTURIE DE CREDINȚĂ

Fără a fi emfatic sau conjunctural, chiar dacă asemenea efuziuni au fost demonetizate de tribuni nebuni și patrihoți sforăitori, datoroz formația mea profesională, spirituală, culturală și mai ales umană, bunului și neprețuitului popor român, în mijlocul căruia m-am născut, crescut, suferit și împlinit ca persoană simțitoare și gânditoare. Eu câte zile voi avea, voi simți, iubi și gândi românește. Totală identificare, ba mai mult, altoire, căci poemul meu cosmic lăsat pentru eternitate sunt cei doi copii născuți din trup și suflet de femei române. Aceste umile rânduri se vor de fapt o apologie a limbii române scrise într-un exil asumat, o smerită mărturie de

credință față de rădăcinile românești, pe care le voi sădi prin neajutoratele mele metafore pe cerul veșniciei tricolore.

NIȚEL PATRIOTISM LOCAL, SUPRAETNIC ȘI POLITIC

Negreșit, barza destinului m-a aruncat „pe-un picior de plai, pe-o gură de rai”, în mijlocul Ardealului trainic, măsurat, serios, eroic uneori, supus înțelept alteori, sinteză sublimă de tradiție și modernitate istorică, superbă vatră multicoloră de întrepătrundere interetnică.

Evit cu bună-știință gargara postmodernist-globalistă a multiculturalității. La noi, neamurile au rădăcini profunde, cutume păstrate cu sudoare și sânge, verticalitate viscerală, morminte și biserici seculare care nu pot fi obiectul disputei aride a întâietății cronologice sau de bonton a simpozioanelor superficial-mondene. Ardelenismul este grav, cumulativ, supraetnic. În acest aluat dumnezeiesc, există totuși ponderi clare: este întâi de toate românesc, apoi unguresc, apoi săsesc, șvăbesc, evreiesc, sârbesc, slovac și țigănesc. Noi ardelenii de bun simț, știm, purtăm în trup și suflet acest „tablou sanguin complex”, miraculos și unic în Europa bântuită de marasme sanguinare. Integrarea europeană a început cu un mileniu în urmă pe plaiurile mele natale, uneori natural, alteori prin forța armelor. Poate că sună protocronist sau sunt un minoritar frustrat, excedat de patriotisme locale antagonice, dar cred cu tărie în viitorul Transilvaniei, ca model de europenism și rampă de lansare a noii României democratice pe mapamondul secolului 21. A venit vremea ca Ardealul să fie restituit ardelenilor, după atâtea experiențe istorice tragice, când sforile existenței noastre au fost trase din exterior...

Petre Fluierașu

CULTURA DE MASĂ ȘI CONDAMNĂRILE IPOCRITE

Societatea umană este caracterizată de un proces permanent de redefinire. Valorile se schimbă aproape instantaneu, viteza actuală nu poate fi înțeleasă prin prisma valorilor clasice. Tradiția a fost izolată, pentru că nu mai reușește să se ridice la un nivel competitiv. Astăzi, când accentul se pune pe un capitalism existențial esențialmente cinic, oamenii vor să vadă rezultatele imediate. Orice teorie care presupune valori definite vag, se erodează aproape instantaneu. Vremea romantismului a trecut, oamenii știu astăzi că pot pretinde eficiență, au înțeles în sfârșit că societatea există pentru ei și trebuie să se adapteze nevoilor individuale și nu teoriile abstracte.

Societatea secolului 21 nu mai are timp să aștepte, nu mai are timp pentru teorii profunde. Vrem să facem cât mai mult și cât mai repede. Calitatea alunecă automat pe planul doi. Pe măsură ce lumea se dezvoltă, oamenii înțeleg că viața nu se reduce la o încercare permanentă de a te autodepăși. Individul modern vrea să își optimizeze viața, să câștige cât mai mult timp, pentru a se putea bucura cu adevărat de existență.

Cultura de masă reprezintă stadiul ultim atins de umanitate până în acest moment. Astăzi, datorită exploziei mijloacelor mass-media, oamenii au acces la informație. Suntem liberi să cercetăm, putem dispune în

orice moment de elementele constitutive necesare construirii unui raționament. Suntem liberi să gândim tocmai pentru că societatea actuală se bazează pe libertatea de exprimare. O libertate de exprimare care nu trebuie înțeleasă părtinitor. Orice opinie are dreptul să existe, nu doar cele cu care suntem de acord. Ori putem să spunem orice ori nu putem să spunem nimic. În cazul libertății de exprimare nu pot exista jumătăți de măsură, pentru că niciun interes colectiv nu trebuie să devină mai important decât interesul individual. Suntem ființe naturale și nu vom putea niciodată să îi punem pe ceilalți înaintea noastră.

Explozia culturii de masă a dus, aidoma oricărui proces ideologic, la construirea unor mituri. Dacă în antichitate existau zeii, astăzi există vedetele. Dacă acum câteva secole existau și erau apreciați Kant, Hegel și alții, astăzi impact asupra societății au cărțile unor autori ca Dan Brown, Paulo Coelho, J.K. Rowling etc. Nu este vorba de o scădere a nivelului, nu este vorba de o rafinare pozitivă sau negativă a gusturilor, este vorba de realitate, de evidență. În trecut cultura era un proces exclusivist, astăzi cultura este accesibilă tuturor. În trecut, oamenii erau obligați să citească, pentru că nu existau alte mijloace de a se informa. Oamenii de cultură erau cei care impuneau modele, pe care, în absența altor posibilități, nu puteai să le contesti. Frustrările acumulate au dus la formarea unei majorități tăcute care, atunci când a avut posibilitatea, a sancționat drastic clasa conducătoare. Odată ce evoluția le-a oferit alternative, oamenii au ales, renunțând la rolul de simpli cobai. Astăzi cultura nu mai poate exista aplicând standardele trecutului, pentru că acestea au fost depășite de mult. Discuțiile sunt inutile, nu contează de ce, nu contează cum, nu contează în ce direcție, contează doar că aceste standarde au devenit inaplicabile. Cei care continuă să lupte pentru vechile sisteme sunt sortiți izolării. Intelectualii au ajuns să nu mai conteze în ceea ce privește marea scenă, iar acest lucru nu ar trebui să ne surprindă. Oamenii și-au pierdut încrederea în intelectuali, la fel cum în ultimul timp încep să-și piardă încrederea și în presă. Spectatorii refuză să aplaude atâta timp cât actorii nu se ridică la înălțimea așteptărilor. Și în cele din urmă, de foarte multe ori, spectorii pleacă din sală. Este o realitate firească, pentru că atunci când simți că interesele nu îți sunt reprezentate, vrei să te revolti, să le arăți celor din jurul tău că ai puterea de a riposta. Animalul luptă până la ultima suflare pentru a rămâne în viață. Omul de ce ar trebui să facă altfel?

Accesibilitatea este una dintre cele mai apreciate calități astăzi. Valoarea unui simbol este strâns legată de posibilitatea indivizilor de a ajunge sau nu la el. Astfel se poate explica laicizarea societății. Oamenii nu se mai pot raporta la principii imuabile, ei au nevoie de dovezi incontestabile. Teoria lasă locul practicii, pentru că doar aceasta le poate oferi indivizilor ceva palpabil. Am învățat de mult să nu mai credem fără să cercetăm!

Cultura de masă este accesibilă, cultura de masă nu se agată de niște valori absolute. Totul se află în continuă

mișcare, oamenii au reușit să se elibereze de constrângeri. Sexul începe să nu mai constituie un subiect tabu, homosexualitatea este acceptată legal, influența cultelor a scăzut, libertatea de exprimare este apărată chiar și prin război. Lumea a început să nu mai trateze totul în modul apocaliptic specific trecutului. Astăzi trebuie să învățăm că viața merge înainte orice s-ar întâmpla. Nu avem cum să ne opunem schimbărilor și tocmai de aceea trebuie să știm să ne adaptăm. Natura găsește întotdeauna o cale iar omul nu ar trebui să facă excepție.

Evident, ca în orice organism social cu caracter emergent, apar indivizi care contestă evoluția. Fără să înțeleagă că libertatea individuală este fundamentul existenței umane, analiștii acuză sistemul, oferind pretexte. Fumătorii sunt "forțați" de împrejurări să fumeze, magazinele de tip junk-food sunt vinovate pentru problemele nutriționale ale oamenilor. În loc să se întrebe de ce tinerii caută modele printre starurile rock, oamenii condamnă rock-ul, în loc să se gândească la modalități pentru a îmbunătăți calitatea mâncării naturale, oamenii aruncă vina asupra localurilor fast-food. Și iată cum condamnăm fără să înțelegem de ce o facem. Societatea nu poate garanta indivizilor șanse egale, viața nu este în esență „politicaly corect”. Discriminarea este esența sistemului natural. Cineva învinge și cineva pierde, așa a fost și așa va fi și de acum înainte. Nu avem cum să atentăm la firescul existențial, pentru că suntem în primul rând ființe, supuse la rândul nostru acelorasi constrângeri naturale, și abia mai apoi entități etice.

Cei care acuză societatea capitalistă dau dovadă de ipocrizie. Nimeni nu te împiedică să reușești. Atunci când vrei șanse egale, atunci când vrei ajutor, înseamnă că nu consideri că poți reuși pe cont propriu. Să învățăm să gândim ca niște învingători. Dependenta poate fi învinsă oricând, este vorba despre o simplă decizie. Nu Mc'Donald's este vinovat pentru că oamenii își distrug sănătatea. Atâta timp cât avertismentele sunt ignorate, atâta timp cât individul alege de bunăvoie se acționeze, el este singurul responsabil. Fumătorii au dreptul să se sinucidă, ei trebuie doar să respecte libertatea celorlalți. În propria casă, în spațiul tău privat, ești liber să faci absolut orice și nimeni nu altcineva în afară de tine nu poate fi vinovat pentru alegerile tale. Nu avem voie să încălcăm legea, însă în rest regulile nu ne pot constrânge, nu avem cum să aruncăm vina asupra celorlalți. Viața noastră, alegerile pe care le facem, sunt în mod absolut decizii personale. Nu contează contextul în care am ales, nu contează presiunile exterioare. Acestea sunt doar scuze. În definitiv, contează rezultatul, și nu modalitățile prin care ajungi la rezultat. Cinismul existențial va fi „religia” noului mileniu.

Atunci când pierzi, sistemul apare demonic, încerci să contesti elementele care crezi că te-au înfrânt. Să privim însă din perspectiva învingătorului. Doar cei care reușesc au dreptul să critice, pentru că doar atunci o vor face fără resentimente. Când nu există presiune apare valoarea. Altfel, lăsându-ne mânați de ură, nu vom reuși decât să distrugem fără discernământ.

Este ușor să conțesti, este ușor să acuzi. Să învățăm să ne analizăm acțiunile, să învățăm să înțelegem de unde vin nevoile noastre, și în primul rând să învățăm să fim sinceri. Nu există greșeli colective, pentru că sistemul de valori ține în mod exclusiv de individ. Trebuie să ne asumăm responsabilitatea gesturilor noastre, trebuie să credem cu tărie în noi. Doar astfel vom învăța să ne ridicăm deasupra disputelor, doar astfel vom înțelege frumusețea jocului numit viață.

Globalizarea este firească, capitalismul este o consecință a dezvoltării umane. A le nega înseamnă a contesta însăși societatea care ne garantează existența. Nu trebuie să ne temem de noi înșine, nu trebuie să capitulăm la primul obstacol. A fi liber înseamnă a ști că poți să faci orice vrei. Asta nu înseamnă însă că trebuie să și faci ceea ce gândești. Înseamnă pur și simplu să ai certitudinea că ești independent și nu depinzi de niciun factor exterior. Să învățăm să fim dispuși să ne asumăm consecințele acțiunilor noastre și vom deveni liberi, mai liberi decât ne-am imaginat vreodată că am putea fi.

Nu ceea ce mâncăm ne îmbolnăvește, ci alegerea noastră de a mânca acele produse. Nu țigările neucid, ci alegerea noastră de a fuma. Nu putem nega dreptul companiilor de a își promova produsele, trebuie să învățăm să alegem. Cine reușește bine, cine nu, dispare! Selecția naturală este cel mai simplu și în același timp cel mai desăvârșit proces natural. Să învățăm să supraviețuim, să învățăm să învingem întotdeauna, indiferent de condiții.

Obstacole există. Însă nu poți acuza obstacolul pentru eșecul tău. Atâta timp cât există indivizi care reușesc, se poate, atâta timp cât există mai multe posibilități, există libertate. Limitele iluzorii pe care le ridicăm pentru a ne masca neputința trebuie conștientizate. Nu este nicio problemă dacă dorim să ne mințim în continuare, însă haideți să o facem conștient. Nu este nicio rușine, amăgirea de sine face parte din natura noastră umană. Până la urmă, singurul nostru scop trebuie să fie fericirea. Trăim pentru a ne bucura de viață. Să o facem însă conștientizându-ne, să fim fericiți pentru că vrem cu adevărat asta! Nimeni nu ne poate împiedica.

Fie că vrem, fie că nu, societatea va continua să se schimbe și trebuie să ne mulțumim pe noul model social. Altfel, vom fi marginalizați. Râul împinge nisipul la margine și își continuă drumul spre mare. Cursul istoriei este implacabil. Dacă vrem să schimbăm lumea, trebuie să înțelegem cum funcționează ea. Altfel, ne vom lupta la nesfârșit cu morile de vânt. Să acceptăm ceea ce considerăm corect, să luptăm împotriva a ceea ce ni se pare greșit. Dar să facem asta păstrând întotdeauna un echilibru, având grijă să urmăm căile sigure. Altfel, riscăm să pierdem totul. Iar viitorul aparține celor care știu să câștige.

Să încercăm să analizăm lumea cu sinceritate. Să schimbăm perspectiva măcar pentru câteva momente. Să învățăm să punem altfel problema, să renunțăm la ipocrizia care din păcate ne caracterizează din ce în ce mai mult în ultimul timp. Poate că țigara le oferă indivizilor

ceva în plus, poate că mâncarea de tip junk-food este pur și simplu mai bună decât mâncarea sănătoasă, poate că oamenilor le place extremismul, poate că rasismul și egoismul sunt condiții sine qua non a existenței, poate că teroristii au motive foarte bine justificate, poate că oamenii vor o presă tabloidizată, poate că oamenii sunt interesați doar de sex și de bani, sau poate că oamenii vor aceste lucruri pur și simplu, fără să se gândească prea mult la asta. Până la urmă, cine a spus că rațiunea este singurul criteriu...? Orice este posibil. Să nu mai respingem din start ipoteze, să cercetăm cu meticulozitate, să ne punem întrebări fără a ne aștepta la anumite răspunsuri. Doar dacă plecăm la drum cu inima deschisă vom reuși să ne bucurăm de călătorie. Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la obsesiile personale. Nu avem cum să fim obiectivi. Însă trebuie să ne acceptăm subiectivitatea, să înțelegem că întregul nostru sistem valoric nu este decât o înșiruire de mofturi pur personale. Poate că pare o vulgarizare gratuită, însă nu mai are rost să ne mințim. Nu avem nimic de pierdut pentru că nimeni nu ne poate împiedica să câștigăm. Concurăm singuri! Trebuie doar să învățăm să ne adaptăm dorințele la ceea ce ne poate oferi lumea exterioară. Nu trăim și nu vom trăi niciodată într-o lume ideală, este absurd să pretindem asta. Nimic nu este corect, nimic nu poate fi corect, pentru că orice concept este doar teorie. Haideți să fim siguri că vom fi privilegiați, să acceptăm greșeala dar să ne asigurăm că se va greși în favoarea noastră! Izbuclirea vieții nu poate fi controlată, nu urmărește tipare prestabilite. Sistemul se schimbă neîncetat iar cei care îl contestă nu știu să-l înțeleagă.

Să încercăm să privim viața prin ochii unui copil. În fiecare moment putem descoperi ceva nou, putem să ne bucurăm de fiecare clipă. Să uităm de teorii, să înțelegem că nu putem găsi în cărți simplitatea existenței. Vorbim de dragul de a vorbi, construim teorii pentru că ne simțim astfel mai puternici și mai importanți. A pretinde însă că acele teorii sunt aplicabile la modul absolut înseamnă a cere imposibilul. Mai puțină încrâncenare, mai multă fericire. Societatea se schimbă în fiecare moment și trebuie să învățăm să ne bucurăm de experiențele noi care ne așteaptă. Viața este impunătoare prin perspectivele nelimitate pe care le deschide.

Lumea există și în absența noastră. Dacă vrem să avem impact asupra realului, trebuie să ne adaptăm regulilor sale. Altă soluție nu există. Sau da, putem rămâne veșnicii învinși. Însă fericirea aparține celor puternici.

Să râdem din nou, să zâmbim. Astăzi fericirea poate fi întâlnită pretutindeni. Trebuie doar să știm unde și cum să ne uităm.

Până la urmă, viața învinge. Să acceptăm noile simboluri. Ele fac parte din realitatea noastră. Nu trebuie să luptăm împotriva morilor de vânt. Dacă viitorul aparține modelului Big Mac, soluția este adaptarea, o porție dublă de fiecare dată. Să învățăm să ne placă ceea ce putem avea, să învățăm să ne dorim ceea ce poate fi obținut.

Până la urmă, e simplu:

why change perfection?

Mircea Radu Iacoban

SURPRIZA TANIAC

În aceeași zi de mai, Suceava a găzduit două evenimente muzeale „la concurență”: Muzeul județean invita vizitatorii să admire coroana Reginei Maria și peste drum, la „Club 60”, cam aceleași perioade îi era consacrată colecția de documente Filimon Taniac, vernisată în prezența câtorva iubitori de informație istorică inedită și spectaculoasă. Categorie în care se încadrează, fără doar și poate, aducerea în prim planul interesului cercetătorilor și al publicului larg a unui personaj până acum ignorat – Taniac – de remarcabil interes cultural și literar, cu prodigioasă activitate în a doua jumătate a sec. XIX și prima jumătate a veacului XX. Călinescu, atât de bun cunoscător al perioadei, nu-i menționează nicăieri numele (cel puțin după știința noastră), poate pentru motivul că lucrările ce l-ar îndritui pe condeierul bucovinean la un locșor în istoria literaturii române au rămas în manuscris, ori au fost redactate, parte din ele, într-o altă limbă (germana). Documentele expuse în premieră la Suceava revelează au autor de proză, poezie, culegeri de folclor, critică, traduceri (din Goethe!), teatru – probabil, cel dintâi dramaturg al Țării de Sus – și un luptător activ pentru drepturile românilor bucovineni aflați sub stăpânire kesaro-crăiască. Acuzat de spionaj și crimă de înaltă trădare față de armata austriacă (1918), judecat de Curțile marțiale din Brașov, Cluj și Lemberg, Taniac a scăpat cu greu de pedeapsa cu moartea prin spânzurătoare, după un lung periplu prin cruntele închisori austro-ungare. Nu statura de militant politic – ce ar merita, desigur, luată în atenție de istoricii perioadei – interesează însă acum și aici, ci ivirea, dintr-un adevărat nicăieri, a unui scriitor pe care istoria literară l-a ignorat pur și simplu. Și necunoscut ar fi rămas pe mai departe, dacă destinul său postum nu s-ar fi intersectat mai întâi cu o anume întâmplare și, apoi, cu instinctul de adevărat copoi într-ale istoriei ce l-a caracterizat pe țăranul auto-didact Toader Hrib de la Arbore. Iată că, plecat în alte lumi de atâta vreme, moș Toader ne mai prilejuiește surprize culturale! Dacă-ăș crede în spiritism și aș mai lua și-n considerare faptul că, pe Internet, instituția muzeală Hrib continuă să funcționeze, deși-i închisă și abandonată de cine știe când (o menționează până și site-ul Poliției din Rădăuți!), aș afla în acest „azi o vedem și nu e” un temei pentru acceptarea para-existențelor misterioase dincolo de hotarele lumii noastre concrete și exacte! Moș Toader moștenise nemăsuratul respect pentru „a fost odată”, ca și pentru carte ori manuscris, de la taică-su, care, deși analfabet, adunase o bibliotecă de peste 200 de volume, cu gândul la instrucția copiilor. Așchia nu sare departe de trunchi! Toader a aflat că, la Rădăuți, ar fi refugiată o

rusoaică albă, care, nu se știe de ce, cum și de unde, face focul în soba de la bucătărie cu hârtoage vechi. A vizitat-o. Coșul de lângă plită era plin-ochi cu dosare îngălbenite. Deschizând coperta primului, a dat peste un soi de curriculum (ori, dacă vrei, *mapă profesională*) a funcționarului Filimon Taniac, născut la *Kornuluncze* (Cornu Luncii, desigur) în 1869. Între aceleași coperti, câteva povestiri: „Fiica lui Decebal”, „Din vremea lui Ștefan cel Mare”, „Petru Cercel domn și poet în scaunul Munteniei”, „Capul lui Radu”. Instinctul l-a făcut pe Toader Hrib să le cumpere imediat și să le ducă la „Muzău”. Când, în 1970, pregăteam pentru tipar, împreună cu Florența Albu, „Cronica de la Arbore”, trecând în revistă tot ce era înscris tezurizat și ne-expus la „Muzău”, n-am dat peste acest adevărat „Fond Taniac”. Poate încă Toader nu achiziționase documentele, poate nu adunase suficiente informații despre Filimon Taniac. Avea să i le furnizeze abia în 1987 Mircea Pahomi (m. 2002), un cercetător specializat în istoria Bisericii Ortodoxe din nordul Bucovinei. Cea de a treia întâmplare fericită a făcut ca hârțiile lui Taniac, păstrate de Toader Hrib, să le redescopere un tânăr împătimit de istorie, pe numele lui Marius Mirăuță, care s-a străduit să le ordoneze și să le expună, atrăgând astfel atenția asupra unui nume pe nedrept ignorat - Filimon Taniac. Care își spunea, simplu, „*publicist*”. De când Caragiale l-a făcut pe Rică Venturiano „studinte în drept și *publicist*”, termenul s-a cam ofilit, ajungând să nu mai desemneze o profesie, ci mai degrabă un hobby. Cele două bresle de condeieri, a ziaristilor și a scriitorilor, și-au hotărnicit domeniile; sunt tolerate incursiuni dintr-o arenă în cealaltă (de regulă, ale scriitorilor pe tărâmul gazetăriei) și cam atât. Documentele salvate de Moș Toader Hrib pot atesta, cu egală îndreptățire, ambele calificări în cazul Taniac, care a făcut mai întâi gazetărie în cel mai deplin înțeles al cuvântului, editând la Viena, în fierbintele an 1918, „foaia săptămânală de propagandă națională” intitulată „Timpul Nou”. I-o ceruse Iuliu Maniu (dintre toți ofițerii prezenți la Consfătuirea din 29 oct. 1918, notează Taniac, „eram unicul *publicist român*”); și-a îndeplinit misia considerând-o „un *serviciu eminent patriotice, în acele zile în care s-a efectuat întregirea neamului românesc*.” După război, a continuat să colaboreze la diverse publicații bucovinene, trecând la ceea ce azi am numi „gazetăria culturală”. Principală preocupare: vechile manuscrise românești, dar scrie frecvent și cronică teatrală. Îl tentează, apoi, eseistica („*Drama istorică - studiu critic și literar*”), precum și meditațiile pe tema „*sic transit...*” grupate sub titulatura „*Poeta nascitur*” (scrise, probabil, în timpul detenției din pușcăria Lemberg). Un „cultural al epocii”, s-ar putea spune

luând în considerare cele de mai sus – și tot ar fi de ajuns pentru a motiva și susține atenția acordată, la 139 de ani de la naștere, slujbașului uitat de la Administrația Financiară suceveană. Incursiunile în domeniul literaturii vor adăuga, însă, tușa definitorie. A scris, mai întâi de toate, o piesă de teatru a cărei acțiune se desfășura chiar la Suceava, în jurul anului 1400. Dramaturgie pe teme istorice, deci. Din denumirile și rangul personajelor înțelegem c-ar fi vorba despre boieri curteni, ultimului de pe listă, dregătorului Domokos revenindu-i, probabil, rolul de inițiator în declanșarea conflictului dramatic. Din nefericire (pentru mine) piesa este scrisă în germană, limbă din care, până la aceste adânci bătrâneți, n-am izbutit a pricepe decât vreo trei cuvinte (foreiber, tischlaifer, schlaffwagen), așa că, până se va tocmi tâlmaciul necesar, nu pot emite nici măcar obișnuitele aproximații. Prozele însă, sunt caligrafiate (cu tuș, extrem de îngrijit, zici că-i scris cu „italic” la computer!) în românește. N-aș zice că aduc cine știe ce mare noutate stilistică și că ar putea provoca niscaiva mutații în ierarhii. Sunt scrieri oneste, potențate de un vibrant fior patriotic, deplin explicabil dacă ne gândim la împrejurările în care au fost scrise. Remarcabilă – ca preocupare deocamdată – traducerea Elegiilor lui Goethe, însoțită și de un amplu studiu critic. Germaniștii

noștri urmează să se pronunțe cu privire la exacta valoare a acestor tâlmăciri dintr-o operă cu atât de bogată și de dificilă încărcătură filosofică. Merită cercetate – de astă dată de către folcloriști – și culegerile lui Taniac din lirica populară. O primă impresie: nu și-a îngăduit intervenții în piesele adunate din nordul Bucovinei, păstrând autenticitatea, spontaneitatea și naturalitatea unor creații puțin ori chiar deloc cunoscute specialiștilor. În fine, se pare că Filimon Taniac a fost petrecăreț și vesel. Dacă a meditat pe tema „sic transit...”, nu-i străin nici de „carpe diem”. A scris sumedenie de „glume chipărate”, a compus textele unor cântece studentești, precum și lucrări în versuri cu subiectul rezumat în titlu: „*Să nu stăm cu guri uscate!*”, „*Ergo bibamus*”, „*Si la lași se bea!*”, „*Crâsmărița de la Teiu*” ș.m.a. Este obligatoriu să luăm în considerare și ipoteza că documentele salvate de Toader Hrib nu-s decât parte din virtualul „Fond Taniac” și că, pentru fierberea barabulelor rusoaicei din Rădăuți, se vor fi mistuit pe horn cine știe câte alte dosare. Oricum, ceea ce s-a păstrat și ni s-a revelat acum e destul pentru a ne uimi încă odată cât de multe NU știm despre truda înaintașilor. Și pentru a-l adăuga, în Pantheonul bucovinean, pe Filimon Taniac, cel care, acum un veac, viețuia în Suceava, pe str. Petru Mușat, la nr. 6...

Lucia Dărămuș

SE CITEȘTE – ÎN TREN, AUTOBUZ, PE IARBĂ, ÎN PARCURI – SE CITEȘTE

M-am întrebat dintotdeauna de ce oamenii de cultură din Occident, cei din știință, scriitorii, pictorii, muzicienii sunt mai cunoscuți și mai apreciați decât ai noștri. O vizită în Anglia ar lămuri pe oricine, o ședere încă și mai mult. În primul rând, ceea ce izbește este gentilețea englezească, felul manierat în care ți se vorbește pe stradă, la rând, în muzeu, în centrele universitare. Toată lumea îți zâmbeste când ți se adresează. *Vă rog, mulțumesc, scuzați-mă* sunt cele mai uzitate cuvinte. Majoritatea englezilor citesc în tren, autobuz, pe gazon în parcuri, fie ziarele cu tiraj național, fie cărți de beletristică sau de specialitate.

Londra, desigur, nu e doar lapte și miere, cel puțin așa mi-am spus inițial. Așadar, am vrut să văd și altă față, cea a periferiei. Mă așteptam la gunoaie, mizerie, tomberoane neridicate, ca la noi, la betoane și asfalt, ca la noi, la manele care să răsune în tot cartierul, ca la noi. Nu mică mi-a fost uimirea să dau peste zona industrială, care nu e caracterizată nici pe departe de betoane, ci de spații verzi largi, pomi fructiferi, grădini estetic aranjate, de altfel, întreaga Londră e o grădină dichisită, de un verde aparte. Manele, tomberoane neridicate... nici vorbă de așa ceva.

Singurul loc în care te împiedici de ziare, hârtii de la plăcinte,

pahare de la suc sau cafea, este trenul.

Am strâmbat din nas, însă nasul imediat mi-a fost îndreptat de cei din jur, asigurându-mă că nu așa au stat lucrurile până în ziua în care a avut loc primul atentat.

Londonezii știu ce înseamnă nebulia acestui secol! În câteva rânduri, bombele (indiferent de mărime, confecționate artizanal sau nu) au fost plasate în coșurile pentru resturi. De atunci, lumea este încurajată să-și lase gunoiul în tren, pentru a nu se mai pune coșurile. Nici în Londra nu prea găsește recipiente pentru gunoi, cu toate acestea orașul este extrem de curat.

Revenind la lumea care citește – (când nu citesc, cel puțin tinerii, se joacă un fel de fazan pe cărți, autori, pictori, ceea ce m-a încântat și provocat, în același timp, să mă alătur unui grup, fiind generos cu mine, ținând cont că mă autoinvitasem) – mi-am făcut o listă cu ceea ce citeau cei din jurul meu.

Isaac Rosenberg: The Making Of A Great War Poet, by Jean Moorcroft Wilson – o carte foarte interesantă, cel puțin așa am dedus din ceea ce mi-a povestit domnul din tren, din ceea ce am prins, răsfoind-o preț de 30 de minute, după ce mi-am băgat nasul cu insistență în paginile deschise și după ce domnul Peter, așa îl chema, a cedat, punându-mi-o în mâini.

E o carte despre complicata lume evreiască, despre poeții evrei din timpul Războiului Mondial, tocmai bună de lectură în quiet zone, unde ești rugat să-ți respecti tovarășul de călătorie și să nu folosești telefonul mobil, căștile ipod-ului și alte aparate electronice care ar putea deranja. Așa că se citește și se discută într-o tonalitate a vocii foarte joasă.

Câteva comentarii de la sfârșitul cărții spuneau: „*If Wilfred Owen and Siegfried Sasson remain the most popular poets of the First World War, David Jones and Isaac Rosenberg have claims to be their betters. In a typically cautious comment, that maker of reputations, TS Eliot, said of Rosenberg that he was „perhaps the greatest English poet to be killed in the war” – a judgement that characteristically left Eliot scope for relations with other nationalities and those who survived.*”

O altă carte care mi-a atras atenția în tren este *Wartime Notebooks: And Other Texts*, by Marquerite Duras.

Conține texte autobiografice, despre copilăria și adolescența petrecute în Indochina, scrise la maturitate, dar plecând de la notațiile cu obstință, făcute în jurnalul acelei perioade. Sunt texte sentimentale, nu însă romanțioase, surprinzând brutalitatea timpului. Cu privire la această carte Belinda Jock notează:

„*This is often down to bald statements made vivid by reference to body fluids: „Catholics cannot bear blood. De Gaulle is a Catholic general, meaning that his role is to spill blood but under orders. Popular uprisings make him puke.*”

The Anatomy Of Deception, by Lawrence Goldstone, mi-a captivat atenția, pentru că, cel care-o ținea în mână, o citea cu nesaț, dând pagină după pagină. I-am tulburat lectura, desigur, cerându-i permisiunea de a mă uita peste ea.

Un volum atrăgător, care îmbină informațiile despre științele medicale cu cele culturale și istorice din Philadelphia. Personajul principal este un tânăr doctor, cu o minte scilpitoare, care devine erou, implicându-se în investigarea unui caz misterios. Din spitalul din Philadelphia, unde-și făcea stagiul, dispăre din morgă un cadavru. Însăși moartea omului este misterioasă pentru doctori. De aici, acțiunea se derulează alert, prezentându-se diverse cazuri, boli, reguli interne ale spitalului, etica medicală, crime etc. și tânărul doctor care ajută la dezvăluirea misterului.

„*As Much Faction as fiction, this book delivers a lesson in the history of medicine. Most of the characters are historical figures: American pioneers of surgery, Doctors Eakins; and a variety of residents of 19th-century Philadelphia.*”

Englezii citesc! Citesc mult!

Parcurile, extrem de largi și cu un verde generos, sunt pline de tineri și bătrâni care citesc. O carte am primit și eu – *Writers' And Artists' Yearbook*, scoasă de *The Society Of Authors*, - de la redactorul șef al *The Publishers Association*.

Pentru un scriitor, un editor, un manager cultural este un volum esențial, pentru că în fiecare an sunt adunate în această publicație toate editurile englezești, cu adresele și temele de interes, toate agențiile literare cu datele de contact, revistele și ziarele, asociațiile culturale, științifice și literare existente, cu datele necesare, festivalurile, concursurile ce au loc în acel an. Un instrument de lucru extrem de util, care ar prinde bine și scriitorului român.

Despre cărți am aflat și din muzeele englezești, toate, fără nici o excepție, cu intrare liberă.

M-am întrebat din ce trăiesc oamenii de cultură, dacă

aceasta este la liber.

Englezii au aflat de mult timp că fața Angliei este cultura; așadar știu s-o vândă foarte scump, deși îți lasă impresia că e la liber. Din taxele care vin din turism etc. o mare parte revine culturii. Fiecare muzeu, fără nici o excepție, are partea lui comercială: un magazin cu vederi, suveniruri, cărți, exponate originale (piese de muzeu de prisos), care sunt bine etichetate, însoțite de informații bogate, puse pe suport audio sau hârtie și vândute la prețuri consistente; într-o aripă separată, e drept, poți lua masa, o parte din taxe intrând în fondul muzeului etc.

La *British Museum* am avut ocazia să văd și să fotografiez *Coranul* în original, să aflu istoricul acestei cărți. E adevărat că în majoritatea muzeelor, datorită istoriei Angliei și a ceea ce ea a însemnat de-a lungul timpului, extrem de multe piese de muzeu aparțin, de drept, altor nații. Așa se face că pavilionul din *British Museum* ce ținea de istoria Greciei nu era accesibil, pentru că, momentan, se duc tratative, din partea Greciei, de recuperare a ceea ce le aparține.

„*The Quar'an is a holy book of Islam, one of the world's major monotheistic religions.*”

Despre cărți, mai recente de această dată, am aflat și de la *Science Museum*. De exemplu, la pavilioanele *istoria matematicii, istoria fizicii*, am dat peste pagini de manuscris ale diferiților matematicieni și fizicieni. L-am întâlnit pe Einstein. Oferta informațională cu privire la acesta era extrem de generoasă. Existau mostre ale scrisului lui în original, existau simulatoare pentru experimentele făcute de acesta. M-am întrebat ce caută în muzeul londonez, dar nu le-am putut băga de vină pentru că era vorba de istoria fizicii.

La muzeul farmaciei, pe câteva etaje, în aceeași clădire cu *Royal Pharmaceutical Society Of Great Britain*, pe lângă fotografii, inscripții medicale și farmaceutice, am putut răsfoi cărți interesante.

Pharmacy History – Nigel Tallis and Kate Arnold-Forster – e o carte care conține date importante despre istoria farmaciei în Marea Britanie, despre întemeietorul societății, ilustrate de arhivă, evidențiind atât relația dintre pacient-farmacist, cât și cea dintre medic-farmacist.

Extrem de atractivă mi s-a părut *The Bruising Apothecary*, reprezentând istoria farmaciei și medicinei în caricaturi. Ilustratele aparțin societății, făcând parte din fondul de caricaturi. Această colecție de caricaturi descoperă treptele farmaciei și medicinei, începând cu secolul al XVII-lea până în secolul XX. Fiecare caricatură color este însoțită de informații de specialitate, dar și culturale, acolo unde a fost cazul, oferindu-se denumirile latinești. Generoasă e și biblioteca societății.

Impresionante mi s-au părut artefactele, de mărimi diferite, fără excepție gravate în stil floral, fără excepție indicând conținutul prin denumirea în limba latină.

La *National History Museum* m-am bucurat de prezența altor cărți, pagini de manuscris, informații din trecut și din prezentul imediat, englezilor nescăpându-le nimic. Atrăgător este îndemnul de la intrarea în primul pavilion: **See, Touch, Discover!**

Cele mai apetisante cărți le-am găsit, însă, în bibliotecile universităților din Londra și Oxford, însă, despre fiecare muzeu în parte, despre Universitățile londoneze, despre Oxford, Colegiile lui și Muzeul din Oxford în paginile numerelor viitoare.

„PÂINEA VERSURILOR” ȘI „APA CUVÂNTULUI”

Nu demult cititorii din România au avut surpriza întâlnirii cu încă un poet adevărat – din mulții poeți valoroși și interesați, originali și frumoși – din Kosovo, teritoriu care, dincolo de vicisitudinile istorice cunoscut, se dovedește a fi și un spațiu literar ce se afirmă și se impune din ce în ce mai mult în concertul universal al liricii. Numele acestui poet este Jeton Kelmendi, iar volumul lui, tradus în limba română de Baki Ymery, poartă un titlu nu numai sugestiv, ci și plin de o încărcătură sentimentală și simbolică ce spune multe: *Ce mult s-au rărit scrisorile*.

Jeton Kelmendi, aflăm dintr-o scurtă notă biobibliografică, a debutat la 21 de ani, în 1999, cu un volum intitulat *Secolul Promisiunilor* – ceea ce înseamnă că poetul lasă să se vadă, cel puțin prin titlul ales pentru acea carte, că încă de atunci avea o viziune matură și de deplin responsabilă despre rostul bardului, dar despre secolul nervos și alert în care i-a fost dată să trăiască. De altfel, în treacăt fie spus, Jeton Kelmendi s-a dovedit a fi foarte inspirat și ulterior, fiindcă volumele care au urmat au și ele generice deopotrivă „polemice” și incitante: *Dincolo de tăcere* (2002), *Dacă ar fi miazăzi* (2004), *Dăruiește-mi un pic de Patrie* (2005), *Unde se duc venirile* (2007), *Doamna Cuvânt* (2007), *Ce mult s-au rărit scrisorile* (2007).

Volumul care ne-a ne prilejuiește așternerea pe hârtie a gândurilor și impresiilor de față este o antologie din întreaga creație a poetului și poartă, tot în chip inspirat, titlul împrumutat de la ultima dintre cărțile amintite.

Spunem și scriem „titlu inspirat” nu întâmplător, ci fiindcă el rezumă, în fapt, un întreg univers liric. Un univers liric care-l individualizează pe autor, conturându-i o personalitate de neconfundat, atât în poezia kosovară cât și în lirica mai largă, am zice chiar europeană.

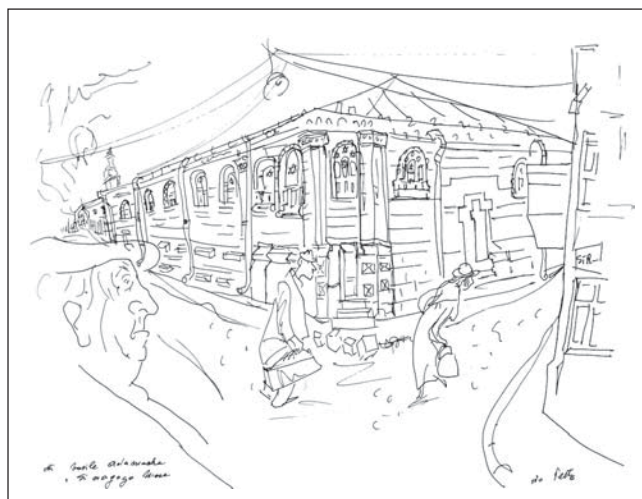
Riscând să fum acuzați că enunțăm un adevăr arhicunoscută – anume acela că *omul este poezia lui*, după cum *poezia este omul*, vom afirma că Jeton Kelmendi se exprimă pe sine direct și necontrafăcut, sincer și fără zorzoane ori căutate figuri literare, care l-ar trăda imediat.

Jeton Kelmendi este – fapt cu totul remarcabil în vremurile agitate pe care le trăim cu toții – un poet al iubirii și al candorii, al meditațiilor în fața trecerii timpului și a condiției umane. Iar dacă ar fi să rezumăm într-un singur cuvânt creația lui, nu știm care termen ar fi cel mai potrivit: Simplitate? Sinceritate? Taină? Șoaptă? Mărturisire? Nu știm întrucât poetul are din toate acestea câte ceva. El vrea să comunice și celorlalți ceva din prea plinul lui sufletesc. O simplă mărturisire făcută iubitei capătă, de aceea, valoare generalizatoare, precum în poemul *Cuvântul a sărit tăcerea*: „Ieri am învățat / Să tac / Să vorbesc puțin / Sunt plin de duhul tristeții / Prin genele rupte / Ale ochilor tăi / Demult am pornit spre tine / Să vorbesc tăcând / Să povestesc / Despre tine / Și despre mine // Și m-am gândit / Să-ți spun / Că ești / Pâinea versurilor / Apa cuvântului / Eu

sunt pentru tine / Cel mai cântat cântec / De odinioară”. Vedem aici un fel de răsturnare a perspectivei, poetul găsind, în final cea mai potrivită comparație, căci unde s-ar putea afla o mai sugestivă apropiere a sentimentului decât într-o melodie „de odinioară”, cu parfumul și nostalgiile ei? În context contemplarea, meditației, dorul se înfiripă pe starea *de așteptare*, de nostalgie, pe acea clipă în care chiar și „drumurile au plecat în exil”, iar pe cineva (și nu e greu de ghicit pe cine), aflat între întuneric și lumină „în doare cuvântul” în fața cântecului nerostit presimțit și îndelung așteptat. Nu știm cum s-a prezentat poetul în primele volume, pe care n-am avut ocazia să le citim, dar aici el ne apare ca un inspirat și bun „constructor” de versuri, impresionând prin capacitatea de a ști să găsească simbolice expresii și figuri, imagini și metafore de o originalitate și prospețime care nu pot întâlni decât rar și numai la autorii înzestrați cu har: câmpia cuvântului, trupul tăcerii, rânile cuvântului, oasele albite ale liricii ș.a.

Ce mult s-au rărit scrisorile ne spune poetul și prin asta înțelegem, de fapt, tristețea de a vedea cum omul modern, al secolului al XXI-lea se alienează, se înstrăinează de simțirea curată, de sentimentele frumoase, dar și de trecutul liniștit și romantic din care fiecare mai păstrăm o părticică în noi. Acestea – și nu numai ei! – îi consacră Jeton Kelmendi o bună parte din poeme, dar și iubirii văzută ca un soi de refugiu din fața nemulțumirilor și nebuniilor prezentului – fapt foarte interesant și pe care cititorul, iubitorul de poezie nu poate să nu-l observe, devenind, fără îndoială, complice autorului.

Antologia lui Jeton Kelmendi ne apare mult mai mult decât o „pată de culoare” în contextul liricii care se practică azi în lume. Ea este țărâmul de refugiu, de autoexil al fiecăruia dintre noi și totodată locul în care, chiar dacă s-au rărit, scrisorile încă ne mai sosesc. Și odată cu ele și fiorul tainic și fermecător al poeziei.

Gheorghe Mincă

ÎN CĂUTAREA ZĂPEZILOR DE ALTĂDATĂ

Cu Ernest Maftei, suspendat în viforitele Bărăganului larna care de un timp se abate peste noi, mai în fiecare an, abia pe la început de februarie, de data aceasta și cu ninsoare u viforătă, nu doar cu soare, după aproape doua luni în care mugurii stau gata - gata să dea semn de iminentă explozie sinucigașă, aminteste, în fine, de anotimpul altădată din belșug înveșmântat în alb, de prin noiembrie timpuriu și până către sfârșitul lui martie, Altădată nevrând să însemne, neapărat, acum un secol sau două în urmă! Altădată vrând să spună, pentru ceea ce ne interesează, cândva, foarte aproape de pragul de schimbare al lui 1989.

Decembrie abia ce începuse. Era ziua din lună când (paranteză deschisă pentru cine nu își mai aduce aminte sau cel pentru care timpul abia de atunci înainte avea să înceapă să curgă!) debuta, an de an, Festivalul filmului la sate. Tot în paranteză fie spus, era pe vremea când, în toate așezările noastre, chiar și în cele mai bătute de Dumnezeu, funcționau cinematografe dotate cu aparate de proiecție, încadrate cu operatori proiecționiști plătiți în funcție de încasări, pe care erau obligați să le raporteze lunar. Deconturile, cum se numeau respectivele rapoarte, aveau și o rubrică specială care se referea la numărul de spectatori, care trebuia defalcat pe genul filmului – din producția internă sau externă. Operatorii, printr-o manevră care le era acceptată fără rezerve, poate tocmai pentru că le fusese cândva sugerată, treceau întotdeauna toți spectatorii direct la rubrica filmului românesc. Cu alte cuvinte, producția autohtonă bătea detașat pelicula americană la capitolul audiență... Dar se știa bine că cinematografele sătești nu puteau exista cu nici un chip fără filme străine, pentru că de fapt filmele străine – chiar dacă uneori titlul cu care apăruseră ele inițial pe piața românească era ulterior abandonat, din varii, foarte interesante, motive –, erau cele care aduceau spectatori. Acest lucru îi era foarte clar centrului, adică municipiului nostru reședință de județ, de astăzi și de atunci, Buzău, loc în care funcționa instituția tutelatoare în domeniu, Întreprinderea cinematografică, cea care programa și expedia filmele în teritoriu.

Festivalul filmului la sate însemna cu mult mai mult decât atât! Festivalul filmului la sate răsturna toate adevărurile îndeobște tacit admise, dinamitând firescul de peste an! Atunci, nu se vorbea decât de filmul românesc! Atunci, în prima zi a Festivalului, poposeau neapărat la Buzău și actorii, actorii noștri în carne și oase, idolii tuturor, aducând pe străzile anoste de provincie veșnica, invidiata lor intangibilă ținută de nobili ai spiritului, pe care o risipeau cu o nepăsare caldă printre muritorii de rând ce eram.

În anul acela, de exemplu, prima zi a însemnat sosirea de la București a unei trupe întregi de regizori, actori și scenariști. În frunte cu Sergiu Nicolaescu!

Un Sergiu Nicolaescu abia trecut de 50 de ani! Regizorul lui „Atunci i-am condamnat pe toți la moarte”, al lui „Cu mâinile curate”, „Dacii”, „Mihai Viteazul” și al altora, multe, știute, tocmai se pregătea să vadă cum una din multele lui pelicule se apropia să treacă de milionul de spectatori și să înceapă, ceea ce era cu totul altă viață, un alt, poate și el după aceea repede încheiat, milion. Nicolaescu era programat să se întâlnească la Cinematograful „Dacia”, care nu cu prea mult timp înainte își deschisese pentru prima dată ușile, cu cinefiliile noștri, care astăzi parcă nu mai sunt, parcă s-au hotărât, irevocabil, pe ascuns, să intre cu toții în pământ!

Până atunci, mai ninsese în iarna aceea de câteva ori! Nu cine știe cât; doar atât cât să ne hotărască să scoatem definitiv paltoanele vechi de la naftalină! Peste noapte, cu mult înainte de ivirea zorilor, începuse din nou să ningă; de da ta aceasta, să ningă însă din greu, deși fără nici o prevestire de vis col. Și, totuși, în jurul orei 8,00, când am ajuns la Întreprinderea cinematografică, aflată atunci pe strada Bistriței, într-un imobil naționalizat, o veritabilă vilă, cu scări interioare din lemn, scârțâind prelung, obosite de vreme, ori de câte ori le uitai, știrile referitoare la starea drumurilor care m-au întâmpinat erau pe de-a-ntregul alarmante.

Îngrijorarea ne-a transmis-o, mie și tuturor celorlalți care, ca și mine, fuseseră „mobilizați” de slujbă pentru a-i întâmpina și apoi pentru a-i însoți pe bucureșteni, cel care la vremea aceea era directorul Cinematografiei buzoiene, Ion Despoiu. Ion a fost întotdeauna, cu oricine, niciodată pe... alese, cum făceau cei mai mulți din cei care se vedeau ajunși sus, o gazdă desăvârșită! Făceau, totuși, excepție de la acest tratament, fără îndoială, jigodiile, cu alte cuvinte mulți! Până și biroul lui îi dădea de gol ospitalitatea! Îl amenajase ad-hoc, ajutat de cei câțiva zidari, tâmplari și pictori de reclamă pe care îi avea angajați la cinematografele din oraș. Pe unul din pereții biroului, mascase cu o draperie ușa veche, care ducea odinioară către o debara. Acolo, în spațiul acela fără fereastră, strâmt cât o mânășă intrată la apă, imaginase un fel de bar, în care dădea fuga ori de câte ori avea pe cineva la el, ca să se întoarcă imediat cu paharele și sticla de coniac bun în mână, pe care le puneau, radiind de bunăvoință, în mijlocul mesei mari din birou, în jurul căreia în mod obișnuit se așezau subalternii lui ascultători, când îi aduna el pentru o muștrulială dreaptă.

Când i-am trecut pragul biroului, după ce scuturasem îndelung zăpada prin care înotasem până la genunchi și

care mi se lipise definitiv de haine, sub forma unor ciulini încăpătânându-se să nu se mai lase desprinși de la locul lor, l-am găsit pe Despoiu trântit într-un fotoliu. Era răvășit; aștepta să-i intre pe ușă și câteva mărimi, niște mutre acre de la județ, care să-l întrebe ce și cum, Despoiu era trecut prin multe și știa până unde poate să ajungă avertismentul pe ton ridicat, că adică „acțiunea nu trebuie compromisă”. Dăduse deja telefon la București, să vadă dacă nu cumva artiștii își contramandaseră plecarea, ceea ce ar fi fost echivalent cu absolvirea lui de orice vină. Ceea ce nu era tot una pentru el, în cazul în care ar fi văzut plutonul de actori rebegiți la ușă, dar, chiar dacă din cauza vremii care la noi făcuse majoritatea drumurilor impracticabile, nu ar mai fi putut să îi târască, realmente, până la întâlnirile cu buzoienii, programate pentru ziua aceea în mai multe zone ale județului, în mașinile care îi așteptau afară, pe care la venirea mea cu greu reușisem să le mai zăresc cum erau ele acoperite de omăt.

– Am telefonat la București! Au plecat, nenorociții!, l-am auzit pe Despoiu lamentându-se, alergând, pentru a câta oară în dimineața aceea care nici nu începuse bine?!, spre fereastra care dădea spre curte, ca să vadă ce mai era afară.

Ce era să mai fie?! Era prăpăd! Ninge cu fulgi uriași! Ninge ca în basme! În curte, câțiva operatori se luptau să sape un fel de tranșee șerpuite în jurul mașinilor pe care reușiseră să le scape din sechestrarea omătului, pe care însă zăpada se așeza imediat la loc.

– Poate dă bunul Dumnezeu și se împotmolesc pe drum, undeva, înainte de Urziceni, de unde să poată face și ei cale întoarsă, l-am mai auzit rugându-se, după care s-a repezit spre debaraua-bar, de unde a ieșit cu sticla de coniac în brațe, ca și când s-ar fi aflat în fata unui trofeu care trebuia eliminat, ca nu cumva plină să-i poarte ghinion, aducându-i toți actorii României pe cap, **ca** să fie nevoit el să-i transporte spre toate văgăunile Buzăului, de hatârul Festivalului filmului la sate și de dragul unui nou milion de spectatori la care tocmai atunci îl găsisese și pe Nicolaescu să viseze, cât era el Nicolaescu de mare.

La vreme de iarnă, cu vifor cumplit afară, coniacul pus pe masă este tot ce ai putea să îți dorești mai mult, mai ales atunci când este și foarte bun, și adus de altul! În starea asta ne aflam, când ne-am trezit peste noi cu mărimile acelea de care ne tot temuserăm, fără să o mai și spunem cu voce tare. Și ei erau rebegiți, și ei s-au repezit să se încălzească lângă soba de teracotă, având grijă să țină bine, deși cu oarecare greutate, paharul în mână.

După câteva noutăți în legătură cu drumurile înzăpezite din țară (mai toate ținuturile erau sub troiene dar, ca un făcut, numai varianta prin Urziceni spre București – nu!) a urmat și dezastrul. Venise, în sfârșit, clipa cea mult temută, a catastrofei; au dat năvală peste noi actorii. Parcă le incendiaseră simțurile odiseea drumului parcurs! Erau transfigurați, toți, îmbujorați la față, ca niște sfecle sănătoase, roșii, cu ochii împodobiți de lumina care ne încearcă, fără să mai țină cont de vârstă, în preajma bradului de Crăciun.

La venirea lor, Despoiu a declarat, cu o voce pe care nu am înțeles de unde putea să o mai aibă, că este foarte hotărât să îi imbarce pe actori în mașini, imediat și să îi expedieze val-vârtej spre localitățile unde erau programate

întâlnirile și unde îi așteptau oamenii. Chiar cu riscul iminent de a eșua toți, înainte de a ajunge la destinație, pe drum deschis, și de a rămâne blocați definitiv în munții de zăpadă.

– Și cine răspunde, Despoiule, de soarta oamenilor, pentru că așa ceva chiar că s-ar putea întâmpla?, l-a repezit X.

Despoiu era însă hotărât să joace tare, pe o singură carte, până la capăt.

– N-are cum să se întâmple, pentru că îi mobilizați dumneavoastră pe cei de la drumuri și, dacă nici ăștia nu ar reuși să-i deblocheze, dați imediat telefon la o unitate militară și le ordonați comandanților să trimită câte o tanchetă după fiecare mașină, de la caz la caz, ca să le scoată de acolo.

Stratagema lui Despoiu reușise și scopul fusese atins! Pe toți a început să îi intereseze, subit, coniacul de pe masa din birou, acoperită cu o bucată de cortină de scenă. Sigur că le venise și lor rândul să dea din colț în colț și nu s-au mai arătat neapărat interesați de o eventuală eșua re în maidanele îngrămădite de viscolul care îți tăia respirația, în drum spre cinematografele comunale, risipite de-a lungul Văii Buzăului, a Slănicului, sau către Focșani, până dincolo de Rîmnic. A fost o unanimitate absolută, ca la un veritabil congres al partidului comunist! O unanimitate nesperată! Aducătoare a unei mari descătușări! A fost o îndelung, copios, declarată unanimitate **absolută!**...

Altfel spus, s-a renunțat, într-un entuziasm general și necenzurat, la deplasarea la Rm. Sărat; ce să ne aventurăm spre acolo când, la Crucea Comisoaiei, zăpada, viscolită în știutul găvan natural din zonă, era înaltă de 2 metri, încă de la miezul nopții. S-a renunțat și la deplasarea la Vilcele; și în direcția aceea drumul fusese înzăpezit. De Valea Buzăului, către Pătîrlagele și Nehoiu, nici vorbă nu mai era! Comuna Smeeni era izolată și ea în nămeții Bărăganului, adunați cât stogurile de fân ardelenesti, undeva, înainte de a intra în Țintesti, imediat după ce se trecea de calea ferată... Comuna Smeeni rămânea, totuși, în picioare, urmând ca deplasarea către acolo să se facă pe varianta Costești, prin Gherăseni. Acolo urma să mă duc eu, însoțindu-l pe Ernest Maftei, Bădia. Dar nici la Gherăseni nu s-a mai ajuns până la urmă, pentru că, imediat după ce am trecut de școala din Costești și am luat-o spre stânga, microbuzul nostru s-a aventurat tot mai mult, din ce în ce mai greu, până când a eșuat definitiv în omătul adunat în mijlocul drumului, că nici portierele nu au mai putut să fie, la început, în nici un chip, deschise.

Ajunseserăm la câteva sute de metri de intrarea în Gherăseni, dar erau semne că acolo vom rămâne pentru nu se știa cât timp. Pe dreapta și pe stânga drumului, parazăpezile fuseseră fie dărâmate, fie acoperite de zăpada care curgea fără întrerupere din cer și viscolul, care înaintea noastră împinsese omătul direct în mijlocul șoselei, se năpustea acum direct asupra microbuzului la volanul căruia se afla Costică Bâsceanu. Fusese prevăzător Costică și luase cu el și nisip, și lopată, dar de folosit ne temeam că până la urmă nu îi vor folosi la nimic, pentru că portierele se încăpătâneau să rămână închise, cu toate eforturile noastre disperate de a le urni, împingându-le cu umărul, măcar doar atât cât să stre-

curăm afară o mână, cu care apoi, spre a ne elibera, să scormonim zăpada pe sub portiere, folosindu-ne de palmele înghețate ca de niște salvatoare labe de cârtiță. Microbuzul rămâne a mai departe nepăsător, bine închingat în valul de omăt, ca într-un ireal calup de halva albă. Bădia renunțase și era speranța că vom scăpa din încercuirea ucigașă și acum, așezat pe bancheta din spate, lângă mine, bătea de zor cu cizmele lui până la genunchi în podea, dând semne nu neapărat că dorea să își pună sângele în mișcare, ci mai repede ca să se facă înțeleș că își pierduse, irevocabil, orice iluzie și că este la un pas de resemnare.

A fost o minune că, după multe încercări, șoferul a reușit în cele din urmă să coboare; înotând prin zăpada care îi ajungea până la brâu, a dat cu greu roată microbuzului și, ajungând în dreptul portierei noastre, ne-a eliberat din încarcerarea din care nu crezuserăm că vom mai scăpa cu una cu două. Am scormonit, toți trei, cu picioarele, mâinile și cazmaua, zăpada care acoperise roțile din spate, am turnat sub ele nisip dar, până când Costică și-a reluat locul lui la volan și a încercat să meargă în marșarier, zăpada era la locul ei.

Era limpede pentru amândoi, pentru mine și Bădia, că șoferul nu trebuia să se mai dea jos de la volan, că trebuia să încremenească definitiv acolo, lăsându-ne pe noi, sub biciul acelor de gheață, să scormonim cu hârletul în zăpada de pe marginea drumului, în încercarea disperată de a aduna vreascurile că te le-am mai fi putut găsi, ca să le proptim sub roți, în chip de fascine.

A durat mult strădania noastră!

Credeam, fără să o mărturisim, că acolo ne va apuca primăvara sau că, mă rog, aici ne vor descoperi mai târziu localnicii oasele, când avea să devină drumul practicabil, după potolirea urgiei. În așteptarea sfârșitului, pe care amândoi trebuie să îl fi simțit suflându-ne în ceafă, respiram din ce în ce mai greu și ne învinetiserăm de frig, așa că nici eu nu știu de unde am mai găsit în mine puterea de a-l lăuda pe marele actor pentru rezistența lui demnă de invidiat. Bădia mi-a replicat imediat, mărturisindu-mi că în tinerețea lui a primit o educație cu adevărat spartană și, ca să fie credibil, nu s-a sfiit să îmi spună că fusese, înainte de război, membru de frunte al unui partid trecut la index sub comuniști. Numai la auzul numelui partidului în discuție și sângele putea la vremea aceea să îți înghețe în vine, mult mai repede decât din cauza gerului care ne tăia fețele ca un brici.

Foarte nepăsător era Bădia la ceea ce ar fi putut să i se întâmple dacă s-ar fi aflat despre el ceea ce îmi spusese el mie sub avalanșa valurilor de zăpadă viscolită. Am vrut chiar să fac auzită remarca asta, care tot își făcuse drum spre corzile vocale și nu ajunsese să se mai întrupeze, dar tocmai atunci microbuzul s-a milostivit să se urnească înapoi, gata să treacă peste trunchiurile încremenite de frig, ca de lemn, care ajunseserăm noi să fim.

Am ajuns la Buzău fără alte peripeții, către amiază, deși aici a fost nevoie să mai pierdem ceva timp până când ne-am lămurit care era restaurantul în care artiștii și gazdele lor, care nu se mișcaseră din oraș, retrăseseră la masă. Bucuria celor din București de a-l vedea pe colegul lor viu și nevătămat a izbucnit sub forma unor

salve repeta te trase cu divizionul de artilerie.

Bădia, aflat pentru un timp în centrul atenției generale, prinsese prilejul să se dea și măret și modest. Se vedea însă bine că era radios; înfruntase tinerește viscolul Bărăganului și i se recunoștea public acest lucru, la urma urmelor plin de o gravă, sfântă gratuitate, ca oricare alt demers artistic autentic. Eu eram pe mai departe cutremurat de taina pe care mi-o încredințase el pe neașteptate, deși cred că o mai făcuse și față de alții, cu alte prilejuri.

Exuberanța generală dădea semn, prelung reverberat, ca un gong de argint pe scena de teatru, că prima zi a Festivalului filmului la sate se încheia triumfal, adică fără victime umane pe frontul bătăliei noastre crâncene și surde cu pelicula de celuloid de altă proveniență decât cea autohtonă, adică producția de film capitalistă. Pentru că, până una – alta, filmul străin, nestingherit de vremuri și sfidând toate îndelung apăsatele indicații prețioase / se încăpățâna să îi atragă, întotdeauna, fără rezerve, pe spectatorii noștri în sala de cinematograf. La mijloc era vorba, fără îndoială, de o mare îndărătnicie a oamenilor, pentru că, atunci când era cazul, se eschivau la nesfârșit să dea năvală când vedeau că în afișul pus pe garduri iarăși era vorba despre Salva-Vișeu sau Mitrea Cocor...

La plecarea din restaurant, noaptea, târziu, afară continua să ningă. Ca la sfârșitul lumii! Aplecând până la pământ vârfurile brazilor, peste care se abătea blând povara imaculată a cerului!

Când am ajuns acasă, ferestrele erau lumina te toate, din belșug, ca într-o interzisă ilustrată pentru sărbătorile Crăciunului care se apropia. Era ceva și din lumina aceea de atunci când, într-o primăvară, în plină lună de mai, familia Lazăr Băciucu, înfruntând mari riscuri, avusese curajul să ne viziteze, imediat după ce acest domn, cu toate literele cuvântului scrise cu majuscule, fusese promovât din funcția de redactor șef al ziarului „Viața Buzăului” în aceea de secretar cu probleme de propagandă la județana de partid.

Nu trecuse prea mult timp de când scăpaserăm, după aproape treizeci de ani de amărăciuni, de chiriașii din camerele din față. Numai că, acum, la începutul acestei ierni care se anunța îmbelșugată, focul ardea în soba albă de teracotă, iar de iminenta demolare, care ne pândea totuși la colț de stradă, nu aflaserăm până atunci nimic, deși avea să se dovedească nu prea îndepărtată.

Se auzeau palele de zăpadă lipindu-se de geamurile largi ale sufrageriei, prin care vedeam dezlănțuirea care acum nu mă mai speria a înaltului.

Era întinsă masa mare, ai mei fuseseră îngrijorați toată după-amiază de soarta mea, și nu se atinseseră de nimic, așteptându-mă pe mine să mă întorc de pe coclaurii Festivalului filmului meu românesc la sate.

Și eu m-am așezat lângă ei, ca și când nici nu aș fi mâncat și nici nu aș fi băut nimic în ziua aceea de pomină, când cerul ezitase, încă o dată, să ne îngenuncheze pentru multele noastre rătăciri, la care ne împingeau fără cruțare și ireversibil timpurile. Timpuri a căror potrivnicie riscam să o simțim tot mai stins, ca printr-o păslă din ce în ce mai groasă, și cu care dădeam semne alarmante că, uneori, începuserăm să ne obișnuim, cum se obișnuieșeră de veacuri cu povara jugului vitele în ogradă.

REVISTA REVISTELOR

CULTURA – NR.16/2008. Actorul (modest, după cum spune lumea) Radu Duda scrie un articol intitulat pompos *Purtătorul de drept al valorilor fundamentale* are nu poate fi altcineva decât socrul său, Mihai, fostul rege al României. Iată ce spune autorul: „Egalitatea a redevenit o parte a României pentru a pune umărul la statornicie. Ea a putut influența mersul țării, chiar și deposedată de putere politică sau de răspunderi administrative... Regele s-a întors în țara sa. Este vremea ca și România să pună capăt exilului la care a fost pe nedrept condamnată... Dacă mă uit, prin comparație, la comportamentul public al regelui și la acela al liderilor politici, constat că Regele, deși octogenar și purtător de coroană, s-a purtat în permanență în spiritul unei democrații liberale armonioase... Regele este purtătorul de drept al valorilor fundamentale. Pentru a vedea coroana pe care regele Mihai o așază pe creștetul României de azi, nu ai nevoie de ochi, ci de cetățenie”.

Obiectivitate sută la sută, nimic de adăugat. Ar trebui ca domnul Duda să fie acuzat de... *socrism*? Cred că da, mai ales că nu ne spune ce s-a întâmplat cu *valorile* cu care regele Mihai a părăsit Țara!... În rest, să auzim de bine!

SUD – NR.3/2008. O radiografie nu prea roză a condiției scriitorului român de azi face poetul Liviu Ioan Stoiciu: „Astfel, scriitorul muritor de rând, membru al U.S.R., nu s-a văzut scos în față nici după Revoluție- el a stat la masa de scris și de citit, și-a scris opera după puteri, fără să aibă parte de vreun avantaj nesindical că e membru al U.S.R. (avantaj cum au atâția din conducerea U.S.R.) și din jurul acestei conduceri care se cred providențiali, considerând că e normal ca ei să-i reprezinte pe scriitorii români în străinătate, pe gratis, să fie traduși și promovați cu obstinație, să fie susținuți critic în mass-media audio-vizuală și scrisă. U.S.R. e azi un amestec de scriitori onești, necompromiși de trecut și de scriitori colaboratoriști ceaușisto-comuniști... Când aduci vorba de lustrație în cadrul U.S.R. și al revistelor ce apar sub egida sa, îți aprinzi paie în cap.” Ce s-ar mai putea adăuga la cele spuse / scrise de inconfundabilul poet (și polemist) care este LIS?

TRIBUNA – NR.134/2008. Un excelent *Editorial* intitulat *Biserica și politica – un nou experiment* semnează Radu Preda. Domnia Sa tratează un subiect care a trecut, până acum, aproape neobservat și anume dreptul preoților de a candida la alegerile locale! Dar de ce ne-am mira, când unii preoți dețin magazine, mașini luxoase și

discoteci? Mai primesc și salarii de la stat! Spune d-l Preda: „Decizia, luată la recentul sinod de a permite preoților ortodocși să candideze la alegerile locale, surprinde. Ea trezește serioase semne de îndoială dacă Biserica noastră majoritară știe ce vrea, de fapt, pe scena politică și socială. Termenii în care această decizie a fost formulată trădează nu doar nesiguranța raportării la propria tradiție canonică, dar, și lipsa unei minime culturi civice, a unei viziuni organice despre rolul și locul Bisericii în statul de drept. În loc să limpezească raportul deseori ambiguu, decizia sinodală adâncește confuziile...” Acestea fiind spuse, n-ar mira pe nimeni dacă Biserica s-ar transforma, cine știe, într-un Partid. E doar o sugestie nevinovată...

PLUMB – NR.13/2008. Dan Romulus Busnea scrie un necesar articol de atitudine despre *Politica denigrărilor în cultură*, fenomen (regretabil) căruia unii îi mai spun și *demitizare*. Așa au fost „demitizați” Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Marin Sorescu, Nichita Stănescu – nici *Miorița* n-a scăpat teafără acestor tendințe demolatoare. Iată ce spun de D.R.B.: „Sfârșitul secolului al XX-lea și începutul noului secol au adus cu sine un context cultural esențial modificat, generat de o lume globalizată, care tinde să uniformizeze tot mai mult, să erodeze și interiorul sufletelor noastre tot mai măcinate de sentimente ciudate, contrare principiilor pe care s-au clădit spiritual generații întregi. Trăim un timp al înstrăinării, desolidarizării și destrămărilor de tot felul, în care *denigrarea* a ajuns stindardul multor indivizi care se consideră elitiști și pentru care termenul *denigrare* a devenit sinonim cu plăcerea dusă până la paroxism, mai ales când le reușește bălăcăreala *cuiva*...” Trist, dar adevărat! Și, mai ales, periculos!

VATRA – NR.1-2/2008. Număr dublu, dedicat în mare parte lui ION MUREȘAN – poetul, poate, cel mai discret al generației '80 despre care criticul literar Al. Cistelean spunea că este cel mai mare poet român contemporan, și îl propunea în vederea luării Premiului Nobel pentru literatură. Spune Iulian Boldea: „Versurile lui Ion Mureșan edifică o structură lirică singulară, de o frapantă originalitate din care fac parte integrantă spasmul și luciditatea, fiorul morții și figurația onirică, dizarmoniile voite și, oricât ar părea de ciudat, calofilia ilicită. Ion Mureșan e un poet de primă mărime ce trăiește fără rest vibrația lirismului, un poet ce se identifică total, fără niciun rabat, cu propria poezie, alcătuită din fantasme, ultragii ale sinelui și însingurării...” Eu unul nu cred că Ion Mureșan

e cel mai mare poet român de azi, dintr-un singur motiv: el este un poet important, deocamdată, pe care timpul îl va așeza la locul potrivit. Fără îndoială că se va afla în primele rafturi ale literaturii române.

CAFENEUA LITERARĂ – NR.3/2008. Poetul Virgil Diaconu ne prezintă pe larg pe 4 (patru) pagini lansarea la Pitești a volumului *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea* de Marin Mincu – volum apărut la Editura Pontica spre sfârșitul anului 2007. Multe mai spune Marin Mincu cu acest prilej: „Poate că în bibliografia obligatorie a studenților de la Litere, profesorii Universității piteștene vor introduce și cărțile mele... Nu s-a spus că sunt un scriitor bilingv... Sunt primul produs al culturii românești calificat în Occident... Cartea cuprinde 94 de poeți. Cine nu este aici nu este important. L-am sărit pe Eminescu, pentru că atunci când Mallarmé făcea ermetism, el era un romantic întârziat...”

Câteva observații se impun:

1) Era bine dacă d-l Marin Mincu se califica și în ceea ce privește modestia (aici sau în Occident, nu are importanță);

2) Este o aberație (cel puțin) să afirmi că un poet care nu-ți place ție nu este important;

3) Antologia fiind consacrată secolului al XX-lea nu putea să înceapă cu... Eminescu dintr-un motiv foarte simplu: acesta a trăit și a creat în secolul al XIX-lea.

Mai exact, spre informarea Domniei Sale, autorul *Luceafărului* a murit în anul 1889. Să-i fi scăpat acest amănunt d-lui Marin Mincu?! Tot ce se poate...

LITERE – NR.3-4/2008. Am scris și eu la vremea respectivă despre aberațiile Elenei

Vlădăreanu la adresa lui Nichita Stănescu. Abia acum văd că am fost mult prea blând, pe lângă cele spuse (bine) de d-l Tudor Cristea în *Editorial*. Iată: „O fracturistă care, vorba ceea, nici prea frumoasă până la douăzeci, nici prea deșteaptă până la 27 de ani (...) De unde-i vine maimuței lirice respective (al cărei nume am să-l trec sub tăcere, pentru că ea, conform adagiului eminescian, nu încearcă decât să se lustruiască pe sine sub umbra numelui poetului contestat – dar care, în viață fiind, n-ar fi cheltuit pe ea nici măcar o privire), de unde –i vine, așadar, oțărârea tanțoșă? Din neputința de a-l înțelege pe poet în vremea liceului, urmat în Medgidia (...) Cum între timp domnișoara comisar a urmat și facultatea, poate s-o spună în gura mare: continuă să nu-l înțeleagă pe autorul „viziunii sentimentelor”. Și de ce să pună ea chestia asta pe seama ceții din propriu-i cap, când poate s-o pună pe seama aburilor alcoolici dintr-al lui Nichita?” Un text cu adresă pentru demolatorii ieftini!...

CONVORBIRI LITERARE – NR.3/2008. În rubrica sa (*Prăvălia cu poezii*) distinsul poet Adrian Alui Gheorghe scria despre un autor foarte prolific – poate exagerat de prolific – care a publicat, în doar șapte ani, 18 volume de versuri, fiecare având în jur de 300 de pagini! Citiți, vă bucurați, vă minunați și vă faceți cruce!

Asta, da grafomanie și lipsă de măsură! Să vedem

ce anume debitează poetul respectiv, pe nume Martin Abramovici: „Privim steaua Terra din fereastră-n zori / ca pe-o noimă cu raze de aur / când vremea vremuiește postmodern / arborele meu cu verde abuziv / capătă o transparentă aurie / un galben insinuat câștigat la alegeri / de poeticitatea limbajului / care face o gaură-n cer / plesnind de devitalizare / corupând străina chemare / ca o langurare cromatică / ce determină egalitatea femeii cu bărbatul / în toate domeniile vieții sociale / și-n pat...” E clar! Acest autor ar putea intra în *Cartea Recordurilor*, dar în poezie nu prea cred că are sorți de izbândă... Dar, mai știi?!...

DACIA LITERARĂ – NR.2/2008. Savuros, interviul realizat de Călin Ciobotari cu poetul Emil Brumar (mai ales că este reprodusă și o fotografie a autorului la spitalul „Socola” din Iași – a cui o fi fost ideea?). La întrebarea referitoare la viitorul literaturii ieșene, rafinat – cum îl știm, maestrul Brumar evită cu dibăcie un răspuns tranșant: „Mie nu-mi place să discut despre viitor. Să vorbim despre PREZENT. Avem la Iași câțiva poeți importanți. L-aș pomeni pe Mihai Ursachi; mai era Ioanid Romanescu, așa, mai zvăpăiat! Apoi l-aș aminti pe Dan Laurențiu care era la „Cronica”... Ca să nu mai zic de Cezar Ivănescu.* Uite, asta un mare poet. Nu contează temperamentul lui, ciudățeniile pe care le are și faptul că se pune rău cu toată lumea. Cezar Ivănescu nu e încă atât de laudat pe cât ar trebui. Ar trebui mereu scos mai în față...” Emil Brumar își propusese să vorbească despre PREZENT; fiind întrebat de VIITOR! Se vede treaba că *viitorul* cel mai sigur (și-n literatură) este tot TRECUTUL, nu-i așa?!

VITRALIU – NR.1-2/2008. Un act de mare generozitate și reparație morală face criticul Marius Manta publicând un amplu articol despre regretatul poet Mihail Sabin, autor nu lipsit de importanță, dar despre care se vorbește, din păcate, foarte rar.

Marius Manta: „...poetul promovează o lirică intelectualistă în care îngustează aria emoției directe, odată cu refuzul etalării lipsite de discreție și de rafinare a stărilor sufletești elementare. Poezia nu e o simplă argumentare a unei idei filosofice, morale, sociale, chiar dacă, într-o primă fază, ea pornește din acest punct. În propria accepție, poetului îi este destinată cea mai înaltă treaptă pe scara cunoașterii (...) Poetul pare a prefera acest univers decantat al cărților și de aceea sintetizează adevărul lor cu cel al naturii, atribuind noii descoperiri un echilibru al convingerilor intelectuale. Mihail Sabin crede în destinul geniului...” Oare s-a gândit cineva să re-editeze toată opera poetică a lui Mihail Sabin, însoțită și de un aparat critic adecvat? Ar fi o bucurie pentru iubitorii de poezie adevărată...

* În momentul în care scriu/citiți, cei patru poeți ieșeni aparțin trecutului: Ioanid Romanescu (m. 1996), Dan Laurențiu (m. 1998), Mihai Ursachi (m. 2004) și Cezar Ivănescu (m. 2008).

ROMÂNIA LITERARĂ – NR. 14/2008. Când bunica lui Adrian Copilul Minune a împlinit o sută de ani, iar tatăl lui Irinel Columbeanu o sută și ceva, subiectele au apărut pe prima pagină a ziarelor, precum și în jurnalele TV la loc de cinste. Când un distins scriitor, traducător și editor, mare iubitor al cărții, pe nume Romulus Vulpescu, a împlinit 75 de ani, nimeni nu a scos o vorbă. Șansa a fost ca „România literară” să-i dedice o pagină aniversară semnată de d-l George Radu: „Dincolo de latura spectaculoasă a personalității lui Romulus Vulpescu, pe care i-o cunosc cei mai mulți oameni, se află o latură sobră, gravă a unui om care trudește la potrivirea cuvintelor întocmai ca și înaintașii săi...”. Iată ce spunea și Nichita Stănescu:

„Romulus Vulpescu este unul dintre foarte rari scriitori care sunt în același timp și propriul lor personaj. Romulus Vulpescu este invenția lui Romulus Vulpescu, așa cum Don Quijote este invenția lui Cervantes. Ceea ce frapează peste tot, cu constanță, e suavitatea vehementă, puritatea groasă, angelismul exprimat cu brutalitate al unei structuri rimbauldienne”. La mulți ani, domnule Romulus Vulpescu!

ATENEU – NR. 4/2008. Frumoase și inspirate poezii publică în acest număr Viorica Răduță și Ion Panait, doi poeți din generații diferite, dar ambii – scriitori autentici, cu personalități bine conturate. Ce ne facem, însă, cu textele (poemele) semnate de Gabriel Stănescu? Simple înșirui de cuvinte care nici ca proză nu merg, nu conving, cu toate că autorul ne „lovește” cu câteva nume proprii americănești – asta pentru a ne demonstra că Domnia Sa locuiește în... America! Iată: „În Baton Rouge, Louisiana / E un vechi obicei ca în ziua de Mardi Grass / Lumea să sărbătorească intrarea în primăvară / Muzică de jazz dansuri pe străzi / care fac prin tradiție / Din pitorescul oraș înființat / De coloniștii francezi unul cu alură europeană / Cuiva i-a trecut prin cap să așeze / Pe un car alegoric un falus uriaș / O butaforie care amintește prin semnificație De vechile mituri cosmogonice ale omenirii...” Bla, bla, bla, etc. Adică vorbe goale, vide ideatic și emoțional. Dacă autorul publica acest text ca o știre de ziar, mai mergea, dar ca poezie... e prea de tot!...

Dinu Mirea

BREVIAR

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „DUILIU ZAMFIRESCU”
DIN FOCȘANI

De când se află sub coordonarea ambițioasă și energetică a Teodorei Fântânaru, colectivul acestei instituții vrâncene – entuziast și competent – nu încetează să ne surprindă prin faptele sale culturale: „Europa. Ghid de termeni pentru o societate multiculturală”, un strălucit proiect finalizat în colaborare cu Biblioteca Centrală „Convent de Sant Roc” din Gandia (Valencia, Spania) ca o singură echipă devotată ideii de promovare a interculturalismului.

Într-o primă secțiune găsim informații sintetice despre cele două provincii / județe și orașe (cu minime repere istorice, geografice, economice, cultural - sociale). Urmează firesc, un corpus de termeni aplicați pe tema interculturalității, a căror cunoaștere facilitează contactul dintre două sau mai multe culturi (alteritate, apartenență, asimilare, diversitate, educație interculturală etc.) Excelentă ideea unui chestionar cu întrebări foarte bine gândite la care răspund câteva persoane care au trăit deja o experiență de acest gen.

Considerăm cartea ca fiind bine – venită, cu atât mai mult cu cât tocmai sentimentul alterității, de care vorbea

Adrian Țiglea în „Comentarii”, se află în pericol, dacă ne referim – în special – la tineri. O bibliografie esențială închide / deschide acest excurs prețios, care ne obligă să-i respectăm pe realizatori (prea mulți, ca să-i enumerăm).

Tot o inițiativă a Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu” din Focșani (în cadrul proiectului: „Târgul de carte pentru copii și tineret” 19 – 22 aprilie 2007) s-a finalizat prin apariția unei substanțiale și surprinzătoare antologii: *Experimentul Focșani*, (București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2007), de natură să atragă atenția, încă o dată și la modul cel mai convingător, asupra faptului că există aici, în zona Vrancei, un topos creativ stimulator și meritos – VRANCEA LITERARĂ, nu neapărat în sensul că participanții la acest festin spiritual ar fi vrânceni sută la sută (5 din cei 13 sunt, indiscutabil, ai Vrancei), ci în sensul că se dovedește existența unui coagulant mintal, cel puțin, care-i unește pe creatorii veniți din diverse zone ale țării sub semnul Logosului (București, Buzău, Vaslui, Bacău, Ilfov, Teleorman, Galați). „Într-o seară la Lepșa”, ca să folosim inspirata formulă a Doinei Popa, s-au adunat treisprezece cavaleri ai Spiritului, atât

de diferiți ca temperament, structură psiho – intelectuală, principii, expresivitate și au zidit o nouă poartă **Luminii**. Să le dăm cinstea cuvenită: Liviu Ioan Stoiciu, Teodora Fântânanu, Constantin Frosin, Ioan Adam, Viorel Ștefănescu, Maria Stoian, Cristian Săvescu, Gabriel Furnica, Marin Codreanu, Silvia Chițimia, Doina Popa, Ștefan Ghidoveanu, Radu Cârnelci.

Dar, fără îndoială, cea mai de seamă realizare bibliografică a instituției vrâncene mai sus menționate, nu numai pe anul în curs, este **antologia Duiliu Zamfirescu. 150 de ani de la naștere** (Focșani, Editura Andrew, 2008) ce cuprinde nu mai puțin de 50 de articole despre viața și opera autorului vrâncian, apărute în ultimii 7 – 8 ani în revistele culturale de pe aceste meleaguri („*Cronica Vrancei*”, „*Oglinda literară*”, „*Pro Saeculum*”, „*Lector*”) sau în volume separate aflate în custodia Bibliotecii. Din cei 27 de autori se disting, de departe, contribuțiile lui IOAN ADAM, zamfirologul nr. 1 la nivel național, ALEXANDRU SÂNDULESCU, în imediata lui apropiere, MIHAI CIMPOI, CONSTANTIN CIOPRAGA, THEODOR CODREANU, FLORIN PARASCHIV, IOAN DUMITRU DENCIU, DUMITRU HUTANU și, firește, LASCĂR DUILIU ZAMFIRESCU, ce depune mărturie în calitate de nepot al marelui scriitor. Sunt reproduse fotografii de familie, ilustrații (foarte inspirate) realizate de graficianul Alexandru Cucereanu. Performererele acestei antologii cu adevărat remarcabile sunt: Nicoleta Oprisan, Doina Popa Stoiciu, Corina Aiacoboaie și Angelica Paragină care merită – din plin – admirația și feliicitările noastre.

GEORGE COANDĂ – *HOLOGRAFIILE*, Târgoviște, Editura „Bibliotheca”, 2007.

O personalitate marcantă a meleagurilor dâmbovițene este **George Coandă**: poet, prozator, publicist, istoric al culturii și civilizației, geopolitician (creatorul acestui concept), expert ABI (S. U. A.) în jurnalism și literatură. El ne oferă, de această dată, un volum de SONETE, „*capricii libere de orice prejudecăți*” scrise în perioada 1974 – 1979, amânate „*sine die*” de Editura Eminescu și publicate – iată – acum la Editura „Bibliotheca” din Târgoviște (2007). Născută din nevoia de refulare, dar și dintr-o sinceră revoltă împotriva dictaturii ideologice și a psihopatiei politice, după a sa mărturisire, această carte dă seama – prin cele 125 de texte – de profunda criză în care se află **OMUL** cu șansa lui de a trăi și de a se exprima liber: „*Aș da un regat pe-un duh teleleu /și înc-un regat aș mai da pe iubire / și regretele toate le-aș da fără dar / să pot să mai fiu să mai pot...*”

GHEORGHE CHIRTOC – *Sirepele domnului Anason*, Focșani, Editura Andrew, 2007

Aflat la debut, el se adaugă pe lista scriitorilor proveniți din rândul medicilor: Liana Enache, Ion Cocioabă, Dănuț Ceamburu... Talentul de povestitor este bătător la ochi, după cum la fel de evident este că autorul nu știe (sau ignoră?!) tehnicile moderne de a face roman, cu atât mai puțin pe cele postmoderne. Momente de tensiune există

destule în această narațiune, chiar unele momente lirice tulburătoare, de asemenea, suficiente naivității și stângăcii care-și au farmecul lor. Lăudabil este, însă, faptul că povestitorul reușește să creeze viață, că în paginile acestei cărți respiră o umanitate atinsă de tristețea trecutului. Textul este o despovărare și împlinirea unei promisiuni: de a converti suferința și dragostea de viață într-o poveste.

DAN PURIC - *Cine suntem* cu două prezentări (în loc de *Prefață*) aparținând părintelui Iustin Pârvu și lui Dan Ciachir; o postfață aparținând lui Gheorghe Ceaușu, București, Editura Platytera, 2008.

În numai doi ani, DAN PURIC a devenit o voce autoritară, tandră și charismatică, în primul rând persuasivă și tulburătoare, prin adevărurile adânci pe care le transmite cu simplitate și iubire de oameni. Era și timpul: după aparițiile coșmarești ale lui Dan Negru (nume predestinat), Gigi Becali, Mitică de la Ligă, Vadim Tudor, adevărate făpturi ale întunericului și subumanului, aveam nevoie și de un „*prinț al Luminii*”. Iată-l, de data aceasta, prezent cu o carte în care se află răscolit de ample probleme identitare. Volumul acesta adună textele a două interviuri publicate în „*Formula AS*” și „*Tango*” în primele 6 – 7 luni ale anului 2007, textele a trei interviuri televizate la **Realitatea TV** și **N24** (în regia lui Robert Turcescu și Bogdan Gamalet), o conferință susținută la Arhiepiscopia Alba – Iulia, la 22 noiembrie 2007, o cuvântare, „*Lumină de om și de neam românesc*”, la înmormântarea părintelui Atanasie (Mănăstirea Petru Vodă, 4 martie 2008), o predică la aceeași mănăstire (la 20 ianuarie 2008), în sfârșit, o comunicare în cadrul simpozionului internațional ortodox organizat de Arhiepiscopia Alba – Iulia în martie 2008 și un text scris special (singurul) pentru această carte: „*Cine suntem*”, de unde cităm: „...*recursul la memoria neamului nu creează o vale a plângerii continue, un paseism al fricii de prezent, ci îl ridică pe om din mîlul mediocrității la demnitatea autenticului, anulând frica de moarte și înlocuind firesc progresul umanității cu desăvârșirea ființei.*” În vremuri atât de întunecate, când a vorbi despre identitatea neamului este, în cel mai fericit caz, privit ca un fapt derizoriu sau un lux inutil, ce merită ignorat cu trufie, cartea lui Dan Puric e ca o rază de lumină.

ANDREI VARTIC și NICOLAE RUSU Diptic. **Andrei Vartic** - *Basarabia, rana de la hotarul de est* și **Nicolae Rusu** - *Povara și osânda orgoliului*, Bacău, Editura Vicovia, 2008.

De la Bacău ne-a parvenit un diptic de numai 108 pagini, format mediu, care ne-a tulburat pentru că ne reaminteste de datorii neonorate încă, ba chiar uitate într-un nod mai mult decât vinovat. Cele două opuri sunt dedicate aniversării a 90 de ani de la Actul Unirii Basarabiei cu România, act votat de Sfatul Țării (Chișinău) la 27 martie 1918. Avem aici, între altele, o demonstrație convingătoare a faptului că Basarabia a contribuit uneori decisiv la renașterea națională, la eforturile de întregire a neamului, la crearea statului român modern, adevăruri prea lesne și condamnable uitate (Andrei Vartic). În celălalt

op, de atitudine, se insistă asupra cazului Ion Drută, figură tragică a scriitorimii basarabene, „conștiință scindată” (v. Theodor Codreanu) și, în final, eșuată în afara ideii de românitate (Nicolae Rusu). Ne rămâne în minte întrebarea temătoare a lui Andrei Vartic: „*Vom mai putea să ni-i onorăm și peste 100 de ani pe Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, așa cum americanii și-i onorează pe George Washington și Benjamin Franklin?*” Bună întrebare, zău așa!!...

ANA DOBRE - *Utopiile realului* (critică literară), București, Fundația Culturală Libra, 2007

Înainte de a primi cărțile de la aceasta, cunoșteam pe Ana Dobre din intervențiile publice (aplicate și pertinente) din „Caligraf”, „Luceafărul”, „Viața Românească”, „Pro Saeculum”... Cartea de față este o încununare, o sinteză și o sumă a unei prestații critice demne, respectate și râvnite. „*Utopiile realului*” atestă calitățile binecunoscute ale comentatoarei din Teleorman: sobrietate, echilibru, judecată nuanțată, rareori tulburată de dorința de a contraria așteptările cititorului (de calitate). Materia critică este împărțită în cinci secvențe: I **PORTRETE** unde sunt discutați: Horia Gârbea, Ștefan Mitroi, Dumitru Vasile Delceanu, Gheorghe Stroe, Stan V. Cristea, Daniel Dincă (6); II. **PROZĂ** unde apar în prim – plan prozatori de toate vârstele și orientările (estetice, firește): de la Fănuș Neagu la Ioana Băiețică, de la Constantin Toiu la Dan Miron, de la Șerban Tomșa la Ioan Neșu, în sfârșit de la Marius Tupan la Gheorghe Filip (8); III **POEZIE** Aici se află discutați: Valeriu Sârbu, Gheorghe Pituț, Liviu Ioan Stoiciu, Constantin Abăluță, Leo Butnaru, Ioan Dinulescu, Angela Furtună, Paul Aretzu, Ilie Gorjan, Valentin Emil Mușat, Theodor Răpan (11); IV **CRITICA CRITICII**. ESEU unde se fac aprecieri, descrieri, nuanțări asupra discursurilor critice susținute de Gheorghe Gană, Alex Ștefănescu, Mihai Drăgan, Gheorghe Drăgan, Ioana Lipoveanu, Radu Săplăcan, Al Dobrescu, Ion Cristofor (8); în sfârșit... V **MĂRTURII DESPRE TRECUT ȘI PREZENT** cu 3 profiluri de mărturisitori: Irina Mavrodin (în dialog cu Alexandru Deșliu, Dumitru Anderca, autorul unei cărți – document despre deportații din Bărăgan și închisorile comuniste, existențe aflate permanent sub semnul tragicului și Petru Groza, cunoscutul demnitar comunist ce se confesează: „*o mărturie despre sine și despre lumea în care a trăit*”).

Cartea impune prin probitate, se citește cu mult interes, deși – dacă mi-este permis – cred că Ana Dobre e mai sigură pe sine atunci când comentează proză și critică. Mă-nșel oare?!

LOREDANA DĂNILĂ - *Cauțiune pentru destin* (poeme), Bacău, Editura Proplumb, 2007

Autoarea unor versuri memorabile („*Plătește destinului cauțiune, / eliberându-mă de singurătate, / Iubire trăită în zori, / rugă / înaintea altor păcate...*”) se află la a treia sa carte de poeme, după debutul editorial: *Să mori din dragoste* (1999) și *Înger zăvorând clipa* (2004), ambele apărute la Editura Corgal Press din Bacău. Mărturisesc a nu ști cine este Danile Nicolescu, prefăcătorul de acum, dar îi dau dreptate atunci când remarcă fibra tragică ce

vrea să trăiască autentic într-o lume maculată de profan și atinsă de frigul neantului (v. „*Frig îngeresc*”), retrăgându-se în cetățuia, altădată reconfortantă, a cuvintelor mântuite prin creație.

CONSTANȚA CORNILĂ - *Aleea scrisorilor*, Focșani, Editura Andrew, 2008

Autoarea nu se află la prima „abatere” de acest gen. Nevoia ei irepresibilă de a comunica cu semenii, dragostea de viață și de oameni, de lumină și tandrețe, naște poezia și, oriunde s-ar afla, ea ține să-și facă auzită această voce încercată de suferință, zbucium dureros; ea vine dintr-un prea plin sufletesc și dintr-o speranță, niciodată stinsă, că **vremea zâmbetului** va veni, trebuie să vină... O mai mare severitate în selectarea textelor (să-i spunem, autocenzură), ceva mai multă răbdare în „pieptănarea” acestora ar fi făcut din acest al patrulea volum (după *Anotimpul cincii*, Galați, 1994, *Arhitectura sufletului*, Focșani, 2000 și *Alergarea luminii*, Focșani, 2005) cartea care să o reprezinte cel mai bine. Sugerez autoarei o antologie făcută cu toată „răutatea” de care e în stare. Până atunci, o mostră de aleasă poezie: „*E timpul / Din crengile / Gândului alb / Ce-n iernile triste nu moare / Ne-nvață să fim / Și pădure și șes / Când umbra din talpă / Ne doare*” Dacă ar fi fost numai atât!... din păcate e un fragment (eminent) dintr-un text mai mare!...

CARMEN ION - *Țara Vrancei. Cine am fost. Cine suntem. Cine vom fi?*, Focșani, Ed. Andrew, 2007

Îmi face plăcere să consemnez aici debutul colegei mele de la Liceul Pedagogic „Spiru Haret”, Carmen Ion, care îndrăznește un discurs (competent) despre valorile perene ale folclorului vrâncean. Pentru a reuși așa ceva, îți trebuie multă dragoste și răbdare, rigoare, spirit sistemic, discernământ și ... multă, multă trudă. Aproape nimic nu-i scapă exegetei: arhitectura populară tradițională, tehnicile de încondeiere a ouălor de Paști, măștile cu funcție ritualică, dansurile populare din zona Vrancei, obiceiurile calendaristice care – împreună – garantează specificitatea acestui topos spiritual. Urmează peste 70 de pagini de ilustrații, atent selectate și bine puse în valoare: peisaje, case țărănești ce probează o tradiție arhitecturală, aspecte din „frumosul cotidian” (păpuși, scaune, instrumente muzicale, obiecte casnice, costume de sărbătoare, păretare împodobite), profiluri umane dezarmante prin simplitatea lor, datini și tradiții în imagini... La realizarea proiectului au contribuit și elevii Bianca Macovei, Valentina Mirela Bucur, Ana Maria Petre, Ana – Maria Manta, Roxana Martea, Daniela Arion, Anca Olivia Iancu, Alexandru Dumitru Filimon (acesta din urmă, cu un material remarcabil: „Paradisul pierdut?”). Pe lângă elogiile pe deplin meritate, așa avea doar mici nedumeriri: de ce autoarea, de fapt coordonatoarea proiectului, ține să semneze de 4 (patru) ori, apăsând pe ideea că ea este **profesoara** Carmen Ion și nu, pur și simplu, autoarea unei cărți utile și fermecătoare? Este cumva Liceul Pedagogic un liceu de fete? De ce un singur băiat între realizatorii acestui proiect (admirabil, fără îndoială)?! În rest, să auzim de bine...